7 JUL 1962

ଅନ୍ଧକାର

(ଉପନ୍ୟାସ)

ଲେଖକ—

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାପାତ୍ର

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

୧୯୫୮

ପ୍ରକାଶକ

ନ୍ୟୁ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର୍ସ ପ୍ରାଃ ଲିଃ

ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୨

ବ୍ରହ୍ମପୁର (ଗଞ୍ଜାମ)

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୩୮

ପଦେ ଅଧେ

କେତେକ କହନ୍ତି ଭଗବାନ—ଆଉ କେତେକ କହନ୍ତି ଭାଗ୍ୟ – ଯାହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଚିନ୍ତା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଥାଏ । ଆଉ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ସାମାଜିକ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଚିନ୍ତା ସକାଶେ ଦାୟୀ । ଏହା ଭିତରୁ ଯେଉଁଟି ସତ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପରିସ୍ଥିତି ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥାଏ ।

ଶିଶୁ ଯେତେବେଳେ ଜନ୍ମ ନେଇଥାଏ—ଢଳଢଳ—ସରଳ—ଓ କୌଣସି ଛାପ, କୌଣସି ଦାଗ ଲାଗି ନ ଥାଏ ତାର ଜୀବନ ଉପରେ । କିନ୍ତୁ କ୍ରମେ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ସମାଜ ଏବଂ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିସ୍ଥିତି ତାର ଶରୀର ଓ ମନ ଉପରେ ଗୋଟାଏ ଛାପ ଦେଇଯାଏ—ଯାହାକୁ ନେଇ ସେ ପରିଚିତ ହୁଏ ଦୁନିଆରେ । ଯେତେବେଳେ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥାର ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ, ସେତେବେଳେ ଏହି ଛାପ ବଦଳି ଯାଇ ପାରେ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କିମ୍ବା କେତେକ ଅଂଶରେ ହୁଏତ ବଦଳି ପାରେ ନାହିଁ ।

ବହିଟିର ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦୁନିଆର ସାଧାରଣ ନରନାରୀ—ଯେଉଁମାନେ ଅବସ୍ଥା ସହିତ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସମୟର ପ୍ରବାହରେ ଏମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି—ସେହିଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ଏହି ଉପନ୍ୟାସର ବିଷୟବସ୍ତୁ ।

କଳ୍ପନା ବାସ୍ତବତାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏଡ଼ି ଗଢ଼ା ଯାଇ ପାରେନା ସୁତରାଂ ଯେଉଁ ସବୁ ପରିଚିତ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋର ଜୀବନରେ ଆସି ମୋର ଅନୁଭୂତିକୁ ପୁଷ୍ଟିକରି ପରୋକ୍ଷରେ ଏହି ଉପନ୍ୟାସର ଚରିତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଗଢ଼ିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛି ।

ବହିଟିର ଲେଖା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ୧୯୫୩ରେ । ବହୁ ବାଧାବିଘ୍ନ-ବଶତଃ ପାଠକ ପାଠିକାମାନଙ୍କ ହାତରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ପାଇଁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଲାଗିପାଇଛି । ଉପନ୍ୟାସର ଲିଖନ ଓ ପ୍ରକାଶନ ସକାଶେ ଇଷ୍ଟର୍ଣ୍ଣ-ଟାଇମସ୍‌ର ତଦାନୀନ୍ତନ ସହକାରୀ ସମ୍ପାଦକ ଶ୍ରୀ ମିହିର କୁମାର ରାଓଙ୍କ ମୂଲ୍ୟବାନ ଉପଦେଶ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ସକାଶେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ । ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛି । ଉପନ୍ୟାସଟିକୁ ସୁନ୍ଦରତର କରିବା ଦିଗରେ : ସ୍ତ୍ରୀ ହେମଲତାଙ୍କ ଅକୁଣ୍ଠିତ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହଯୋଗ ପାଇ ମୁଁ ଲାଭବାନ୍ ହୋଇ ପାରିଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ।

କଟକ
ବହୂବ ସଦାନ୍ତ
୧୯୫୮

—ଲେଖକ—

712
7

ଅନେକେ କହନ୍ତି—ମୁଁ ଫାଜିଲ୍, ଅଥଚ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ।

ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ଅନୁଭବୀ କହନ୍ତି—ମୁଁ ଭଦ୍ର, ସଂଯତ, ସହୃଦୟ ।

ଦୂରେଇଥିବା ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ ଦଳ ମତ ଦିଅନ୍ତି—ତା ବିଷୟରେ ସେମିତି ଗୁଜବ ଶୁଣାଯାଏ ସିନା, ଭଲ ପଢ଼େ ।

ଆଉ ମୁଁ ?—

—ସମସ୍ତ ମାନି ନିଏ ।

କାରଣ—ମୁଁ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ।

…ପାପକୁ ମୋର ଭୟ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ତା ଭିତରୁ ଅନ୍ତତଃ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ଡାକ ଏଡ଼ିବା ସବୁବେଳେ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଅନୁତାପ କରେ—କିନ୍ତୁ କେତେଦିନ ପରେ ମଧ୍ୟ ବାଟ ମାଡ଼ି ଚାଲିବାକୁ ସେତେଦୂର ଦ୍ୱିଧା ବୋଧ କରେ ନାହିଁ ।

—ତଥାପି ସ୍ଥଳ ବିଶେଷରେ ମୋର ଶାନ୍ତ ସଂଯତ ବ୍ୟବହାରରେ ଆନ୍ତରିକତା ଥାଏ ।

ଆଉ ମୋର 'ଫାଜିଲାମି' ? ଅନ୍ୟ ଆଖି ଆଗରେ ଏଥିରେ ସାହସ ଥିବା ସମ୍ଭବ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜାଣେ ଏହା ଏକ ଆତ୍ମ-ପ୍ରବଞ୍ଚନା—ଏକ ଅବିବେକୀ ସ୍ୱଭାବପ୍ରବଣତା ।

ସେ ଦିନର କଥା—

ସେତେବେଳେ—ଯୌବନର ପ୍ରଥମ ସୋପାନ—

ଯେତେବେଳେ ନାରୀର କଣ୍ଠରେ ଶୁଣାଯାଏ ଏକ ଅଭିନବ ଝଙ୍କାର —ନାଲି ଓଠର ଫାଙ୍କରେ ଦନ୍ତପନ୍ତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ, ତାର ସାନ୍ଧିଧ ଅଉ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀରେ ଗୋଟାଏ ନୂତନତା ଆକର୍ଷଣ କରେ···

ମାଣ୍ଡାଲେଟର ନନାଙ୍କର କେତେଜଣ ବର୍ମୀ ନାରୀ ଲୁଲ୍ଲଙ୍କର ଅପାଙ୍ଗ ଅଉ ସଙ୍କେତ ··· । ଇଣେ ବୃଦ୍ଧାର ପ୍ରରୋଚନା···

ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ ସୁବୋଧ ବାଳକ ସତେଜ ଯୌବନରେ ଏଭଳି ଲିପ୍ସାରେ ରତ ହେବା ଦେଖି ସ୍ନେହଶୀଳ ଅଥଚ ନିଷ୍ଠାବାନ୍ ପିତା ଭୀଷଣ କ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଅଉ ତାଙ୍କର ସେଇ ବିଶେଷତ୍ୱ— ଅବଲମ୍ବ ନିଷ୍ଠା ।—କୌଣସି ବିଚାରର ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ସେଇଦିନହିଁ ମୋତେ ବର୍ମାରୁ ତାଙ୍କ- ଆଖି ଆଗରୁ ବିଦାୟ ନେବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

ଅସଇରଙ୍ଗର ଛାପ ପାଇ ଗୃଳ ଆସିଛି ଭାରତ, ଅନୁତାପ କରିଛି— ଅଭିମାନ ବଢ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ନନାଙ୍କର ସ୍ୱପ୍ନ କୋହଳ ହେବାପାଇଁ ଆଉ ବିଳମ୍ବ ହୋଇନାହିଁ ।

ବର୍ଷକ ପରେ ବୋଉ ମରିଗଲେ—ଫୁସିରେ । ନନା ଫେରି ଆସିଥିଲେ ବର୍ମାରୁ ଏବଂ ସେହି ଥରକ ତାଙ୍କ ସହିତ ମୋର ସାକ୍ଷାତ୍ ହୋଇଥିଲା । "ଆବଶ୍ୟକମତ ଅର୍ଥ ତୁ ମୋ ପାଖରୁ ନେଇପାରୁ", ନନା ଗମ୍ଭୀର ଭାବେ କହିଥିଲେ, "କିନ୍ତୁ ତୋର ଆଚରଣ ନ ବଦଳିବା ଯାଏ ମୁଁ ତୋତେ ଫେରାଇ ନେବାକୁ ଚାହେଁ ନା ।"—ବୁଝିବାକୁ, କ୍ଷମା ଦେବାକୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ ।

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅଉ ନାହିଁ—ଅଭିମାନ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ଯାଇଛି । ଫେରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହିଁ ।

ବୁଝେ—ମାନେ ନା ।

ଅହୁଲହରା ପବନଦିସା ନାଅ ପରି—କଳ୍ପିତ ଗାନ୍ତସ୍ଥାନ ମୁଁ — ନିଜକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲି ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରଭାବରେ ।

ପ୍ରଚୁର ଅର୍ଥ—ଯୌବନ—ସହଜମନା ବନ୍ଧ ମେଳ ।—

ଫାଂଙ୍କଲ୍ ! ······ହ୍ୱ ।

ମାତେ—ଖାପ ଛଡ଼ା ଲାଗେ ।

ତଥାପି—ମାତେ ।

ନିଜର ସମର୍ଥନ ପାଇଁ ମନକୁ ମନ ଯୁକ୍ତି କରେ **Epioures**—ସୁଖ, କୌତୁକ, ଆନନ୍ଦ—ତା ନ ହେଲେ ଯେ ଦୁନିଆ ଚଳେନା—

ପାଠ ପଢ଼ାରେ ଅବନତ ହୁଏ । ବୁଝେ—ଅଥଚ ଅବୁଝା ରହେ—ରହିବାରେ ସଫଳ ହୋଇ ଆସିଛି ।

"ଅନେକେ" ସତ କହନ୍ତି ...

ଠ/712

ଆଲ୍ଲାବାଦ୍‌ରେ ବି. ଏ. ପଢ଼ା ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି । ପଞ୍ଜାବ, କାଶ୍ମୀର ଆଉ ଦିଲ୍ଲୀ ପ୍ରଭୃତି ବୁଲସାରି ମୁଁ ବିଶ୍ରାମ ନେଇଥାଏ ଆଗ୍ରାର "ବିଳାସ ହୋଟେଲ୍"ରେ !....ଆଗ୍ରାରେ ଆଉ ଦିନ୍‌କଟିଏ ମାତ୍ର । ବନ୍ଧୁ ରାମସ୍ୱରୂପ ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି—ନାମ ଲେଖାଇ ହୋଇ ଯାଇଛି । କ୍ଲାସ୍ ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ମୋତେ ଫେରିଯିବାକୁ ହେବ ।

ଫେରିଯିବାକୁ ହିଁ ହେବ !—

ଆଃ, ସୂର୍ଯ୍ୟଟା ବୁଡ଼ି ଯାଉନାହିଁ କାହିଁକି ?

କୋଠାତଳେ ଅସଂଖ୍ୟ ନରନାରୀଙ୍କ ସମାଗମ । ଅଣଓସାରିଆ ରାସ୍ତା ଉପରେ ମୋଟର, ରିକ୍‌ସା, ସାଇକେଲ୍, ଏକ୍‌କା ଆଉ ପଦ-ଯାତ୍ରୀ । ସମସ୍ତ ସମୟରେ ବେପରୱାୟ ଘଣ୍ଟାଏ । ରେଡ଼ିଓର ଗୀତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋଟର ଏବଂ ରିକ୍‌ସାର ହର୍ଣ୍ଣ ଓ ଘଣ୍ଟି; ଏକ୍‌କାବାଲାର ଟାକରି ଏବଂ ଚାବୁକ୍, ନରନାରୀଙ୍କର ପଦଶବ୍ଦ, କଥାବାର୍ତ୍ତାର ମୃଦୁଧ୍ୱନି—ମଝିରେ ମଝିରେ ଷଣ୍ଢର ହମ୍ବାଧ୍ୱନି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୋଷା କୁକୁରର ଭୌ ଭୌ—ବାୟୁମଣ୍ଡଳଟା ସରଗରମ ହୋଇ ଉଠିଥାଏ । ଶାଢ଼ୀ ଆଉ ଶାଲବାର—ତରୁଣୀ ଏବଂ ସୁନ୍ଦରୀ... ।

ସାମନାର କୋଠା ଉପରେ ଜଣେ କେହି—ସମ୍ଭବତଃ ମାଛ-ଜାଗୟା—ରଙ୍ଗ ଶ୍ୟାମଳ—ସୁନ୍ଦରୀ ହୁଏତ ନୁହେଁ । ତାହାର ନାବଷ୍ଣ ଚକ୍ଷୁ—ମୁହଁ ଉପରକୁ ଛାଙ୍କି ରହିଥିବା ଅସଂଯତ କେଉଁ କେଉଁ ବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ।—ଅନେକ ସମୟ ତାହାର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି—ସଫଳ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ।

ଝେଁଟ ଝେଁଟ ଭଉଣୀ—ହଁ ସମ୍ଭବତଃ ଭଉଣୀ—ଦଉଡ଼ି ତାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ କରି ଲଗିଥାନ୍ତି । କଣ ମାଗୁଥାନ୍ତି କେଜାଣି ।

ଭଉଣୀ ଦହେଁ ଗୋଳମାଳ କରି କରି ଫେରିଗଲେ ।—ସେମିକ୍ ସିଲଇ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଉ କିଛି ଆଣି ସେ ସିଲେଇ କରି ବସିଲା ।—କିନିସଟିକୁ ଆଖି ପାଖରେ ଧରି ରଖିଲା ।—ଆଲୁଅ ତେବେ କମି ଆସୁଛି ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେଇଛି—ମୁଁ ଅନାଦୃତ ହେଲି ।

ସନ୍ଧି ସମାଗତ—ମନ ଭିତରେ ମହୁଆ ପାଗଲ ନିଶା ! ଦେହ ଭିତରେ ହାବୁକାଏ ବିଦ୍ୟୁତ !—ନନା ନାହାନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ସେ ଯଦି ଆଜି ଦେଖନ୍ତେ... ।

—ଘର ଭିତରେ ଟେନିସ୍ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ନେଳି ନେଳି ସାନ ସାନ ପୋକ ଫଡ଼୍ ଫାଡ଼୍ ଡେଇଁ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । କାନ୍ଥରେ ଲଗା ବଲ୍‌ବ୍ ଗୃହ ପାଖେ ମଧ ସେଇ ଅବସ୍ଥା । ଗୋଟାଏ ଧୂସର‌ଅ ଝିଣ୍ଟିକା କେତେଟା ଶିକାର କରିନେଇ ପୁଣି ଲୋଭିଲା ଆଖିରେ ଗୃହିଁ ରହିଥାଏ ।

ଶିକାର !...

ରାସ୍ତା ଉପରେ ସ୍ୱପ୍ନାଗତ ଅନ୍ଧକାର । ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବତୀଖୁଣ୍ଟ । ଘୂରି ଲଗିଥିବା ପୋକ ଦଳକ—ଆଲୁଅ ତଳେ ଛନ୍ଦାଇଛ ଜାଲ ବୁଣା ।

"କେଉଁଥିଲ !"

ବୁଢ଼ାଟାଏ ତମାଖୁ ଧୂଆଁ ଶୋଷି ଲାଗିଥିଲା । "ଅଇଯେ—କିଧର୍
ଯାଏଗା ବାବୁଜୀ ?"

"କିନାରେ—କିନାରେ ।"

ବୁଢାର କପାଳରେ ଦେଖାଗଲା କୁଞ୍ଚନ । "ଅଚ୍ଛୀ ବାତ୍ ।"

ମନଚଥାଁ ପବନରେ କୋଚଘୋଡ଼ାର ଠାପୁଡ଼ାଳ । ଅସହିଷ୍ଣୁତା ।—ଠାପୁ ଶବ୍ଦ ବେତାଳିଆ ହୋଇ ଥମିଗଲା ।—

ନଈ କୂଳ ଉଠୁଥିବା ଗଣିକାର କୋଠା ଅଗର ନାଲି ଅନେକ ନିଳ ମନ ଭିତରର ଝିମାଟେଜା ଝିମାଟେଜା ବାସନା...

"ଆଯା ମେରେ ବାଲମା—ତେରେ ଇନ୍ତଜାର୍ ହେଁ—ନଇ ବହାର୍ ହେଁ..." ପବନରେ ଘଲେଭଳୀ ଅବାଦ୍ଧଳୀ ସଂଗୀତ । ରମଣୀର ରସ ରସିଆ କଣ୍ଠ ଯନ୍ତ୍ରସ୍ୱର ସଙ୍ଗେ ଉଠେ ଆସି ପବନରେ ଲହରି ଉଠୁଥାଏ । କେହି ଜଣେ ସଖୀ ନିଜର କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ ବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ଇତସ୍ତତଃ କରି ଖଣ୍ଡିଏ ଲଫ୍ଫୋଇ ପଞ୍ଜାବୀ ଉପରେ ମଲ୍ଲୀମାଳଟିଏ ପକାଇ ଦେଇ ମନ ଖୁସିରେ ଗାଇ ଚାଲିଛି—"ପଡଲ କମସୀ ହେଁ— ।" ଭୁଲୁରଟାଏ ପାଟିକରି ଉଠିଛି—"ଭେ—ଭେ"—କିଙ୍କିଣୀ ଆଉ ତବଲାର ଧ୍ୱନି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।...

ଉପରେ ଚନ୍ଦ୍ରହୀନ ଘଡ଼ି—ଗୃହଅଢ଼ର ନୀରବତା ଭିତରେ ଗଣିକାର ବଧୂନତ ପଦ କିଙ୍କିଣୀ—ରସାଣିଆ କଣ୍ଠସ୍ୱର—ଘସ୍ରା ଉପର ଥିକଲୁ ଯେପରି ସଙ୍କେତ କରି ଡାକି ଲାଗିଛି···ଜୀବନ ଅଲକ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ ଯୀବନର ଅପୂର୍ବ ମାଦକ ଦୁଇଦନ, ଭ୍ରମର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ତନ୍ଦ୍ରା ଅଳସ ହୋଇ ଉଠିଛି...

ସେହି କ୍ଷେତ୍ର ଘରର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ନେଳା ବଲ୍ବର ଲୁଅଠା !

—କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ମନଟା ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ କରୁଣ ହୋଇ ଉଠିଲା କାହିଁକି ?—କେଉଁଠି ଯେପରି ଧକ୍କାଖାଇ ସମ୍ଭାଳି ନିବାକୁ ହେଁ—ଏଇ ଅବିବେକୀ ଅଭିମାନର ଶେଷ ପରିଣତି କେଉଁଠି ?

—*—

—ସେଇ ପୁରୁଣା ପ୍ରଶ୍ନ ! ଅନେକ ଥର ମୁ ତାର ଉତ୍ତର
ଦେଇ ଏଡ଼ି ଦେଇ ଯାଉଛି ।—

ତଥାପି—ପାଦ ବୁଲଣ୍ଠା ମନକୁ ମନ ବାନ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ
ମୁ ଯାହା କର ଲାଗିଛି—ସେ କଣ ସତରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ —?

"ଆଇସ୍ୟେ—ଆଇସ୍ୟେ !" କଲା ବିଶୁଆ ମୋଟା ଲୋକଟା ଠେଙ୍ଗ
ପଟକୁ ଆଡ଼େଇ ନେଲା ।

ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଆଉ ନିଷ୍ପତ୍ତିହୀନ ଭାବନା ନେଇ ମୁ ଇତସ୍ତତଃ
ହେଲି ।—ନା ଏତେଦୂର ଅଗେଇବା ପରେ ପୁଣି ଫେରିଯିବା ହୁଏତ
ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ।—

...ମୋତେ ଆସିବା ଦେଖି ସେ ଟିକିଏ ଥମି ଯାଇ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ
କଲା । "ଅଖିୟାଁ ମିଲକେ ଜିଆ ଭର୍ ମାକେ— ଚଲେ ନହିଁ ଯାନା—
ଓଓଓ..."

ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ । ମୋର କରୁଣ ଦର୍ଶନ ଉଭେଇ ଯାଇଥିଲା ତାର
କୋମଳତାର କଣ୍ଠାଗ୍ରରେ ।...

ଘର ଭିତରେ ମୁ ଏକାକୀ—ଆଖି ଆଗରେ ଗଣିକାର ଘନ ଘନ
ଗ୍ରୀବା ସଞ୍ଚାଳନ—ଅଗ୍ନି ଛାତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ଇଙ୍ଗିତ । ଲାଳସା ଥର ଥର
ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ।......

ନିସ୍ତବ୍ଧ !
—ଝିଂଟିପିଟିଠା ପେଟ ପୁରାଇ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଛାଟୁଥାଏ...

କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ମୋହନା ଆଖି ବୁଜି ନେଇଛି ।
—ଜୁଆର ଫେରି ଯାଇଛି ।...
ନନା କଣ ଏଇଆ ଚାହିଁଥିଲେ ?... !

ବାହାରେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତ୍ରୟୋଦଶୀର ସରୁ ଜହ୍ନଟା । ଶୀତଳଅ
ଛନଛନଆ ଅନ୍ଧାର । ହାଲକା ହାଲକାଏ ପବନ ପରଦା ଅଗାଇ ଘର

"କ୍ୟା ଶୋର୍ ରହେ ବାବୁଜୀ ?" ମୋହନା ଉଠି ଅସିଛ ।

ମୁଁ ତାର ପ୍ରଥମ କଥାହିଁ ଭାବୁଥିଲି । "ଐସା ଜିନ୍ଦଗୀମେ କ୍ୟା ଫାଏଦା ?"—ମୋର ମଧ୍ୟ··· ?

"ବଡ ବ୍ୟସ୍ତ ଦେଖାଯାଉଛ ଯେ !—ମୁଁ କହିଲି ବୋଲି କିଛି ଭାବିଲ କି ?"—ନା—ଗଣିକାର ମନ ବଦଳି ଛଳନା ନୁହେଁ—କଳିତା ଡ୍ରୁଣୀର ।

ଚୁମ୍ବନ ବା 'ନମସ୍ତେ' ଦେଇ ସେ ବିଦାୟ ଦେଇ ନ ଥିଲା । ଆଖି ତାର ଛଳଛଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।

···ଗଣିକାର ଜୀବନ ଗୃହେ ନାରୀତ୍ୱର ଆଦର୍ଶ ! ଅଥଚ 'ସଭ୍ୟ' ଜଗତର ସୁଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ମୁଁ—ଖୋଜେ ସେଇ ଗଣିକାର ଅଧର—ତାର କଟାକ୍ଷ !! ଛିଃ !

ପୃଥିବୀର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଭିତରୁ ଅନ୍ୟତମ । ଶଙ୍ଖମଲମଲ ପଥରରେ ଛଅର ପ୍ରେମର ଏକ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରତୀକ । ବେଗମ୍ ମମତାଜ ବୁଅଡ଼େ କହି ଯାଇଥିଲେ, "ଶପଥ କର, ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ବାହା କରିବ ନାହିଁ ।" ଶାହାନ୍‌ଶାହା ଶାହାଜାହାନ୍ 'ହଁ' ଭରିଥିଲେ—ଯମୁନା କୂଳରେ ତୋଳି ଥିଲେ ମମତାଜଙ୍କର କବର ଉପରେ ତାଜମହଲ—ପ୍ରେମର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ନିଦର୍ଶନ—ବିଶ୍ୱର ଶତ ଶତ ପରିବ୍ରାଜକ ଆଉ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପିପାସୁଙ୍କର ଆକର୍ଷଣୀ ।

ଗାଇଡ୍ କହି ଚାଲିଥାଏ—ଉପରେ ଗୁମ୍ବଜର ଦୈର୍ଘ୍ୟ—ପ୍ରସ୍ଥ-ବେଧ । ଖୋଲି ଭିତରେ ଅନନ୍ତ ନିଦ୍ରାରେ ଶୋଇ ରହିଛନ୍ତି ସମ୍ରାଟ୍ ଅଉ ବେଗମ୍ । ଜୀବନର ଲୀଳା ଶେଷ ହୋଇଥିଲା ୨୦୦ ବର୍ଷ ତଳେ ।

ଅଦେଶ ମାନେ ସଂହସ୍ତ ସ୍ୱହସ୍ତ ମଶାଲ ନେଇ ଗୃହ୍ଣ ଅସିଲା ! ନୀରବ, ଶାନ୍ତ, ସୁପ୍ତପ୍ରା—ଦଉଁଟିଯାକ ପ୍ରେମ—ପକ୍ଷୀ— ।

ଉପରରେ ତଳ କବରର ଅନୁକରଣ ମାତ୍ର । ଏଇ ସ୍ଥାନରେ ପଢ଼ା ହେଉଥିଲା କୋରାନ୍—ଧୂପ ବୁଲୁଥିଲା—ଅଲ୍ଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ହୃଦୟର କରୁଣ ଚିତ୍କାର ।

'Beautiful mosaic' ଗାଇଡ୍ ଗୋଟିଏ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି କହିଲା ।

ପଛପାଖ ଦୁଆର ମୁହଁରେ କୋରାନ୍ ଲେଖା । ଆଉ ଏଇ ସେଇ କୃଷ୍ଣସଲିଳା ଯମୁନାର ତରଙ୍ଗ । ମୋଗଲ ନାରୀ ଏଇପଥ ଦେଇ ତଳକୁ ଯାଉଥାନ୍ତି—ଯମୁନାର ଶୀତଳ ପବନରେ ଶ୍ରାନ୍ତି ଲିଭାଇବା ପାଇଁ । ପଥଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ବନ୍ଦ । ଚଠାଣର ଏଇ ଗାତଗୁଡ଼ିକ, କାନ ପାତି ଶୁଣ । ତଳେ ଯମୁନାର ଶୀତଳ ପବନର ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ଶବ୍ଦ—କି ସୁମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ ।···ଇତିହାସର ଚିହ୍ନ ରହିଛି କେବଳ । କିନ୍ତୁ ସେ ଲୋକେ ଆଉ ନାହାନ୍ତି ।

ଦ ଛନୋଟି ଛୋଟ ଛୋଟ ଦର୍ଶକ—ବାଳକ ବାଳିକା—ଖୁସି ମନରେ ଧାଇଁ ବୁଲୁଥାନ୍ତି । ଦଳେ ୟୁରୋପୀୟ ଦମ୍ପତି—ଗାଇଡ୍‌ର ବାଧାହୀନ ବକ୍ତୃତାକୁ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ସମ୍ମତି ଜଣାଉଥାନ୍ତି । ହାତରେ କାମେରା—ପୃଥିବୀର ଏଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କିଛି ସ୍ମୃତି ସେମାନେ ସାଇତି ରଖିବେ ।

ତାଜମହଲକୁ ଶେଷଥର ପାଇଁ ଦେଖିନେଲି । ନିପୁଣ ଶିଳ୍ପୀ—ଆଉ ଅଗାଧ ପ୍ରେମ—କିନ୍ତୁ ଅଜସ୍ର ଅର୍ଥ ଖର୍ଚ୍ଚ । ଜଣକର ପ୍ରେମକୁ ଜୀବନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ହୁଏତ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷରେ ଜୀବନ ଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଆଜି ଇତିହାସ ଭିତରେ ଲୁପ୍ତ । ସମୟ ଭିତରେ ରହି ଯାଇଛି ତାଜ—କରୁଣ—ସୁନ୍ଦର—ଉଦ୍ଧତ—ଅତ୍ୟାଗୃସ । — ଆଉ ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ସମସ୍ତ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ପାରିଛି—ପ୍ରେମ ଆଉ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱର୍ଗସ୍ପର୍ଶୀ :ମନହକା ଧୂପ—ଅକ୍ଷୟ ।

ମୋହନାର ସେଇ କଥା ପଦକ—ଜୀବନ ! ହଁ, ଜୀବନର ଗତି ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ—ସାଧାରଣ ମଣିଷ ପରି ସାମାଜିକ ମଣିଷ ପରି ବଞ୍ଚି ରହିବାକୁ । କିନ୍ତୁ···

ଗାଡ଼ିଟା ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ଡେରି ଥାଏ । ଷ୍ଟେସନ ଉପରେ ଯାତ୍ରୀ ଭିଡ଼ । କେତେଜଣ ମିଲ୍‌ଟାରୀ ପୋଷାକବାଲା ରାଇଫଲ୍ ପ୍ରଭୃତି ଥୋଇ ଦେଇ ଚନାବାଦାମ ଆଉ ପାପଡ଼ ଖାଇ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ ହସି ଲାଗିଛନ୍ତି । କେତେଜଣ କୃଶକାୟା ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁଣ୍ଡରେ ତାଙ୍କର ସିନ୍ଦୂର—ହୁଏତ ବଙ୍ଗାଳୀ—ଗୁଜୁଲା ରଖି ଗପ କରୁଥାନ୍ତି । ମଟମାର୍ କରି କେତେଜଣ କଲେଜ ଟୋକା ଷ୍ଟେସନ୍‌ର ଆର ମୁଣ୍ଡକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଲେ ।

ଜଣେ ୟୁରୋପୀୟ ବୃଦ୍ଧବ୍ୟକ୍ତି—ବାଁ ହାତରେ ଅଧାଜଳା ସିଗାରେଟ୍ ପାଇପ୍—ଡାହାଣ ହାତଟା ହାପ୍ ପେଣ୍ଟ୍‌ର ମୁଣା ଭିତରେ—ଢ଼ିଲା ଢ଼ିଲା ବେପରୱାୟୁ ଚାଲିଗଲେ—ଶିଥିଳ ଚମ ଉପରେ ବେକ ତଳ ଶିରା ଦିଟା ଟାଣି ହୋଇ ଥାଏ । କଳ କଳ ଇଂରାଜୀ କହିଚାଲିଥାନ୍ତି—ଦୁଇଜଣ ଇଂରେଜ ତରୁଣୀ । ଗୋଟାଏ କୁଲି ଗୁଡ଼ାଏ ସୋଡ଼ାବୋତଲ ଠେଲା ଡବାରେ ପୂରାଇ "ଜସ ହଟ୍ ଯାଇୟେ" କହି ଠେଲି ଚାଲିଥାଏ । କେତେଦଳ 'ଦେହାତି'—କାହା ମୁଣ୍ଡରେ ଠେକା—କାହାର ଅବା ଠେକା ନାହିଁ—ଗୋଟାଏ ଲେଖା ଦୀର୍ଘ ଚୁଟି—ଗାମୁଛାଟିମାନ ହାତରେ ଓହଳାଇ ଦେଇ ଗଳ୍ପ କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । —କିଏ ଜଣେ ଲୋଟାଟାଏ ଧରି ଧାଇଁଛି ।

ଆଉ ସେ ପାଖରେ ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳୀ—ଗୁଡ଼ାଏ ଫାଉଣ୍ଟେନ୍ ପେନ୍ ପକେଟରେ ଖୋସି ହାତରେ ପାନଆ ମାଟଲ ଧରି ବିଜ୍ଞାପନ ବାଢ଼ୁଥାଏ ।

ମୁଣ୍ଡରେ ତାର ଗୋଟାଏ କଳା କେପ୍—ବାଙ୍ଗର ପାତଳିଆ ଦେହରେ ଗୋଟାଏ ମାଟିଆ ଜାକେଟ୍ । ଜଣେ ପହିଲମାନ୍ ବୋଧହୁଏ—ବେକ ତଳକୁ ଡେଉଁରିଆଟାଏ କଳାସୂତାରେ ଝୁଲି ରହିଥାଏ—ମୋଟା ମୋଟା ହାଣ ବୁଦା—ବେପରୁଆ ଗପି ଲାଗିଛି । ଜଂଘର ଅଧା ଅଂଶ ଏଣେ ଅନାବୃତ ।

ମନେ ହେଲା—ପ୍ଲାଟଫର୍ମ୍‌ଟା ଗୋଟାଏ ଛୋଟ ସଂସାର । ଧନୀ, ନିର୍ଦ୍ଧନ—ଡେଙ୍ଗା, ବାଙ୍ଗର—ଶିକ୍ଷିତ, ଅଶିକ୍ଷିତ—ବ୍ୟବସାୟୀ, କର୍ମଗୃହୀ, ଛାତ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷ—ପୋଲିସ, ସୈନ୍ୟ, କୁଲି—ସବୁର ଗୋଟାଏ ଅବୁଝା ସାବୁଝା ସମାହାର । ହଁ, ଦୂରରୁ ଏହିଭଳି ଗୋଟାଏ ଗହଳିଆ ଦୁନିଆକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି ।

—ତାର ସୀମା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ବସି ବସି ଚଠା ଲାଗିଲା । ଷ୍ଟଲ୍‌ରୁ ଯଦି ଖଣ୍ଡିଏ ବହି କିମ୍ବା ଖବରକାଗଜ—?

ଖଣ୍ଡେ ଅମୃତ ବଜାର ପତ୍ରିକା ଧରି ଶୂନ୍ୟ ମନରେ ଫେରି ଆସୁଥିଲି । ହଠାତ୍ ଯାତ୍ରୀଗଣ ଅକାଙ୍କ୍ଷିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ପେସେଞ୍ଜର ଟ୍ରେନ୍ ଆସିଲା । କୁଲିମାନେ ବିସ୍ତର ବାକ୍ସ ଧରି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଲେ । ପ୍ଲାଟଫର୍ମ୍ କଡରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦେଖି ଲାଗିଲି । ଦୂରରୁ କାନାଡ଼ା ଯନ୍ତ୍ରର ଅଗପାଖରୁ କଳା ଗୋଟଲଇଟା ମାଡ଼ି ଆସୁଥାଏ । କ୍ଷଣକ ପରେ—କଳା ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳୀ ସଙ୍ଗେ ସିଟି ମାରି ପ୍ଲାଟଫର୍ମ୍ ପାଖରେ ଗାଡ଼ିଟା ଠେଲି ହୋଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲା । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଠେଲା ଠେଲି—ପାଟି—'କୁଲି' 'କୁଲି' ଡାକ ।

'ପାନ୍— ସିଗାରେଟ୍' —'ଗୁଯୁ'— 'କେଲା'—'ତାଜା ଗରମ୍ ପକୋଡ଼ି—ଇ—ଇ' ।

'ଏ ପକୋଡ଼ିବାଲା'—ଗୋଟାଏ ପରେ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ଲହରୀ—

"ଅରେ ଭାଇ—ଜରା ସସ୍ତା ତ ଦୀଜିୟେ ।"

ପାଖ ଡବାଠାର ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଭିଡ଼ ଲୋକଭିଡ଼ । ଗୋଟାଏ ଗୋଳମାଳର ସୃଷ୍ଟି । ଦୁଇ ଗୃହିଣୀ ନାଲି ପଗଡ଼ି ମଧ୍ୟ ହାଜର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗୋଟାଏ ଦାଢ଼ିପଗଡ଼ିବାଲା ଶିଖ ହାତ ହଲାଇ କିଛି ଗୋଟାଏ ଯୁକ୍ତି କରୁଥାଏ । ଅଜାଣତରେ ଟାଣି ହୋଇ ପାଖେଇ ଯାଇଥିଲି—

ମୋର ହାତକୁ କେହି ଜଣେ ହଲାଇବାର ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ମୋ ସାମନାରେ—"ଅରେ—ଅରେ—ପିଲାଟା ମରିଯିବ ଯେ ।"

ପିଲାଟାଏ ଗୃପିହୋଇ ଭେଁ କରି ସୁରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଲାଣି । ମା ମୁହଁ ଭିତରେ...... ।

ଅଃ—କିଏ ଏପରି ମୋର ହାତଟାକୁ ହଲାଇ ଲାଗିଛି ? ବିରକ୍ତିରେ ମୁହଁ ଫେରାଇଲି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ—

"ମେ ହୁଁ—ବାବୁଜୀ"—ତାର ଆଖି ଆଉ ଭାଷାରେ ବିନୟ ।

ଜଣେ ଅନ୍ଦାଜ ଚାଳିଶ ବର୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀ—ରଙ୍ଗ ଶ୍ୟାମଳ—ପିନ୍ଧା ଖଣ୍ଡିଏ ଧଳା ଶାଢ଼ୀ—ମୁହଁରେ ଅଭାବ ଆଉ ବୟସର ଦାଗ । ମୋତେ ବିରକ୍ତ କରିବାର କୈଫିୟତ ସେ ଦେଉଥିଲା ।—କିନ୍ତୁ ଭାବନାର ଅକସ୍ମିକ ବାଧା ଆଉ ଚଞ୍ଚଳ ମସ୍ତିଷ୍କ ହେତୁ ମୁ ଗୋଟିଏ ସୁଦ୍ଧା ବର୍ଣ୍ଣ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ ମୁହଁ ଆଉ ପେଟକୁ ଠାରି ଲାଗିଲା । ବୋଧହୁଏ ଖାଇନାହିଁ—କିଛି ଖାଇବାକୁ ମାଗୁଛି । ହିନ୍ଦିରେ ପଚାରିଲି, "କିଛି ଖାଇବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ?"

ସମ୍ମାନ ଦେଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ଦରକାର ନ ଥିଲା—ମୁ ମଧ୍ୟ ଭାବି ପାରି ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ କହିବା ପରେ ମନେ ମନେ ଯୁକ୍ତି କଲି—କାହିଁକି ସେ କଣ ମୋ ମା ନୁହନ୍ତି ?—ଗରିବ ହେଲେ ମଧ୍ୟ... ... ... ?

"ଅମାର ଜନ୍ୟ ନୟ—ଅମାର୍ ଛେଲେ ଗୁଲୋର ଜନ୍ୟ ।"

ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ୀ ଏଥର ହିନ୍ଦୀରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ । ଧନସାଗ ତାଙ୍କର ପିଲାଗୁଡ଼ିକ କିଛି ଖାଇ ନାହାନ୍ତି ।

"ଆସନ୍ତୁ ।" ଟିକିଏ ଦମ୍ ନେଇ କହିଲି ।

ଷ୍ଟେସନ୍ ଷ୍ଟଲ୍‌ର ବିସ୍କୁଟ୍ ଆଉ କେକ୍ । ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲି—"ପିଲାଏ କାହାନ୍ତି ?"

"ଏଇ ପାଖରେ ଅଛନ୍ତି ।"

"ଭିତରକୁ ଡାକି ଆଣନ୍ତୁ ।"

"ନା—ନା—ମୋତେ ଦେଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଆମେ ବାହାରେ ଖାଇନେବୁ ।"

ପଇସା ପାଇ ହୋଟେଲ୍ ଚାକର ବିସ୍କୁଟ୍ କେକ୍ ଆଉ ଚାହା ନେଇ ଗଲା—ବୁଢ଼ୀ ସାଙ୍ଗରେ ଗଲେ । କାର୍ଣ୍ଣି ଶେଷର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ନେଇ ମୁଁ ଫେରି ଆସିଲି ।

ଅରେ—ସେ ପିଲା ଆଉ ମା'ର ଦଶା କଣ ହେଲା ! ନା—ବୋଧହୁଏ କିଛି ହୋଇନାହିଁ ।...

ଗାଡ଼ି ବର୍ତ୍ତିମାନ ଛଡବା ଉପରେ । ଡବା ଗୁଡ଼ିକର ମୁହଁ ପାଖରେ ଛୁଇ ଚାରି ଜଣ ମିଳି ଗପ କରୁଥାନ୍ତି । ଫେରିବାଲାମାନେ ପବନ ଭିତରେ ଆଉ ନିଜ ଜିନିଷର ବିଜ୍ଞାପନ ବାଢ଼ୁନାହାନ୍ତି—ଯଦ୍ୟପି ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଚାହାବାଲା ପାଣି ବାଲ୍‌ଟି ତଳେ ଥୋଇ ଦେଇ କେଟ୍‌ଲିରୁ ଚାହା ଡାକୁଥାଏ—କୌଣସି ଯାତ୍ରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । କଦଳୀ ବିକାଳି ପଇସା ଗଣିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଗୋଟାଏ କଣୁଆ ମିଲିଟାରୀ ଝରକା ଫାନ୍ଦରେ କହୁଣି ରଖି ମୁଣ୍ଡ ଗଳାଇ ଏଣେ ତେଣେ ଚାହିଁ ଲାଗିଛି । ଜଣେ ନେଳି ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧା ସୁନ୍ଦରୀ—ଚଷମା ଲଗା ଜଣେ ତରୁଣୀ ସହିତ ଆଳାପରେ ବ୍ୟସ୍ତ । କଳା ଟୋପିଆ ଗାର୍ଡ ସାହେବଙ୍କର ହୁଇସିଲ୍‌ଟା ଚରଚରେଇ ଉଠିଲା ।

ସବୁଜ ପତାକାର ସଙ୍କେତ—ଇଞ୍ଜିନ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା— ଧଅଡ଼କ୍— ଧଅଡ଼କ୍— ଧଅଡ଼କ୍— ଧୀରେ—ଧୀରେ— ଧୀରେ । ତଳେ ଗପ କରୁଥିବା ଯାତ୍ରୀମାନେ ତରବର ହୋଇ ଉଠିଗଲେ । ଝରକାରୁ କେତୋଟି ଶିକ୍ଷିତ ରୁମାଲ ହଲି ଲାଗିଲା । 'ଗୁଡ଼ବାଏ—ଶଅର ସୁ—ନମସ୍ତେ ଭାଇ ସାହେବ ।" ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି ଲୋକଗଲେ ଡବା ଭିତରେ ।— •••ଛୁଟିଲା ।

ନା—ମୋର ଭୁଲ ହୋଇଛି । ସେଇ ବୁଢ଼ୀ ଆଉ ତାଙ୍କର ପିଲାମାନେ ହୁଏତ ଅଜ କିଛି ଖାଇଥାନ୍ତେ । ଅଭାବ ଥିଲା•••ସମ୍ମାନ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବା ପରେ ଭିକାରୀ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରିବା କଣ ଭଦ୍ରତା—? ଫେରି ଚାଲିଲି ସେଇ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ପାଖକୁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଜାଗାରେ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିଲି ସେଇଠି ପାଇଲି ନାହିଁ । ଏଣେ ତେଣେ ମୁହଁ ବୁଲାଇଲି ।

"ବାବୁଜୀ ।"

ବୁଢ଼ୀ ମୋର ପଛ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ ।

"କଣ—ଆପଣଙ୍କର ଆଉ କିଛି ଦରକାର ?"

"ନା—ନା ବାପ, ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଛି ।'

ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ଆଖିରେ କୃତଜ୍ଞତା । "ଆପଣଙ୍କର ଶୁଭନାମ କଣ ?"

ସେ ପଚାରିଲେ ।

"କାହିଁକି ?"ମୋର ମନ୍ଦ ହାସରେ ଦାତାର ଗର୍ବ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ।

"ଅଚ୍ଛା—ନମସ୍ତେ ।"; ବୁଢ଼ୀ ହାତ ଟେକୁଥିଲେ ।

"ନା—ନା—ମୁ ନମସ୍କାର ଚାହେଁ ନା । ଆପଣ ଯେ ମୋର ମା ସମାନ ।" ମୁ ହଠାତ୍ କହିପକାଇଲି ଏବଂ କହିସାରି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିଲି—ବଦାନ୍ୟତାର ନମ୍ରତା ଅଭିନୟ ? ନା..... ?

ସେ ଟିକିଏ ହସ ଖେଳାଇ ଥିଲେ ।

"ତୁମ ନା' ତାହାହେଲେ କହିବ ନାହିଁ ?" ବୁଢ଼ୀ ଅନୁନୟ କଲେ ଏବଂ ମୁଁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ—"ଆସ—ଆମ ଯାଗାକୁ ଯିବା ଆସ ।"

କିଛି ଦୂରରେ ତାଙ୍କର ଜିନିଷ ଥିଲା । ଦ ଗୃହଠା ବୁଜୁଳି—ତାର ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି ଜଣେ ତରୁଣୀ । ପଲକ ଭିତରେ ଦେଖି ନେଲି—ଖଣ୍ଡିଏ ନେଳିଆ ଶାଢ଼ୀ ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ଦେହରେ । ଅଣ୍ଟା ଉପରେ ହାତ ରଖି ଆର ହାତଟିରେ ଶାଢ଼ୀ କାନିଟି ନିଜ ମୁହଁ ପାଖରେ ଧରି ରଖି ଥାଆନ୍ତି । ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଦେଢ଼ବର୍ଷର ଶିଶୁ । ତରୁଣୀ ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି—ଶିଶୁ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ ।

ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ—"ଇଏ ମୋର ଝିଅ । ଆଉ ଏଇଟି ମୋର ପୁଅ ।"

ତରୁଣୀ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ପୁଣି ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇ ନେବାର ଅନୁଭବ କଲି । ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ନମସ୍କାର କରିବାକୁ ମୋର ହାତ ଯାଉଥିଲା—କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ହଁ ବାପା, ତମ ଠିକଣାଟି କଣ କହିବ ?"

ମୁଁ ଅମଙ୍ଗ ହେଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଉଦାସ ଭାବରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—"ତା'ହେଲେ ଦେବ ନାହିଁ ?"

ପକେଟରୁ ଖଣ୍ଡିଏ କାଗଜ କାଢ଼ି ମୋର ଠିକଣାଟା ଲେଖି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲି ।

ଠିକଣାଟା ଦେବାଦ୍ୱାରା ଭଲ କଲି କି ନାହିଁ ଭାବୁଥାଏ—ଭବିଷ୍ୟତ ସଙ୍କଟର ଜଟିଳତା ଡାକି ଆଣୁନାହିଁ ତ ?…

"ଆମର ଠିକଣାଟା ଟିପିନିଅ ।" ସେ କହିବାର ଶୁଣିଲି ।

ପ୍ରତିବାଦ କଲିନାହିଁ । ମୋର ଗାଡ଼ି ସମୟ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ।

ବୁଝିଲି—ତାଙ୍କର ନାମ ଲବଣ୍ୟମୟୀ ମୁଝର୍ଜି—ରହନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ—ଅମିନାବାଦର କୌଣସି ଗଳି ଭିତରେ । କିନ୍ତୁ ଚିଠି ଯିବ ବଙ୍ଗେଶ୍ୱର କପୁରଙ୍କ ମାରଫତ୍—ବୋଧହୁଏ ଘରର ମାଲିକ ।

"ଅଚ୍ଛା—ନମସ୍ତେ ।" ବୁଢ଼ୀ ମୋର ହାତ ଧରି "ଆମକୁ ରକ୍ଷା" ଇତ୍ୟାଦି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ—ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଶୁଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି । ମୋର ବ୍ୟଗ୍ରତା ଦେଖି ସେ ମୋର ହାତ ପାପୁଲିଟି ନେଇ ଚୁମା ଦେଲେ ।

ଆଉ ଥରେ 'ଅଚ୍ଛା—ନମସ୍ତେ' କହି ଫେରି ପଡ଼ିଲି । "ଏଁ"କଣ୍ଠ ପ୍ରତିବାଦର ଗୋଟାଏ କ୍ଷୀଣସ୍ୱର ଶୁଭିଲା । ମୋର ଯୋତା ମାଡ଼ି ଯାଇଥିଲା—ତାଙ୍କର ସେଇ କଅଁଳିଆ ଶିଶୁ ଉପରେ । ନିଜକୁ ଦୋଷୀ ମନେକଲି । କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀ କିମ୍ବା ତରୁଣୀ କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି ।

ମୋହନା ପାଖର ଅନୁଭୂତି ପରେ ଆଜିର ଏ ସଦ୍ୟ ଅନୁଭୂତି !

ବହୁଦିନ ପରେ ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ଦେଖିପାରି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲି ଆସିବ ବୋଲି ଜଣାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଷ୍ଟେସନରେ ଦେଖି ନ ଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବି ବୋଲି ମୋର ଆଶା ନ ଥିଲା । ରିକ୍ସାରେ ବୋଝେଇ ଦେଇ ଯେତେବେଳେ ବସିବାକୁ ଯାଏ, ସେତିକିବେଳେ ରାମସ୍ୱରୂପ ସାଇକଲରେ ଢେର ମାରୁଥାନ୍ତି ଷ୍ଟେସନ୍ ପାଖରେ ।

ଆଖ ପାଖ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାର ଅଭଦ୍ରତା ସ୍ୱୀକାର କରି ମୁଁ ଡାକିଲି—"ରାମସ୍ୱରୂପ—ଓ ରାମସ୍ୱରୂପ ।" କିନ୍ତୁ ରାମସ୍ୱରୂପ ଶୁଣି ପାରି ସାଇକଲ ଖଣ୍ଡିକ ମୋ ଆଡ଼କୁ ମୋଡ଼ିଲେ । ନିଶ ତଳେ ଓସାରିଆ ହସ ଖଣ୍ଡିକ ଫୁଟିକି ଉଠିଲା ।

"ଆରେ ୟାର୍ ।" ରାମସ୍ୱରୂପ ପାଖେଇ ଆସି କହିପକାଇଲେ "ଆଓ କସ ଦଲ୍ଲ ଲଗାଲେଁ ।" କଥା ନ ସରୁଣୁ ତାଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ବାହୁ ଭିତରେ ମୁଁ ଢାଙ୍କି ହୋଇଯାଇଥିଲି ।

ଚିଡ଼ିଲି କହିଲି—"ଟିକାଏ ଧୀରେ ଭାଇ, ଦୁର୍ବଳ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ବଳ ଦେଖାଇଲେ ଚଳେ ?"

"ହ୍ୟାଁ ଭାଇ, ତୁମ୍ ଭି ତୋ ତଗଡ଼େ ହୋ ।" ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ଘାଡ଼ି ଘାଡ଼ିଆ ଗଳାର ଆୱାଜ୍ ଶୁଣି ମନରେ ଆଶ୍ୱାସନା ହେଲା ।

ମୋର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ଏଇ ରାମସ୍ୱରୂପ—ଜଣେ ଜମିଦାରର ସନ୍ତାନ । ବଳିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗ ଗଠନ—ଉଚ୍ଚତା ସେପରି ବେଶୀ କିଛି ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ବେଶ୍ ସ୍ଥୂଳକାୟ । ଦେହରେ ଅସୀମ ଶକ୍ତି, ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଖେଳାଳୀ— କୁସ୍ତି, କସରତ, ମୁଷ୍ଟି ଯୁଦ୍ଧ । ଅଥଚ ପାଠ ପଢ଼ରେ ଯତ୍ନେଇବାର ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ । ବାହାରର କଥାବାର୍ତ୍ତାରୁ—ତାଙ୍କର ସେହି ପିଲାଳିଆ ହସ, ଯୁକ୍ତିରେ ପରାଜୟ ନିଶ୍ଚିତ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଅଳଟ— ଅନେକ ସମୟରେ ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ଲୋକ ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିବା ସମ୍ଭବ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସୂକ୍ଷ୍ମବିଚାରର ଅଭାବ ନ ଥାଏ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ କେତେକ ଅଧ୍ୟାପକ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଯୁକ୍ତି ଆଗରେ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ ପ୍ରଶଂସା କରେ—ତାଙ୍କର ଚରିତ୍ରବତ୍ତା ବଳ ଏବଂ ଧୈର୍ଯ୍ୟକୁ ଆଉ ତାଙ୍କର ସାମୟିକ ମୋଟାବୁଦ୍ଧି, ପିଲାଳିଆ ହସ ମୋର ଆଦରଣୀୟ ।

ଆମର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁମାନେ କିଏ କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି—କିଏ କଣ କରୁଛନ୍ତି—ସେ ବିଷୟରେ ଗୋଟାଏ ବିଶଦ ବିବରଣୀ ଦେଇ ସେ ମୋର ରିକ୍ସା ପାଖେ ପାଖେ ସାଇକେଲ୍ ଚଳାଇଲେ । ଭ୍ରମଣର ସମସ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତି ଏବଂ ଅବସାଦ ମୁଁ ଭୁଲି ଯାଇଥାଏ.... । କହିଲି, "ଏଥର ପୁଣି ସେଇ ପୁରୁଣା ହୋଷ୍ଟେଲ—ସେଇ ପଢ଼ା—ସେଇ ପ୍ରଫେସର୍, କଲେଜ, ବହି—ନୁହେଁ ?"

"ଅରେ ଭାଇ, ବହୁତ୍ ତୋ ହୋ ହେ ।"

ହଷ୍ଟେଲ୍ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିବା ମାତ୍ରେ ପାଟି ଶୁଭିଲା, "ଅରେ ସରୋଜ ବାବୁ ! ସରୋଜ ବାବୁ—ନମସ୍ତେ ।"

—୧—

"କେବେ ଅସିଲେ ସରୋଜ ବାବୁ ?" ବ୍ରହ୍ମପ୍ରକାଶ ବହିରୁ ମୁହଁ ଉଠାଇ ପଚାରିଲେ ।

"ଏବେ ତ ଆସିଲି ଭାଇ—ନମସ୍ତେ ।"

"ନମସ୍ତେ ।"

"ପରମ ସ୍ନେହ ଓ ଶୁଭ ଆଶୀର୍ବାଦ ପରେ, ଲେଖିବାର କାରଣ ଏମନ୍ତ ଯେ..." ଲେଖିକା ଅଧୁନିକା ନୁହନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ । ଏଇ ତ ପୁରୁଣା ଫେସନ୍ । ତା ପରେ ଅକ୍ଷର ଦେଖ । 'ମୋର ସ୍ନେହ ଓ ଭଲପାଇବା ନେବ ।' ଦର୍ଶଟି ଯାକ ଏକାବେଳକେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶିତ । ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଜଣାପଡ଼େ—ଲେଖିକା ପୁରୁଣା କାଳିଆ ହିସାବରେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷିତା ନୁହନ୍ତି—। ଅଶିକ୍ଷିତା ଅବଶ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ । ତାହା ଛଡ଼ା ମୋର ମନେହୁଏ, ସେମାନେ କୁଳୀନ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ—ତାହାହେଲେ ସେ ମୋତେ ପ୍ରଥମରୁ ହାତ ଟେକି ନ ଥାନ୍ତେ । ବାସ୍ତବିକ୍, ମୁଁ କିଛି ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ ।"

"ଅଚ୍ଛା, ସେ ତରୁଣୀଟି ?" ରାମସ୍ୱରୂପ କିଛି ଅର୍ଥ ଥିବା ଭଳି ପଚାରିଲେ ।

"ହଁ, ତୁମ କଥା ମୁଁ ବୁଝି ପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ତରୁଣୀ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଥରେ ମାତ୍ର ଚାହିଁଛନ୍ତି । ଆଉ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ଯେତିକି ଦୂର ଆଗେଇବାର କଥା, ସେତିକି ଦୂର ଆଗେଇ ପାରିନାହିଁ ।"

ସିଗାରେଟ୍ ଧୂଆଁ ର କୁଣ୍ଡଳୀ ସୃଷ୍ଟି କରୁ କରୁ ରାମସ୍ୱରୂପ କହିଲେ, "ବୁଝିଲି ।"

"ତୁମର ଏଥିରେ ମତ କଣ ?"

ମୋର ତ ବାପା ସିଧାସଳଖ କଥା । କାହାକୁ ମିଳ କାହିଁକି, ଗୋଡ଼ ଧୋଇବ କାହିଁକି ?"

ରାମସ୍ୱରୂପ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଲେ । ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ, ରାମସ୍ୱରୂପ ରାଗିଲେ, ନା ଅନ୍ୟ ଦିନ ପରି ମୋର ଝାରଖଣ୍ଡୀ କଥାଗୁଡ଼ିକ କୌଣସିମତେ ସମ୍ଭାଳି ଗଲେ ।

କିଛି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଅଭ୍ୟାସ କରି ଲାଗିଲି ।

ରାମସ୍ୱରୂପ ଚିଠି ପତ୍ର ନ ଲେଖି ସମ୍ପର୍କ ନ ରଖିବାକୁ ମୋତେ ଅନେକ ଥର ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି କେଜାଣି—ଚିଠି ନ ଲେଖି ରହି ପାରି ନ ଥିଲି ।

ଉତ୍ତର ପାଏ—ସବୁବେଳେ ପ୍ରାୟ ଏକା ପରି ।

ସେଇ 'ପରମ ସ୍ନେହ ଓ ଶୁଭ' ଓ ପରେ 'ମୋର ସ୍ନେହ—ଭାଲବାସା...'—ମଝିରେ ମଝିରେ "ତୁମେ ରାଜା ହୁଅ—ବଡ଼ ଲୋକ ହୁଅ । ମୁଁ ଭଗବାନଙ୍କ ପାଖରେ କାମନା କରେ..." । ଦ୍ୱିତୀୟ ଚିଠିରୁ ଜାଣି ପାରିଲି—ତରୁଣୀଟିର ନାମ ଶେଫାଳିକା; ଆଉ ତାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇଟିର ନାମ ପ୍ରଦୀପ୍ତ କୁମାର ।

ଚିଠିରେ ମୁଁ ଅନେକ ଥର ପଚାରିଛି—ସେମାନେ କିପରି ଚଳନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଅସୁବିଧା କଣ । ଉତ୍ତର ପାଏ—"ବହୁଦିନ ଧରି ଚିଠି ଦେଇ ପାରିନାହିଁ । ଆଶା କରେ, କ୍ଷମା ଦେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଭଲ ଅଛୁ ।"

"ରାମସ୍ୱରୂପ ଆଉ ଏଣିକି ଶୁଣିବା ସକାଶେ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଚିଠି କଥା ଉଠାଇବା ମାତ୍ରେ କହନ୍ତି—"ବେଶ୍, ବେଶ୍ ଆଉ—ମୋର ଶୁଣିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।" ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ମୋ ଉପରେ ସନ୍ଦେହ ବଢ଼ିବାର ଜାଣି ପାରିଲି । ବନ୍ଧୁତାର ବଦଳେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ନେଇ ବିରକ୍ତି ମଧ୍ୟ ବଢ଼ି ଉଠୁଥିଲା ମୋ ଉପରେ ନୁହେଁ—ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ଉପରେ । ସମୟେ ସମୟେ ବିରକ୍ତିର ସୀମା ଡେଇଁ ଯାଉଥିଲା—"ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ପଛକେ—ଏଇ ବଙ୍ଗାଳୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଦେବେହେଲେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ ।" ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଯଦି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜାତିର ହୋଇଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସେଇ ଜାତି ଯେ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଏହି ତିକ୍ତ ମନ୍ତବ୍ୟରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ଯାଇଥାନ୍ତା, ସେ ବିଷୟରେ ସନ୍ଦେହ ଥିଲା ।

ମୋହନର ନିରଣାବାଣୀ କଥା ମୁଁ ଭୁଲି ବସିଲି । ସାଥୀମେଳରେ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ । ଫେରି ଆସିଲା ବୈପରୀତ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ଖିଆଲୀ ମନ । 'ଫାଜିଲାମି' ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତଭାବେ ତେଜି ଉଠୁଥିବାର ଅନୁଭବ କଲି ।

ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କ ମତରେ ଏହି ସବୁ ଫାଜିଲାମି—ଖିଆଲୀ ଢଙ୍ଗ ବରଂ ଶ୍ରେୟସ୍କର । 'ଆକାଶର ମେଘ ଭଳି କେଉଁଠି ସ୍ଥିର ହୋଇ ରହ ନାହିଁ—ଖାଲି ଦେଖି ଦେଖି ଭାସି ଚାଲିଥାଅ । କିନ୍ତୁ ଜଣକ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ତାହାର ବିଷୟ ଭାବି ବସିବା ? ନା—କଥାଟା ଜଟିଳ ହୋଇ ପଡ଼ିବ ଯେ !'

ନିର୍ମଳତା !

ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପାଇ ମୋର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ ।

"ବାବା, ତୁମେ ମୋତେ ମା ବୋଲି ଡାକିଛ । କିନ୍ତୁ ମା ଭଳି ମୁଁ ତ ତୁମର କୌଣସି କାମ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ତୁମେ ଯେଉଁ ଝିଅଟିକୁ ଷ୍ଟେସନ ପାଖରେ ଦେଖିଥିଲ—ଶେଫାଳିକା କଥା କହୁଛ—ତାକୁ ବିବାହ କଲେ କିପରି ହୁଅନ୍ତା ? ମୁଁ ଜାଣେ ଆମେ ବାମନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ର ଧରିବାର ଆଶା କରୁଛୁ । ତୁମେ ଧନୀ, ଶିକ୍ଷିତ । ଆମେ ହେଲୁ ନିତାନ୍ତ ଗରିବ ଆଉ ଅଶିକ୍ଷିତ । ଯେଉଁଠାରେ ମନଥାଏ—ସେଠାରେ ଏସବୁ ବାଧା ବନ୍ଧକ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ଆଶାକରେ, ମୋର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ତୁମେ ସମ୍ମତ ହେବ । ତୁମର ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲି । ମା'ର ଦାବୀ ବା ପ୍ରାର୍ଥନା ନିଶ୍ଚୟ ପୂରଣ କରିବ ।"—ବଚଣ ।

ମୋର ଅନୁମାନ ହିଁ ଠିକ୍ । ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ଅଳପ ନାଳିଆ ମୁହଁ ପୁରାପୁରି ନାଲି ହୋଇଗଲା । "ଭଲ କରି ଖଣ୍ଡେ ଲେଖିଦିଅ—'ବାମନ ହୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରକୁ ଧରିବା ଯାହା ଲେଖିଛ—ତାହା ନିତାନ୍ତ ସତ୍ୟ । ତୁମରି

ଏପରି ସାହସ ଦେଖି···ନା—ଅଉ ବେଶୀ ଲେଖିବା ଦରକାର ନାହିଁ ।" ଘନସ୍ୱରୂପ କୋଟ୍ ଗଳାଇ ଚାଲିଗଲେ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ "ସୁଅରକା—" ମଧ୍ୟ ବାହାରି ଆସୁଥିଲା ।

—ଗୋଟାଏ ପୁରପୁରି ନା' କରି ଦେବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ବାହା କରିବାର ତ ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଚିଠିପତ୍ର ଦିଅାନିଅାରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ମାୟା ଆସି ଯାଇଥିଲା ତାକୁ ଛେଦ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲି । ଘନସ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ବୁଝାଇ ଦେଇ ପାରିବା ସମ୍ଭବ ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ··· ? ନା' ଟା ଯେପରି ବେଶୀ ନ ବାଧେ ।

"ମୋ ପାଖରେ ଧନୀ ଗରିବ, ଶିକ୍ଷିତ ଅଶିକ୍ଷିତର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ମା ଭାବରେ ଦେଖି ଆସିଛି—ଆଉ ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଭଉଣୀ ଭାବରେ । କ୍ଷମା ଦେବେ । ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ବାହା କରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅନୁଚିତ; ମୁଁ ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଶାକରେ ଶୀଘ୍ର ଚିଠି ଦେବେ । ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଯଦି କିଛି ଆପତ୍ତି ନ ଥାଏ, ତେବେ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଆଶା କରେ ।"

—ଗୋଟାଏ ମୁହଁ ଲୁଚା ଯୁକ୍ତି: ଜାଣି ପାରିଥିଲି । ଅନୁଚିତ ଆଉ ଅସମ୍ଭବ, ଦୁଇଟାଯାକ ସତ । ତଥାପି କାରଣ ଗୁଡ଼ିକ କେତେ ଦୁର୍ବଳ । ଆଉ ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଚିଠି ଦେବା ପାଇଁ କହିବା—ବେଦନାର ଉପଶମ ପାଇଁ—ନା—ସେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ଏକ ଦୁର୍ବଳତା ?

ଅନେକ ଦିନ ଧରି ଚିଠି ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ଘନ ସ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ମୋର ଉତ୍ତର ବିଷୟରେ କହିଥିଲି । ବନ୍ଧୁ ଟ୍ରେସ୍ ଫିଙ୍କାଙ୍ଗ୍‌ରେ ଥିଲେ । ମୋର ପିଠି ଥାପୁଡ଼େଇ କହିଲେ, "ତମେ ଯେମିତି ଲେଖିବ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣେ ପରା । ମୁଁ ଥିବାଯାକ ମୋ ଆଗରେ କିଛି କହିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଚାଲିଗଲେ···କମ୍‌ଜୋର ଦେହ କମ୍‌ଜୋର୍—ହାଃ ହାଃ" ସେ ହସି ଉଠିଲେ ।

—ଆରଦିନ ଉତ୍ତର ଆସିଲା । ଏଥର ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଚିଠି । ଖଣ୍ଡିଏ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଏବଂ ଆରଟି ଶେଫାଳିକାଙ୍କ ପାଖରୁ । ଶେଫାଳିକା ଦେଇଥିବା ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଆଗ ପଢ଼ିଲା ।

"ସ୍ନେହର ଦାଦା, ମୋର ଶତକୋଟି ପ୍ରଣାମ ନେବେ ।" ସେଇ ପୁରୁଣା ଢଙ୍ଗ—ମନେ ମନେ ଭାବିଲା ।

ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଲେଖାଅଛି "ଆପଣ ମନା କରିବା ପରେ ମନରେ ଯେ ମୋର କି କଷ୍ଟ ହୋଇଛି—ସେ କଥା ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି । ଯାହା-ହେଉ, ଭଉଣୀ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ତୁମର ଚରଣ ସେବା କରି ପାରିବି । —ସେତକ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଯଥେଷ୍ଟ ।" —ଏଁ, ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଗଲି ତା ! ମନେ ମନେ ହସି ଉଠିଲା ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଠାଏ ଲେଖିଥିଲେ "ତୁମର ଚିଠି ପାଇ ଶେଫାଳିକାର ମନଟି ଶୁଖିଯାଇଛି । ତୁମେ ଏଣିକି ତାକୁ ବୁଝାଅ ।"—

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚିଠି ଦୁଇଟିର ଉତ୍ତର ଲେଖି ପକାଇଲା । ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଚିଠି ଦିଆ ନିଆ କଥା କହିଥିଲା—କିନ୍ତୁ ଚିଠିର ମର୍ମ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ଥିଲା । ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କର ଠିକଣା ନ ପାଇବା ହେତୁ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲେ । ମୋର କଥା ଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ପଶି ପାରି ନ ଥିବା ସମ୍ଭବ ।

ଫେରନ୍ତା ଚିଠିରେ ପାଇଲା ଶେଫାଳିକାଙ୍କ ପାଖରୁ ସ୍ନେହ ସୋହାଗ ଆଉ ପୂଜା ଛୁଟି ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ପୂଜା ଛୁଟି ଆହୁରି ଦେଢ଼ମାସ ବାକି । ମନେ ହେଲା, ଥରେ ଯାଇ ଘୂରି ଆସେ । ସମ୍ଭୁରୁଦଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାଥିରେ ନେବା ପାଇଁ କୌଣସି ମତେ ମଙ୍ଗେଇବାକୁ ହେବ । ସେ ନିଜେ ଦେଖିବେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବ୍ୟବହାର କପରି, ଆଉ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା ଜାଣି ପାରିବି ।

କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ଚିଠି ଦୁଇଟି ଯେପରି ଗୋଟିଏ ହାତର ଲେଖା ! ଓଃ, ଶେଫାଳିକା ମା ପାଇଁ ଲେଖିଥିବା ସମ୍ଭବ ।

ଆମ କ୍ଲାସରେ ଯେଉଁ କେତୋଜଣ ଝିଅ ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି, ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ କୃପାରୁ ସେମାନଙ୍କର ନାଁ, ଗାଁ, ଠିକଣା—ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର, ପୂର୍ବ ପ୍ରେମିକ—ଏସମସ୍ତର କେତେକ ହିସାବ ମୋ ପାଖରେ ଅଭାବ ନ ଥାଏ। ବେଳକାଳ ଜାଣି ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଟିକିଏ ପରିହାସ କରିବା—ପଢ଼ା ସମୟରେ, ହସ କଥା ପଢ଼ିବା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନାଇବା, ସମୟେ ସମୟେ ପ୍ରେମରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାରେ ଅନେକ କଲେଜ ପିଲା ଆନନ୍ଦ ପାଉଥାନ୍ତି। ଅଉ ମୁଁ କିଛି ଅଧିକା ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ସେହି ଅନୁପାତରେ ଯେ ଆନନ୍ଦ ପାଉ ନ ଥିଲି, ତାହା ନୁହେଁ।

ସେ ଦିନର ସେଇ ଅଲସ୍ତିକ—ଅଭୁଲା କଥା।

କ୍ଲାସ ଆରମ୍ଭ ପାଇଁ ଘଣ୍ଟା ବାଜି ସାରିଲାଣି—ଅଧ୍ୟାପକ ଆସି ନଥାନ୍ତି। ତରବର ହୋଇ ନିଜ ଯାଗାରେ ବସିପଡ଼ିଲି। ମୋର ବେଞ୍ଚଟି ଝିଅମାନଙ୍କର ଠିକ ପଛରେ।

...ମନେ ହେଲା, ସହପାଠିନୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଯେପରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି। ହଁ, କେହି ଜଣେ ଅପରିଚିତା ଠିକ୍ ମୋର ସାମନାରେ।

ମୁହଁ ଟିକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ମନ ହେଉଥାଏ।...

ଖାତାଖଣ୍ଡିକ ଖସି ପଡ଼ିଲା ବେଞ୍ଚ ତଳେ ଠିକ୍ ସେହି ଅପରିଚିତାଙ୍କର ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ିବା ଶବ୍ଦରେ ଝିଅମାନେ ଫେରି ଚାହିଁଲେ। ପୁରୁଣା ମୁହଁ ଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ବୁଲି ଗଲେ। କିନ୍ତୁ ସେହି ଅପରିଚିତା ବିଳମ୍ବ ନ କରି ଖାତା ଖଣ୍ଡିକ ଉଠାଇ ଆଣି ପଚାରିଲେ, "ଏଇ ଆପଣଙ୍କ ହେବ ?"—କଣ୍ଠରେ ପୁଣି ଏତେ ଲାଳିତ୍ୟ ସମ୍ଭବ !

ସମ୍ଭବ ହୁଙ୍କାରି ଘୋଡ଼ାଇବାର ବ୍ୟର୍ଥ ଚେଷ୍ଟା କରି ଉଦଭାର ସାମାନ୍ୟ ହସ ଫୁଟାଇ ଉତ୍ତର ଦେଲି—"ଆଜ୍ଞା ହଁ।"

"ତୋ ଫିର ଲଜାୟେ ନା !" ସ୍ୱରରେ ଏତେ ନମ୍ରତା ଆଉ ଆପଣାର ଭାବ ଭରି ରହିଥିଲା... । ଆଉ ସେଇ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗୋଲାପୀ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ... ! 'ନିଅନ୍ତୁ...' କହିବା ପରେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ହାତ ଯାଉ ନ ଥାଏ ଖାତା ଖଣ୍ଡିକ ଆଣିବା ପାଇଁ । ଆଖି ଡୋଳାରେ ଥରି ଉଠୁଥିଲା କେଉଁ ଏକ ଆମୋଦଭରା ରହସ୍ୟ ।

—ଭାବିବାର ସୁବିଧା ନ ଥିଲା ସେ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଟକି ଯାଇଥିଲେ । ଖାତା ଖଣ୍ଡିକ ଡେସ୍କ ଉପରେ ରଖି ଦେଇ ଅତିକ୍ଷଣରେ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଇଥାନ୍ତେ କିନ୍ତୁ ସେ ଖାତା ଖଣ୍ଡିକ ହାତରେ ଧରି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ରହିଥାନ୍ତି ।

ଦେଖିଥିବା ସାଥୀମାନେ କଣ ଭାବିଥିବେ—

ପ୍ରଥମେ ସେ ସ୍ତମ୍ଭିତପ୍ରାୟଃ ହେଲେ । ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝି ପାରି ଅଳପ ନ ହସି ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇ ଖାତା ଖଣ୍ଡିକ ଉଠାଇ ନେଲି ।

ଅଜାଣତରେ ଅନେକଥର ଆଖି ଦୁଇଟା ଠାଣି ହେଉଥାଏ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଧରି ଆଖି ମିଶି ଯାଉଥାଏ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଯଦିଓ କିଛି ସମୟର ସ୍ୱଳ୍ପ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଇଁ—ଯେପରି କେଉଁ ଏକ ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଆଦେଶରେ ପରିଚାଳିତ । ସେଦିନ କଣ ପଢ଼ା ହେଲା ଖିଆଲ୍ ନାହିଁ । କ୍ଲାସ ପରେ କେତେ ବିଷୟ ଭାବି ଭାବି ବିମର୍ଷତା ଜାଗି ଉଠିଥିଲା ।

"ତୋ ଫିର୍ ଲଜାୟେ ନା" ଶୋଇବା ପୂର୍ବରୁ ମନ ଭିତରେ ଏଇ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଆଉ କେତେଥର ଝଙ୍କୃତ ହୋଇଥାଏ— କ୍ଲି ତୃପ୍ତି । ସେହି ଲସାଣିଆ ଅସ୍ଥିର ଆଖି ଦୁଇଟି—ସେଇ ସଚେତନ ସ୍ୱଳ୍ପ ମନ୍ଦହାସ ।

ମନଦେଇ ସ୍ନିଗ୍ଧତା—...

ଯୌବନର ଉଗ୍ରତା କେଉଁଠାରେ ହଜି ଯାଇଥିଲା ... ...

ନାଁ'ଟି ଶୁଚେମଲ ।

ନା—ଆଉ ବେଶୀ ଜାଣିବାର ଦରକାର ନାହିଁ—

ମୋର ମନ ଗଣ୍ଠିରେ । ମନେ ମନେ ହସ ମାଡ଼େ । ଶୁଚେମଙ୍କ କ୍ଲାସ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିବା ସଂଗେ ସାଙ୍ଗେ ପ୍ରଥମେ ମୋର ବସିବା ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରିବାରେ ଯେପରି ଚିର ଅଭ୍ୟସ୍ତ । ଆଉ ମୁଁ— ସହପାଠିନୀମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ତାଙ୍କର ସେଇ ବାବୁରି ବାଳ ଅନ୍ତରାଳରେ ମୃଦୁଦୋଳିତ ଇଏର୍‌ରିଙ୍ଗ୍ ଦୁଇଟି ଖୋଜି ନ ପାଇବାଯାଏଁ ଅଶାନ୍ତ !

ନା—ଏ ମୋର ପବିତ୍ର ଗୁପ୍ତ ସଂପତ୍ତି । ସମଧ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କହିବାର ନୁହଁ । ଛୋଟ ପିଲାଟି ଯେପରି ରଙ୍ଗୀନୁର ରଙ୍ଗରଙ୍ଗିଆ କାଚ ଗୁଳିଟିଏ ଭେଟି ପାଇଛି । କାହାକୁ କହିବାର ନୁହେଁ—। କେବଳ ଲୁଚି ଲୁଚି ଦେଖି ଅନୁଭବ କରିବାରେ ଆନନ୍ଦ ଅଛି— ।

ଫଲ୍‌ଗୁ ନଦୀର ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଥଚ ନିଶ୍ଚିତ ସ୍ରୋତ ଭଳି—ପ୍ରେମର ଏହି ନୂତନ ଉତ୍ସର ସ୍ରୋତ ମୁହଁରେ ଯୌବନର ଦାମ୍ଭିକ ଉଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ଥିତ ହେଉଥିଲା । ଶେଷରେ—

ଦିନକର ଘଟଣା—

“ଦେଖୋ ୟାର୍ !” ଫାଜିଲ୍ ସହକର୍ମୀ ରତନ୍‌ଲାଲ୍ ସିଗାରେଟ୍‌ର ଖାର ଝାଡ଼ୁ ଝାଡ଼ୁ ହଠାତ୍ କହି ପକେଇ ଯାଇ ଟିପି ଦେଲା ।

ଦୂରରୁ ଜଣେ ଅର୍ଥନୀତି ଛାତ୍ରୀ ସୁବାସିନୀ ଭଟ୍ଟ ଅତି ତତ୍ପରତାରେ ଫେରୁଥାନ୍ତି—ଅସାଧାରଣ ସ୍ଥୂଳକାୟାର ଅଧିକାରିଣୀ ହେତୁ ସମଗ୍ର କଲେଜର ଥଟ୍ଟା ଟାପରାର ଏକ ନିଶ୍ଚିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ମୋର ପୂର୍ବତନ ଉଦ୍ୟୋଗ ଓ ଅନୁମୋଦନ ନେଇ ଛାତ୍ର ମହଲରେ ତାଙ୍କର ଆଦରର ନାମ ରଖା ଯାଇଥାଏ—‘କଙ୍ଗାରୁ’ ।

ରତନଲାଲ୍‌ର ପ୍ରରୋଚନାରେ ମୋର ବ୍ୟଙ୍ଗପ୍ରିୟତା ଅଭୂତ-ପୂର୍ବ ତେଜ ଉଠିଲା । ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି ନେଇ ସୁଶ୍ରୀ ସୁବାସିନୀ ଅତିକ୍ରମ କରି ଗଲାବେଳେ ରତନ୍‌ଲାଲ୍‌କୁ ନିଜ ଆଗରେ ଠିଆ ହେବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରି ବସି ପଡ଼ିଲି । ଖାତା ଖଣ୍ଡିକ ହଠାତ୍ ଯେପରି ରତନ୍‌ଲାଲ୍‌ ହାତରୁ ଖସି ଯାଇ ସୁବାସିନୀଙ୍କ ପାଦ ପାଖରେ ହାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ସୁବାସିନୀ ଆଗେଇ ଯିବାବେଳେ ଶାଢ଼ୀରେ ଛନ୍ଦି ହେବା ହେତୁ ନିଜର ଓଜନ ପ୍ରଭାବରେ ଟିକିଏ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲେ । ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ଛଳନାରେ ଛାତି ଆଉଁସି ମୁହଁ ଫେରାଇ କହି ଲାଗିଲି—
“ଓହୋ—ବଁ—ର୍—ଗ—ୟେଁ !”

ଅଭିନୟ ଦେଖି ସାଙ୍ଗ ପିଲାମାନେ ହସି ଉଠିଲେ । ଆଉ ଅଭିନେତାର ବାହାବୁଣି ନେଇ ଆନନ୍ଦରେ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଅଂଶ ଦାବୀ ଥିଲା ମୋର ।

କିନ୍ତୁ······ଆନନ୍ଦ ମୋର କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ ହେଲା ।—

ଗୃମେଲୀ କିଛି ଦୂରରୁ ମୋର ଅଭିନୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ମୁହଁରେ ତାଙ୍କର ଘୃଣା, ଲଜ୍ଜା ଏବଂ ବିରକ୍ତି ଏକା ସଙ୍ଗେ ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା । ଆଉ ସେ ସବୁର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଯେ ମୁଁ—ଏ କଥା ବୁଝିବାକୁ ମୋର ବାକି ନ ଥିଲା ।—

ଲଜ୍ଜା ଆଉ ଅନୁତାପରେ ଶିର ନୁଆଇଁ ଆଣିଲି—

ପ୍ରତିଦିନ କ୍ଲାସରେ ସାକ୍ଷାତ୍ ଛଡ଼ା ଯଦିଓ ଆମର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାକ୍ଷାତ୍ କିମ୍ବା କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ନ ଥିଲା—ଆମେ ଯେ ପରସ୍ପରକୁ ଭଲ ପାଉ—ସେ କଥା ଆମେ ଆଖିରେ ଓ ମନେ ମନେ ମାନି ଯାଇଥିଲୁ ବୋଲି ମୁଁ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ।—କିନ୍ତୁ ଏଥର ଏହି ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀ ପ୍ରତି ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଭାବେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ନୈତିକ ସାହସ ମୋର ରହିଲା ନାହିଁ ।

ପୁଣି ଦେଖିଲି—ମୁ ତାଙ୍କର ଗତିରୋଧ କରି ବିସ୍ମିତ ଭାବରେ ଠିଆ ହୋଇଛୁ । ଅନୁତାପର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ଆଉ କ୍ଷଣେ ମାତ୍ର ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ମନେ କରି ମୁ ଫେରିପଡି ଚାଲିଗଲି ।

କଲେଜ ଜୀବନରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ମଜା ବାଟରେ ସେଇ ମୋର ଚରମ ଅଭିନୟ ଏବଂ ଶେଷ ଗୁରୁ ଆଘାତ । ଭଲ ପାଇବାର ଗୋଟିଏ ମୃଦୁ ଶାସ୍ତି—ଅନିର୍ବାର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ ନା ସ୍ୱଚ୍ଛବଶପୂର୍ବ ସଂସ୍କାର !! ମୋହନା ସହିତ ବିସ୍ମୃତପ୍ରାୟ ଅନୁଭୂତି ପୁଣି ତାର ବିଶିଷ୍ଟତା ନେଇ ଦେଖାଦେଲା । ଏଇଥର ଯେପରି ଆଉ ଭୁଲିବାର ନୁହେଁ—। ପଛେ ପଂଛ ଲାଗି ରହିଛି ଦୁଇଟି ସୁନ୍ଦର ଭସାଣିଆ ଆଖି—ଯାହାର ସ୍ନିଗ୍ଧତା ମୋର ଆକାଂକ୍ଷିତ—ଯାହାର ବିରୋଧ ମୋର ଅସହ୍ୟ ।

—ଂପରଦିନ ଚାମେଲିଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା । ଭୀରୁ ଭାବରେ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ବସି ବସି ଚାଲି ଆସିଲି । କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ ।

ମଝିରେ ମଝିରେ ନିଜକୁ ନିଜେ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଥାଏ । ଏତେ ଆତ୍ମ-ସମର୍ପଣ କାହିଁକି ? ଚାମେଲିଙ୍କର ସୌହାର୍ଦ୍ଦରେ ମୋର ଆବଶ୍ୟକତା ? ଆଗ ପରି ମୁକୁଳା ଆକାଶର ପକ୍ଷୀ ଭଳି ଯଦି ଉଡ଼ି ବୁଲେ—?

ଦେଖିବାକୁ ପାଏ ମୋର ପୁରୁଷତ୍ୱ ବହୁ କ୍ଷଣ ଧରି ଏହିଭଳି ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ଆଉ ଏଇ ଅକ୍ଷମତା, ଏଇ ପରାଜୟରେ ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଥାଇପାରେ—।

ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାମେଲି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅନେଇ ନାହାନ୍ତି । ଯଦି ବା ଅନେଇଥିବେ ମୋର ଅଜାଣତରେ । ତାପରେ ସମ୍ଭବତଃ ସେ ମୋତେ ମନେ ମନେ କ୍ଷମା ଦେଇଛନ୍ତି । ତିନିଦିନ ପରେ ମୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଦେଖେ ତ ସେ ମୋତେ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ । ଓଠରେ ସେଇ ମନ ଭୁଲା ଚାପା ହସ ଟିକିଏ । "ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାଟା, ବହୁତ ଦଣ୍ଡ ଦେଇ ସାରିଲଣି—।" ଝୁପି ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା ମୋର ଆଖିରେ ।

ସମାଧାନ ହୋଇଯାଇଛି—ଆକାଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୋଲା—ତଥାପି କଥାବାର୍ତ୍ତାର ସୁଯୋଗ ହାସଲ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ମୁ ଦବାଇ ନେଇଥିଲି । ଦୂରରୁହିଁ ମୁ ଭଲ ପାଇବାର ଶିଖିଥିଲି—ଆଜି ସେତିକ ନେଇ ମୁ ଥିଲି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ।

ହସ କଥାକୁ ଅପେକ୍ଷା ରହିଛି ଯେପରି । ପଦେ କଥା—ହସ ଖେଳି ବୁଲିବ ସେଇ ଓଠ ଉପରେ ।—ଓଡ଼ିଆ ଝିଅମାନଙ୍କ ପରି ସୁନ୍ଦା—ଆଖିରେ ଶାନ୍ତ ସରଳତା । ପିନ୍ଧା ଖଣ୍ଡିଏ ସାଦା ଶାଢ଼ୀ । ହାତରେ ରୁମାଲ୍ ଖଣ୍ଡିଏ—ଗସ୍ତବର ନିଷ୍ଟଳ ଅଭିଜାତ୍ୟ । ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ—ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ତଳେ ଝଲସି ଉଠୁଥାଏ ।

ଅନେକ ସମୟ ଧରି ଚାହିଁ ରହିଲି ସେଇ ଫଟୋଟିକୁ । ସ୍ନେହର ଉଷ୍ମ ବୋଧ ଆସିଲା—କଳ୍ପନାରେ ଘୂରି ବୁଲିଲି—ଫଟୋଟିର ଅର୍ଥମୟ ଜୀବନ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ଚାରିପାଖରେ ।

—ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ଅନେକ ବୁଝାଇବା ପରେ ସେ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ତାଙ୍କର ରହଣି ମାତ୍ର ଦୁଇ ଦିନ ।

ମୋର ଫୋଟୋ ପାଇ ଶେଫାଳିକା କଣ ଭାବୁଥିବେ ... ?

ମୁଣ୍ଡର ଅମାନିଆ ବାଳଗୁଡ଼ିକ ସଜାଡ଼ି କରୁ କରୁ ରାମସ୍ୱରୂପ ପଚାରିଲେ, "କଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ?"

ଆଜ୍ଞାଧୀନ ଛାତ୍ର ପରି ଉତ୍ତର ଦେଲି —"Yes Sir"।

ମନଟା ବେଶ୍ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଥିଲା । ରାମସ୍ୱରୂପ ଏଇ ଅବସରରେ ଦୁଇ ଚାରିଟା ସନ୍ଦେହମୂଳକ ଥଟ୍ଟା କରିବାକୁ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ମୁ ମନେ ମନେ କ୍ଷମା ଦେଲି । ନର୍ଥ୍ୱଲକଟଣାର ହୋଟେଲ୍‌ଠାରୁ ଅମିନାବାଦ-

ଛକ ଯାଏଁ ବସ୍‌ରେ ଯିବା । ପରେ ସେ ମୋଟେ ଗୋଟାଏ ଗଳି ଭିତରେ ପଶିବାକୁ କହିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ସମୟ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଚାରି ।

ସର୍ପିଲ ଗଳିରେ ଅନେକ ଦୂର ଯିବାକୁ ହେଲା । ତାପରେ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର କପୁରଙ୍କ ସେଇ ଘର ଖୋଜି ପାଇଥିଲୁ । ଘରଟା ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧାରିଆ ଗଳି ଭିତରେ, କବାଟଟା ବନ୍ଦ ଥାଏ । ଟିକିଏ ଦମ୍ ନେଇ ରାମସ୍ୱରୂପ ଡାକିଲେ "କପୁରଜୀ, ଓ କପୁର ସାହାବ୍..."

ଛୋଟିଆ ପିଲାଟିଏ ଆସି କବାଟ ଖୋଲିଲା—"କାହାକୁ ଚାହାନ୍ତି ?"

"କପୁର ସାହେବ ଅଛନ୍ତି ?'

" ନା ।"

"ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ବୋଲି କେହି ଏଠି ରହନ୍ତି ?'

"ଟିକିଏ ରହନ୍ତୁ ।" ପିଲାଟି ଫେରିଗଲା ।

ବନ୍ଧୁ ଦୁଇଜଣ ପରସ୍ପରର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲୁ, କିଛି ସମୟ ପରେ ଖବର ଆସିଲା —"ଉପରକୁ ଆସନ୍ତୁ ।"

ଆମ ଦୁହିଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ କଲେ ଜଣେ ଅନ୍ଦାଜ ଛବିଶ ବର୍ଷର ସ୍ତ୍ରୀ । ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧାରିଆ ଘରେ ଆସନ ପାରି ଦେଇ ସେ ପଙ୍ଖା କରି ଲାଗିଲେ; ରାମସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କଠାରୁ ପଙ୍ଖାଟି ମାଗି ଆଣିଲେ ।

ରାମସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଥମେ ଆଳାପ ଆରମ୍ଭ କଲେ—"ଏ ହେଉଛନ୍ତି ମୋର ବନ୍ଧୁ, ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର..."

ଅନ୍ଧାରରେ ବସିଥିବା ହେତୁ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖା ଯାଉ ନ ଥାଏ । "ହଁ, ହଁ, ମୁ ଜାଣେ ।" ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟି ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ କହିଲେ । "ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଏଠାରେ ନ ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘର ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ । କିନ୍ତୁ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ମୁ ତାଙ୍କୁ ଖବର ଦେଇଛି, ଅଉ ଦଶ ମିନିଟ ଭିତରେ ଆସିଯିବେ ସେ ।"

ମୁହଁ ଆଉ ଦୁଃଖ ସଜାଡ଼ି ସଜାଡ଼ି ଲକ୍ଷ୍ନୌର ବିଭିନ୍ନ ଦର୍ଶନୀୟ ଯାଗା ବିଷୟରେ ଗଳ୍ପ କରି ଭୁଲାଇ ରଖିବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ତୂନୀ ହୋଇ ବସିଥାଏ । ବନ୍ଧୁ, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଅବାଞ୍ଛିତ ଅଥଚ ଦରକାରୀ ଗଳ୍ପକୁ ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଜଣେ ଅଗନ୍ତୁକାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ ଜଣକ ମୁହଁରେ ହସ ଖେଳାଇ କହିଲେ, "ଏଇ, ନିଅ । ଏଥର ତୁମ ପୁଅକୁ ପାଖେଇ ନିଅ ।"

ଅଗନ୍ତୁକାଙ୍କୁ ମୁଁ ଦୋ ଦୋ ଚିହ୍ନା ହେଲି । ମୋତେ ଦେଖି ତାଙ୍କର କୌଣସି ଭାବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଜଣାଗଲା ନାହିଁ ।—ସେ ମୋର ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଅନେଇ ଦେଖି ଲାଗିଲେ । ବନ୍ଧୁ ନମସ୍କାର କରିବା ଦେଖି ଅପମାନିତ ମନେ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ନମସ୍କାର କଲି ।—ଅଗନ୍ତୁକା ହସି ଦେଇ କହିଲେ, "ଅରେ ତୁମେ? ମୁଁ ତୁମ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ତୁମେ ବୋଲି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଥିଲି ।" ଭଦ୍ରତା ରକ୍ଷା ସକାଶେ ହସ ହୋଇଥିଲା ।

"ଅଚ୍ଛା—ଏଥର ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସ ।" ଅଗନ୍ତୁକା ଫେଡ଼ିପଡ଼ିଲେ ଦର୍ଶନୀୟାକ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଥମ ରମଣୀଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲି ।

ମୋର ଧାରଣା ତେବେ ଭୁଲ୍ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କପୂରଙ୍କ ଘରେ ରହୁ ନ ଥିଲେ—ବହୁତ ଦୂରରେ ।—ଗୋଟାଏ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିରେ ଆମକୁ କେତେକ ଦୂର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଗୋଟାଏ ଗଳି ଭିତରେ ପଶିବାମାତ୍ରେ ବନ୍ଧୁ ଇଂରାଜୀରେ କହି ଉଠିଲେ, "ଏ କିଏ?" ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ସନ୍ଦେହ ଏବଂ ବିରକ୍ତିର ଘନ ଛାୟା ।

—ମୁଁ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲି । ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର ଅଭିବାଦନ ଢଙ୍ଗ ଆଉ ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତ ଗମ୍ଭୀରତା ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ । ବନ୍ଧୁ

ଲବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ଅଡ଼େ ଟିକିଏ ଚେପେରେଇ ଦେଖି ଇଂରାଜୀରେ କହିଲେ, "ସରୋଜ, ତୁମେ ଗୋଟାଏ ... ମାଇକ୍କନଅଠାର ଉଟଢଣ୍ଟ କାଣ୍ଡ କଲ ନାହିଁ" ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ଘୃଣା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଉଠିଲା ।

"କାହିଁକି ?" ମୁଁ ଧୀରେ ପଚାରିଲି ।

ବନ୍ଧୁଙ୍କର ନୀରବତା—ମୋର ରକ୍ତ ସଞ୍ଚାଳନ କ୍ରିୟା ଟିକିଏ ରହିଯାଇ ପୁଣି ଦ୍ରୁତ ହୋଇ ଲାଗିଲା । ଅନେଇ ଦେଖିଲି—ଦୂର କଡ଼ରେ କେତେଜଣ ସୁବେଶା ରମଣୀ ଆମର ଅଡ଼କୁ ଦେଖି ଲାଗିଛନ୍ତି ।

ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଲବଣ୍ୟମୟୀ କହିଲେ, "ଉପରକୁ ଅସ ।"

ଗୋଟାଏ ସାଦା ସିଡ଼ିରେ ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଉପରକୁ ଉଠିଲୁ । କୋଠରୀ ଟାଏ ଖୋଲି ଦେଇ ଲବଣ୍ୟମୟୀ କହିଲେ, "ଏଇଠି ଟିକିଏ ବସିଥାଅ । ମୁଁ ଏହିକ୍ଷଣି ଆସୁଛି ।"

ପରିସ୍ଥିତି କିଛି ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ । ବନ୍ଧୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ବସିଥାନ୍ତି । ମୁଁ କିଛି ଉତ୍ତେଜନା ଅନୁଭବ କରୁଥାଏ ।

କୋଠାଟା ଭଡ଼ାଘର ବୋଲି ମନେ ହେଲା । କୌଣସି ପୁରୁଷର ଦେଖା ନାହିଁ । ସାମନାରେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ଆସି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଲାଗିଲେ । ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ କଷାୟିତ—ବାଳଗୁଡ଼ିକ ମୁକୁଳା ହୋଇ ଦୁଇ କାନ୍ଧ ଉପରେ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଅସହଜ ଧ୍ୱନି—ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଦେଖି ଟଳ ଢଳ କାନ୍ଧ ଦୋହଲାଇ ଚାଲିଗଲେ । ଦେହରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଅଭାବ । ଲୁଗାପଟା ସ୍ଥାନଚ୍ୟୁତ ।

ସନ୍ଦେହ ଏବଂ ବିରକ୍ତି ତେଜି ଉଠିଲା—

କୋଠରୀଟିର ଅସଜଡ଼ ପର୍ଦ୍ଦା ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଖଟ । ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଗୋଟାଏ କୋଣରେ ତବଲା ଆଉ ହାରମୋନିୟମ୍ । "ଇସ୍... କି କଦର୍ଯ୍ୟ" ମୁଁ ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲି ।

ବନ୍ଧୁ ମୋତେ ଶାନ୍ତ ହେବାକୁ କହିଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଫେରି ଆସିଥିଲେ । "ଗଳ୍ପଟାକୁ ନିହାତି ଖରାପ—ନୁହେଁ ?" କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନାର ହସ ଖେଳାଇ ସେ ପଚାରିଥିଲେ ।

ଆମେ ଦୁହେଁ ନିରୁତ୍ତର ରହିଲୁ—ମୁଁ ବିରକ୍ତିରେ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ନିଜକୁ ଟିକିଏ ସଜାଡ଼ିନେଇ ବସିପଡ଼ି କହିଲେ, "ମୁଁ ଜାଣେ—ତୁମେ ମୋ ବିଷୟରେ ଅନେକ କିଛି ଭାବୁଥିବ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ମୋ ନିଜ କଥା କହୁଛି ଶୁଣ ।"

ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଆଉ ମଝିରେ ମଝିରେ ଭାବାବେଗ ବିରତି ନେଇ ତାଙ୍କର ଜୀବନ କାହାଣୀ ସେ ଆମ ଆଗରେ ବାଢ଼ିଥିଲେ । ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଭାବରେ ଶୁଣିଥିଲୁ ।......

ବଙ୍ଗଳାର କୌଣସି ସାଧାରଣବିତ୍ତ କାୟସ୍ଥ ପରିବାରରେ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ । ସାମାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ପରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଜଣେ ମାମୁଙ୍କ ଯତ୍ନରେ ସେ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ନର୍ସିଙ୍ଗ୍ ହୋମ୍‌ରେ ଧାଈରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ସେଠାରେ ଜଣେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଭାବ ବଢ଼େ ଏବଂ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଦୁହେଁଯାକ କଲିକତା ଛାଡ଼ି ଚାଲିଆସନ୍ତି—ଲକ୍ଷ୍ନୌ । କିନ୍ତୁ ବିବାହ ନ କରି କେତେ ମାସ ରହିବା ପରେ ଡାକ୍ତରବାବୁ ଲଣ୍ଡନ ଚାଲିଗଲେ । ଗୋଟାଏ ଘର ଓ ଧାଈ ନେଇ ଆସନ୍ନ ସନ୍ତାନର କାମନା କରି ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ରହିଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଲଣ୍ଡନରୁ ଫେରି ଡାକ୍ତରବାବୁ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ବିବାହ କରି ଅନ୍ୟ ଜାଗାରେ ରହିଲେ, ଯଦିଓ ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ପୁଣି ଥରେ ଆସିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଔରସରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ତାନର ନାମ ହେଉଛି ଶେଫାଳିକା ।

—ଡାକ୍ତର ବାବୁ ମାସକୁମାସ କିଛି କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଉଥିଲେ । ପରେ ସେତିକ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହେଲା । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ପ୍ରଥମେ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥିଲେ । ପରେ ଘରଭଡ଼ା ଦେଇ ନ ପାରି ଅଳ୍ପ ଭଡ଼ା ବୋଲି ଏଇ

ବୈଶ୍ୟାଗଳ ପାଖେ ରହୁଛନ୍ତି ।—ଦୁଇ ବର୍ଷ ତଳେ ପୁଣି ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଆସିଥିଲେ । ଅଳ୍ପ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ତୃତୀୟ ସନ୍ତାନଟିକୁ ମୁଁ ଷ୍ଟେସନ୍ ପାଖରେ ଦେଖିଥିଲି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଜଣେ ଭଦ୍ରଲୋକ ଦୟାକରି ତାକୁ ନିଜର ସନ୍ତାନ ରୂପେ ପାଳିବାକୁ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଖୋଲିଖୋଲି ଏତେ କଥା କହୁଥିବେ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶା କରି ନ ଥିଲି । କହୁବାବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । "ମୁଁ ଅଳ୍ପ ସିଲେଇ କରି କିଛି ଆୟ କରେ ।—ତାହା ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଜଣେ ବଙ୍ଗାଳୀ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଆମକୁ କିଛି କିଛି ସାମୟିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।"

"ଶୁଣିଲ ତ ବାପା", ସେ କଥା ଶେଷ କଲେ, "ଏଥର ଯାହା ଭାବୁଛ ଭାବ । ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସମସ୍ତ ମକଦ୍ଦମା ଚେଷ୍ଟା ଫସର ଫାଟି ଯାଇଛି । ବରଂ ତାହାଦ୍ୱାରା ମୋର ପୈତୃକ ଅଂଶ ଯାହା ଥିଲା—ସମସ୍ତ ଚାଲି ଯାଇଛି ।—ଆଉ ଶେଫାଳିକାକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାହା ଦେଇ ପାରିନାହିଁ ।" ସେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ । "ହଁ, ଟିକିଏ ରହ, ମୁଁ ଶେଫାଳିକାକୁ ଡାକିଦିଏ ।"—ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଚାଲିଗଲେ ।......

ଶେଫାଳିକା !—ଯେଉଁ ମୁହଁଟିକୁ ମୁଁ ଷ୍ଟେସନ୍ ପାଖରେ ଦେଖିଥିଲି—ଏଇ ତେବେ ସେଇ ମୁହଁଟି ? ସେତେବେଳେ ଯେ ମୋତେ କ୍ୱଚିତ୍ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲେ—ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ପଦ ବନ୍ଦନା କରୁଛନ୍ତି । ପଦ ବନ୍ଦନା ପରେ ସେ ଝରକା ପାଖରେ ବସି କୋଠା ତଳକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ଗାଲରେ ଲଜ୍ଜାର ରକ୍ତିମା ।—

କିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରିବି ଭାବୁଥାଏ । ବନ୍ଧୁ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ।

"ତୁମ ଦାଦାଙ୍କ ଚିଠି ପାଇଛ ?"

ସେ ଅବହେଳାରେ ହସି ପଚାରିଲେ, "ଚିଠି ? କେଉଁ ଚିଠି ? ଏଠିକି ଆସିବା ବିଷୟରେ ଚିଠି ?—ପାଇଛି ।"—କଥାରେ କୋମଳତା

ଆଉ ସରସ ଝଙ୍କାର । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମୋ ମୁହଁକୁ ସେ ଚାହିଁ ପାରୁ ନ ଥିଲେ ।

ପଚାରିଲି, "ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ମୋତେ ପ୍ରଥମ ଦେଖିବା କଥା ମନେ ଅଛି ?"

ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ ସେ ଫେରି ଚାହିଁଲେ ସେଇ ଝରକା ଆଡ଼େ । ରାମସ୍ୱରୂପ ଇଂରାଜୀରେ ଏ ଧରି, ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଓ ଶେଫାଳିକା ଉପରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନର ମନ୍ତବ୍ୟଟି ଅବଶ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ପରିହାସର ରଙ୍ଗ ଦେଇ କହିଲେ—ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ମୋ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ବହୁତ ଇଚ୍ଛା । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ହେତୁ ସେ ଲାଜେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ।—ମୁଁ ଅପ୍ରତିଭ ମନେ କଲି ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଫେରିଆସି ଜଳଯୋଗର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଡାକିଲେ, "ଆସନ୍ତୁ ।"

—ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ ସମୟରେ 'ତୁମେ' ଆଉ 'ଆପଣ'ର ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହି ନ ଥିଲା । —ଜଳଖିଆ ପରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ କହି ଉଠିଲୁ—"ଏଥର ତେବେ ଆସୁଛୁ ?"

ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ମୁହଁଟି ଶୁଖିଗଲା, ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଚାହିଁ ସେ ଅନୁରୋଧ କଲେ, "ଆପଣ ଯଦି କିଛି ମନେ ନ କରନ୍ତି—ସରୋଜ ବାବୁ ଏଠାରେ ରହନ୍ତୁ ।"

ରାମସ୍ୱରୂପ ମୋ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ । ମୁଁ ନାମଙ୍ଗ ହେଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ସାମାନ୍ୟ ହସି ଇଂରାଜୀରେ ବାରଣ କଲେ—"ନା-ନା, ତୁମକୁ ଅନ୍ତତଃ ରହିଯିବାକୁ ହେବ ।"

ବନ୍ଧୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମଧ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବାହାନାରେ ବାହାରି ଗଲେ ..

ଘର ଭିତରେ ଶେଫାଳିକା ଆଉ ମୁଁ—

କଣ କହିବି ?...

ଝରକା ପାଖରୁ ଉଠିଆସି ସେ ମୋ ପାଖରେ ବସି ପଡିଲେ । ଯୌବନର ମହକ—ସ୍ବଳ୍ପ ପରିଚିତା ତରୁଣୀର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ସାନ୍ନିଧ । କ୍ଲାନ୍ତି—ଯାତ୍ରା, ଅନୁସନ୍ଧାନ, ବିଭିନ୍ନ ଭାବନାର ସଂଘର୍ଷପର କ୍ଲାନ୍ତି—ମୁଣ୍ଡଟା ଟଣ୍‌ଟଣେଇ ଉଠୁଥାଏ ।

ଶୃରଅପରର ନୀରବତା । ବାହାରୁ ଘେରି ଆସୁଥାଏ ଅନ୍ଧାର...

ମୁଁ ଆଖି ବୁଜି ନେଇଥିଲି—ଭାସିବା ଭଳି । ମନ ଦେଇ ଭାବିବାକୁ ମୋର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା—

"କପରି ଲାଗୁଛି ? ଭାରି ଗରମ ହେଉଛି—ନା ?" କଣ୍ଠରେ ସୁଧୀର ଝଙ୍କାର ତୋଳି ସେ ପଙ୍ଖା କରି ଲାଗିଲେ

"ପଙ୍ଖାଟା ମୋତେ ଦିଅ ।" ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ବାହାରି ଆସିଲା । ସେ କାନ୍ଦୁ ନ ଦେଇ ପଙ୍ଖା କରି ଲାଗିଲେ—। ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ଚିପିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲି ।

ସେ ଦେଖି ପାରିଲେ—"କଣ, ମୁଣ୍ଡ ବିଥାଉଚି ?"

"ହଁ ।"

"ତେବେ ମୋ କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖନ୍ତୁ । ମୁଁ ଚିପିଦେବି, ଶୋଇ ପଡ଼ିବେ ।" ସେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ପାଖକୁ ଲାଗି ବସିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ କାନ୍ଦୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି ।

"ମୁଣ୍ଡ ରଖିବେନି ? ମୋ ରାଣ ପଡ଼ି !" ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ତାଙ୍କର କୋଳକୁ ସେ ଜୋର୍‌କରି ଟାଣିନେଲେ । ମୁଁ କୌଣସି ବାଧା ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ କୋମଳ ମଧୁର ଉଷ୍ଣତା ଥିଲା ତାଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶରେ ।

ଯ.ଣା-କ୍ଲାନ୍ତିରେ ସତକୁ ସତ 'ମୋତେ ନିଦ ଲାଗି ଆସୁଥାଏ । ଏଣେ ସେ ଗଳ୍ପ କରୁଥାନ୍ତି—ତାଙ୍କ ମା କଥା—ମୋର ପଢ଼ା କଥା ।

ଗଳ୍ପ ଶେଷ ହେବାର ସୂଚନା ନ ପାଇ ମୁଁ ନିଦ୍ରାର ଆଶା ତ୍ୟାଗ କଲି; ତାଙ୍କର ଆନ୍ତରିକତା ଅନୁଭବ କରି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେଲା । ଟିକିଏ ପରେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ସୌହାର୍ଦ୍ଦ ବଢ଼ିଗଲା । ହସି ହସି ଖୋଲି ଖୋଲି କଥା ହୋଇ ପାରିଲୁ । ସଙ୍କୋଚ ଉଭେଇ ଗଲା ।

—ଶେଫାଳିକା ନାକ ଚପି ହସି ଉଠିଛନ୍ତି—ସିଡ଼ି ଉପରେ ବୁଟ୍‌ର ଅବାଜ୍ ଶୁଣି ପାରିଲି । ଜଣେ ପୋଲିସ୍ କନ୍‌ଷ୍ଟେବଲ୍ ଘର ଭିତରକୁ ଧସେଇ ପଶି ପୁଣି ଫେରିଗଲା । —ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ହସ ହସ ମୁହଁ ଶେଥା ପଡ଼ିଗଲା—ମୁଣ୍ଡ ଚପା ବନ୍ଦ ।

ସିଡ଼ି ଉପରେ ଘନ ଘନ କ୍ଷିପ୍ର ବୁଟ୍‌ର ଅବାଜ୍ ।

ଶେଫାଳିକା ଟିକିଏ ପରେ ଆସିବେ କହି ଚାଲିଗଲେ ।

ଏହି ଘରଟା ତେବେ କଣ…… ? ?

ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଏବଂ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲି ।

ଶେଫାଳିକା ଆସିଲେ—ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ପରେ । ପଛେ ପଛେ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ । ହାତରେ ମୋ ସକାଶେ କିଛି ଖାଇବା ଜିନିଷ । —"କଥା କଣ ?"

ଶେଫାଳିକା ମୋ ପାଖରେ ବସିପଡ଼ିଲେ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କହିଲେ, "ସବୁ କହିବି, ତୁମେ ଏତିକି ଆଗେ ଖାଇନିଅ ।"

ମୁଁ ଶେଫାଳିକା ସକାଶେ କିଛି ଅଲଗା ରଖିଦେଲି ।

ସେ ମିଠାଇଟିଏ ଉଠାଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ଏ ଘରକୁ ପୋଲିସ୍ କେବେ ହେଲେ ଆସେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ—ଆମର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ଆଜି ତୁମେ ଆସିବା ଦିନ…" ସେ କପାଳରେ ହାତ ମାରିଲେ । "କଥା ହେଉଛି, ଏଇ ପାଖ ଘରର ଜଣେ ମଦୁଆ ଚୋର ଥାଏ । ପୋଲିସ୍ ଆଜି ତାକୁ ଧରିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ସେ ଆମ କୋଠା ଉପରକୁ ଚାଲିଆସିଲା । ପୋଲିସ୍ ତା

ପଛେ ପଛେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ଛାତ ଉପରେ ବୁଲୁଥିବା କିଶୋର ବୋଲି ଆଉ ଜଣକୁ ଗିରଫ କରି ନେଇଛି ।”

—“ଏଇ କଥା ତ ! ଏଥିପାଇଁ ଏତେ ଚିନ୍ତା କାହିଁକି ?”

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ କହିଲେ—“ନାଇଁ ବାପ, ତୁମେ ବୁଝିବ ନାହିଁ । କିଶୋର ପରି ମୋତେ ତ ମା’ ବୋଲି ଡାକେ ।”

“ହଁ—ତାଙ୍କୁ ପୋଲିସ୍ ଧରି ନେଇଛି ମା ।” ଶେଫାଳିକା ଫେରି-ଆସି କହିଲେ । ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ୱର— ।

ସେତେବେଳେ ରାତି ପ୍ରାୟ ଦଶଟା । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଦ୍ୱାର ପାଖରୁ ସାବଧାନ କରାଇଦେଲେ—“ଭିତରୁ ଦ୍ୱାର କିଳି ଶୋଇପଡ଼ । ମୁଁ ପ୍ରାୟ ସାଢେ ଗୋଟାଏରେ ଫେରିବି । ଝରକାରେ ଠକ୍ ଠକ୍ ନ କଲାଯାଏ ଫିଟାଇବ ନାହିଁ—ସାବଧାନ ।”

“ହଁ” କରିବା ଛଡ଼ା ମୁଁ ଆଉ କିଛି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନେ କରି ନ ଥିଲି । ଏତେ ସନ୍ଦେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷାକ୍ତ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ । ଏଥିରେ ମଣିଷ ରହିବ କିପରି ?

“କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?” ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଶେଫାଳିକା ସାମାନ୍ୟ ହସି ପଚାରିଲେ ।”

“ନା—ସେମିତି କିଛି ନୁହେଁ ।”

“ଆସନ୍ତୁ, ଶୋଇବେ । ... ରହନ୍ତୁ ମୁଁ ଦ୍ୱାର ଦେଇଦିଏ ।”

“ଆଲୁଅ ଲିଭେଇ ଦେବି ?” ଖିଡ଼କି ଦେଇ ସାରିବା ପରେ ସେ ପଚାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରର ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ସ୍ୱିଚ୍ ଟିପି ମୋ ପାଖରେ ପଙ୍ଖା ନେଇ ବସିଲେ ।

“ମୁଣ୍ଡ ଟିପି ଦେବି ?”

ଉତ୍ତର ଦେଲି—“ନା—ମୋର ମୁଣ୍ଡବଥା ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି । ତୁମେ ଯାଅ—ଶୋଇପଡ଼ ।”

ନ ଶୁଣିବା ପରି ସେ ମୁଣ୍ଡଟିପା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । କିଛି ସମୟ

ପରେ ବନ୍ଦ କରି କହିଲେ, "ନା—ମୋର ମନ ଖରାପ ଅଛି । ଆପଣ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତୁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏଇଠି ଶୋଇ ପଡ଼ୁଛି ।"

ପରଦିନ ସକାଳେ—ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ଶେଫାଳିକା ଗୋଟିଏ କୁମାଙ୍ଗ ଡବା ନେଇ ମୋ ଆଗରେ ବସିଲେ । ତା ପରେ, କିଛି ଜାଣିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ମୋ ମୁହଁରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ଉଠାଉଠି—ସେଇ କୁମାଙ୍ଗ ସ୍ନୋ ।

ସଜାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲେ—"ବେଶ୍—ଏଇଥର ଉଡ଼ନ୍ତା ପକ୍ଷୀ —ଯହିଁ ଇଚ୍ଛା ତହିଁ ଯା ।"

ସ୍ନେହରେ ତାଙ୍କର ଗାଲଟିକୁ ଟିପିଦେଲି । ଭାବିଲି, ଆପତ୍ତି କରିବେ ବା କିଛି ଭାବିବେ । କିନ୍ତୁ ତା ବଦଳରେ ସେ ମୋର ପାପୁଲିଟିକୁ ତାଙ୍କ ଗାଲ ଉପରେ ଚାପି ଧରିଲେ ।

ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କଥା ନେଲେ ଯେ ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୋତେ ଆସିବାକୁ ହେବ । ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର—ନାହିଁ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ହଜରତଗଞ୍ଜ ପ୍ରଭୃତି ଦେଖିସାରି ଯେତେବେଳେ ଆମେ ହୋଟେଲକୁ ଫେରିଆସୁ, ମୋଠାରୁ ସମସ୍ତ ଶୁଣି ରାମସ୍ୱରୂପ ଟିକିଏ ଗୁମ୍ ମାରି କହିଲେ, "ବୁଝିଲ ସରୋଜ, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଯେତେ ସହାନୁଭୂତି ଥାଉନା କାହିଁକି, ତୁମର ସେଠିକି ଯିବାଟା ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରି ପାରୁନାହିଁ । କହିବାକୁ କିଛି ନ ଥିଲା···କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ବେଶ୍ୟା—ନରେନ୍ଦ୍ର ଛଳନାମୟୀ ତରୁଣୀ କନ୍ୟାର ପ୍ରେମରେ ପଡ଼ି···।" କଥା ଶେଷ ନ କରି ସେ ବିସ୍ତର ବାନ୍ଧି ଲାଗିଲେ ।—

ମନଟା ମୋର ଶୁଖିଗଲା ।

ବନ୍ଧୁ ସେଇଦିନ ମୋଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ । ସେ ଯେ ମୋ ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ବୁଝି ପାରିଥିଲି । ଅଥଚ ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ—ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ନୌ ଛାଡ଼ି ନ ଥିଲି ।

"କାହିଁକି ? ଅପଣଙ୍କର ଯଦି କାହା ସହିତ ପ୍ରେମ ହୁଏ—ଧର ଅପଣଙ୍କର ପଢ଼ା ସାଥୀ । ଅପଣ ଅଳାପ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ପାଉନ୍ତି ନାହିଁ—ଏଠି ଦିଅନ୍ତି । ନସେଲାରେ ଦେଖା—ଅଳାପ—ହସ ଖୁସି କେତେକ କଣ । ତାପରେ ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ସେ ହଠାତ୍ ଚାଲିଯାଏ, ତେବେ ଅପଣଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟ ହେବନି ?"

କଥା ଶୁଣି ହସ ମାଡ଼ିଲା ।

"ବେଶ୍ ଦେଖାଉଛର ଭାବରେ ହସି ପାରୁଛନ୍ତି ତ ?

"ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ ।"

"କ'ଣ ସବୁ ?"

"ସେମିତି କିଛି ।"

"ଓହୋ—ମା କହୁଛି ନିଶ୍ଚୟ । ବୁଝି ।" ଶେଫାଳିକା ମୋତେ ନାକମୋଡ଼ା ଶାସ୍ତି ଦେଲେ । "ତେବେ ଶୁଣନ୍ତୁ । କିଶୋର ଏଠାକୁ ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଆସୁଥାଏ । ତଳର ସାମନା ଘରେ ତାର ଜଣେ ପିଉସୀ ଅଛନ୍ତି । ଦିନେ ମୁଁ ବେଶ ହୋଇ ବାହାରୁଥିଲି ସିନେମା ଦେଖିଯିବା ପାଇଁ । କିଶୋର ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି । ସେଇ ଦିନଠାରୁ ସେ ଖେଳ ଆସେ । ଦିନେ ମୁଁ ଚାଲି ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଦ୍ୱାରବନ୍ଧଠା ମୁଣ୍ଡରେ ବାଡ଼େଇ ହେବା ଦେଖି କିଶୋର ପରିହାସ କରି ପ୍ରଶ୍ନ କଲା । "ଇସ୍ ! ମଣିଷ ପୁଣି ଏତେ ଡେଙ୍ଗା ହୁଅନ୍ତି ?"

"ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଲି "ତୁମ ପରି ତ ନୁହେଁ ।"

"ବେଶ୍ ଏହାପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସହଜ ହେଲା । ଗୀତରେ ସେ ତାର ପ୍ରେମ ଜଣାଇଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଗୀତରେ ତାର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଲି । ଏଇଠା ମୋର ଯୌବନର ପ୍ରଥମ କଥା । ତାର ପିଉସୀଙ୍କ ଘରେ ଅମ

ଦୁହିଁଙ୍କର ମିଳନ ହୁଏ । ଏସବୁ ମାସଙ୍କ ତଳର ଘଟଣା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାହା ହେଲା—ଜାଣିଲେ ତ ?" ସେ ପୁଣି ନାକଟା ଚିପିଦେଲେ ।

"ମୋ ପାଖରୁ କି ରକମର ସାହାଯ୍ୟ ଚାହଁ ?" ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

"କିଛି—ଚାହେଁ ନାହିଁ ।" ମୋର ଅଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ିକ ଧରି ସେ ଖେଳି ଲାଗିଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ପଙ୍ଖା ଖଣ୍ଡିକ ଓଲଟ ପାଲଟ କରି ସେ ଅଳପ ଲାଜେଇ ଯାଇ କହିଲେ, "ଏଇ ପଙ୍ଖାଟିକୁ କିଶୋର ମୋତେ ଉପହାର ଦେଇଛି । ଏ ପାଖଟି ସେ—ଆଉ ଏ ପାଖ ମୁଁ ।"

କଳ୍ପନାର ଢଙ୍ଗ ଦେଖି ହସିଲି ।

ହଠାତ୍ ସେ ଅନନ୍ଦରେ ମୁହଁ ଉଠାଇଲେ, "ଆଚ୍ଛା କହିବେ ଯଦି ଆପଣ ଏ ପାଖରେ ହୁଅନ୍ତି, ଆଉ ମୁଁ ଏ ପାଖରେ ?"

"ଧେତ୍ !"

"ନା—ନା—ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ତ ।" ସେ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଲେ ।

—"ପାନ ସୁପାରି ଖାଇବେ ?" କଟା ସୁପାରି ଗୁଡ଼ାଏ ଆଣି ସେ ମୋ ମୁହଁରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେବାକୁ ଯାଏ, ସେ ମୋ ଅଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକ ଦାନ୍ତରେ ଚିପିଦେଲେ । କଲବଲ ହୋଇ ହଟି ଆସିଲି ।

ଭାବିଲି—ମୋର ଅଭଦ୍ରତା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପାଖକୁ ଲାଗି ବସି ଲଜିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ମୋତେ ଟିକିଏ ସୁପାରି ଖୋଇ ଦିଅନ୍ତୁ । ଏଥର କାମୁଡ଼ିବ ନାହିଁ— । ସତ କହୁଛି ।"

ମୁଁ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଦେଲି ସିନା—ଖୁଆଇ ନାହିଁ ।

ଶେଫାଳିକା ହଠାତ୍ ମୋ ପକ୍ଷରେ ରହସ୍ୟମୟୀ ହୋଇ ଉଠିଲେ । କିଶୋରକୁ ସେ ନିଚ୍ଛକ ଭଲ ପାଆନ୍ତି—ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଅଥଚ ପଙ୍ଖା ଛଳନାରେ ମୋ ସହିତ ଏପରି ପରିହାସ କରିବା··· ।

ଆଉ ମୁଁ ?—ଗୋଟାଏ ନୂତନ ଜଟିଳ ମନୋବୃତ୍ତିର ଅବସ୍ଥାର କରି ପ୍ରମାଦ ଗଣିଲି ।—

ନଂ............
ତା............

ହଁ —ସେ ସମସ୍ତ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବେ ହୋଇ ଯାଉଛି ।

ସେଦିନ ।

ଅଧରାତ—

ଗୁଡ଼ିକର ନିଦଟା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଜଣେ କାହାର ହାତଟିଏ ମୋର ପାପୁଲି ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଅନୁଭବ କଲି । ନିଜ ହାତଟି ଘୁଞ୍ଚାଇ ପାରିନାହିଁ । ତାପରେ—ମୋର ଗଣ୍ଡ ପାଖରେ ଜଡ଼ି ଆସିଥିଲା ଏକ ଉଷୁମ କୋମଳ ଗଣ୍ଡ । ନିଦ୍ରାର ଛଳନା ଭରା ବାସନା ଭରା ନିଶ୍ୱାସ ।

ମୁହଁଟି ମୋର ବେକତଳେ ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜୁଥାଏ ।—ମୋର ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସିଲା ।

ମୁଁ ନିଶ୍ଚଳ ରହିଲି— ।

ସେ ଫେରିଗଲେ ।

ହାୟରେ ବିତୃଷା !—

"ବିତୃଷା ବସିଥିବ ହୁଏତ ଏମିତି ।" ଶେଫାଳିକା ଅଣ୍ଟୁ ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡ ଲୁଚାଇ କହିଲେ । "ନହେଲେ—ନହେଲେ ହୁଏତ ଏମିତି" ଏଇଥର ଦୁଇ ପାପୁଲି ଭିତରେ ତାଙ୍କର ମୁହଁଟିକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଲେ । "ହାୟରେ," ସେ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ, "ମୋ କଥା ସେ କେତେ ଭାବୁଥିବ !—ମା—ମୋତେ ନେଇ ଚାଲ ମା—ମୁଁ ଦୂରରୁ ତାକୁ ଟିକିଏ ଦେଖି ଆସିବି—ଖାଲି ଦେଖି ଚାଲି ଆସିବି ।"

କିଶୋର ଏବେ ହାଜତରେ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜାମିନ୍‌ରେ ଠିଆ ହେବାକୁ କେହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଶେଫାଳିକାର ଏହି ପାଗଳ ଭଳି କଥା ଗୁଡ଼ାକ ଶୁଣି ରାଗି ଉଠିଲେ—"ଟୋକିଟାର ସାହସ କେତେ ଦେଖ । ମୋତେ ତ ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼େ । ଆଉ ଯାକୁ ପୁଣି ସାଙ୍ଗରେ ନେବି ? କି କଥା !"

ମୁଁ ନୀରବ ରହିଲି ।

ଶେଫାଳିକା ମୋତେ ଟିକିଏ ଦେଖିନେଇ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ ସେହି ଝରକା ଆଡ଼େ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଯେତେ ଡାକିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । କୁଞ୍ଚୁ କୁଞ୍ଚିଆ ମୁକୁଳା ବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ମୁହଁ ଉପରକୁ ଝୁଲି ପଡ଼ିଥାଏ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ପାଖେଇ ଯାଇ ଅଳପ ହସି ତାଙ୍କର ମୁହଁଟିକୁ ବୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ।

"ଦେଖ ମା, ଭଲ ହେଉନି କହୁଛି ।"

ଶେଫାଳିକା ଆଖିରୁ ଦୁଇଧାର ଲୁହ ଛୁଟିଥାଏ । ନିଜ ଭିତରେ ଏମ ଦରଦ ଅନୁଭବ କଲି ।—ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଚାଲିଗଲେ ।

ଧୀର ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲି, "ଶେଫାଳିକା !"

ଶେଫାଳିକା ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ ।

"ମୋ ଆଡ଼କୁ ଦେଖ ।"

ତଥାପି ନିରୁତ୍ତର ।

ଉପାୟ ନ ଦେଖି ପରିହାସର ଛଳନା କରି ମୁଚୁଳାଟି ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲି । ଆହତ ଫଣୀପରି ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୁହଁ ଟେକି ଉଠିଲେ—"ଏ ସବୁ ଭଲ ହେଉନି କହୁଛି ।"

ମନ ମୋର ଦବିଗଲା । ତାଙ୍କ ମନରେ ଆଘାତ ଦେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା ।

ନୀରବତା କଷ୍ଟକର ବୋଧ ହେଉଥାଏ ।

ହଠାତ୍ ଶେଫାଳିକା ଉଠି ଆସି ଅପ୍ରତିଭ ସ୍ୱରରେ ଅଳପ ହସି ପଚାରିଲେ, "ଆପଣଙ୍କର ଚିଠି ଓ ଫଟୋ ମୁଁ ସାଇତି ରଖିଛି ଦେଖିବେ ?"

ଉତ୍ତର ନ ପାଇଣୁ ସେ ଉଠିକରି ଚାଲିଗଲେ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କିଛି ଜଳଯୋଗ ନେଇ ଆସିଲେ । ଶେଫାଳିକା ଗୋଟିଏ ସାନ ସୁଟ୍‌କେଶ୍ ଖୋଲି ବାହାର କଲେ । ଗୋଟାଏ କାଗଜ ମୁଣା । ତାରି ଭିତରେ ମୋର ଚିଠି ଗୁଡ଼ିକ ।

"କଣ ଧରିଛି କହି ପାରିବେ ?' ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଡେଇଁ ଉଠିଲେ ।

ସେ ସ୍ମିତ ହସି ନିଜର ବିଳମ୍ବ ହେବାର (ସଙ୍କେତ) ଦେଲେ । ଶେଫାଳିକା ଅଧୁର ଜାଙ୍କଜୁଙ୍କ ସାନ ପିଲାଟି ପରି ବସିଥାନ୍ତି । ଘୃଣା ହେଉନି—କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖ ହେଲା ।

ଶେଫାଳିକା ନାକଠାରୁ ଟିକିଏ ଟାଣିଦେଇ ହସି ଉଠିଲେ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପାନିଆ ଚଲାଇ ନେଇ ମୁହଁ ଟିକେ ମୋ ବେକ ପାଖରେ ରଖି କହିଲେ, "କି ସୁନ୍ଦର ! ଯେପରି..." ବନ୍ଦ କରି ସେ ପୁଣି ହସି ଲାଗିଲେ ।

ଆରଘରୁ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଡାକିଲେ, "କଣ ପ୍ରସ୍ତୁତ ?" ଶେଫାଳିକା ମୋର ହାତରେ ହାତ ଛନ୍ଦି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଅଳପ ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ହଁ, ହେଲା ମା, ଚାଲ ।"

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ସିଡ଼ିରେ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଉଥିଲେ । ହଠାତ୍ ଫେରିପଡ଼ି ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଅନାଇଲେ । ଶେଫାଳିକା ମୋ ହାତରେ ହାତ ଛନ୍ଦି ଠିଆ ହୋଇଥାନ୍ତି ।—ମୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇଥିଲି ।

"ଆମ ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ । ନଚେତ୍ ତମ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଏତେ ଭଲ ମାନନ୍ତା ।" ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୁଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଥଚ ଏହିପରି କୋହଳ ଭାଷାରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ ।

"କଣ କହିଲ ମା, କଣ କହିଲ ?" ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଉତ୍କଣ୍ଠାଭରା ପ୍ରଶ୍ନ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ନିରୁତ୍ତର ହେଲେ । ଶେଫାଳିକା ପ୍ରଶ୍ନର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରି ନାହାନ୍ତି ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୋ ସହିତ ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଯେପରି ସ୍ଥିର କରି ସାରିଥିଲେ । ଆମମାନଙ୍କୁ ଚାଲି ଚାଲି କେତେଠା ଗଳି ଭିତର ଦେଇ ଯିବାକୁ ହୋଇଥିଲା । ନିଜକୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ମନେ କରୁଥାଏ । ଅଥଚ ମୁ କଣ କରୁଛି ବିଚାର ସକାଶେ ମୋର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା ।

ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଅନେକ ଅବାଞ୍ଛିତ ଅରୁଚିକର ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ମୋତେ । ରୂପେଲି ପରଦା ଉପରେ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ବାସନାର ଅଭିନୟବେଳେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନେଇ ମୋର ବାହୁ ଚାପିବା ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ।—ସମୟ ସମୟରେ ଅତରମଖା କେଶଭାର, ମୋର ଛାତି ଉପରେ ଲେଉଠାଇ ଦେଇ ସେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ଆଉଜି ରହୁଥିଲେ କେଉଁ ଗୋଟାଏ କାଳ୍ପନିକ ଆତ୍ମତୃପ୍ତି ନେଇ ।—କି ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତାଳ ଛନ୍ଦ ତାଙ୍କର ଛାତି ଭିତରେ ଧୂରି ଲାଗିଥିଲା—ଯାହାର ପ୍ରକାଶ ରୋକିବାକୁ ତାଙ୍କର ସାଧ୍ୟ ନଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିବାଦ କରିବା କିମ୍ବା ସାବଧାନ କରାଇ ଦେବା ମୋର ଅସାଧ୍ୟ ମନେ ହେଲା । ବିବେକର ପ୍ରତିବାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କର ଛାପା ଅଙ୍ଗ ସ୍ପର୍ଶରେ ଗୋଟାଏ କୋମଳ ମାଦକତା ଅନୁଭବ କରିଥିଲି ।—

ଆଜି ମୁଁ ଚାଲିଯିବି ।—

କିଶୋର ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ଶେଫାଳିକା ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ । ମୋର ମନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଈର୍ଷାର ସ୍ଥାନ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ମୁଁ କ୍ଷମା ଦେଇ ପାରୁଛି । ଗ୍ଳାନି ନାହିଁ—କେବଳ ସ୍ନେହ ଆଉ ମଙ୍ଗଳ କାମନା ।

ସକାଳ ଅନ୍ଦାଜ ଦଶଟା ବେଳେ ମୁଁ ପହଞ୍ଚିଲି । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଏକାକୀ ଥିଲେ । "ମୁଁ ଆଜି ଚାଲିଯିବି ମା—ଶେଫାଳିକା କାହାନ୍ତି ?"

ଶେଫାଳିକା ତଳ ଘରେ କିଶୋର ସହିତ ଆଳାପ କରୁଥିଲେ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର ମନଟା ଟିକିଏ ଦବି ଯାଇଥିଲା । ମୋର ଚାଲିଯିବା ଖବର ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ହିଁ ଜଣାଇ ଦେଇଥିଲି—ମଧ୍ୟ ଗତ ଦିନ ଆସି ନଥିଲି ।

ଗୋଟାଏ ଅକସ୍ମିକ ସନ୍ଦେହ ।—କିଶୋର ଯଦି ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି ?—ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ଇତିହାସ କିଛି ଶୁଣିଥିଲି—। ତେବେ ବିବାହ ନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଛି ଆସନ୍ତା ମାଘରେ ।

ତନ୍ତ୍ର ଡାକ ଶୁଭିଲା—"ଶେଫାଳିକା !"

"ହଁ, ହଁ !" ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଆଖିରେ ଆନନ୍ଦ ଆଉ ଉଦ୍‌ବେଗ । କିଶୋରଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ତଳକୁ କିଛି ଗୋଟାଏ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ସେ ଖିଲ ଖିଲ ହସି ଉଠିଲେ । କିଶୋର ଚାଲିଗଲେ—ଶେଫାଳିକା ଆଗ୍ରହରେ ଅନାଇ ରହିଲେ ସେଇଆଡ଼େ ।—ହଠାତ୍‌ ମୋର ମନଟା କାହିଁକି କରୁଣ ହୋଇଗଲା ।

—ଏହି କରୁଣତା ଯେପରି ବଢ଼ି ଆସୁଥିଲା ଅଲକ୍ଷ୍ୟ ଅନ୍ଧାରରେ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ସ୍ମିତ ହସିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ହସିବାର ଚେଷ୍ଟା କଲି ।

ଶେଫାଳିକା ପଚାରିଲେ—"ମୁକ୍ତାମାଳ ଆଣିଛନ୍ତି ?"

"ଅରେ, ସତେ ତ !" ବରାଦ ମୁଁ ଭୁଲି ନ ଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଘଟି ଯାଇଥିଲା, ଯେ ମୋର କହିବାର ଅବକାଶ ନ ଥିଲା । ତା ଛଡ଼ା କିଶୋର ହୁଏତ କିଛି ଭାବିଥାନ୍ତେ ।

—ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଆଖି ଦିଓଟି ଚକ୍‌ ଚକ୍‌ କଲା ଆନନ୍ଦରେ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର କାନରେ ସେ ଗୁନ ଗୁନ କିଛି କହି ଲାଗିଲେ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୋତେ ଜଣାଇଦେଲେ, "ଶେଫାଳିକାର ଇଚ୍ଛା—ତୁମେ ତାକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେବ ।"

ଭଲ ଅର୍ଥରେ ନା:ନେଲେ ମୋର ଆପତ୍ତି ନ ଥିଲା । କିଛି ସମୟ ନାମଙ୍ଗ ହେବା ପରେ ରାଜି ହେଲି । ଶେଫାଳିକା ଶାନ୍ତ ପିଲାଟି ପରି ଆଖି ବୁଜି ମୋ ଆଗରେ ଠିଆ ହେଲେ ।

କବାଟଟା ଖୋଲା ଥାଏ । କେତେଜଣ ପଡ଼ୋଶୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥିବାର ଜାଣି ପାରିଲି । ଲଜ୍ଜା ହେଲା ।—ତେବେ, ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଅଛନ୍ତି, କେହି ମୋତେ ଅପରାଧୀ କରିବେ ନାହିଁ ।

ମନ ମୋର ।—ଶେଫାଳିକା ଅବଶ୍ୟ କିଶୋରକୁ ପ୍ରାଣ ଭରି ଭଲପାଏ । କିନ୍ତୁ କିଶୋର ଉପରେ ମୋର ଆସ୍ଥା ନାହିଁ ।—କଣ କରିବି, କହ ତ ।"

ଏଇ ଅସଂଲଗ୍ନ ବାକ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ଅଶେଷ ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା—ମୁଁ ତାକୁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି ।

"ଆପଣ ଆଉ କଣ କରି ପାରିବେ ମା । ଯାହା ହେବାର ଥିବ—ହେବ ।"

"କପାଳ ।" ସେ ପୁଣି ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି କପାଳ ଠୁକି ଭାବାବିଷ୍ଟ ହେଲେ ।—ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ସୁର ଥରି ଉଠିଲା ଏଥର ଉଚ୍ଚରେ—ବକ୍ଷଫଟା ସୁର । ମୁଁ ଅସ୍ଥିରତା ଅନୁଭବ କଲି··· ।

"ଅଚ୍ଛା ବାପ," ଲବଣ୍ୟମୟୀ ସ୍ମିତ ହସି ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତାଙ୍କର କଥାରେ ଆଉ ଶ୍ଳେଷ ନ ଥିଲା । "ବଡ଼ଲୋକ ଘରେ ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଯୁବତୀ ଝିଅକୁ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସନ୍ତାନ ନଷ୍ଟ କରାଇ ବାହା ଦେଉଛନ୍ତି—ନୁହେଁ ?"

କଥାର ଗତି ନ ବୁଝି 'ହଁ' କଲି ।

"କିଶୋର ସହିତ ଶେଫାଳିକାର 'ଭଲପାଇବା' ଏଇ ମାସେ ମାସେ ହେଲା"। ସେ ଚୁପ ରହିଲେ ।—ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଅନେଇ ଥାଏ ।

ସ୍ୱରକୁ ସେ ଆହୁରି କୋହଳ କରିନେଲେ । "ତୁମେ ଯିବା ଜାଣି ବିଚାରୀର ମନଟି ଖରାପ ହୋଇଗଲା ।" ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି ସେ କହୁଥିଲେ ।—ସେ ସଙ୍ଗୀତ ମୋତେ ବିଚଳିତ କରିବାର ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

"ଶେଫାଳିକାକୁ ବିବାହ କରିବାରେ ତୁମର କିଛି ଆପତ୍ତି ଅଛି ବାବା ?" ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼ିଲି ଯେପରି । "ଯଦି କିଶୋର ସହିତ ତାର ଭଲପାଇବା ହୋଇ ନଥାନ୍ତା—ତେବେ ତୁମେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତ—ନା ?"

ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ।—ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଖୁସି ହୋଇ ପାରି ନଥାନ୍ତି । ଆଉ ଶେଫାଳିକା ମଧ୍ୟ

ପାଇଁ ହାତ ବଢ଼ାଇଲି । ସେ ମୋର ହାତ ଏଡ଼ାଇ ଦେଇ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଲେ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ି କହିଲେ—"କପାଳ ।"

—ମୁଁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲି । ଶେଫାଳିକା ଗୋଟାଏ କଣରେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲେ । ଆଖି ଦୁଇଟି ଛଳ ଛଳ ।

"ମୁଁ ତେବେ ଆସେ ।"

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ ।

ଶେଫାଳିକା ମୋର ପାଦ ବନ୍ଦନା କଲେ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଆଣି ଆଶୀର୍ବାଦ କଲି । ଲୁହ-ଭିଜା ଗାଲ ମଝିରେ ସେଇ ଶୁଖିଲା ହସଟି··· ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୋ ପଛେ ପଛେ ରାସ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଥିଲେ ।

"ପୁଣି କେବେ ଆସିବ ବାବା, ଚିଠି ଦେବ ।"

"ହଁ" ମୁଁ ମୁହଁ ଫେରାଇଲି ।

ଜୀବନର ଅନୁଭୂତି !

ଛୁଟି ଶେଷ ହେବାକୁ ଅଳ୍ପ ବାକି ଅଛି ।

ହଷ୍ଟେଲଟା ପ୍ରାୟ ଫାଙ୍କା । ରାମସ୍ୱରୂପ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫେରି ନାହାନ୍ତି— ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅନୁଭୂତି ମନ ଭିତରଟା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ କେହି ନାହାନ୍ତି, ଯାହା ଆଗେ ସବୁକଥା କହି ମନକୁ ଟିକିଏ ହାଲୁକା କରିପାରେ ।

ଶେଫାଳିକା... ! କିଶୋର ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋ ପ୍ରତି ସେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେବାର କାରଣ ?—ମୋର ଚେହେରା, ଧନ ଆଉ ଶିକ୍ଷା ?

ପରକ୍ଷଣରେ ଶୁଣିଲି "କେତେ ଫିସାଦ୍ ଜାଣନ୍ତି ସେମାନେ ?" —ବିରକ୍ତ ସ୍ୱସ୍ପଷ୍ଟ ।

କିଛି ସମୟ ନୀରବରେ ବସି ରହିଲୁ । ସେ କଣ ଭାବୁଥାନ୍ତି କେଜାଣି । ମୁଁ ନିଜକୁ ନିତାନ୍ତ ଅପରାଧୀ ମନେ କରୁଥାଏ ତାଙ୍କ ପାଖରେ —ଆଉ କିଛି ସମୟ ତଳେ ଯାହା କହୁଥିଲି—ସେଗୁଡ଼ିକ ମନ ଭିତରେ ଖେଳି ବୁଲୁଥାଏ ।

ଶୋଇବା ପୂର୍ବରୁ ଶମ ସ୍ୱରୂପ ନିଜର ଜଳନ୍ତା ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଦୁଇ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ବୁଲାଉ ବୁଲାଉ ତାର ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲେ—"ସେଟେଲ ।"

ମୁଁ ମଶାରି ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି ।

"ମୋର ଗୋଟାଏ ଅନୁରୋଧ ରଖିବ ?"

ଅଜାଣତ ଅଶଂକା ନେଇ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲି—"କଣ ?"

"ଫାଲ୍‌କା ସହିତ ଚିଠିପତ୍ର ଦିଆନିଆ ଆଜିଠାରୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେବାକୁ ହେବ ।"

ନିରୁତ୍ତର ହେଲି ।

"ମୁଁ ତୁମ ଭଲ ପାଇଁ କହୁଛି—ତୁମର ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ।"

ଉତ୍ତରର ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ସିଗାରେଟ୍‌ଟାକୁ ପାଂଶ ପାତ୍ରରେ ଲିଭାଇ ଦେଇ ସେ ମଶାରି ଭିତରେ ପଶିଗଲେ ।

ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇପାରି ନଥିଲି । ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ଏତେ ପ୍ରେମର ପ୍ରତିଦାନ ତେବେ କଣ ଏଇଆ ? ସେ ହୁଏତ ଭୁଲ କରିଥାଇପାରେ— ତଥାପି ମୋର ସ୍ନେହ ପାଇବାପାଇଁ ତାର ଯେ ଦାବୀ ଅଛି—ସେଥିରେ ତ ଭୁଲ ନାହିଁ । ଫିସାଦ୍ ? ହେଲା ବା ସେଇଆ—ତଥାପି ମୁଁ କଣ ମୋର ମନର ଆକର୍ଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇ ପାରିବି ?...

କ୍ଲାସ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି—ଡକ୍‌ଟର ଶାହା ତାଙ୍କର ଶରୀରରେ ରହସ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳ ହସ ଆଦାୟ କରି ଲାଗିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମେହେଟା ତାଙ୍କର ଅପ୍ରତିହତ ରେକର୍ଡ ଚଳାଇ ଲାଗିଲେଣି

…ଗୃମେଲ୍ଲଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା ନ କରି ରହିପାରିଲି ନାହିଁ ; ମୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ପାଏ ବୋଲି କହୁନହେଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନାର ପ୍ରଣାଳି ଦୃଷ୍ଟିରୁ । ହଲ୍ ସାରା କରତାଳି ବାଜି ଉଠିଲା । ସୁନ୍ଦରୀ ଆଉ ବୁଦ୍ଧିମତୀ ତରୁଣୀ—କଣ୍ଠରେ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଝଙ୍କାର । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀମାନଙ୍କର ଯୁକ୍ତିର ଅସାରତା ବୁଝାଇବାରେ ପଟୁତ୍ୱ ଅଥଚ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ।—ଶ୍ରୋତୃବର୍ଗ ନିଶ୍ଚିତଭାବେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଥିଲେ । ବିଚାରକ ନାୟାର୍ ଆଉ ଶ୍ରୀମତୀ ନିର୍ମଳାଙ୍କର ଆଖିରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶଂସା ।

ଗୃମେଲ୍ଲୀ ପୁଣି ତାଙ୍କର ବିଶେଷତ୍ୱ ରଖି କହି ଚାଲିଲେ, "ବୀର ପୂଜା ନ କରି କୌଣସି ଜାତି କେବେ ବଡ଼ ହୋଇ ପାରିଛି ? ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ତ୍ୟାଗ ବଳରେ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସଭାଜନ ହୋଇ ପାରିଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ହାତରେ ଏକଚ୍ଛତ୍ର କ୍ଷମତା ଦେବା ସକାଶେ ଲୋକଙ୍କର ଆପତ୍ତି କାହିଁକି ? ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ପରିଣାମ ଦେଖାଯାଇଛି ଫ୍ରାନ୍ସ ବିପ୍ଳବ ପରେ ପରେ—ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ଦାୟିତ୍ୱ-ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକଚ୍ଛତ୍ର ଶାସନ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।"

ସମୟ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଗୃମେଲ୍ଲୀ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ କରତାଳି ଭିତରେ ବକ୍ତୃତା ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ଫେରି ଆସି ନିଜ ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।

"ସରୋଜକୁମାର ରଥ"— ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୋର ପାଳି ପଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ମୁଁ ଆଶା କରି ନ ଥିଲି । ଗୃମେଲ୍ଲୀ ମୋଆଡ଼େ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଚାପା ହସିଲେ । ମନେ ହେଲା—ସେ ହସରେ ଯେପରି ସହାନୁଭୂତି ନାହିଁ—ବିଜୟିନୀର ଉଲ୍ଲାସ । "ଆପଣ କଣ ମୋତେ ଜିଣି ପାରିବେ—ଡି କଟାର ହୋଇଯିବେ ।"

ଡି କଟାର ହୁଏ ବା ନ ହୁଏ ସତରୁ ସତ ମୋର ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ କମ୍ପି ଯାଉଥିଲା । ଗୃମେଲ୍ଲୀଙ୍କ ସହିତ ଏହିଭଳି ବକ୍ତୃତା ଯୁଦ୍ଧ ମୋର କଳ୍ପନାତୀତ । ଅବଶ୍ୟ ଗୃମେଲ୍ଲୀ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେହି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଥିଲେ ମୋର ଖାତିର୍ ନ ଥିଲା ।…

ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲି ସାସୁଁଠା ଶୁଣିବାକୁ । ସ୍ୱପ୍ନେଲୀ ଜିତିବେବେ ବୋଲି ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶଙ୍କା । ଆଉ ସେଥିପାଇଁ ମୋର ପୌରୁଷ ଉପରେ ଅଧାଉର ପ୍ରମାଦଗଣନା—

······ସମସ୍ତେ ନୀରବ ରହିଲେ । ନିଃଶ୍ୱାସ ଥମି ଆସିଲା ଯେପରି "ମୁଁ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ଘୋଷଣା କରୁଅଛି ଯେ," ସଭାପତି ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ଆମ ସ୍କୁଲଅନ୍ତର ବକ୍ତୃତା ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି······"

ଶ୍ରୀମତୀ ନିର୍ମଳାଙ୍କର ସ୍ମିତ ହସରେ ମୋର ଆଶା ଓ ଆଶଙ୍କା ଉଭୟ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା ।

"ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି ···ଶ୍ରୀ ସରୋଜକୁମାର ରଥ ।

ଅବାକ୍ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲି ସ୍ୱପ୍ନେଲୀ ଆଡେ । ଅତି ଆପଣାର ମଧୁର ହସଟିଏ ତାଙ୍କ ଓଠରେ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା । ଘନ ଘନ କରତାଳି ଭିତରେ ମୁଁ ନିଜର ବ୍ୟବହାରକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ପାଇ ନ ଥିଲି ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି··· "କୁମାରୀ ସ୍ୱପ୍ନେଲୀ ମୁଖାର୍ଜି ।"

ଏଇଥର ସ୍ୱପ୍ନେଲୀଙ୍କୁ ଚାହିଁବାରେ ସେ ଅଳପ ହସି ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ନେଲେ ।

ଘନ ଘନ ତାଳି ଭିତରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଯୋଡ଼ାଏ କପ୍ ଉଠାଇ ଆଣିଲୁ ।

—ସ୍ୱପ୍ନେଲୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ପରାଜୟର ଈର୍ଷା ନଥିଲା—ଥିଲା ଗୌରବ । କିନ୍ତୁ ମନେ ମନେ ଅପମାନିତ ହେଲି ମୁଁ ନିଜେ । ନାରୀର ବିଜୟ କଳ୍ପନାରେ ପୁରୁଷର କି ଗଭୀର ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଅଥଚ ସ୍ୱପ୍ନେଲୀ—ସମସ୍ତ ପବିତ୍ରତା ଏକତ୍ରିତ ହୋଇଛି ଯେପରି । — ଭାବନାର ସୌରଭ ମନକୁ ଆମୋଦିତ କରି ଲାଗିଲା ।

ତାପରେ... ? ମନ ତଳୁ ଅନେକ ବାକ୍ୟ ଉଠି ଆସି ପୁଣି ଡୁବି ଯାଉଥାଏ ।—ଅନିଶ୍ଚିତତା— ।

"କିଶୋରଙ୍କୁ ଦେଖି ଖୁବ୍ ଖୁସି ହେଲି । ବ୍ୟବହାର ବେଶ୍ ଭଦ୍ର । ମୋର ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସ—ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ସେ ସୁଖରେ ରଖି ପାରିବେ ।...ବିବାହର ସମୟ ତ ପହଞ୍ଚିଲାଣି ।"

—ମୁଁ ଯାହା ଲେଖୁଛି ତାହା କଣ ସତ ? କାହିଁ—କିଶୋରଙ୍କୁ ଦେଖିବା ପରେ ମୋର ମନରେ ଯେଉଁ ଈର୍ଷାର ସନ୍ଧାନ ପାଇଥିଲି, ତାକୁ ତ ଫୁଟାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । 'ମୋର ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସ'—ଏହା ପଛରେ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ତ ?—କିନ୍ତୁ ଯେ କୌଣସିମତେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଲେଖି ପାରିଲେ ଉଶ୍ୱାସ ହେବ ।

"ଆଉ ଶେଫାଳିକା । ସେ ବୁଦ୍ଧିମତୀ । ତାଙ୍କୁ ମୋର କହିବାର କିଛି ନାହିଁ । ଆଶାକରେ, ଦୁନିଆର ସମସ୍ତ ଝଡ଼ ଝଞ୍ଜା ସମ୍ଭାଳି ସେ ନିଜକୁ ଠିକ୍ ବାଟରେ ଚଳାଇ ପାରିବେ ।"

—ଅଭିମାନ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଥିଲା ।

"ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ବିବାହ ସମୟରେ ମୁଁ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ପାରୁନି ।"

—କାହିଁକି ?

"ଆଶାକରେ ମୋତେ ଭୁଲିଯିବେ ନାହିଁ...ଆପଣଙ୍କ ଘରୁ ମୋତେ କିଛିଦିନ ସକାଶେ ବିଦାୟ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

କିଛିଦିନ ସକାଶେ ?—ଚିରଦିନ ସକାଶେ ନ ହେବ କାହିଁକି ?

କିନ୍ତୁ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଏତେ ବଡ଼ ବାଧା ସହିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହେବେ ତ ?—ଭୁଲ କଥା—ଶେଫାଳିକା ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ଛେଦ କରିବାକୁ ମୁଁ ଅକ୍ଷମ ।

"ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ମୋର ସ୍ନେହ ଦେବେ ।

ଆପଣଙ୍କର

ସେବକ ।"

"ଏକ୍—ଦୋ—ତିନ୍ ଚାର୍—ତା'କ୍ ଧିନ୍, ଧିନ୍ ତା'କ୍—ତା'କ୍ ଧିନ୍ ଧିନ୍ ।"

"ଉହୁଁ, ହେଲା ନାହିଁ । ବାଆଁ ଅଡେ଼ ନ ବୁଲି ଡାହାଣ ଅଡେ଼ ବୁଲିଗଲ । ହୁଁ, ଆଉ ଥରେ ।"

"ଏକ୍—ଦୋ—ତିନ୍—ଚାର୍—ତା'କ୍ ଧିନ୍, ଧିନ୍ ତା'କ୍—ତା'କ୍ ଧିନ୍ ଧିନ୍··· ।"

ତାଳ ମାତ୍ରା ସହିତ କିଙ୍କିଣୀର ଝୁମୁ ଝୁମୁ ଆୱାଜ୍ ।—କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।—ଏଥର ଆଉ ତାଳ ମାତ୍ରା ନାହିଁ । ତବ ତବଲା ଉପରେ ବାଦକର ତାଳ—ତା'କ୍ ଧିନ୍, ଧିନ୍ ତା'କ୍··· । ସମୟ ସମୟରେ ତାଳ ବଦଳି ଯାଉଥାଏ—କିନ୍ତୁ ନୁପୁର ଧ୍ୱନିର ବିରାମ ନାହିଁ ।—ମଝିରେ ମଝିରେ ସଙ୍ଗୀତର ଝଂକୃତ ଲହରୀ ।

"କ'ଣ ପଢ଼ି ସାରିଲ ସରୋଜ ?" ଉକ୍ତରେ ଶୋଭା ପଚାରିଲେ । ସ୍ୱର ଆଉ ତାଳ ରାଜ୍ୟରୁ ହଠାତ୍ ଫେରି ଆସିବା ଫଳରେ ଟିକିଏ ଚମକି ଗଲି । ...

"ଆଜ୍ଞା ହଁ ।"

"କ'ଣ—ପାରିବ ?"

"ଚେଷ୍ଟା କରିବ ।"

"ଚେଷ୍ଟା କରିବ କଣ ମ ? କରିବ ତ ।" ଶ୍ରୀମତୀ ନିର୍ମଳା ହସି ହସି କହିଲେ । ସମସ୍ତେ ଉଠିଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲୁ ।

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କବାଟ ଫାଳ ଦିଟା ଖୋଲିଯାଇ ରଞ୍ଜୁ ଛାଡ଼ିଲେ । ନର୍ତ୍ତକୀ ଦଳ ଖିଲି ଖିଲି ହସି ଧଁ ସଁ ହୋଇ ପଶି ଆସିଲେ ଘର ଭିତରକୁ । ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ତଳେ ଏତେଗୁଡିଏ ଝଲମଲିଆ ମିଠା ହସ !

—ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆଲୁଅ ଦ'ଟା ମୋ ମୁହଁ ଉପରେ ଝଲକି ଉଠଲେ । ସାମନାରେ ଦର୍ଶକବୃନ୍ଦ—ଗୋଟାଏ ଭାଗ ପୁରୁଷ, ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟ ଭାଗରେ ।—ମୋର ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ଥାଏ ଦାର୍ଶନିକ ଡକ୍ଟର ମଲ୍‌ହୋତ୍ରାଙ୍କ ଅଂଶଟି ;…

ଡକ୍ଟର ମଲ୍‌ହୋତ୍ରା ଜଣେ ହିନ୍ଦୁ ଦାର୍ଶନିକ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଧର୍ମର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ବେଷ୍ଟନୀରେ ରହିବା ତାଙ୍କର ମତ ନୁହେଁ । ଖୁବ ବ୍ୟଙ୍ଗପ୍ରିୟ—ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଧର୍ମଧ୍ୱଜୀମାନଙ୍କୁ ନିଜର ବ୍ୟଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ନିରସ୍ତ କରି ପ୍ରଥମେ ବେଖାଡିର କରିବେ—ପରେ ସମସ୍ତ ଆବେଗ ସହିତ ନିଜର ମତଟିକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବା ତାଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟତା ।

ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଉଠିବା ଏହା ମୋର ପ୍ରଥମ ନୁହେଁ, ଯଦିଓ ଏପରି ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦୃଶ୍ୟରେ ଡକ୍ଟର ମଲ୍‌ହୋତ୍ରାଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଅଂଶଟି ଅଭିନୟ କରିବା ପ୍ରଥମ । ବ୍ୟଙ୍ଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଉକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ଅଭିନୟ କରିବାରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ଥିଲା ।

ଆଲୋକର ପ୍ରଭାବରେ ମୁହଁର ଗ୍ରିଜ୍ ଉପରେ ଝାଳ ବିନ୍ଦୁ ଅନୁଭବ କଲି । ଡାଃ ସାଇଫୁଦ୍ଦିନ୍, କ୍ଲୋଭିସ୍—ଡାଃ ଠାକୁର, ଶ୍ରୀମତୀ ମୋଦୀ—ସ୍ୱାମୀ ସଦାନନ୍ଦ—ଆଉ ମୁଁ, ଡାଃ ମଲ୍‌ହୋତ୍ରା—ଏମାନେ ହେଲୁ ଅତିଥି—ଆଉ ଶ୍ରୀମତୀ କ୍ଲେମେନ୍‌ସ୍ ଆମକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । କପେ କପେ ଚା ପରେ ଦୃଶ୍ୟଟିର ଆରମ୍ଭ ।

ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧିବା ପରେ ମୁଁ କିପରି ଦେଖା ଯାଉଥିଲି—କେଜାଣି । ସାମାନ୍ୟ ଗର୍ବସହିତ—ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ହେତୁ କେତେକ ଅସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି । ଚା ଶେଷରେ ଦେଖଣାହାରୀଙ୍କୁ ପଛ କରି ଅଲମେରୀରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ବହି କାଢ଼ି ଦେଖେ ତ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ପାର୍ଶ୍ୱ ପରଦା ପାଖରେ ଗୃହମେଲା ଖଣ୍ଡିଏ ଚୌକି ପକାଇ ବସି ରହିଛନ୍ତି । ଚିହ୍ନିବାକୁ ମୋତେ କଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । 'ଦେହାତି' ପୁରୁଷ ବେଶ—ନାକ ତଳେ ମୋଟା ମୋଟା କଳା କଳା ନିଶ

ପ୍ରିୟ କିନ୍ତୁ ଏଇ ଶୁଷ୍କ ମିଛ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣି ସତ ମଣି ଗ୍ରହଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ ।—ଗୃମେଲା ପୁଣି ପ୍ରେମ ଅନୁନୟ କରି ଗାଇ ଲାଗିଲେ, "ମିଛ କିଛି ନାହିଁ, ଅକାଶର ଏଇ ଜହ୍ନ ତାଙ୍କ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ପ୍ରେମ କରିବା ଦେଖି ଆସିଛି । ଏଇ ଖିଲିଖିଲିଆ ଶୀତଳିଆ ପବନ ଆମ ପାଖକୁ ପରସ୍ପରର ପ୍ରେମବାର୍ତ୍ତା ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛି । ପୁଣି ତୁମର ନିଜର ହୃଦୟକୁ ପଚାର ।—ମୋର ପରଶ ପାଇ କେତେଥର ତୁମର ଦୁରୁଦୁରୁ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି—ପୁଣି କେତେଥର ସେ ମୋର ଚଞ୍ଚଳ ଦୁରୁଦୁରୁ ଅନୁଭବ କରିଛି··· ।"

ପ୍ରିୟାର ଓଠରେ ଫୁଟି ଉଠିଛି ଅନୁରାଗ ଆଉ ସ୍ୱୀକୃତିର ସ୍ମିତରେଖା । ନିଜର କଣ୍ଠାପରେ ସେ ପ୍ରେମିକକୁ ଠାଣି ଲାଗିଲା । ଗୃମେଲା ଛୁଟି ଗ୍ରହଣିଲେ ତାର ପଛେ ପଛେ । ପ୍ରିୟା କିନ୍ତୁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଧରା ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ ।

—କିନ୍ତୁ ସେ କେତେଥର ଏଇ ଗଛ ବୁଦା ଉହାଡ଼ରେ ପ୍ରେମିକର ବାହୁବନ୍ଧନରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିବ ? ପୁଣି ସେ କଣ ସତରେ ସେଥିରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ଚାହେଁ ?

—ଶେଷରେ ସେ ଶାନ୍ତ ସୁବୋଧ ହରିଣୀଟି ପରି ଗ୍ରହଣି ଆସିଛି, ଠିକ୍ ଯେଉଁ ସମୟରେ ହୁଏ ତ ପ୍ରିୟ ଭାବି ବସିଥିଲା—ଆଜିର ଏଇ ଉଚ୍ଛଳା ଜହ୍ନ ରାତିଟି କେବଳ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା ସିନା··· ।

ପ୍ରିୟା ଧରା ପଡ଼ି ଯାଇଛି । ଗୃମେଲାଙ୍କର ମୁହଁରେ ବିଜୟୀ ପ୍ରେମିକର ଗର୍ବଭରା ଆନନ୍ଦ । ପ୍ରେମିକ ଏଥର ତାଗିଦ୍ କରି କହୁଛି— "ନ ସରମାନା ତୁମ୍ ଧୀରେ ଚଲେ ଅନା—ତୁମ୍ ଧୀରେ..."

ପ୍ରିୟର ସ୍ପର୍ଶରେ ଅଭିଭୂତା ପ୍ରିୟାର ଆଉ ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ଯେପରି।··
ଯବନିକା ପତନ !

ଘନ ଘନ ତାଳି ଭିତରେ ମୁଁ ଗୃମେଲାଙ୍କୁ ଖୋଜି ଲାଗିଲି । କିନ୍ତୁ—କିନ୍ତୁ—କାହିଁକି ଖୋଜୁଥିଲି—ମୁଁ ଜାଣେ ନା । 'ବାହାବା'

ଚମେଲୀ ! ଅଶ୍ରୁ ପ୍ରାସ ଉଦ୍ଭେଇ ଗଲା ପେଟରେ । ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ଅଲୁଅ ଦଶା ଲିଭି ଯାଇଥିଲା । ଜଣକ ହାତରୁ ଝିଙ୍କି ଲାଇଟ୍‌ଟା ‘କ୍ଷମା କରିବେ’ କହି ଛଡ଼ାଇ ନେଲି ।

ମଞ୍ଚ ଉପରକୁ ସିଡ଼ି ନ ଥାଏ—ସେଥିଲାଗି ବୋଧହୁଏ ଚମେଲୀ ମୋ ସାଥିରେ ଆସି ପାରି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ମୁଦିଟି କାହିଁ ? ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ଅଡେଇ ନିଆହୋଇଯାଇଛି—କେବଳ ଦରିଟା ମାତ୍ର । ପ୍ରଥମ ଛନେଟି ପରଦା ମଞ୍ଚରେ ଚମେଲୀଙ୍କର ନୃତ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟ । କିନ୍ତୁ— ଏ ପାଖରେ ତ ନାହିଁ । ତେବେ ଛୁଆଁଡ଼ି ହୋଇଥିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ସମସ୍ତ ଯାଗା ଆଲୁଅ ପକାଇ ଖୋଜି ବୁଲିଲି । ଚମେଲୀ ଯେ କିପରି ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବେ—ସେଇକଥା ମନେକରି ମୁ ମଧ୍ୟ ଅଥୟ ହୋଇଥିଲି । ହଠାତ୍—ହଠାତ୍ ମୁଦିଟି ଚକ୍ କରି ଉଠିଲା । ଦରି ଉପରେ ନୁହେଁ—ଦରି କଡ଼ରେ !—ଧେତ୍ ! ଟିଣ୍ଡାଏ ଛିଣ୍ଡା କାଗଜ !—

କିନ୍ତୁ ଏଇଏ କଣ ? ପାଦକୁ କିଛି ଟିପିର କଲା ପରି ମନେ ହେଲା । ଦରିର ଗୋଟାଏ କଣ ଭିତରେ ପଶି ରହିଥିଲା ମୁଦିଟା ।

ଆନନ୍ଦରେ ମଞ୍ଚ ଉପରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାବେଳେ ଜଣେ ତରୁଣୀଙ୍କ ଦେହରେ ବାଡ଼େଇ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଚମେଲୀ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁଠି ?—

ଦମ୍ ମାରି ନେଇ ପୌରୁଷ ଦେଖାଇବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ କିଛି ବେଖାତିର୍ ଭାବେ କହିଲି, "ନିଅନ୍ତୁ—ଆପଣଙ୍କର ମୁଦି ।"

ଆଗ୍ରହରେ ସେ ମୁଦିଟି ମୋ ହାତରୁ ଝାମ୍ପି ନେଲେ । "ଆପଣଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ—ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ।" ତର ତର ହୋଇ ସେ ଫେରିଗଲେ—ମୁ ବୋକାଭଳି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲି ।

ଏଇଆ କଣ ମୁ ଚାହିଁଥିଲି ? ଏତେ କଲବଲ, ଅଶ୍ରୁ ପରାସ— କେତେ ଯାଗାରେ ଅସଙ୍ଗତ ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁ ଅପମାନ, ସବାଶେଷରେ ମୁଦିଭଳି ଗୋଟାଏ ଦାମିକା ଜିନିଷ— ପର ହାତରୁ ଝିଙ୍କି ଛଡ଼ାଇନେବା—ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାବେଳେ ଜଣେ ତରୁଣୀଙ୍କ ଦେହରେ ବାଡ଼େଇ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା—ଧଁ ସଁ ହୋଇ ଦୌଡ଼ି ପୌରୁଷ

ରାମସ୍ୱରୂପ କଣ ବୁଝି ପାରିଲେ କେଜାଣି—ମୁହଁ ଫେରାଇ ବସି ରହିଲେ— । ତାପରେ—ତାଙ୍କର ସେଇ ବିଶିଷ୍ଟ ଢ଼ଙ୍ଗରେ ଜଳନ୍ତା ସିଗାରେଟ୍‌ଟାକୁ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ମୁ ତୁମର ସବୁକଥା ବୁଝି ପାରୁଛି ସରୋଜ । ମଣିଷର ଦୁର୍ବଳତା କଥା ମଧ୍ୟ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ—" ତାଙ୍କର ସ୍ୱର ସହଜ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । "କିନ୍ତୁ ତୁମ ପ୍ରତି କିପରି ଗୋଟାଏ ଗାଢ଼ ସମ୍ପର୍କ ରହି ଆସିଛି···ଫଳରେ ତୁମର ଅମଙ୍ଗଳ ଆଶଙ୍କାରେ ମୁ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ନ ପାରି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ କିଛି କହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛି—ଅବଶ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ।" ଖିନ୍ନ ଭାବରେ ସେ ପୁଣି ଯୋଗ କଲେ, "ମୋର ଏଇ କଡ଼ା ପ୍ରକୃତିକୁ ତୁମେ କ୍ଷମା ଦେବ ବୋଲି ଆଶା ।"

ସେ ପୁଣି ସେଇ ସିଗାରେଟ୍ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ଟେବୁଲ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥାଏ ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଚିଠି ।

ଆଖିଆଗରେ ତାଙ୍କର ସେହି ଭାବାଭିଭୂତ ବଳିଷ୍ଠ ଗଠନ । ମନେ ହେଲା—ଦେହରେ ରକ୍ତ ମାଂସର ବଳ ଯେପରି, ମନର ବଳ ତାହାଠାରୁ କୌଣସିମତେ କମ୍ ନୁହେଁ—ଆଉ ସହୃଦୟତା ।

ଆଉ ମୁ ? ହଁ—ମୁ ଦୁର୍ବଳ । ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପରି କଠୋର ନୀତିବାନ୍ ମୁ ହୋଇପାରିନି—ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନା । ନୀତିହୀନ ଭାବପ୍ରବଣତା—ସେଇ ମୋର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହୋଇ ଆସିଛି—

ବନ୍ଧୁ ନିଜର କଳ୍ପିତ ଦୋଷର ସ୍ୱୀକାର ପରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋତେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାହିଁ ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ନୀରବତା—

—ହୁଏତ ମୁ କହିବି ବୋଲି ସେ ଆଶା କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କଣ ଯଥାଯଥ ଦୋଷ ହୋଇଥିଲା ? ତାହାହେଲେ ମୁ ?—"ତୁମର କିଛି ଭୁଲ୍ ନାହିଁ ରାମସ୍ୱରୂପ । ଯେ କୌଣସି ନୀତିବାନ୍ ବନ୍ଧୁ ମୋ ଭଳି ବନ୍ଧୁ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ କି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବହାର କରିବା ସମ୍ଭବ ?—ଚରିତ୍ର ତୁମର ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରତ୍ନ—କିନ୍ତୁ ମୁ—ସେ ବିଷୟରେ ହତଭାଗା ।"—ଶେଷ ବାକ୍ୟଟିର ହୁଏତ ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିଲା ।

ଧରି ନ ଦେଇ ଗୁଲି ଅସିଥିଲେ । ସେଇ ଅପରାଧରେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଦୁଇମାସ ଜେଲ୍ ଭୋଗିବେ ବୋଲି ଶୁଣାଯାଏ ।

—ମୋ ଭଳି ଜଣେ ଅଭାଗିନୀକୁ ଏତେ ହଇରାଣ କରି ଭଗବାନ କି ଆନନ୍ଦ ପାଆନ୍ତି ଭାଇ ?

—ମୁ ବର୍ତ୍ତିମାନ ପୂର୍ବପରି ଏକୁଟିଆ । ମନରେ ନିଶ୍ଚିତ ଅଶାନ୍ତି । କରେ, ଆପଣ ଛୁଟିରେ ମୋ ପାଖକୁ ନିଶ୍ଚୟ ଅସିବେ । ଅପଣଙ୍କ ସ୍ମୃତିକୁ ସଙ୍ଗାଳି କରି ମୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ । ଏ ଅଭାଗିନୀଟିକୁ ଭୁଲିବେ ନାହିଁ ।—

ଆପଣଙ୍କର ସ୍ନେହର,
ଶେଫାଳିକା"

ଆଉ ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଲେଖିଛନ୍ତି—"କଲ୍ୟାଣୀୟ ଦୀର୍ଘଜୀବେଷୁ ।" ତାପରେ କିଶୋର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେଇ ଏକ କଥା । ଶେଷକୁ ଲେଖା ଅଛି—"ଶେଫାଳିକା ତୁମ କଥା ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ, ମୋତେ କହେ—ମା, ଭାଇଙ୍କୁ ଆଉ ଥରେ ଅସିବାକୁ ଲେଖ ।"

ରାମସ୍ୱରୂପ ଚିନ୍ତିତ ଦେଖା ଗଲେ । ଆଉ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତାର କାରଣ ମୁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି । କିଶୋରର ବିଚ୍ଛେଦରେ ଶେଫାଳିକା ଆହତ—ଅଥଚ ସେ ଗୃହହିଁ ସରେଜର ସନ୍ଧିଧାନ !—ପୂର୍ବପରି ଏକୁଟିଆ—ମାନେ ? ସ୍ମୃତିକୁ ସଙ୍ଗାଳି କରି ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବେ— ? ଏ ସବୁର ଅର୍ଥ ?

"ତେବେ—ତୁମେ କଣ କରିବାକୁ ଯାଉଛ ?" ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

"ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ନାହିଁ ।"

ସେ ଟିକିଏ ସହଜଭାବେ ହସି ଉଠିଲେ । "କିନ୍ତୁ ଟଗାଠାଏ କଥା—ଶେଫାଳିକା ସହିତ ତୁମର ବିବାହ—ଏଥିକଥାରେ ହଁ ଭରିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ ।"

ଯାଇଥାନ୍ତି । ଭାସି ଉଠନ୍ତି ସିନ୍ଦୂରିଆ ଝିଲ୍‌ମିଲ୍ ପାତଳ ମେଘ—ଆଉ ପବନରେ ଲହଡ଼ି ପିଠନ୍ତି ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର କଳରବ ସହିତ ରାସ୍ତା ଉପରେ ରିକ୍‌ସାର ଘଣ୍ଟି ଆଉ ବଗି ଘୋଡ଼ାର ଠାପୁ ଶବ୍ଦ ।

କିନ୍ତୁ—ପରୀକ୍ଷା ! ମନ ଭିତରେ ଚମକ ଲାଗେ, ଶିରା ପ୍ରଶିରାର ଝିମା ରକ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠେ । ଟୀକା ଟିପ୍‌ପଣୀ, ପତ୍ର ପତ୍ରିକା—ବହିଗୁଡ଼ିକର ପରିକ୍ରମା ବଢ଼େ । ସଫଳତା—ବିଫଳତାର ଆଶା ଆଶଙ୍କା—ଘନ ଘନ ଅନିଶ୍ଚିତତା ଭିତରେ ଅତୀତ ଆଉ ଦୂର ଭବିଷ୍ୟତର ସୀମାହୀନ ସ୍ୱପ୍ନ—ଝଲସିତ ହୋଇ ଉଭେଇ ଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ—ଦ୍ରୁତ—ସ୍ଥିତିହୀନ ବର୍ତ୍ତମାନ ।

ପରୀକ୍ଷା—ମୁଁ ଭୟ କରେ । କିନ୍ତୁ ଭଲ ପାଏ ଆହୁରି ବେଶୀ ! ଅଶାନ୍ତ ଛାତ୍ରାବାସର ଚିରବାଞ୍ଛିତ ନୀରବତା—ଆଳସ୍ୟର ଦୀର୍ଘବାଞ୍ଛିତ ବିରାମ—ନିଶ୍ଚିତ ପରିଶ୍ରମର ଉଦ୍‌ବେଗଭରା ଦିନଗୁଡ଼ିକ । ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ଧରି ସାନ ବଡ଼ ଛପା ଲେଖା କାଳି ଉପରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠର ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଆବଦ୍ଧ ରହେ । ନୀରବତା—ନୀରବ ସାଧନା—ଝରକା ପାଖେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟି ଚାଲେ—କାଗଜ ଉପରେ କଲମ ଛୁଟେ ଟିପ୍‌ପଣୀ ଲେଖି ।

ପଢ଼ା ସମୟରେ ଗୃମେଲ୍ଲୀ ଆଉ ଶେଫାଳିକା ମନ ଭିତରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡ ଭାରି ହୋଇ ଉଠେ—କଳ୍ପନାରେ କିଛି ସମୟ ବିଳାସ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ—କପେ ଚାହା ସହିତ ଫେରି ଆସନ୍ତି ଗୃମେଲ୍ଲୀ—ସିଗାରେଟ୍‌ର ଧୂଆଁ ଚକ୍ର ଭିତରେ ଫୁଟି ଉଠେ ଶେଫାଳିକାର ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ ।

କଲେଜ ଯିବା ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୃମେଲ୍ଲୀଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପରୀକ୍ଷା ମାତ୍ର ମାସେ ବାକି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତିକ ଯାକ ବନ୍ଧୁ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ କେବେ ହେଲେ ମଧୁର ନ ଥିଲା ।

ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି ।...

"ଓଃହୋ—ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଯାହା ହେଉ—ମଣିଷ ଏତେବେଳକୁ ଶାନ୍ତିରେ ଟିକିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରି ପାରିଲା ।" ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ଚାପି ଧରି ଚୌକି ଉପରେ ଲଥ୍ କରି ବସି ପଡ଼ିଲି ।

ରାମସ୍ୱରୂପ ମୋର ଅଭିନୟ ଦେଖି ପରିହାସ ଛଳରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "କଣ ଏମିତି ଗୁଡ଼ାଏ କରି ପକାଇଲ କି ?"

ଏହିଭଳି ପ୍ରଶ୍ନର ସୁଯୋଗ ହିଁ ମୁଁ ଆଶା କରୁଥିଲି । ବିରକ୍ତିର ଛଳନା କରି କହି ଉଠିଲି, "ଆରେ ବାଃ, ୟୁରୋପର ସମସ୍ତ ଦାର୍ଶନିକ—ଭାରତର ସମସ୍ତ ଋଷି ମହର୍ଷି ଯୁଗ ଯୁଗ ବ୍ୟାପୀ ସାଧନା କରି ସେମାନଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ମସ୍ତିଷ୍କ ଖେଳାଇ ପୃଥିବୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା କିଛି ତତ୍ତ୍ୱ ବାହାର କରିଥିଲେ, ସେ ସମସ୍ତ ମାତ୍ର କେତୋଟି ଦିନରେ ନିଜ ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରି—ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଘଣ୍ଟା ଭିତରେ ଫାଉଣ୍ଟେନ୍ କଲମ ଭିତର ଦେଇ କାଳି ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍କାସନ କରିଦେବା କିଛି କମ୍ କଥା ନା କଣ ?" ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ାକର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣ ଛନ୍ଦ ରଖି ଏକ ସୁଦୀର୍ଘ ଜ୍ୱାଳାମୟୀ ବକ୍ତୃତା ଦେବାକୁ ଯାଇ ମୋତେ ମଝିରେ ଥରେ ଦମ୍ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ମୁଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଢୋକ ଗିଳିଥିଲି, ବକ୍ତୃତାର ଶେଷ ଅଂଶଟି କରତାଳି ବଦଳରେ ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ହସରେହିଁ ଲୁଚି ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା ଭିତରେ ରାମସ୍ୱରୂପ ପିଇବା ସକାଶେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବାରୁ ପାଣି ମୁନ୍ଦାକ ପେଟ ଭିତରକୁ ନ ଯାଇ ପାରି ନାକପୁଡ଼ା ବାଟେ ଫେରି ଆସିଥିଲା ଏବଂ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ବିରାଟ ବପୁ କିଛି ସମୟ ସକାଶେ କମ୍ପି ଉଠିଥିଲା ।—ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହେଲି ।

ଚେସ୍ ବୋର୍ଡ ଉପରୁ ଆଖି ଉଠାଇ ରାମସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ଏଥର ? ଆଉ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ?"

ଯିବାକୁ ଆଉ ରାସ୍ତା ନ ଥିଲା । ଦୀର୍ଘ ଦୁଇଘଣ୍ଟା କାଳ ଠକ୍କ ଠକ୍କ ଯୁଝୁଥିଲି । ଏଇ ଥର କିନ୍ତୁ ରଜାଟା ଷଢ଼ମତ ବନ୍ଦୀ । ଏ ଗଣତନ୍ତ୍ର

ଦୂରର ଗୋଟାଏ ଥୁଣ୍ଟା ଗଛ ଅଡ଼ୁଆଲରେ ନାଲି ସୂର୍ଯ୍ୟଟିଏ ଦିଗରେଖା ତଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୁଚି ଯାଉଥାଏ । ଗଛର ଶାଖା-ପ୍ରଶାଖାଗୁଡ଼ିକ ଝିଲମିଲିଆ ନାଲି ଆକାଶର ଛାପା ଉପରେ କଳା ଅଥଚ ସୁନ୍ଦର ।—ସୂର୍ଯ୍ୟଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ବୁଡ଼ି ଯାଉଛି । ଫଗୁଆ ମେଘ ଧୀରେ ଧୀରେ ଫାଙ୍କ ଆସିଛି । ଏ ପାଖରେ ତଳ ତଳ ହସି ହସି ଉଠି ଆସୁଛି ଅଷ୍ଟମୀର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ର ।

ଛୋଟ ଛୋଟ ଜୁଳୁଜୁଳିଆ ତାରାଗୁଡ଼ିକ—ଯାଦୁକରର ଶ୍ରାନ୍ତି-ହାରୀ ଶୀତଳ ପ୍ରଲେପ । ଦିଗହଜା ଛନଛନିଆ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ । ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ କଳା-ସାଉଁଟା ଡେଙ୍ଗା ଗଛ—କ୍ଲାନ୍ତ ଭବ-ବ୍ୟସ୍ତ— ରାସ୍ତାର ଦୁଇ କଡ଼ରେ କିଆରୀ ।

"ଇହାଁସେ ଔର ଗାଡ଼ି ନହିଁ ଯାଏଗୀ ବାବୁଜୀ ।" ଠାପୁ ଶବ୍ଦ ବେତାଳିଆ ହୋଇ ଥମିଗଲା । ନିଜ ନିଜର ଏଟେଚି ଆଉ ବେଗ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଧରି ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲୁ ।

ଶୁଦ୍ଧପୁର—ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ଗାଁ—ବଂଶର ଜମିଦାରୀ । କଅଁଳିଆ ଧୂଳିଆ ରାସ୍ତା—ମନ ହେଉଥାଏ ଯୋତା କାଢ଼ି ନେବାକୁ—ଶୀତଳିଆ ଧୂଳି ଉପରେ ପାଦ ପକାଇ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ପିଲା ଦିନର ସ୍ମୃତି ।

—"କୌନ୍ ? ରାମସ୍ୱରୂପ ?"

"ଜୀ ହାଁ ।" ବନ୍ଧୁ ପଦ ବନ୍ଦନା କଲେ ।

"ଅଉ ଏ..."

"ମୋର ବନ୍ଧୁ, ହୋଲି ସକାଶେ ଡାକି ଆଣିଛି ।"

"ଓହୋ—ଆପଣ... ।"

ମୁଁ ନମସ୍କାର କଲି ।

"ଭଲରେ ଆସିଲେ ?"

ଉତ୍ତର ନ ସରୁଣୁ ଡକା ପଡ଼ିଲା "ଜଗମଲ୍—ଅରେ ଜଗମଲ୍ । ବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ଘର ପିଠାଇ ଖଟ କାଢ଼ି ଦିଅ ।"

ଉପରେ ଆଣ୍ଠି ବୁଲାଇ କହିଲେ, "ଏକକାନଅଠା ହୋଇ ବସିବ କିପରି ? ଧୋତିର କାନିଟାକୁ କାନ୍ଧ ଉପରେ ବୁଲାଇ ଆଣ ।"

ସେଥିରେ କଣ ପ୍ରୟୋଜନ ଥିଲା ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କହିବା ମତେ ତାଙ୍କର ଅନୁକରଣ କରି ବସି ପଡ଼ିଲି । ଭିକା ଝଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ରୁଟି ସେକି ଆମ ଥାଳିକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଉଥାନ୍ତି ।

ବନ୍ଧୁ ଗୋଟିଏ ଆଖି ଅଳପ ବୁଜି ଦେଇ ଇଂରାଜୀରେ ପଚାରିଲେ, "ଆମ ଭିକାଙ୍କର ମୁହଁ ଦେଖିଛ ?"

ମୁଁ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇ କହିଲି—"ନା ।"

"ଭିକାଜୀ, ସରୋଜଙ୍କୁ ତୁମ ମୁହଁଟି ଦେଖେଇ ଦିଅ ତ । ବିଚରା ଚୁହିଁ ବସିଛି ।"

—ସୁନ୍ଦର କିମ୍ବା ଅସୁନ୍ଦର ବାଛିବାକୁ ମୋର ସାହସ ବା ସମୟ ନ ଥିଲା ।

ଭିକା ଏଣିକି ଟିକେଇ ଟିକେଇ ଗପ ଯୋଡ଼ିଲେ । ରାମସ୍ୱରୂପ ଇଂରାଜୀରେ ତାର ଅନୁବାଦ କରୁଥାନ୍ତି । ପ୍ରଶ୍ନ ହେଲା, "କେତେ ଦିନ ରହିବ ?"

"ବଡ଼ ଜୋର ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ।"

"ଅଚ୍ଛା—ଦେଖିବା, ତୁମକୁ ଯଦି ଦଶ ଦିନ ଅଧିକା ରଖି ନ ଦେଇଛୁ !" ସେଇ ଓଢ଼ଣା ଭିତରୁ ପରିହାସ ବାକ୍ୟ-ବାଣର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଯେପରି—

"କାଲି ସାବଧାନ ଥିବ, ରଙ୍ଗ ଅଜାଡ଼ି ତୁମର ପୋଷାକ ପତ୍ର ସବୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ।"

"ଆରେ, ବାପ୍ ରେ ।"

—ପଥଶ୍ରମ ହେତୁ ବୋଧହୁଏ, ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କ ସହିତ ଗଳ୍ପ କରୁ କରୁ କେତେବେଳେ ଯେ ମୁଁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି—ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ନମସ୍କାର କଲି । ତାଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଭଙ୍ଗ ଗୃହାଣୀରେ ମୋର ସଂକୋଚ ଅସିଲା । ରାମସ୍ୱରୂପ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ମୋର ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ବନ୍ଧୁ—ଆମେ ଦୁହେଁ ବଡ଼ ସାଥୀ ।"

ଚଗୃସାହେବଙ୍କର ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଆଖି ଦୁଇଟି ସ୍ନେହରେ ସରସ ହୋଇ ଉଠିଲା । "ଆପଣଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁଁ ବହୁତ ଖୁସି ହେଲି ।" ସେ ମୋର ପିଠି ଥାପୁଡ଼େଇ ହିନ୍ଦୀରେ କହିଲେ, "ଆପଣ ହିନ୍ଦି ବୁଝି ପାରନ୍ତି ?"

ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, "ସାମାନ୍ୟ, ତେବେ ଗାଡ଼ୱାଲି ହିନ୍ଦୀ ବୁଝିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟକର ।

"ଅଚ୍ଛା, ଅସନ୍ତୁ ।" ଚଗୃସାହେବ ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ ।

ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ହୋଲି ନିଆଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ ଅଧା ଜଳା ଯବଧାନ କେଣ୍ଡା । ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିତୃପୁରୁଷ ଆଉ ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଞ୍ଜିଏ ମୁଞ୍ଜିଏ ଯବଧାନ ଫିଙ୍ଗିବାକୁ ହୁଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଜି ଆନନ୍ଦ—ଓଠ କଣରେ ଉଚ୍ଛୁଳା ହସ । ଭକ୍ତି, ପ୍ରୀତି—ସ୍ନେହ, ସୋହାଗ—ନର୍ଦ୍ଦୋଷ ପରିହାସ । ମଣିଷ ଭୁଲିଯାଏ ତାର ଜାତିଗତ ବିଦ୍ୱେଷ—ବଂଶଗତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବାଦବିବାଦ ସବୁ ।

ବର୍ଷ ଶେଷର ଏଇ ହୋଲି ଦିନଗୁଡ଼ିକ—ପରସ୍ପରର ସ୍ନେହ ସମାଦରରେ ମନ ଭିତରଟା ଧୋଇ ପୋଛି ସଫା କରିନେବାକୁ ହେବ । ବଞ୍ଚିଥିଲେ ପୁଣି ବରଷେ ।

ଅଗ୍ନି ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ସମସ୍ତେ ଫେରି ଆସିଲୁ ।

ଚଗୃସାହେବଙ୍କର ଅଗଣା—ମଝି ଖଣ୍ଡିକ ଗୋବରରେ ଲିପା ହୋଇଥାଏ । ତାହା ଉପରେ ମୁରୁଜର ମଣ୍ଡଳ । ମଣ୍ଡଳ ପାଖରେ ପୀଢ଼ାଟାଏ, ସୂତା ମେଞ୍ଚେ । ଚନ୍ଦନ ଆଉ କିଛି ଫେଣୀ—ମିଠା ଖଟା—ଉଭୟ ।

ଧଳା କନାର ଟୋପି ଲଗାଇ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଯାଇ ସେଇ ପୀଢ଼ା ଉପରେ ବସନ୍ତି । ଠିଆ ହେବା ପରେ ଧଳା ସୂତାରେ ଉଚ୍ଚତା

ସେତେବେଳେ ମନ ଭିତରେ ଏକ କୋମଳ ଭାବ ପୁଣି ଉଠେ—ସରଳତାର ଉପାସନା ।

ଚନ୍ଦ୍ରସାହେବ ପଚାରିଲେ, "କେତେଦିନ ଏଠାରେ ରହିବ ନିଶ୍ଚୟ ?" ଚନ୍ଦ୍ରସାହେବଙ୍କର ଇଂରାଜୀ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ହୋଇଥିଲା । ରାମସ୍ୱରୂପ ବୁଝାଇ ଦେଲେ । କହିଲି—"ଅଳ୍ପଦିନ ପାଇଁ ।"

"ଭଲ କଥା ! ଭଲ କଥା !"

ବୁଢ଼ା ଗଲା—ପାଉଁଶିଆ ନିଶତକୁ କେତେବେଳେ କି ଶବ୍ଦ ବାହାରେ, ବୁଝିବାକୁ ମୋତେ ସମୟ ଲାଗେ ।

"ଏହେ—ଅହୋ ସେମିତି ନାହିଁ ହୋ । ଯେଉଁଠାକୁ ଯିବ ପଛେ ବୁଲାଇ ଆଣ ! ହଁ, ବେଶ୍ ସେମିତି ! ବର୍ତ୍ତମାନ ବସ ।"

ଭାବୀ ତେଣେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ନିଜକୁ ବଞ୍ଚାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲି, "ମୁଁ ତ ଏ ସବୁଥିରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ନୁହେଁ—ଭାଇ !"

ଏହାପରେ ପକ୍କା ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଲଟି ପୀଢ଼ା ଉପରେ ବସି ପାଣି ଛୁଇଁ ଚକ୍ର କଲି । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ଯେ ରାମସ୍ୱରୂପ ଆଉ ଦେବସ୍ୱରୂପ ଏକା ଥାଳରେ ଖାଇ ଲାଗିଛନ୍ତି । କହିଲି, "ଆମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖାଇବାବେଳେ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ମାତ୍ରେ ଉଭୟେ ଉଠି ପଡ଼ନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଇଠି... ?"

ଦେବସ୍ୱରୂପ ହସି ଉଠିଲେ । ବନ୍ଧୁ କହିଲେ, "ଆମର ପ୍ରଥାହିଁ ଭଲ । ଏଥିରେ ପରସ୍ପରର ସ୍ନେହ ଜଣାପଡ଼େ ।"

ମୁଁ କହିଲି—"କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏପରି ହୁଏତ ଅନୁଚିତ ।"

କିଛି ସମୟ ତର୍କ ଚାଲିଲା । ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା—ଦେଶରେ ଯାଙ୍କ୍, ନଇକେ ତାଙ୍କ୍ । ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେଉଛି—କ୍ଷୁଧା ଅଗ୍ନିକୁ କୌଣସି ମତେ ଶାନ୍ତ କରିନେବା

ହାରମୋନିୟମ୍ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆ ଗୀତର ସୁର ସାଧି ଲାଗିଛି, ରାମସ୍ୱରୂପ ପଶି ଆସିଲେ । ମୁହଁରେ ତାଙ୍କର ତୃପ୍ତିର ଛଟା

କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ଅନ୍ତରାଳରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ପିଚକାରୀ ମୁନ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ନାଲି ପାଣି ମନ୍ଦାକ ଡେଇଁ ଆସି ସାର୍ଟର ଆର ଫାଳକ ଭିଜାଇ ନେଲା—ଗାଲ ଆଉ କାନମୁଣ୍ଡାରୁ ବୋହି ଆସିଲା—ଥପ୍ ଥପ୍ । —ସ୍ୱିଭମତ ଷଡଯନ୍ତ୍ର ! ଆଖିରୁ ପାଣି ବାହାରାଇ ଲାଗିଲା । ଏଇ ଥର କାହା ହାତରୁ ଏଇ ଅନାହୂତ ଦାନ—ଦେଖିବାକୁ ଅବସର ନ ଥିଲା ।

ପୁଣି ତରୁଣୀ କଣ୍ଠର "ନମସ୍ତେ" ।

ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲି, "ନମସ୍ତେ ।"—ଗୃପା ବିରକ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ।

କିନ୍ତୁ ଏ କଏ ? ପାଣିର ଝଲମଲଆ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଦେଇ ପରିଚିତ ଏଇ ମୁହଁ ଟି । ରଙ୍ଗପାଣିର ବାଧା ନ ମାନି ଆଖି ଖୋଲି ଗଲା —ମୃଚେମଲ୍ଲ !

"ଏ ସବୁ କେବଳ ତୁମର ଦୁଷ୍ଟାମି ।" ନିଜକୁ ଟିକିଏ ସଜାଡ଼ି ନେଇ କହିଲି ।

"ଅରେ ଭାଇ, ମୁ କଣ ଜାଣିଥିଲି । ଗୀତାର ସାଙ୍ଗ ନା ସାଙ୍ଗ । କିଏ ଜାଣିଛି···" ରାମସ୍ୱରୂପ ସଫେଇ ଦେଲେ । "ଏ ସବୁ ଭାବୀଙ୍କର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—ବୁଝିଲ ?"

ସଫେଇଟା ପ୍ରୀତିପଦ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡବାଲ ଆଉଁସି ରହିବା ଛଡ଼ା ମୁ ବା କଣ କରିପାରେ ! ତଥାପି କିଛି କମ୍ ଖୁସି ହୋଇ ନ ଥିଲି ମନେ ମନେ । ମୃଚେମଲ୍ଲଙ୍କର ସେଇ ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ ଉପରେ ବିସ୍ମୟର ରେଖା ଆଉ ଲଜ୍ଜାର କମନୀୟ ଫୁଲ ଦର୍ଶିତ ।

ଅଗରୁ କେତେଜଣ ଜୁଟି ଯାଇଥାନ୍ତି, ପାଖରେ ସଜାଡ଼ା ହୋଇ ହାର୍ ହୋଇଥାଏ—ଗୋଟାଏ ପାନ ଡାଲା । ଦେବସ୍ୱରୂପ ଓ ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କ ରାମସ୍ୱରୂପ ମୁ ମଧ୍ୟ ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ବସିଥାଏ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅନେକ

ଖାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦେବସ୍ୱରୂପ ମୋତେ ଭକ୍ତି ଅଣି ଗୃହସ୍ଥ କର୍ତ୍ତା ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ ପରିବେଷଣ କରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଫଳରେ ସମ୍ମାନିତ ଅତିଥିରୂପେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଖାଇବାକୁ ପାଇ ବିପଦ୍‌ଗ୍ରସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ଅନୁନୟ-କରି କହେ, "ଦେଖନ୍ତୁ, ମୁଁ କଣ ଖାଇବାକୁ ମନା କରୁଛି ? କିନ୍ତୁ କ୍ଷମତା କାହିଁ ? ମୋର ତ ପାକସ୍ଥଳୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସାରିଛି । ଅଥଚ କୌଣସି ସଦାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଧାର-ସ୍ୱରୂପ…" ହସରେ ଉଦ୍ଭୂତ ଗୋଳ ଭିତରେ ଅନୁନୟର ଅବଶିଷ୍ଟାଂଶ ଲୋପ ପାଇଯାଏ ।

ଫେରିବା ବେଳକୁ ରାତି ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ଖାଇବାର ତ ପ୍ରଶ୍ନ ନ ଥିଲା । ହାଲିଆ ମାରି ଶୋଇ ରହିଲି । ଦିନସାରା ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବନା ଖେଳି ଯାଉଥାଏ । କାହିଁ—ଗ୍ରୁମେଲ୍‌ଙ୍କର ତ ଦେଖା ମିଳିଲା ନାହିଁ ? — ଶାନ୍ତିମୟୀ ନଦୀ ।

ଅନେକ ସମୟରେ—ଯେତେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ଯଦି ଥରେ ସୁଖର ଆସ୍ୱାଦ ମିଳିଥାଏ, ମଣିଷ ତାର ଅପେକ୍ଷା କରି ବସେ—ତାର ଆଶା କରିଥାଏ ।

ଗ୍ରୁମେଲ୍‌ଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ବାସନା ନେଇ ପରଦିନ ସକାଳେ ମୁଁ ଏଇ ଦାର୍ଶନିକ ତତ୍ତ୍ୱ ଛିଅରି କରୁଥିଲି ।

ଦେବସେନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରସେନ ବସି ଯୁକ୍ତି ଚଳେଇଥାନ୍ତି । ପିଲାମାନଙ୍କର କି ବିଚିତ୍ର କଳ୍ପନା ! ଘୋଡ଼ାର ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ପାଖି ହାତ ବଢ଼େଇ ଦେଇଥିଲେ କଣ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ?—ଆଉ ଘୋଡ଼ାର ଯଦି ହରିଣ ପରି ଶିଙ୍ଗ ଥାଆନ୍ତା ?—

—ଖୁବ୍ ଭଲ ଅଇଁ ବଲ୍ଲା ଘୋଡ଼ାଟା ହିଁ ହିଁ କରି ଉଠିଲା । ପିଲା ଦୁଇଟି ହସି ଉଠିଲେ । ଆଉ—ଘୋଡ଼ା ଯଦି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର କଥା ବୁଝି ପାରୁଥାନ୍ତା ?—ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା ।

ସମସ୍ତ ସକାଳବେଳା ଚାଲିଗଲା—ଅଥଚ ଚାମେଲୀଙ୍କର ଦେଖା ଦର୍ଶନ ନାହିଁ !

ଖାଇବା ପରେ ଆଉ ଆଳାପ ନକରି ଶଯ୍ୟାର ଆଶ୍ରୟ ନେଲି । ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଦୁଇ ଚାରିଟା କୌତୁକିଆ କଥା ସତ୍ତ୍ୱେ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଏକାକ୍ଷରୀ 'ହୁଁ' ଛଡ଼ା ଅଧିକା ଭାଗ ନେଲିନାହିଁ, ବନ୍ଧୁ ମୋର ନିରୁତ୍ସାହ ଧରି ପାରିଥିଲେ । ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନୀରବ ହସି କହିଲେ, 'ଅଚ୍ଛା—ତୁମେ ଶୋଇପଡ଼ ।"—ସନ୍ଦେହ ହେଲା ବନ୍ଧୁ ମୋର ନିରୁତ୍ସାହର କାରଣ ମଧ୍ୟ କଣ ଠଉରାଇଛନ୍ତି ?...

ଜଳଯୋଗ ପରେ ଦେବସ୍ୱରୂପ ମୋତେ ତାଙ୍କର କ୍ଷେତ ଦେଖାଇବାକୁ ବାହାରିଲେ । ବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟ ସାଥିରେ ।

ଆସନ୍ନ ସନ୍ଧ୍ୟାର କ୍ରମ କୋମଳ କିରଣଗୁଡିକ । ପାଚିଲା ଚଣା କ୍ଷେତ ଝଲସି ଉଠୁଥାଏ ।

ଦେବସ୍ୱରୂପଙ୍କର କଥା କଥାକେ ପରିହାସ । କିନ୍ତୁ ଗାଉଁଲି ପରିହାସର ସ୍ୱାଭାବିକ ରୁଢ଼ତା ଭିତରେ ତାଙ୍କର ସ୍ନେହାର୍ଦ୍ର ହୃଦୟର ସୂଚନା—ମୁଁ ବେଶ୍ ଅନୁଭବ କଲି ।

କ୍ରମେ ଆମେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କ୍ଷେତରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲୁ । ଚାଷ ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ତଥାପି ଲୋକମାନେ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ । ଦେବସ୍ୱରୂପ କାମ ଦେଖିବାକୁ ଆମଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଦୁଇବନ୍ଧୁ ଆଗେଇ ଚାଲିଲୁ ।

...ସୁନ୍ଦର ! ହାତଟା ଅପେ ଆପେ କେମେରା ପାଖକୁ ଚାଲିଗଲା । କାନ୍ଦୁଲି ଫସଲ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଖୋଲା ଯାଗାରେ ନୃତ୍ୟରତ ମୟୂର ଦଳ । ବିସ୍ତାରିତ ପୁଚ୍ଛ ଉପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ରକ୍ତିମ ଆଲୋକ । ଚଞ୍ଚଳ ଗତିରେ ପୁଚ୍ଛଗୁଡ଼ିକ ଝକ୍‌ମକ୍ କରି ଉଠୁଥାଏ । ସୁବିଧା ଜନକ ସ୍ଥାନ ଖୋଜି ନେଲି ।

ନିଜ ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଅପର ଦଗରୁ ଗୀତା ଏବଂ ଗୃମେଲ୍ଲି କାସ୍ୟ ବାହି ଗୃଲି ଅସିଛନ୍ତି ।...

—ପ୍ରାୟ ସମ ବ୍ୟବଧାନରେ ସୁହାସିନୀ କୌତୁକ-ପ୍ରିୟା ଯୁବତୀ ଦୁଇଟି ଆଉ ଦୁଇ ପାଖରେ ନୃତ୍ୟରତ ମୟୂରଦଳର ମନୋରମ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ । ଏହାପରେ ଅନୁମତିର ଅପେକ୍ଷା କରିବା ମୂର୍ଖତା—କରିଲି ଠକ୍ ।

"ମାଫ୍ କରିବେ ।"—ପ୍ରତିବାଦର ଆଶଙ୍କା ଥିଲା ।

ଯୁବତୀ ଦୁଇଟି ଆୱାଜ ଶୁଣି ଫେରି ଗୃହିଁଲେ । ଗୃମେଲ୍ଲିଙ୍କ ମୁହଁରେ ବିସ୍ମୟ ପରେ ଲଜ୍ଜା—ଗୀତାଙ୍କର ବିସ୍ମୟ । ବନ୍ଧୁ ମୋତେ ସ୍ନେହଶୀଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେଇ ଥାନ୍ତି ।

ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ—ଅସ୍ୱସ୍ତିକର ମୁହୂର୍ତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ । ଗୃମେଲ୍ଲି ତ ଲାଜ ମାରି ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତିନି ଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ କିଏ ପ୍ରଥମ କହିବ —କଣ ବା କହିବ—ସନ୍ଦେହ ହେଲା ।

"ଆପଣ ଏଇଆଡେ କିପରି ଗୃଲି ଅସିଲେ ସରୋଜବାବୁ ।"—ଗୀତା ଆରମ୍ଭ କଲେ ପ୍ରଥମେ ।

ଅସ୍ୱସ୍ତି ଉଭେଇ ଗଲା ।

କୌତୁକର ଭଙ୍ଗୀ ନେଇ କହିଲି, "କଥାଟା ମୋତେ ନ ପଗୃରି ଆପଣଙ୍କ ଭାଇଙ୍କୁ ପଗୃରିଥିଲେ ହୋଇଥାନ୍ତା ।" ଗୃମେଲ୍ଲି ଏଇଥର ମୁହଁ ଟେକିଲେ ।—କୌଣସି ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଚିତ୍ରକରର 'ମୁଗ୍ଧା' ନାମିତ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ରପଟ !

—ବନ୍ଧୁଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତେ ଏକାଠି ଗୃଲିଲୁ ।

ଗୀତାଦେବୀ କାଖରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଖୋଳୁ ଥିଲେ, "ଦେଖନ୍ତୁ, କେମେରା-ମେନ୍ ହେବାରେ ଗୋଟାଏ ବିପଦ ଅଛି ।"

"ଜାଣେ ।",—ମୁଁ କହିଲି—"ତେବେ ମୋର ଆଶା—ପିଠକାଖି ଚଳାଇବା ଅପେକ୍ଷା ଗୁରୁତର ନୁହେଁ ।—ବିଶେଷ କେମେରାମେନ୍

ପ୍ରତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଥାଇ ପାରେ ବୋଲି ମୋ ଧାରଣା ।”

“ମୋର ତ ଯଥେଷ୍ଟ ସହାନୁଭୂତି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଯେ ମୋ୍‌ ନୀରବ ସଙ୍ଗିନୀ—ଆପଣଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟବହାରକୁ ସମର୍ଥନ କରେ ନା ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଚାହେଁ—ସେ କଥା ଆପଣ ଜାଣିଲେ କପରି ?’ ଗୀତା ହସି ଉଠିଲେ । ରାମସ୍ୱରୂପ ଉଚ୍ଚହାସ କରି ଚୁମେଲୀଙ୍କୁ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନାଇଲେ । ମୁଁ ତୁନି ରହିଲି ।—ଚୁମେଲୀ ମୁହଁ ପୋତି ନେଲେ ।

—ସାମନାର ଖୋଲା ପଡ଼ିଆ ଉପରେ ପୁରୁଣା କୋଠାର ଭଗ୍ନାବଶେଷ । ପାଦତଳେ ଲମ୍ବା ଗଡ଼ୁଥା ସନ୍ଧ୍ୟାଛାଇ । ବନ୍ଧୁ କୋଠାଟାର ଇତିହାସ କହୁ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ପୁରୁଣା କାଳରେ କେହି ଜଣେ ମୋଗଲ ସେନାପତି ’ତାକୁ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ସେଇ ଯେଉଁ ଦୂରର ବଗିଚାଟା—ସେ ଯାଏଁ ଏହାର ସୀମା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବ୍ରିଟିଶ ଜାତିର ଆଗମନ ପରେ ଯେତେବେଳେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନବାବ ବନ୍ଦୀ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ଏହି ମୋଗଲ ସେନାପତିଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଘଟିଲା ।

ଜଣେ ଇଂରେଜ ଆସି ମାଡ଼ି ବସିଲା ଏଇ କୋଠା । ଶୁଦ୍ଧପୁର ତାର ଜମିଦାରୀ । କିନ୍ତୁ ସେ ମଧ୍ୟ ବେଶୀ ଦିନ ତିଷ୍ଠି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଇଂରେଜ ଯେପରି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ, ଅତ୍ୟାଚାରୀ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଥିଲେ । ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହରେ ଇଂରେଜ ଜମିଦାରର ପ୍ରାଣ ଗଲା । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ କନ୍ୟାର ଇଜ୍ଜତ ରହିଲା ନାହିଁ । —ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରାଗଲା ସତ । କିନ୍ତୁ ଜମିଦାରୀ ଭାରତୀୟ ହାତକୁ ଗଲା—ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ପିତାମହ ହାତକୁ— । ଏଇ ହେଉଛି—ଶୁଦ୍ଧପୁରର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ସୀମାବଦ୍ଧ ଇତିହାସ ।

“କଣ କହିଲ ଭାଇ, ସିପାହୀ ବିଦ୍ରୋହରେ ଇଂରେଜର ପ୍ରାଣ ଗଲା ? —ଭୁଲ୍ କଥା । ମୁଁ କହୁଛି...”

“ତୁନି ପଡ଼ । ତୁ ଗୋଟାଏ କଣ ଜାଣୁ...” ବନ୍ଧୁ ବାଧା ଦେଇ ଦେଲେ ।

"ଓଃ, ତୁମେ ଭାରି ଜାଣିଛ ।"

"ନାହିଁ ତ ।"

ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତର୍କ ବଢିଲା । ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ବିଦ୍ରୂପ ଭରା ଉକ୍ତି ହାସ ତୁଳନାରେ ଗୀତାଙ୍କର ନାରୀ କଣ୍ଠର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ—ରୂପମେଲା ଆଉ ମୁଁ ଉପଭୋଗ କଲୁ । ପରିସ୍ଥିତିର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଅନେକ ବାର ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ମିଳୁଥାଏ··· ।

କୋଠାଟିର ଅଧିକାଂଶ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇ ରୂମଟି ବିଶୀର୍ଣ—ପତନୋନ୍ମୁଖ । —ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବୁଢିଅଣୀ—ଜାଲ ଭିତରୁ ଆମକୁ ଦେଖି ଶଙ୍କିଯାଇ ଲୁଚିଗଲା । କୋଠାର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ହିସାବରେ କେତେଟା ଶିଉଳି-ଲଗା ଭଙ୍ଗା ଇଟା କାନ୍ଥ । କାନ୍ଥ ଫାଙ୍କରେ ସବୁଜା ଚେଙ୍କା ଘାସ—ସାନ ସାନ ଗଛଗୁଡ଼ିକ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଥାନ୍ତି । —ଛୋଟିଆ ପୁରୁଣା ପୋଖରୀ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ମୁନ୍ଦାଏ ନେଳିଆ ପାଣି ଜମା ରହିଛି । ରୂମ ପାଖରେ ଭଙ୍ଗା ରୋଷେଇଘର । —ହାଲିଆ ମାରି ବସି ପଡ଼ିଲି ।

ଦୂରର ଦୁଇ ଥୁଣ୍ଟା ଗଛର ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦ ଶାଖା ମଝିରେ ନାଲି ସୂର୍ଯ୍ୟ ନଇଁ ଆସୁଥାଏ··· ।

ଗୀତା ଆଉ ରୂପମେଲା ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ରାମସ୍ୱରୂପ ଭଉଣୀକୁ ପଚାରିଲେ—"ଅଚ୍ଛା ଗୀତା, ଠାଙ୍ଗାଟା କେଉଁଠି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସିଛ ?"

"ସେ ପାଖରେ ରାସ୍ତା ଉପରେ ।"

"ତାକୁ ସେଠାରେ ରଖେଇବାକୁ କହିଛ ?"

"ନା—କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଫେରାଇ ଆଣିବାକୁ କହିଥିଲୁ ।"

"ବେଶ୍—ଅସିଥାଏ ତ ଭଲ କଥା—ନହେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚାଲି ଚାଲି ଏତେ ଦୂର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ···ଅଚ୍ଛା—ତୁମେ ସବୁ ଏଠାରେ ଥାଅ । ମୁଁ ଦେଖି ଆସେ ।"

ରାମସ୍ୱରୂପ କିଛି ଦୂର ଯିବା ପରେ—

ଗୀତାଙ୍କର ଆଖି ପିତୁଳାରେ ଦୁଷ୍ଟାମି ନାଚ ଉଠିଲା । ଚାମେଲିଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ଚାପା ଦେଇ ବସାଇ ଦେଲେ—"ବୈଠୋ ।" ଚାମେଲି ଅଗତ୍ୟା ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

"ଠେରିଏ ଭୟା—ମୈଁ ଭି ଅଢ ହୁଁ ।" ଗୀତା ଭାଇଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଲେ ।

ଚାମେଲି ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ ଫେରି ଦେଖିଲେ ।

କିଛି ଦୂରରୁ ତର୍ଜନୀ ହଲାଇ ମୁରୁକି ହସି ଗୀତା ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ସରମାନା ନାହିଁ—ବୈଠେ ରହନା ।" ବେଣୀ ଝୁଲାଇ ସେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ।

ଚାମେଲିଙ୍କର ଓଠ ଆଉ ଆଖିରେ ଲଜ୍ଜା ଏବଂ ତୃପ୍ତି ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା । ନମାଡେଁ ଦେଖି ସେ ମୁହଁ ପୋଛି ନେଲେ ।

କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ଝୁଙ୍କି ଆସିଥିବା କୁଞ୍ଚିତ କୁନ୍ତଳର ଲହର—ମୁ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲି… ।—କଳ୍ପପୁରର ସ୍ୱପ୍ନମୟୀ ନାୟିକା ମୋର ଏତେ ପାଖରେ—। ନିର୍ଜନ ଅପରିଚିତ ସ୍ଥାନର କମନୀୟ ସନ୍ଧ୍ୟା । କିନ୍ତୁ କାହିଁ—ଆଳାପ ତ ମୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପାରୁନ ?

"ଆପଣ ଏଠାରେ କେତେଦିନ ରହିବେ ?" ସେ ସହଜ ଗଳାରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ଆଖିରେ ଏଥର ଲଜ୍ଜା କିମ୍ବା କୌତୁକ ନାହିଁ—ଖୁବ୍ ଏକ ଆପଣାର ଭାବ । ବାହାରର ଚାପରେ ସେ ଏ ଯାଏଁ ପ୍ରକାଶ ପାଇ ନ ଥିଲା ଯେପରି—

"କହି ପାରୁନି, ତେବେ ମାନି, ଆଉ ଦୁଇ ଚାରି ଦିନ"…

"ମୋର ମଧ୍ୟ ସେଇଆ ।"—ଚାମେଲି ଅଳପ ହସି ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଲେ ।…

କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଶ୍ ସହଜ ମନେ ହେଲା… ।

ଆକାଶର ରକ୍ତିମା ଆଭା । ହାତ ପାପୁଲି ଦଣ୍ଡଟିରେ ମୁହଁଟିକୁ ଥୋଇ ସେ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ ମୋର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଶୁଣି ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଫଗୁଆ ଶାଢ଼ୀ—ଈପତ୍ରୁ ନେଳ ବ୍ଲାଉଜ୍ ଉପରେ ସେଇ ଗୋଲପୀ ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ—ସରଳତା—ସହାନୁଭୂତି ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟୟ ।—

ଆକାଂକ୍ଷିତ ସୁଖ—ସ୍ୱାଭାବିକ ସମାଗତ—ସ୍ୱାଗତ—ସତ୍ୟ, ତଥାପି ଯେପରି ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ନା··· । —କେତେ ମିଷ୍ଟ ସଂଯତ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର । ସ୍ନେହର ଅତଳ ଗମ୍ଭୀରତା— । ଆଃ ! ଅଥଚ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରୁ ନ ଥାଏ । —ସୁଖର ଗମ୍ଭୀରତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରିମାପ ?···

ହାରମୋନିୟମ୍‌ର ରିଡ୍ ଗୁଡ଼ାକ ଭେଁ—ଭାଁ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ । ଆଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ାକ ବୃଥାଟାରେ ଯେପରି ଅଟକି ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଏଣେ ବନ୍ଧୁ ରାମସ୍ୱରୂପ 'ଉଡ଼ିଆ ଗାନା ଅଚ୍ଛା ହୈ' କହି ସୁପାରିଶ ଦେଇ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

"ସୋରିଷ ଫୁଲର କ୍ଷେତ ରହିଲେ ଧୀରେ ଧୀରେ
କ୍ଲାନ୍ତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ମେଲାଣି ମାଗେ—କମ୍ପ ଆକାଶ ତଳେ
ବଂଶୀର ସୁର ଥରେ ।···

ପ୍ରଥମ ସୁର ଦେବାପରେ ଆଉ କୌଣସି ବାଧା ନ ଥିଲା— । ଗୀତ ଶେଷରେ କରତାଳି—ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର 'ତାଲିୟାଁ ।' ।—

ଗୃହମେଲା ଅନୁରୋଧ କଲେ—"ଦୟାକରି ଆପଣଙ୍କର ଗୀତଟି ଇଂରାଜୀ କିମ୍ବା ହିନ୍ଦୀରେ ବୁଝାଇଦିଅନ୍ତୁ ।"

"ମତଲବ୍ ଇଏ ହୈ କି"—ରାମସ୍ୱରୂପ ବୁଝାଇବାର ଅଭିନୟ କରି ହସ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଅବଶ୍ୟ ମୋଟାରୁ ଏଇ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ହୋଇ ପାରିଥିଲା—ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ସେ କେତେକ ଅଂଶରେ ଜାଣିଥିଲେ ।

ଗମ୍ଭୀର—କବିଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ଚେଷ୍ଟା କରି ମୁଁ ଗୀତଟି ବୁଝାଇ-ଥିଲି । ପରେ ପରେ ଆହୁରି ଦି ଛଟୋଟି ଓଡ଼ିଆ ଗୀତର ଅନୁସୃତ ।

ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ଗୀତା ଚାଲିଗଲା ପରେ ଗୃହମେଲ୍ଲି ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଆସି କହିଲେ—"ଓଡ଼ିଆ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ତ ବେଶ୍ ସୁନ୍ଦର । ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ସହିତ ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି—ନା ?"

ମୁଁ ସାୟ ଦେଲି ।

"ଆପଣଙ୍କ ଭାଷା ମୋତେ ଟିକିଏ ଶିଖାଇ ଦିଅନ୍ତେ ନାହିଁ ?"—ତାଙ୍କର ଆଖିରେ କୌତୁକ ।

ମୁଁ ସ୍ମିତ ହସି ଚୁପ ରହିଲି

"ନା—ସତରେ, ମୁଁ ଖିଆଲରେ କହୁ ନାହିଁ ।—ଅପଣଙ୍କ ଭାଷା ଶିଖିବା କଣ କଷ୍ଟ ?"

ତାଙ୍କ ମୁହଁର ସ୍ଥିରତା ଦେଖି ମୁଁ ଅବହେଳା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

"ନା—କଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ପରିଶ୍ରମ ତ ଦରକାର । ବୃଥାରେ ପରିଶ୍ରମ କରିବେ କାହିଁକି ?'

କିଛି ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ରଖି ସେ କହିଲେ, "ନା—ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖିବାପାଇଁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ଅଛି । ଅପଣ···।"

" ମେଁ ଉଡ଼ିୟା କହତୁଁ—ଆପନ୍ ବସନ୍ତୁ" କହି ବିଶାଳକାୟ ରାମସ୍ୱରୂପ ପରଦା ଆଡ଼େଇ ପଶି ଆସିଲେ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଘର ଭିତରେ ହସର ତରଙ୍ଗ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା ।

ଗୃହମେଲ୍ଲିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଥମ ଉଚ୍ଛ୍ୱଳତା ଆଉ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦର ଏକ ଶାନ୍ତ ଗମ୍ଭୀରତା—ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଭାବରେ ଏକ ସଂଯମ କ୍ରିୟା ଲାଗି ରହିଥାଏ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆଉ ବ୍ୟବହାରରେ ଏକ ନିର-ପେକ୍ଷତା ଆଉ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୁଁ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

ଅବଶିଷ୍ଟ ଦୁଇ 'ଛଟୋଟି ଦିନ ବେଶ୍ ସୁଖରେ କଟିଗଲା । ଦେବସେନ ଇନ୍ଦ୍ରସେଣଙ୍କ ଖେଳ କୌତୁକ—ଦେବସ୍ୱରୂପଙ୍କ ଘଡ଼-ଘଡ଼ିଆ ଚାଲି—ଝିଅଙ୍କର ପରିହାସ—ବନ୍ଧୁଙ୍କର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ—ହାସ୍ୟମୟୀ

ଗୀତା—ଗୃହମେଣ୍ଟଙ୍କର ଆକର୍ଷଣ—ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ସମାଦର ଏବଂ ପଲ୍ଲୀର ସୁଷମା...ସବୁ କିଛି ସ୍ପୃହଣୀୟ—ସୁଖକର—ମୁଁ ଉପଭୋଗ କରିଥିଲି ।...

ବିଦାୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ! —ଭାବୀଙ୍କର ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବାକ୍ୟବାଣରୁ କୌଣସିମତେ ରକ୍ଷା ପାଇ ଗୀତା ଏବଂ ଗୃହମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ କୋଠରୀକୁ ପଶି ଆସିଲି । ଗୀତା ଅଶ୍ରୁପଦ ବନ୍ଦନା କଲେ । ଗୃହମେଣ୍ଟ ନମସ୍କାର କରି କହିଲେ—"ଦେଖନ୍ତୁ, ଆମ ଘରେ ଅଡ଼େ ଆସିବାକୁ ଭୁଲିବେ ନାହିଁ । ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ ।"

"ନିଶ୍ଚୟ—ନିଶ୍ଚୟ ।"

ଦେବସ୍ୱରୂପଙ୍କର ଟାଙ୍ଗୀ ନେଇ ମୁଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି ।

ଫେରିବାବେଳେ ଏଇ ଗାଁଟିର ମାୟା ମୋତେ ଯେପରି ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ପାଞ୍ଚଟି ଦିନ ମାତ୍ର ମୁଁ ଏଇଠି କଟାଇଛି । କିନ୍ତୁ ତା ଭିତରେ କେତେ ସୁଖ, ହସ, ଆନନ୍ଦ ଆଉ କୌତୁକ !—ଏଇ ପାଖରେ ସେଇ ସୁନ୍ଦରୀ କୃଷକ ଷୋଡ଼ଶୀ—ଅବାଧ୍ୟ ବାଛୁରୀଟିକୁ କୌଶଳ କରି ବଶ କରିଥିଲା । ନାହିଁ—ନାହିଁ ତ ।—ସେ ପାଖରେ ଦଳେ ରମଣୀ—ହାସ୍ୟକୌତୁକମୟୀ—ପାଣି ପାଇଁ ବାହାରିଛନ୍ତି—ରମ୍ୟ ପଲ୍ଲୀ !

"ଆରେ ରାମସ୍ୱରୂପ୍ !"

ହୁଡ଼େଇପାକ ଫେରି ଚାହିଁଲି । ବୃଦ୍ଧ ଚମ୍ପୁସାହେବ ତାଙ୍କ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗାଡ଼ି ରୋକିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କରୁଥାନ୍ତି ।—ଗାଡ଼ି ଠିଆ ହେଲା । ବୃଦ୍ଧ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ—"ଅରେ, ତୁମ୍ ତ ଯା ରହେ—ଲୌଟ୍ ଭି ସକ୍ତେ । ଲେକିନ୍ ତୁମ୍ହାରେ ଦୋସ୍ତ କ୍ୟା ମାଲୁମ୍...ଯାନେସେ ପହଲେ ଜରା ମିଲ୍‌ନେ ତୋ ଦୋ ।"—

ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ପାଉଁଶିଆ ନିଶ ତଳେ ହସ ଝଟକି ଉଠିଲା । ମୁଁ ନମ୍ର ଭାବରେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆଗେଇ ଗଲି । ସେ ମୋତେ ଖୁବ

ଉପରକୁ ଟାଣି ନେଲେ—ପ୍ରସନ୍ନ ତରଳ ହୃଦୟ।—ଅଲିଙ୍ଗନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଣାମ କଲେ—ବୃଦ୍ଧ ଗଲା ଥରାଇ କହିଲେ ଦେଲେ—"ଜୀତେ ରହୋ।"

ବନ୍ଧୁ ଅଇନ୍ ପରୀକ୍ଷା ସକାଶେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥାନ୍ତି। ଆଉ ମୁଁ—ଘୂରି ବୁଲୁଥାଏ ସିନେମା, ପାର୍କ ଆଉ ଗଙ୍ଗାକୂଳ। ଦୀର୍ଘ ଦୁଇ ଛଅ ମାସର ଅବସର। ଅଥଚ ପ୍ରାୟ ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ—ଉଦାସିଆ ବେକାମିକା ଛୁଟି ଦିନଗୁଡ଼ିକ।

ସାଇକେଲ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଗଳି ଭିତରକୁ ଗଡ଼ାଇ ଅଣିଲି। ଅନୁମାନ କରିଥିଲେ ବୁଢା ଫାଟକ ପାଖକୁ ଯାଇ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା। ସାମନାର ଏକ ପାନ ଦୋକାନ ପାଖରେ ସାଇକେଲ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଅଉଜାଇ ଦେଇ ଠିଆ ହେଲି।

ମୋର ଅନୁମାନ ଠିକ୍। ଡାହାଣ ପାଖର କୋଠାଟା ଥିଲା—ଡାଃ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର। କୋଠାର ଫାଟକ ଉପରେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା। ଜଣେ ନେପାଳୀ ବୁଢ଼ା ଫାଟକ ଖୋଲି ବାହାରି ଅସୁଥାଏ।—ତାହାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ମୁଁ ନିଜେ ନୁହେଁ ତ!

ପାଖକୁ ଅସି ଗୋଟାଏ ସଲାମ ପକାଇ ଆଖି କୁଞ୍ଚି ନେଇ ସେ ପଚାରିଲା—"ଆପ ସରୋଜ୍ ବାବୁ ହେଁ—ନ?"

ମୁଁ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇ ସାୟ ଦେଲି।

"ହମ୍ ମେହେରବାନୀ କରକେ ମେରେ ସାଥ୍ ଅଇୟେ ଗା? ବନ୍ଧୁ ବୋଲ ରହେଁ ହେଁ।"—ତାର ଗାରଡଣୀ ମୁହଁ ଉପରେ ବନ୍ଧୁତା।

ସାଇକେଲ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଗଡ଼ାଇ ନେଇ ସେ ପାଖେଇ ଗଲା।

ଘରର ସାମନାରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଫୁଲ ବଗିଚା । ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ନାନା ରକମର ଫୁଲ ଗଛ ।—ବସନ୍ତର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ମହକ ।—ଗୃହର ପାଖରେ ଓସାରିଆ ନାଲି ରାସ୍ତା । ଯାହାର ସାମନାରେ ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତ । ଦୁଇ ପାଖରେ ବାରଣ୍ଡାର ଧାରରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୁଲ କୁଣ୍ଡ ।

ଓସାରିଆ କୋଠରୀଟି—ଆଲୋକ ଆଉ ପବନର ଖୋଲା ମିଳାପ । ରୁଚିସମ୍ପନ୍ନ ସାଜସଜ୍ଜା – ଗୃମେଲିଙ୍କ ନିଜ କୋଠରୀ ।

ପାଖ କୋଠରୀରୁ ଗୃମେଲି ଆସି ଦେଖାଦେଲେ ।

“ଆପଣଙ୍କର କଥା ତ ବେଶ୍ ରକ୍ଷା କରି ପାରନ୍ତି ?”—ସହଜ ଗଲା । କହିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ହାତ ଯୋଡ଼ିକି ଠେକି ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ନମସ୍କାର ।

ପ୍ରତି ନମସ୍କାର କରି କହିଲି—“କିଛି କହିବା ଦରକାର ମନେ କଲିନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ—ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଭରସି ପାରୁ ନଥିଲି ।”—

ମୃଦୁଳ ହସ । ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଚେୟାର ଅଧିକାର କରି ସେ ଅଭୟ ଦେଲେ—“ନା—ବାସ୍ତବିକ୍ ଆପଣ କିଛି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ । ବାପା ଆମର ଭିନ୍ନ ରୁଚିର ଲୋକ । ଅବଶ୍ୟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହିତ ଗୁଡ଼ାଏ ମିଳାମିଶା ସେ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ—ମୋ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଏବଂ ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।”—ସେ ହସ ଖେଳାଇଲେ ।

ଶେଷ କଥାଟା ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

“ଆପଣଙ୍କର ବାପା କାହାନ୍ତି ?” ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

“ଅଫିସ୍‌କୁ ଯାଇଛନ୍ତି, ଫେରିବେ ରାତି ଆଠଟାରେ ।”

“ଆଉ ମା ?”

ମୁଣ୍ଡର ଘୋଡ଼ାମାୟୁ ବାଳଗୁଡ଼ିକ ଦୋହଲାଇ ଦେଇ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ନା—ମା ମୋର କେତେ ବର୍ଷ ତଳେ ମରିଯାଇଛନ୍ତି । କେବଳ ମୁଁ, ଏକୁଟିଆ ।" ହସରେ ସହନଶୀଳତା ।

ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି ।

"--ଆଗ ଆଗ ଖରାପ ଲାଗୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲିଣି--" ସେ କହିଲେ ।

"କିନ୍ତୁ..."

"ଟିକିଏ ରହନ୍ତୁ...ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ସକାଶେ ଚାହା ନେଇ ଆସୁଛି ।" ନମ୍ର ଭାବରେ କହି ଶାଢ଼ୀ କାନିଟି ଉଠାଇ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ବେଶ ଭଲ ଲାଗିଲା । ଗହଳ ଚହଳ ନାହିଁ ।—ବହି ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ବସିଲି । **Gerald Gould, Mill** ପ୍ରଭୃତି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ସୁଧାଂଶୁ ଷ୍ଟନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଗାନ୍ଧୀ ଦର୍ଶନ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ—ପେଙ୍ଗୁଇନ୍ ସିରିଜର ଖଣ୍ଡେ ଅଧେ ଉପନ୍ୟାସ ରୁଷ ସାହିତ୍ୟ ।

ଚୁମେଲି ଚାହା ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

"ଦେଖନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କର କେତେ ଚିନି ଦରକାର ।"

"—ନା-ନା—ବେଶ୍ ସେତିକି ।"

ଚାହାରେ ଚୁମୁକ ଦେଇ ସେ ଆରମ୍ଭ କଲେ, "ସରୋଜ ବାବୁ, ଆପଣ ବଡ଼ ଫାଜିଲ୍ ଥିଲେ—ନା ?"

ମୋର ସହଜ ଭାବନାରେ ବାଧାପଡ଼ିଲା । ଏ ଯେପରି ସେଇ ପରିଚିତ ଚୁମେଲି କୁହେଁ—କିଛି ସମୟ ହତବାକ୍ ହେଲି । ପ୍ରଶ୍ନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପରୀରିବାକୁ କିମ୍ବା ଉତ୍ତରରେ ନାହିଁ କରିବାକୁ ମୋର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନ ଥିଲା ।

"ଆଉ ଏବେ ?"—ତାଙ୍କର ସେଇ ରୂପା ହସ ।

ଚାହା ଶେଷ କରିବା ଦେଖି ଚୁମେଲି କୃତ୍ରିମ କ୍ରୋଧ ଦେଖାଇ କହିଲେ, "ଦେଖନ୍ତୁ, ଚାହା ପରେ ପରେ ଚାଲିଯିବାର ଆଶା ରଖନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆଜି ଆପଣଙ୍କୁ ଅନେକ ସମୟ ରଖିନେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ।"

ନା—ଏଭଳି କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଢଙ୍ଗ ମୁଁ କୌଣସିମତେ ଅନୁମୋଦନ କରିପାରେନା ।

ସେତକ ଯେପରି ଯଥେଷ୍ଟ ନ ଥିଲା । ସେ ପୁଣି କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦୁର୍ବଳତା ମୋ ଆଖିରେ ଧରିପଡ଼ୁଛି । ସୁତରାଂ ଠକିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ ।"

ମୁଁ ପ୍ରତିହତ ହେଲି । ଏହାର ଅର୍ଥ ?

କିନ୍ତୁ ସେ ଏଇଥର ହସ ଖେଳାଇଲେ—"କିଛି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ ।"

ଗୁହା ଟ୍ରେ'ଟି ଉଠାଇନେଇ ସେ ଚାଲିଗଲେ ?

"କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ?" ସେ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ଭାବନା ଆଉ ଅନୁଭବ ମୋର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଟିଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ଆଉ ଠକିବାର ଚେଷ୍ଟା—ମାନେ ? ଗୃହମେଲ୍ଙ୍କର ଏଇ ନୂତନ କଥାବାର୍ତ୍ତା—ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ! !

ଭାବିବାକୁ ସମୟ ନ ଦେଇ ସେ କହିଲେ, "ଆପଣ କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି—କହିବି ?—ଆପଣ ଭାବୁଛନ୍ତି—ମୁଁ ଏପରି କଣ ଗୁଡ଼ାଏ କହି ଲାଗିଛି—ନୁହେଁ ?"

ମୁଁ ମାନିନେଲି ।

"ବେଶ୍, ଆପଣ ଯଦି ନିଜର ଦୋଷ ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକ ଲୁଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବେ ନାହିଁ—ତାହା ହେଲେ ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ବୁଝି ପାରିବେ । —ଆପଣଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଅସଙ୍ଗତ ଲାଗିପାରେ—କିନ୍ତୁ ଆପଣ ମୋତେ କଥା ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ମୋର ଭୁଲ୍ ଥିଲେ ଆପଣ କିଛି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ— ।" ଏଥର କଥା ଗୁଡ଼ିକ ଧୀର କିନ୍ତୁ ଶେଷ ଅଡ଼ାକୁ କୌତୁକ ମିଶା ।

ମୁଁ ରାଜି ହେଲି ।

"ଆପଣ ପ୍ରଥମେ ଫାଜିଲ୍ ଥିଲେ—ନୁହେଁ ? କିନ୍ତୁ ଆପଣ ବର୍ତ୍ତିମାନ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତିନ ଆସିଛି—?"—ଅସଲ କଥାଟା ଉଠାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଏ ଯେପରି ବାର୍ଥ-ରେଇବାର ଚେଷ୍ଟା ।

"କିନ୍ତୁ ଆପଣ ମୋତେ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ?"—ବୀଣାର ସମସ୍ତ ତାର ଯେପରି ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଅକସ୍ମାତ୍‌କ ବାଜି ଉଠିଲେ ଏବଂ ମସ୍ତିଷ୍କ ଭିତରେ ଏହି ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଧୂଆଁ ଭିତରେ ମିଳାଇ ହୋଇଗଲା ।

କି ଏକ ଅଜାଣିତ ଅଶଙ୍କାର ଉନ୍ମୁଖତା—

"ସେ କଥା ଆପଣ ଜାଣିଲେ କିପରି ?" ହଠାତ୍ ବାହାରି ଆସିଲା ।

"ସେ କଥା ପଚାରିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ । ଆପଣ ଯଦି ସତରେ ମୋତେ ଭଲ ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି, ତାହା ହେଲେ 'ନାହିଁ' କହି ଦିଅନ୍ତୁ ।"—କଥାଗୁଡ଼ିକ ସଂଯତ । ଆଖି ଦୁଇଟିର ସ୍ଥିର ନିବେଶ ।—ଦୁଷ୍ଟାମି କିମ୍ବା ପରିହାସର ଆଉ ଅଭ୍ୟାସ ନ ଥିଲା ।

ମୋତେ ନିରୁତ୍ତର ଦେଖି ସେ ସଫେଇ ଦେଲେ—"ମାଫ୍ କରିବେ, କୌଣସି ନାରୀ ସାଧାରଣତଃ ଏପରି କହିବାକୁ ସାହସ କରେ ନା, କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଖୋଲା ହେବାକୁ ଚାହେଁ । ସାରାବର୍ଷ ଧରି ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆସିଛି, ମଧ୍ୟ ଜାଣେ ଯେ ଆପଣ ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତର ଶେଷ ପରିଣାମ କଣ ମୁଁ ଜାଣିବାକୁ ଚାହେଁ ..."

ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୁଁ କିଛି ଖୋଜି ପାଇଲି ନାହିଁ ।

"ଏତେଦିନ ଧରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ପରେ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି ଯେ ଆପଣଙ୍କର ସାହସ ଆଉ ଉଦ୍‌ଯୋଗର ମସ୍ତବଡ଼ ଅଭାବ ।—ମୋତେ ହିଁ ଆଗେଇବାକୁ ହେବ— ।...ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୁଁ କରି ସାରିଛି । ଆପଣ ଯଦି ସତରେ ମୋତେ ଭଲ ପାଉ ନ ଥାନ୍ତି, ତେବେ ପ୍ରକାଶ କରି

ମୋତେ କ୍ଷମା ଦେଇ ପାରନ୍ତି ।—କିନ୍ତୁ ଆଶା କରେ, ଆପଣ ନିଜକୁ କିମ୍ବା ମୋତେ ଠକାଇବାକୁ ସାହସ କରିବେ ନାହିଁ ।”

ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ଭାବନା ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ସେଇ କେତୋଟି ଧୀର ପ୍ରକାଶିତ କଥା ଭିତରେ । ନାରୀତ୍ୱ ତାର ସମସ୍ତ ଦାବୀ ନେଇ ପଚାରିଛି-ଭଲ ପାଅ ଯଦି, ପ୍ରକାଶ କର । ପ୍ରତିଦାନ ନିଅ । ନଚେତ୍ ଭଲ ପାଇବାର ଛଳନା କାହିଁକି ?

ଆକସ୍ମିକ ଅବଶ୍ୟ—କିନ୍ତୁ ସାତ ବର୍ଷର ନୀରବ ପ୍ରେମ ନିବେଦନ ପରେ—ଅସ୍ୱାଭାବିକ କିଛି ନୁହେଁ ।

ସୁମେଲୀ ମୋ ମୁହଁ ରେ କଣ ଯେପରି ଖୋଜିଲା ଭଳି ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ । ମୋର ଛାତିଟା ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ଗୋଟାଏ ସିଧା ସଳଖ ଜବାବ— । ଭାବ-ଗମ୍ଭୀର ସମସ୍ତ ବାକ୍ୟ କଣ୍ଠ ପାଖରେ ରୋକି ଯାଉଥାଏ ।

ମୋର ଦୁଇ ହାତ ସେ ତାଙ୍କ ପାପୁଲି ଭିତରେ ଚାପି ନେଲେ । କପାଳରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କିମ୍ବା ସନ୍ଦେହର ସ୍ପଷ୍ଟ ରେଖା ଫୁଟି ଉଠୁଥାଏ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲି—“ମୁଁ ତୁମକୁ ଭଲ ପାଏ ସୁମେଲୀ ।”...

ପିଲାଟି ପରି ସେ ମୋ ମୁହଁ କୁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲେ—ଓଠରେ ତୃପ୍ତି ।

ରାମସ୍ୱରୂପ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲି ଯାଇଥାନ୍ତି । ହଷ୍ଟେଲ୍‌ର ଏ ପାଖଟାରେ କେହି ନ ଥାନ୍ତି ।— ନିତାନ୍ତ ଫାଙ୍କା ।—

ଘର ଭିତରର ଅବରୁଦ୍ଧ ବାୟୁ କଳ୍ପନାର ଅନୁକୂଳ ନ ଥିଲା । ଖଟଟାକୁ ଟାଣି ବାହାରେ ପକାଇଲି ।

ନେଳି ଧଳା ଆକାଶ କୋଳରେ ଟିକି ଟିକି ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ ତାରା ଗୁଡ଼ିକ । ଭସାଣିଆ ମନଫୁଲୁଣିଆ ଜହ୍ନ ।

ଶୀତଳ ହାଲ୍କା ପବନର ପରଶରେ ରହି ରହି ଉଠ ଆସୁଥାଏ ମନ ଭିତର ଭାବନାର ବାସ ଧୂମ ।

ସେଇ ତୃପ୍ତିକର ପ୍ରେମର ଆବେଗ । ପ୍ରାଣଭରା ଆଲିଙ୍ଗନ, ଉତ୍ତମ ମିଠା କଥାଗୁଡ଼ିକ—"କହ, ମୋତେ ସବୁଦିନ ଭଲ ପାଉଥିବ...?"

"ସବୁଦିନ—ଆଉ ତୁମେ ?"

"ସବୁଦିନ—ତୁମେ ଆଉ ମୁଁ ।"

ପାରଦ-ଢଳା ଆକାଶସାରା ଖେଳି ବୁଲୁଛି ସେଇ ଏକ ଅମୀୟ-ଭରା ସଙ୍ଗୀତର ସ୍ୱର, ଜ୍ୟୋସ୍ନା ମିଶା ଦିଗ୍‌ବଳୟ ପରେ ସେଇ ସପ୍ରଶ୍ନ, ସଶଙ୍କିତ—ପରେ ସରଳ ଆତ୍ମତୃପ୍ତ, ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ଗୃହିଣୀ ।—ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ ଥରକୁ ଥର ଖେଳି ବୁଲୁଥାଏ ଆଲିଙ୍ଗନର ଉତ୍ତପ୍ତ ପୁଲକ ।......

ଆଖି ପତା ତଳେ ଅଜାଣତରେ ଝରି ଆସିଥିଲା ପୋଷ ପୋଷ ନିଦ ।—

"ଦାଦା ।"

"ସରୋଜ ବାବୁ ।"

ଜଣେ ପ୍ରେମ ଦେଇ ପ୍ରତିଦାନ ମାଗିଛି—ପାଇନାହିଁ ।

ଆଉ ଜଣେ ଦେଇଛି—ପାଇଛି ମଧ୍ୟ ।

ଶିକ୍ଷା, ଧନ, ଅବହାଓଆ—ତଫାତ୍ ।

କିନ୍ତୁ ଦାମ୍ପତିଟିଏ ନାରୀ— ।

ଗୃହମେଲୀଙ୍କର ପ୍ରତିଦାନ ଦେବାରେ ମୁଁ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଶେଫାଳିକା ସକାଶେ ସ୍ନେହ ଆଉ ସହାନୁଭୂତିରେ ମନ ଏତେଦୂର ଆର୍ଦ୍ର ହୁଏ କାହିଁକି ?—କଣ ପାଏ ସେଥିରେ ?—ସରଳତା ?

—ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ସରଳତାର ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇ ନ ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇ ନାରୀଙ୍କୁ ଏପରି ଭାବେ ଭଲ ପାଇବା କଣ ଭୁଲ୍ ନା—ଅସମ୍ଭବ—ଅସ୍ୱ-ବିରୋଧୀ ?

ଅବାସ୍ତବ—ପଥହରା ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଚିନ୍ତା ସବୁ ।······

ମନ ଭିତରର କେଉଁ କୋଣରୁ ପୁଣି ଭାସି ଆସେ ଛନ୍ଦମୟ ସୁର ।

—ଖୋଲା ଆକାଶର ପକ୍ଷୀଟି ପରି—ଛନ୍ଦମୟୀ ଝରଣା ପରି—ମୁକ୍ତା ଆବେଗମୟୀ—ପ୍ରାଣମୟୀ ଗୃମେଲା··· ।

ଆଜ୍ଞ ଏଇଟି ଅଶିକ୍ଷିତା । ବୁଝେ ନାହିଁ ଆଦର୍ଶ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ସେ ଭଲ ପାଏ—ଦୁଇଜଣଙ୍କ ପାଖରୁ ସେ ପ୍ରତିଦାନ ଚାହେଁ । ଅଥଚ ଏଇ ଭଲ ପାଇବା—ପ୍ରତିଦାନ ଆଶା କରିବା ଭିତରେ କେଉଁଠି ବା ଅଶ୍ଳୀଳତା ଅଛି ସେ ଜାଣେ ନା—ଶେଫାଳିକା ।···

ଧୂସର ଆକାଶର ବାୟୁ-ବିତାଡ଼ିତ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ମେଘମାଳ ଭଳି ସମସ୍ତ ଭାବନା ଏଣେ ତେଣେ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯାଏ ।···ବାଦଲ ଫାଟିଯାଏ, ପବନ ଶାନ୍ତ ହୋଇ ଆସେ ।

Quo warranto, nisci foris ଘୋଷି ଘୋଷି କାନମୁଣ୍ଡ ଅଂଶୀ ଗୋଟାଏ ଅଇନ ନୋଟ୍ ଖୋଲିଧରି ସ୍ୱୟଂସ୍ୱରୂପ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ । କପାଳ ଉପରର ଶିରା ଦୁଇଟା ଘୋଷିବା ଫଳରେ ଟାଣି ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ । ପରୀକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ସହିତ ତାଳ ରଖିବାପାଇଁ ଯେପରି ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦ ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେଇ ଦାନ୍ତ ରଗଡ଼ି ରେଣ୍ଣେଇ କରି ଘୋଷି ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

"ଆପଣ ଆଜ୍ଞ ଟିକିଏ ବସି ରହନ୍ତୁ । ଆଜି ବାପାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ କରାଇ ଦେବ ।"

"ପୁଣି ସେଇ ଆପଣ···"

"ଯାଃ—ଭୁଲ୍ ହୋଇଗଲା—ଅଚ୍ଛା କହଲ୍...ତୁମେ।"

"ବାପା ତୁମର କି ଧରଣର ଲୋକ ?"

"ବେଶ୍ ଖୁସି ମିଜାଜ୍‌ର। ସାହେବୀ କାଏଦା—କିନ୍ତୁ ଭାରତୀୟ ଢଙ୍ଗ ଯେ ନାପସନ୍ଦ କରନ୍ତି—ଏପରି ନୁହେଁ।"

କାରର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଗୃଟେମଲି ଉଠି ପଡ଼ିଲେ—"ଏଇ କହୁ କହୁ ବାପା ଆସି ହାଜର୍।"

ଗୋରା ଏବଂ ମଧ୍ୟଭୂଲ ଉଚ୍ଚ। ମୁଣ୍ଡର ଅଧିକ ଅଂଶ ଚନ୍ଦା। ଗୃର ପାଖରେ ଧଳା କଳା ବାଲ ଢେର ରହିଥାଏ। ଝୋଟ ପ୍ରଜାପତି ନାଶ-ସୁଟ୍ ପିନ୍ଧା।

ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଣ ଖୋଲା ବନ୍ଧୁତାର ହସ ନେଇ ସେ ମୋ ଅଡ଼କୁ ହାତ ବଢ଼େଇଲେ। "ତୁମକୁ ଦେଖି ମୁ ବହୁତ ଖୁସି ହେଲି।" —ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଚ୍ଚାରଣ।

"ତୁମ ବିଷୟରେ ମୁ ଗୃଟେମେଲିଠାରୁ ବହୁତ ଶୁଣିଛି।" ସେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଗୃଟେମେଲି ଅଡ଼କୁ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ। ଗୃଟେମେଲି ଲାଜେଇ ଗଲେ।

"ଅଚ୍ଛା, ତୁମେ ବସି ଗଳ୍ପ କରୁଥାଅ, ମୁ ଏଇ ମିନଟ୍‌କ ଭିତରେ ଆସୁଛି।" କାନ୍ଧ ଉଆଇଁ ସେ ପଶିଗଲେ ପାଖ କୋଠରୀକୁ। ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି।

ଗୃଟେମେଲି ଗୃହା ପାଇଁ ଗୃଲଗଲେ।

"ହଁ, ତୁମେ ଗୃଟେମେଲି ସାଙ୍ଗରେ ଏକାଠି ପଢ଼—ନା ?" ପରିଧାନରେ ଏଇଥର ଧଳା ପାଇଜାମା ଆଉ କୁର୍ତ୍ତା। ଚୌକିଟିଏ ଟାଣି ଆଣି ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି ଟେବୁଲ ପାଖରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ।

"ଅଜ୍ଞା-ହଁ।" ମୁ ଉତ୍ତର ଦେଲି।

"ତୁମର ବାପା......ବର୍ମାରେ ଥାଆନ୍ତି ?"

"ଅଜ୍ଞା...। କାଠ ବ୍ୟବସାୟ କରନ୍ତି।"

"ବାପାଙ୍କର ନା'ଟା କଣ..."

"କମଳ କୁମାର ରଥ।"

"କମଳ କୁମାର ?"—ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କର କପାଳ କିଛି ସମୟ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପରେ ପରେ ସେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ କହିଲେ— "ଆରେ କମଳକୁମାର । ଏଇ...କଲିକତାରେ ଆଗ ପଢ଼ୁଥିଲେ, ଘର ଓଡ଼ିଶାରେ... ।"

"ଆଜ୍ଞା, ହଁ, ଆପଣ... ?"

"ହଁ, ହଁ—ମୁଁ ଜାଣେ ।" ପ୍ରଥମ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ପରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱର କମ୍ ହୋଇ ଆସିଥିଲା—ଆଖିରେ କିନ୍ତୁ ତୃପ୍ତି । "ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କମଳ ଦା' ବୋଲି ଡାକେ । ଗୋରା—ଉଚା—ଖୁବ୍ ଭଲ ଲୋକ—ସଚ୍ଚୋଟଲୋକ । କଲିକତାରେ ଡାକ୍ତରୀ ପଢି ଦୁହେଁ ପାସ୍ କଲୁ..." ସେ କିଛି ସମୟ ନୀରବ ହେବେଲ । "ତାପରେ ସେ ଚାଲିଗଲେ ବର୍ମା ଆଉ ମୁଁ ଚାଲିଗଲି ଲଣ୍ଡନ ।" କଥାରେ ପରିହାସର ରଞ୍ଜନ ଦେଇ ସେ ସ୍ମିତ ହସିଲେ । "ବାପାଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କପର ଅଛି—ଭଲ ?"

"ହଁ ।"

"ବେଶ୍ ଜୋର୍‌ଦାର ମଣିଷ ଥିଲେ । .....ହୁଁ, କେତେ ବନ୍ଧୁ କୁଆଡେ ରହିଗଲେ । କେତେ ମଧ ମରିଗଲେଣି । ସମୟ ସମୟରେ ମନେ ପଡନ୍ତି ।—କେଉଁଠି କେବେ କାହା ସହିତ ଦେଖା ହେଲେ—କିମ୍ବା କାହାର କିଛି ଖବର ପାଇଲେ କିଛି ସମୟ ଖୁସି ଲାଗେ—କେତେବେଳେ ମଧ ଲାଗେନାହିଁ ।"—ନିରପେକ୍ଷ ଦାର୍ଶନିକ ।

କଥା କହିବା କିମ୍ବା ଭାବିବାବେଳେ ଡାକ୍ତରବାବୁ ନିଜର ପାପୁଲି ଯୋଡକ ଯୋଡି ଦେଇ ଅଙ୍ଗୁଠି ଟିପଗୁଡକ ଚିପି ଲାଗିଥାନ୍ତି । ହାସ୍ୟରସର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଭିନେତାଦ୍ୱୟ ଲରେଲ୍ ଏବଂ ହାର୍ଡ଼ିଙ୍କର କୌଣସି ଏକ ଛବିର ଅଭିନୟ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ।

ଗୃହମେଲ୍ସ ଚାହା ଓ ଜଳଖିଆ ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । "ମା ଗୃହମେଲ୍ସ", ମୁଖାର୍ଜି ଆନନ୍ଦ ସହିତ କହିଲେ—"ଶୁଣି ଖୁସି ହେବୁ ସରୋଜଙ୍କର ବାପା ମୋର ଜଣେ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ—ହାଃ—ହାଃ ।"

ଗୃହମେଲ୍ସ ଟେବୁଲ୍ ସଜାଉ ସଜାଉ ମୋ ଆଡେ ଚାହିଁ ପଚାରିଲେ —"ସତେ ?"

ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଗୃହ ଚଳନରେ ଯେପରି ଛିମ୍ଛାମ୍—କଥା ବାର୍ତ୍ତାରେ ଯେପରି ଗାଢ଼ ବନ୍ଧୁତା—ବୟସ ଦେଖି ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତି-ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ଚମତ୍କାର ମନେ ହେଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଛଳରେ ବୟସର ବ୍ୟବଧାନ ମଧ୍ୟ ସେ ଦୂରେଇ ପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଛାତ୍ରଅବସ୍ଥାରେ ଅନେକ ମଜା ମଜା ଗପ—ଆଉ ତା ଭିତରେ ନିଜର ଅପାରଗତାକୁ ହିଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେ ହସ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାଟି ବେଶ୍ ଆମୋଦ-ଦାୟକ ମନେ ହେଲା ।

ଗୃହ୍ବା ପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସିଗାରେଟ୍ ଜଳାଇ ସେ ମୋ କାନ୍ଧରେ ହାତ ଦେଇ କହିଲେ—"ଅଚ୍ଛା—ବାବା, ମୁଁ ଏଥର ଆସେ । ଅଲ୍ଲାବାଦରେ ଥିବା ଯାଏ ଏଠାକୁ ଆସୁଥିବ ।......ହଁ ଏଠି ତୁମେ କେତେଦିନ ରହିବ ?" ସେ ହଠାତ୍ ପଚାରିଲେ ।

"କହି ପାରୁନାହିଁ । ତେବେ ବେଶୀଦିନ ନୁହେଁ ।"

"ଅଚ୍ଛା, ଅଚ୍ଛା ।" ଡାକ୍ତରବାବୁ କମ୍ପାଉଣ୍ଡର ଗଲେ ।

ମୃଣ୍ମୟୀ ଦୁଷ୍ଟାମି ଭରା ହସ ଖେଳାଇ କହିଲେ, "ଦେଖିଲ ବାପା କଣ କହିଲେ ? ଅଲ୍ଲାବାଦ୍‌ରେ ଥିବାଯାଏ ଏଠାକୁ ଆସୁଥିବ...।"

"...ସତରେ ତୁମେ ଶୀଘ୍ର ଚାଲିଯିବ ?"

'ନନା ଯଦି ଲେଖନ୍ତି ।"

ହିରଣ୍ମୟୀ ଲେଖିଛନ୍ତି—କଲ୍ୟାଣୀୟ ଦୀର୍ଘଜୀବେଷୁ, ପରମ ଶୁଭ ଆଶୀର୍ବାଦ ଘେନେ ଜାଣିବ—ବାବା, ତୁମର ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହେବା ଜାଣି ଖୁସି ହେଲି । ଛୁଟି ସମୟରେ ଏଠାକୁ ଆସି କେତେଟା ଦିନ କଟାଇ ଯିବ । ଶେଫାଳିକା ତୁମକୁ ସବୁବେଳେ ମନେ ପକାଉଛି । ଇତି ।

ତୁମର 'ମା' ।

ଶେଫାଳିକା ପାଖରୁ ଚିଠି—

ଦାଦା, ଶତକୋଟି ପ୍ରଣାମ ପରେ ଲେଖୁଛି । ଜାଣିବେ—ଏଠାରେ ଏକ ରକମ ଭଲ ଅଛି ।...ଏକୁଟିଆ ରହି ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ । ଆପଣ ଆସିଲେ ବହୁତ ଖୁସି ହେବି ।

ଆପଣଙ୍କର
ଶେଫାଳିକା

ପରୀକ୍ଷା ପରେ ମୁଁ ଲେଖିଥିଲି—ମା—ନମସ୍କାର । ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଆଉ କିଛିଦିନ ଏଠାରେ ରହିପାରେ । ଶେଫାଳିକାକୁ ମୋର ସ୍ନେହ ଦେବେ ।

ମାଣ୍ଡ୍ରାଲେରୁ ଚିଠି ଆସିଛି । ନନା ଲେଖିଛନ୍ତି—

କଲ୍ୟାଣୀୟୁ ସରୋଜ,

ଦୁଇ ଚାରି ଦିନ ପରେ ମୁଁ ପୁରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିବି । ଓଡ଼ିଶାରେ ୨।୩ ମାସ କଟାଇବା ସକାଶେ ମୋର ଇଚ୍ଛା । ବହୁତ ଦିନ ହେଲା ତୋତେ ଦେଖିନାହିଁ । ତୋର ତ ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଆଶାକରେ, ତୁ ଏହି ଚିଠି ପାଇ ପୁରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବାହାରିବୁ । ପୁରୀରେ କିଛିଦିନ ରହିବା ପରେ କୋରାପୁଟ ଯିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଅଛି । ସହରରେ ସବୁଦିନ ଘୂରିବା ପରେ ଆଶା କରେ ଓଡ଼ିଶାର ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳ ତୋତେ ଭଲ ଲାଗିବ । ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦ ନେବୁ ।

ତୋର ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ
ନନା

ଗଙ୍ଗାର ଧୀର ସ୍ରୋତରେ ରଙ୍ଗବେରଙ୍ଗୀ ସାନ୍ଧ୍ୟ ଆକାଶର ପ୍ରତିଛବି । ଶୀକରବାହୀ ଶୀତଳ ପବନର ପରଶ ।—ଧଳା କଅଁଳିଆ ମନଭୁଲା ବାଲି ଶେଯ ।

ଛୋଟ ନାଆଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ଦୋଳି ଦୋଳି ଖସି ଚାଲିଥାଏ ଦୂରକୁ । ମନ ଫୁଲିଣିଆ ନାଉରିଆର କଣ୍ଠ ବହିଆ ସଙ୍ଗୀତ—ଅବୋଧ ଅଥଚ ପରିଚିତ ।

ଆକାଶରେ ଫୁଟି ଉଠିଛନ୍ତି ତାରାଗୁଡ଼ିକ — ସୁନେଲି ରଙ୍ଗ ପୋଛି ହୋଇ ଯାଇଛି । ନେଳି ଆକାଶରେ ଟୋପା ଆଲୁଅ । ଶାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରର ମଧୁର ମନ୍ଦ ହାସ । ବାଲିଗୁଡିକ ଚକ୍ ଚିକ୍ କରି ଉଠିଲେ, ଗଙ୍ଗାର ପାଣିରେ ଢ଼ଳା ତରଳ ରୁପାର ମଧୁ-ଭ୍ରମ ।

"ଚାରୁମେଲି !" ମୁଁ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲି ।

"ଉଁ ?" ସେ ଆହୁରି ଜାକିଜୁକି ଶୋଇ ରହିଲେ ।

"ଯିବା ?"

ନିରୁତ୍ତର ।

"ବହୁତ ଡେରି ହେଲାଣି ଯେ ।"

"ହଁ" ଅସ୍ପ-ତୃପ୍ତିରେ ସେ ଆଖି ବୁଜି ନେଲେ । ଆଲସ୍ୟମୟୀ ଆସକ୍ତି ।

ସେ ପ୍ରଥମେ ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କଲେ ।

"ତୁମେ ତାହାହେଲେ କାଲି ସତରେ ଚାଲିଯିବ—ନା ?" ମୁହଁ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଆଣିଲି ।

"କହ, ମୋତେ ଭୁଲିବ ନାହିଁ ?"

"କି ଅନାବଶ୍ୟକ ପ୍ରଶ୍ନ !"

"ନା—ସତରେ, ମୋ ପାଖକୁ କେଉଁମିତ ଚଠି ଦେବ ?"

"ନିଶ୍ଚୟ ।"

ସେ ନୀରବ ରହିଲେ ।

ଆକାଶର ଧୀରଗାମୀ ଶାନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଟି !

ମୋର କାନ୍ଧ ଉପରେ ସେ ହାତ ବୁଲାଇ ଆଣିଲେ । "ମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ ସବୁ କହିଛି । ବାପା ସମ୍ମତ ।"

“କୋଉ କଥା ?” ମୁ ପଚାରିଲି ।

“କୋଉ କ'ଥା—?” ସେ ଅହୁରି ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସି ମିଠା ଗଳାରେ କହିଲେ, “ଅମର ବି—ବା—ହ ।”—କଅଁଳିଆ ଅଙ୍ଗୁଠି-ଗୁଡ଼ିକରେ ମୋର ଗାଲ ଚିପିଦେଲେ ।—“କହ, ତୁମେ ମୋତେ ବିବାହ କରିବ—?”

“ନନାଙ୍କର ସମ୍ମତି ତ ପୁଣି ଦରକାର”— କଥାଟାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ମୁ ଚାହୁଁ ନ ଥିଲି ।

“କିନ୍ତୁ ତୁମର ମତ ?”

“ତୁମକୁ ତ ଅଛପା ନୁହେଁ ।”

ସେ ମୋତେ କିଛି ସମୟ ଜଡ଼ାଇ ଧରିଲେ ।

“ତୁମେ ତାହାହେଲେ ମୋତେ କଥା ଦେଉଛ ? ନନା ତ ତୁମର ଖୁସି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ?” ସେ ଖୁସିରେ ମୋର ଅଙ୍ଗୁଠିଗୁଡ଼ିକ ସାଉଁଳି ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

“କିନ୍ତୁ ନନା ଯଦି ବିରୋଧ କରନ୍ତି ?”—କଣ୍ଠରେ ମୋର ଗମ୍ଭୀରତା ।

“କାହିଁକି ?”—କୌଣସି ଆଶଙ୍କାରେ ସେ ଚମକି ଉଠିଲେ ଯେପରି !

“କାହିଁକି—ମୁ ଜାଣେ ନା ।”—ଗମ୍ଭୀରତା କଠୋରତା ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଥାଏ । “କିନ୍ତୁ ନନା ଯଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ନାହିଁ କରି ବସନ୍ତି—ଆଉ ତାଙ୍କ ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେବା...... । ସେ କ'ଣ ଭାବିବେ—” ମୁ ମୁହଁ ଫେରାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି ।

“ଏ ସବୁ କ'ଣ କହୁଛ ?” ସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପଚାରିଲେ । କପାଳରେ ଉତ୍କଣ୍ଠାର ରେଖା ।

ନିଃସହାୟର ଛଳନା କରି ତାଙ୍କର ପାପୁଲିଟି ଚାପି ଧରିଲି । “ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ—ନନା ନାରାଜ ନ ହୋଇ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେପରି ଜିଦ୍‌ଖୋର୍—ଯଦି ଥରେ ନାହିଁ କରନ୍ତି, ଆଉ ମୁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ ହୋଇ......”

ମୋ ହାତ ମୁଠା ଭିତରୁ ସେ ପାପୁଲିଟିକୁ ଖସାଇ ନେଲେ । ଢୋକ ଗିଳିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କଷ୍ଟ ହେଲା । ସେଇ ଅତୁଳ ଅକ୍ଷି ତାରା ହରିଣୀ ଯେପରି ଫାଟି ପଡ଼ି ଏହିକ୍ଷଣି ବୋହି ଆସିବ ଅଶ୍ରୁ—"ତା ମାନେ ନନା ଯଦି ରାଜି ନ ହୁଅନ୍ତି, ତୁମେ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇପାର ?"—ଶେଷରେ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠ ଥରି ଉଠି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । କେତେ ଆଶଙ୍କା—ବ୍ୟଥା—ନିଃସହାୟତା ତାର ଭିତରେ ପୁଞ୍ଜିଭୂତ !

ଆଃ—କି ମୂର୍ଖ ମୁଁ ? ହାସ୍ୟରେ ବିଗୃଶ୍ର । "ସତେ କଣ ମୁଁ ତୁମ ସହିତ ଶଠତା—ବିଶ୍ବାସଘାତକତା କରିପାରେ ଗୃମେଲି ? ନନାଙ୍କର ରାଜି ଖୁସିରେ ଯାଏ ଅସେନା—ତୁମେ ମୋର ।"

—ବାହୁ ମୂଳରେ ଲୁହର ଉଷ୍ଣ ଓଦା ଅନୁଭବ କଲି ।

ଏ କଣ ?

ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲେ । ମୋର ମୁହଁଟିକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି କାନ୍ଦରେ ଲୁହ ପୋଛି କହିଲେ—"କିଛି ନୁହେଁ ।"

ଅନାଘ୍ରାତ ପୁଷ୍ପ ହସଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ ଲୁହଧୁଆ ଅଧାଖିଲା ଅଧା-ଅଲୁଅ ଓଠ ଉପରେ ଢେଉ ଖେଳୁଥାଏ ।

ହାତ ଉପରେ ହାତ ରଖି ସେ ଦିନର ସେଇ

ଅନୁଭୂତ ଶପଥ—

ପ୍ରଣୟର ବନ୍ଧନ—

ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କୁ କହିପାରି ନାହିଁ । କହିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା । ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଏସବୁ କହି ତାଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ ନ କରିବା ଅନ୍ୟ ଏକ ସୁବିଧାବାଦୀ କୈଫିୟତ୍ ।

"ତୁମେ ତାହାହେଲେ ଚାଲିଲ ସକାଳ ?" ରାମସ୍ୱରୂପ ବହି ଉପରୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ପଚାରିଲେ ।

"ହଁ ଭାଇ ।"

"ପହଞ୍ଚିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଚିଠି ଦେବ । ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଷ୍ଟେସନ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ଅଚ୍ଛା ଭାଇ—ନମସ୍ତେ ।"

"ନମସ୍ତେ ।"

ଶ୍ରାବଣ ଅସିଛି । ତେଜ ତେଜକା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ହାମୁଡ଼ି ହାମୁଡ଼ି ଅଟେଗଇ ଅସିଛି ଖେଳା ବଉଦ । ବରଷାର ବର୍ଚ୍ଛୀ—ଜୁଳୁଜୁଳୁ ଝର ଅସିଛି ଝରଣା—ସାପ ପରି ଅଙ୍କାବଙ୍କା । ବାଦାମୀ ବାଲି-ଶେଯ ଉପରେ ପାଣି ଧାରର ଡଳ ଡଳ ଛନ୍ଦା ଛନ୍ଦ ଚକଚକିଆ ରେଖା ଠଣା । ଶୁଖିଲା ପତର ଓଦା ହୋଇ ସାଥି ପତରରୁ ଫିଟି ଯାଇ ଭସି ଅସିଛି । ଗଛ ଡାଳରେ କଅଁଳିଆ ନୂଆ ପତର । ଧଳା ଧଳା ଟିକି ଟିକି କୁରୁଅଁ ଫୁଲ । ଫୁଲର ମହକ । ଖୋଲ ଭିତରୁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ଉଠିଛି—ଛାଇ ଦୁଲୁସା ଅବୁଝା ମେଘର ଘଡ଼ଘଡ଼ି ।

ଠୁଂ—ଠାଂ, ଠୁଂ—ଠାଂ—। ଗଦବା ଯୁବକର ବାଜା ଗାଇଛି ବର୍ଷାର ଅଗମନୀ ସଙ୍ଗୀତ । ଗଦବା ଯୁବତୀ—କଳା ମରମର ଜୁଡ଼ାରେ ଜଡ଼ିଛି କୁରୁଅଁ ଫୁଲର ବାସନା । ଭରାଯୌବନ—ତରକା ଗୃହିଣୀ—ଅଳସ ଅଙ୍ଗ—ଖିଲିଖିଲି ମନ ଚମକା ହସ—ଅଉ ସଲପ ଗଛର ଅଖି ଅଧବୁଜା ମଦ ନିଶା । ଓଦା ମାଟିର ଗନ୍ଧ ଅଣିଛି ନୂତନ ବର୍ଷାର ପ୍ରାଣ ମତାଣିଆ ଅନନ୍ଦ । ଠୁଂ—ଠାଂ ଠୁଂ—ଠାଂ—ସେ ଭାଷା ମୁ ବୁଝେନା —କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ୱର୍ ମୁ ବୁଝେ । ମନ ମୋର ହଜି ହଜି ଯାଏ…

ରାମସ୍ୱରୂପ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲେ—ପ୍ରିୟ ସରୋଜ, ତୁମର ଚିଠି ପାଇଛି । ଏଠାରେ ତୁମ ସହିତ ଥିବାବେଳେ ହୋଲିର ଦିନଗୁଡ଼ିକ କେତେ ସୁନ୍ଦର କଟି ଯାଉଥିଲା । ଏବେ କିନ୍ତୁ ଖାପଛଡ଼ା ଲାଗୁଛି । ଛୁଟିର ଅନନ୍ଦ ରହିନାହିଁ । ତୁମେ କେବେ ଅଲ୍ଲାବାଦ ଅସିବ ?…

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଲେଖିଛନ୍ତି…ଅଶା କରିଥିଲି, ତୁମେ ଲକ୍ଷ୍ନୌକୁ ଛୁଟି ଭିତରେ ଅସିବ ବୋଲି । ବିଚରା ଶେଫାଳିକା ଅନେକ ଅଶା କରିଥିଲା ।…

ଶେଫାଳିକା ପଚ୍ଚାରିଥିଲେ—ଦାଦା—ତୁମେ ପୁଣି କେବେ ଆସିବ

ଆଉ ରାମେଲ୍ଲା ଲେଖିଥିଲେ—ପ୍ରିୟ, ଜାଣି ଖୁସି ହେବ, ବାପା ଏଇ ଛୁଟି ଭିତରେ ପୁରୀରେ କିଛି କାଳ କଟାଇବାପାଇଁ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି। ପୁରୀରେ ତୁମ ସହିତ ଦେଖା ହୁଅନ୍ତା କି !

ଲେଖିଥିଲେ—ସେଇ ଗଙ୍ଗାକୂଳ, ଆକାଶର ସେଇ ଉପାଣିଆ ତୋଫା ଜହ୍ନ ଆଉ...

ପୁରୀରେ କାହୁଁ ଦେଖା ହୋଇ ପାରିବ। ମୁଁ ଚାଲି ଆସିଛି କୋରାପୁଟ।

ଚିଠିଗୁଡ଼ିକ ଲେଉଟାଇ ଚାଲେ। ଝରକା ଦେଇ ଦେଖାଯାଉଥାଏ ମାଲକାନଗିରି। ତାର ନେଳିଆ ଉଚ୍ଚ ଛାତ ଉପରେ ଧଳାମେଘର ଖଣ୍ଡିଏ ଉଣ୍ଡାସିଆ ଛିନ୍ନ ଅଂଶ—ହାମୁଡ଼ି ହାମୁଡ଼ି କିଛି ଯେପରି ଖୋଜି ବୁଲୁଥାଏ।

"ସରୋଜ !" ନନା ଡାକନ୍ତି।

"ଯାଉଛି ନନା !" ମୁଁ ପାଖ କୋଠରୀକୁ ଚାଲିଆସେ।

ଖବରକାଗଜ ଖଣ୍ଡିକ ମୋଡ଼ି ଦେଇ ସେ କହନ୍ତି—"ନେ, ପଢ଼ !" ତାଙ୍କର ସସ୍ନେହ ଦୃଷ୍ଟି ମୋ ମୁହଁ ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳି ବୁଲେ।

"ଜଳଖିଆ ଶେଷ ହୋଇଛି ?" ସେ ଧୀର କଣ୍ଠରେ ପଚାରନ୍ତି। ନନାଙ୍କର ମୁହଁ ଉପର ରେଖାଗୁଡ଼ିକ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ଗଭୀର ହୋଇ ଉଠିଛି। ମୋ ପ୍ରତି ସେ ସ୍ନେହଶୀଳ—କ୍ଷମାଶୀଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି। କଣ୍ଠସ୍ୱରରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେଇ ଗମ୍ଭୀରତା ସ୍ପଷ୍ଟ—ତଥାପି ଯେପରି ମୃଦୁ ହୋଇପଡ଼ିଛି।

ଘଣ୍ଟାର ଟିକ୍ ଟିକ୍ ଶବ୍ଦ। ଖବରକାଗଜର ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକ ଓଲଟି ଚାଲେ। ଅଜାଣତରେ ମନ ଘୂରି ଚାଲେ—ରାମସ୍ୱରୂପ—ରାମେଲ୍ଲା—ଶେଫାଳିକା—ଲକ୍ଷ୍ନୌ—ଅଲ୍ଲାହାବାଦ... । ପାହାଡ଼ରେ ମେଘ ଛାଇ ହୋଇଯାଏ।—ବର୍ଷାର ଟପ୍ ଟପ୍ ଶବ୍ଦ। ପବନ ଆସି ବାଡ଼େଇ ହୁଏ ଝରକା ପାଖେ।—ପରଦାଟି ଥରି ଉଠେ।

ନଂ..........
ତା..........
ରାଉରକେଲା

ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ରୋଗୀ ଜୀବନର ଏଇ ପ୍ରଥମ ଅନୁଭୂତି । ଥର୍ମମିଟର୍, ଷ୍ଟେଥିସ୍କୋପ୍ ସହିତ ଦିନକୁ ତିନି ଚାରିଥର ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖି ନର୍ସର ଶିଅଳ ବ୍ୟବହାର ସହିତ ନିଜକୁ ଖାପ ଖୁଆଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା—ମୁଣ୍ଡବଥାର ନିର୍ମମ ଆକ୍ରମଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ପାର୍ଶ୍ୱ ରୋଗୀର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଶୁଣିବାର ଛଳନା କରିବା ଏବଂ କାନ୍ଥର ଅଶ୍ରାନ୍ତ ଘଣ୍ଟା କଣ୍ଟାଗୁଡ଼ିକର ଗତି ଉପରେ ଆଖି ରଖି ଚାହିଁବା—ଯେପରି ବିରକ୍ତିକର ସେପରି ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ।

ତଥାପି ଜୀବନରେ ଏହିଭଳି ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ବିରାମର ପ୍ରୟୋଜନ ଅଛି । ଅନୁଭୂତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବଂ ବିଗତ ଅନୁଭୂତିର ଶ୍ଳେଷଣ ସୁବିଚାର ପାଇଁ ଏଇ ସମୟଟି ଉପଯୁକ୍ତ ।

ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟା ବେଳେ ଯେତେବେଳେ ଅଧିକାଂଶ ରୋଗୀ ଘୁମେଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି, ମୁଣ୍ଡବଥାର ହାତୁଡ଼ିମାଡ ଏବଂ ଜ୍ୱରର ଉତ୍ତାପ କିଛି ଊଣା ହୋଇ ଆସିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଝରକା ଦେଇ ମୁଁ ଚାହିଁରହେ ସେଇ ହାଲୁକା ନୀଳ ଆକାଶକୁ । ମନେ ପଡ଼େ ଗତ ଦିନର କଥା । ମନେପଡ଼େ କୋରାପୁଟରେ ଥିବାବେଳେ ନନାଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକ । "ତୋର ସଂଯତ ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଁ ବହୁତ ଖୁସି ହୋଇଛି—ସରୋଜ ।" —ନନା ସେଦିନ ମୋର ପିଠି ଉପରେ ହାତ ରଖି କହିଥିଲେ । ତାଙ୍କର

ସେହି ସ୍ନେହ ବୁଝି । ହଁ, ମୁଁ ତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ଫେରି ପାଇଥିଲି ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ସେଦିନ ମୋର ଯେଉଁ ଆନ୍ତରିକ ଆନନ୍ଦ··· ।

ଜରରେ ପଡ଼ି ରାମସ୍ୱରୂପ କିମ୍ବା ଗୃହମେଲି ପାଖକୁ ଚିଠିଦେଇ ନଥିଲି । ହଁ—ଚିଠି ନ ଦେବାରେ ଆନନ୍ଦ ଥିଲା । ପରିଚିତମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଦୂରରେ—ସେମାନଙ୍କର ଅଜାଣତରେ—ଏଇଭଳି ପଡ଼ି ରହିବାକୁ । ଏଇ ସାଦା ଆକାଶ ଆଉ ଦୁର୍ବଳତାର ଶାନ୍ତି ଏଥିରେ ଅଛି ଆନନ୍ଦ—କୌତୂହଳମୟ ଏକ ଆନନ୍ଦ ···

ଦେହ ଭଲ ହୋଇଯାଇଛି । ଆଜି ମୁଁ ମୁକ୍ତ !

ପାତଳା ଦେହ, ହୁଗୁଳା ପୋଷାକ ଆଉ ଝିମି ଝିମି ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ନେଇ ମୁଁ ବାହାରି ଆସିଲି । ହଷ୍ଟେଲର ନିଜ କୋଠରୀରେ ପଶିବା ବେଳକୁ ଆଉ ଅସୁସ୍ଥ ନ ଥାଏ ।

ଅନେକ ପିଲା ଫେରି ଆସିଲେଣି । କେତେଜଣ ମୋତେ ଅଭିବାଦନ କରି ମୋର ଶରୀର ଆଉ ଚେହେରା ଉପରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ଫେରିଗଲେ । ଜଣେ ଅଧେ କିଛି ସମୟ ଗଳ୍ପ କରି ଲାଗିଲେ । ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖା ନାହିଁ ।

ଘରଟାରେ ଏକୁଟିଆ ସାତ ପାଞ୍ଚ ଭାବି ଲାଗିଥାଏ । କ୍ଲାସରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତି ନାହିଁ—ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ହୁଏତ ଦୁଇଦିନ ପରେ... ।

ଦୁଇଦିନ ପରେ ଯାଇପାରେ । ଗୃହମେଲି ଆସିଥିବେ—ଗୃହମେଲି !—ଏତେଦିନ ପରେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପୁଣି କିପରି ହେବା ସମ୍ଭବ ?

କିନ୍ତୁ ସାଙ୍ଗ ସାଥିମାନେ ମୋର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଯେ ଖଣ୍ଡିଆ ଭୂତ ଲଗାଇବେ—ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ସମ୍ଭାଳି ନେବି କିପରି ?

ଅବଶ ଶରୀରରେ ହୁଗୁଲା ପୋଷାକ ଗଳାଇ ଦେଇ ପାଦ ଯୋଡ଼କ୍ ଟାଣି ଟାଣି ଗୋଟାଏ ମଝି ପିରିଅଡ଼ରେ କଲେଜରେ ପହଞ୍ଚିଲି ।

ରାମସ୍ୱରୂପ କାହା ସହିତ ଗଳ୍ପ କରୁଥିଲେ । କଥା ଶେଷରେ ତାଙ୍କର ସେଇ ଲୋକପ୍ରିୟ ସୁପରିଚିତ ହସ ଖଣ୍ଡିକ । ଆପେ ଆପେ ମୋର ଓଠ ଉପରେ ସ୍ପନ୍ଦନ ଖେଳିଗଲା । ବନ୍ଧୁ ହସ ଲହରୀରେ ଓଲଟି ଚାହିଁ ମୋତେ ଦେଖି ପାରିଲେ—

“ଅରେ ଏ କ୍ୟା—ସରୋଜ୍ ଏ ସେ··· ?”

ଉତ୍ତରରେ ମୁଁ ସ୍ମିତ ହସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଭଗ୍ନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ସୁବିଧା ନେଇ ସେଇଟା ଯେ ବିକୃତ ହୋଇଥିବ—ସେଥିରେ ମୋର ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା ।

ନିଜର ବଳିଷ୍ଠ ପେଶୀଯୁକ୍ତ ଶରୀରଟାକୁ ଦୁଇ ପାହୁଣ୍ଡ ଅଗେଇ ଆଣି ସେ ମୋ ସାମନାରେ ଛିଡ଼ା କରାଇଲେ । ପୂର୍ବ-ଅଭ୍ୟସ୍ତ ପରିହାସ ନେଇ କହିଲି—“ଧୀରେ ଭାଇ, ଅଧିକା ବଳ ଦେଖାଇଲେ ବିଚରାର ପ୍ରାଣ ଚାଲିଯିବ ସିନା ।”

ରାମସ୍ୱରୂପ ହସି ଉଠିଲେ । ସହପାଠୀ ଚୈତ୍ରନ ନାକ ପୋଛି ଚଷମା ସଫାକରି ରୁମାଲ ଝାଡ଼ୁ ଝାଡ଼ୁ କହିଲେ, “ସଚ୍ ହେ ଭାଇ, ତୁମ୍ ବହୁତ ଶୁଖ୍‌ଗୟେ ।”

ମୁଁ ଯାହା ଆଶଙ୍କା କରିଥିଲି ସେଇଆ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ସେଇ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଶ୍ନ···ରାମସ୍ୱରୂପ ମୋର କ୍ଷୀଣ ପରାଙ୍ମୁଖ କଣ୍ଠର ସାହାଯ୍ୟ କଲେ । ତାଙ୍କର ଗମ୍ଭୀର ଗଳାରୁ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତର—“ମେଲେରିଆ”—ଜିଜ୍ଞାସୁ ଆଖିଗୁଡ଼ିକରେ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖା ଦେଇଥିଲା ।

କାନ୍ଧ ଆଉ ପିଠି ପାଖରେ ହାତ ରଖି ଏକପ୍ରକାର ଠେଲିଲା ଭଳି ସାଥୀମାନେ ମୋତେ କ୍ଲାସ ଭିତରକୁ ନେଇଥିଲେ । ଦୂରଛଡ଼ା ସହପାଠୀମାନେ କଣ ଯେ ଭାବୁଥିବେ... ! ଦୁର୍ବଳ ହେବାରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଲଜ୍ଜା ଅଛି—ଏହା ପ୍ରଥମ ଯେପରି ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଲି । ଅଥଚ ଦୁର୍ବଳତାର

ମଧ୍ୟ ଯେ ଗୋଟାଏ ଫେଶନ୍ ଥିଲା—ଯାହା ମୁଁ ଚିର-ଦୁର୍ବଳ ସାଥୀମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିଲି—ବର୍ତ୍ତମାନର ଏଇ ସୁଯୋଗ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ତାହା ଅନୁକରଣ କରି ପାରି ନ ଥିଲି ।

ଭୀରୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସହପାଠିନୀମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି । ଚାମେଲି ଜଣେ ସଙ୍ଗିନୀ ସହିତ ଗଳ୍ପ ଚଳାଇଥିଲେ । ମୋର ଆସିବା କୋଳାହଳରେ ଆଖି ଫେରାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଅଧ୍ୟାପକ ମହାଶୟ ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି ।

ଗୁଡ଼ାଏ ନୂତନ ପୁରାତନ ଦାର୍ଶନିକ ଶବ୍ଦର କୌଣସି ଅର୍ଥ ଖୋଜିବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି । ଅଜାଣତରେ ଆଖି ଚାଲି ଯାଉଥାଏ ଚାମେଲିଙ୍କ ଆଡ଼େ— ।

କ୍ଲାସ୍ ଶେଷରେ ଯେତେବେଳେ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଆସିଲି, ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ରାମସ୍ୱରୂପ ମୋ କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖି କହିଲେ, "ଆସ ।" ମନ ହେଉଥାଏ କିଛି ସମୟ ରହିବା ପାଇଁ । ଚାମେଲି ସହିତ ଯଦି ଦୁଇପଦ କଥା ହୋଇପାରେ ! କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଆଦର ଏଡ଼ିବା ଅସମ୍ଭବ । କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପୂର୍ବରୁ ସେ ସଫେଇ ଦେଇ ଲାଗିଲେ । ସେ କାଲି ରାତିରେ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଜଣେ ସହପାଠୀଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ସୁଦ୍ଧା ହଷ୍ଟେଲକୁ ଫେରି ଆସିଥିବେ ।

"ଅରେ ଭାଇ, ଏଇ ଛୁଟି ଭିତରେ ମୋର ବିବାହ ବିଷୟରେ କେତେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଥିଲା—ଜାଣ ?"—ଚାମେଲି ଆମ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆସୁଥାଆନ୍ତି । "ସେ ଯେଉଁ ମଜା କଥା ଭାଇ..."ଚାମେଲି ପାଖେଇ ଆସିଥିବା ଦେଖି ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି । ରାମସ୍ୱରୂପ ଦୁଇ ପାହୁଣ୍ଡ ଆଗେଇ ଯାଇ ଫେରି ଚାହିଁଲେ—"କହୋ…।"

ଚାମେଲିଙ୍କୁ ପାଖରେ ପାଇ ମୋ ମୁହଁରେ ହସ ଖେଳି ଉଠିଲା—ଶାନ୍ତ ଦୁର୍ବଳତାର ହସ ।

"ତୁମ ଦେହ ତ ଭାରି କାହିଲ ହୋଇଯାଇଛି !" ଗୃହମେ ଉତ୍କଣ୍ଠାର ସହିତ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

"ହଁ, ଦଶବାର ଦିନ ମ୍ୟାଲେରିଆ ହେତୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ପଡ଼ିଥିଲି ।"

"କାହିଁ—ମୋ ପାଖକୁ ତ ଲେଖିନାହିଁ ।" ସେ ଦାବୀ କଲେ । "ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖିଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ?"

ରାମସ୍ୱରୂପ କଣ ଭାବୁଥିବେ ?

ଗୋଟାଏ ସୁବିଧାଜନକ କୈଫିୟତ୍ତ ଖୋଜିବାକୁ ସମୟ ଲାଗିଲା । "ତୁମର ପୂର୍ବରୁ ଦେଇଥିବା ଶେଷ ଚିଠିରେ ତ ତୁମ ଫେରିବା କଥା ଲେଖାଥିଲା ?"

"ହୁଁ ।"—କୈଫିୟତ୍ତ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଅଧିକ କାଳ ସିଧା ଠିଆ ହୋଇ ନପାରି ପାଖର ଖମ୍ବଟାକୁ ଆଉଜି ପଡ଼ିଲି । ଗୃହମେଲି ଏଇଥର ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ଦେଖିସାରି ନମସ୍କାର କଲେ; କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଖିରେ ସ୍ନେହ-କଣା ନ ଥିଲା—ଗମ୍ଭୀର ନିରପେକ୍ଷତା । ବନ୍ଧୁ ପ୍ରତିନମସ୍କାର କଲେ ।

"ଗୀତା କିପରି ଅଛି ?"

"ବେଶ୍ ଭଲ ଅଛି ।"—ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ହସଟିକକ ଯେପରି ଇଚ୍ଛାବିରୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଏକପ୍ରକାର ଅସଂଯତ ମନେ ହେଲା ।

ଗୃହମେଲି ହଠାତ୍ କୌତୁକିଆ ହସ ଖେଳାଇ କହିଲେ—"ଦେଖ ତ—ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଆସି ଗଳ୍ପ କରି ସାରିଲିଣି । ଅଥଚ ଏ ଯାଏଁ ଗୋଟାଏ ନମସ୍କାର ମଧ୍ୟ କରିନାହିଁ । ଆଚ୍ଛା, ଏବେ ନମସ୍କାର ।"—ମୁଁ ହସିଲି ।—ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ପିଲାଳିଆ ହସ ଶୁଭି ନାହିଁ ।

"କାଲି ପୁଣି ଆସିବ ତ ?" ଗୃହମେଲି ଯିବାପାଇଁ ଉପକ୍ରମ କଲେ ।

"ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ।" ମୁଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲି ।

"ହଁ—ତାପରେ ?" କିଛି ଦୂର ଆଗେଇବା ପରେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ନୀରବତା ଦେଖି ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି, "ବିବାହ କଥା କଣ ହେଲା ?"

ବନ୍ଧୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରି ନ ଥିଲେ । ଆଜି ଯେତେବେଳେ ଆରମ୍ଭ କଲେ—ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ ଆଗ ଭଳି ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲା ।

ଶୀତଦିନର କଅଁଳିଆ ଆକାଶ ଛାତିରେ ମୃଦୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ ଗୁଡ଼ି-ଗୁଡ଼ିକ ଭଳି । ସମୟର ଶାନ୍ତ ନୀରବତା ଭିତରେ ମୁଁ ମୋର ମଧୁର ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ମେଲି ଲଗିଥିଲି । ଚମେଲି ସହିତ ଆଜିର ଏଇ ଦୁଇ ଚାରି ପଦ କଥା । ବହୁଦିନର ବ୍ୟବଧାନ ପରେ ଦେଖିବାର ଉତ୍କଣ୍ଠା—ମୋର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ନେଇ ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ବେଗ—ଆଉ ଚିଠି ନ ଦେବା ହେତୁ କୈଫିୟତ୍ର ଦାବୀ ।—ସେ କେଉଁ ଜୋରରେ ? ଉତ୍ତର ଜାଣି ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ମୁଁ ତୃପ୍ତି ପାଉଥିଲି ।

କିନ୍ତୁ ଅବୁଢ଼ା ସାବୁଢ଼ା କଳା ଧଳା ମେଘ ସହିତ ଦମକାଏ ପବନ ଆସି ଯେପରି ଗୁଡ଼ିର ମୃଦୁ ଆନ୍ଦୋଳନର ସମତା ନଷ୍ଟ କରି ଲାଗେ, ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କ ଆଜିର ବ୍ୟବହାରର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ମୁଁ ସେପରି ଅସ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କଲି ।

ଚମେଲିଙ୍କ ସହିତ ମୋର ନୂତନ ସମ୍ପର୍କ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଖୋଲି ପାରି ନାହିଁ—ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ଖୋଲି ପାରିବି ମୋର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ……ବନ୍ଧୁ କଣ ସତରେ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ? ଗତବର୍ଷର ବ୍ୟବହାର, ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କର ଫୁସ୍‌ଫାସ୍—ଶୁକସୁରର ଘଟଣା— ଏ ସବୁ ଜାଣିବା ପରେ ଆଜି ତାଙ୍କର ଖୁସି ହେବା ଛଡ଼ା ଗମ୍ଭୀର ହେବା ତ ଆଦୌ ଉଚିତ ନ ଥିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଏହି ସବୁ କଳାମେଘିଆ ଭାବନାଗୁଡ଼ିକ ଉଭେଇ ଗଲା—ଯେତେବେଳେ ରାମସ୍ୱରୂପ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ । ଢଳଢଳିଆ ଗଳାରେ ପୁରୁଣା ଖାସିଦ ବହୁଦିନ ପରେ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିବା ଭଳି ସେ ଚାକରକୁ ଡାକ ପକାଉଥାନ୍ତି ।

ଖାଇବାବେଳେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର କ୍ଷୁଧା କିଛି କମ୍ ନ ଥିଲା । ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ—କନ୍ୟା କଥା—ଗାଉଁଲି ହାସ ପରିହାସ ସମସ୍ତ ସେ ଅସରନ୍ତି କହି ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଭୁଲିଗଲି ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୋର ଅଭିଯୋଗ । ନା, ସେ ବଦଳି ନାହାନ୍ତି—ଚିର ଦିନ ଭଳି ସରସ ଆଉ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ।

ପରଦିନ—କ୍ଲାସ ଆରମ୍ଭ ହେବାକୁ ଆଉ କିଛି ଡେରି ଥାଏ । ଖାଙ୍ଗମେଳରେ ମୁଁ ଗପି ଲାଗିଛି । ଗୃହମେଳୀ ଆସି କହିଲେ—"ନମସ୍ତେ ।"

ଇଙ୍ଗିତ ବୁଝି ମୁଁ ଅନୁସରଣ କଲି ।

"କିପରି ଲାଗୁଛି ?" ସେ ପଚାରିଲେ ।

ଅଧିକା ସବଳ ହେବାର ଛଳନା କରି ହାତ ହଲାଇ ଉତ୍ତର ଦେଲି, "ବେଶ୍ ବଳଶାଳୀ ।"

"ହୁଁ—ଆଉ ଗୁଡ଼ାଏ ଦେଖାଇ ହୁଅନି । ବାପା ଶୁଣି ଭାରି ଦୁଃଖିତ ଆଉ ବିରକ୍ତ ହେଲେ ।"

"ବିରକ୍ତ—କାହିଁକି ?"

"ଚିଠିରେ ଜଣାଇଲ ନାହିଁ କାହିଁକି ?" —ଆଖିରେ ତାଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟାମି । "ଆଜି ଆମ ଘରକୁ ଆସିବ ?"

"ଚେଷ୍ଟା କରିବ ।"

"ହଁ, ମନଦେଇ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସି ପାରିବ"—କୌତୁକ ମିଶା ସ୍ୱର ।

ରାମସ୍ୱରୂପ ସକାଳେ ଖିଅର ହେବାବେଳେ ଖୁସି ମିଜାଜ୍‌ରେ କହୁଥିଲେ— "ସରୋଜ, ଆଜି ସିନେମା ଦେଖିଗଲେ କିପରି ହୁଅନ୍ତା ?"

"ମନ୍ଦ ନୁହେଁ ।"

"ତୁମେର ମତ ପ୍ରକାଶ ଢଙ୍ଗଟା ମଧ୍ୟ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ"—ରାମସ୍ୱରୂପ ହସି ଉଠିଥିଲେ ।

କ୍ଲାସ ପରେ ଗୃହମେଲ୍ସି ଜିଦ୍ କଲେ— "ନା—ବାପା କହୁଛନ୍ତି ଅଜ ଯିବାକୁ ହେବ । ତିନଦିନ କାଳ ଭର୍ତ୍ତି ଅସିଲଣି । ଅଜ ଅଉ ଛାଡ଼ିବ ନାହିଁ ।"

କାରଟା ଠିକ୍ଏ ମୁହଁ ଠେକ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ପୁଣି ସେଇ ପରିଚିତ କୋଠାଟି । ଫୁଲଗଛଗୁଡ଼ିକ ଋତୁ ବଦଳରେ କିଛି ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ନେପାଳୀ ବୁଢ଼ାଟି ସଲାମ ଦେଲା । "ତବୀୟତ୍ ଖରାପ୍ ଥା— ବାବୁଜୀ ?"

ସେଇ ପ୍ରଶ୍ନ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲି ।

ମୁଖର୍ଜି ମହାଶୟ ଅପେକ୍ଷାରେ ଥିଲେ । "ଅସ ବାପା ଅସ, ଅରେ—ସତକୁ ସତ ଭାରି ଶୁଖି ଯାଇଛ ତ । ମୁଁ ସବୁ ଶୁଣିଛି ।"

ଦୁର୍ବଳତାର ପ୍ରତିରକ୍ଷକ ହସଟିଏ ଟାଣି ମୁଁ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲି । ଗୃହମେଲ୍ସି ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

"ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ପୁରୀରେ ତୁମ ସହିତ ଦେଖା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତୁମେ କୁଆଡ଼େ ଆମେ ଯିବାର କିଛିଦିନ ଆଗରୁ କୋଉଠି ଚାଲି ଯାଇଥିଲ ?"

"ଅଜ୍ଞା-ହଁ ।"

ଅଭ୍ୟାସବଶତଃ ପ୍ରଜାପତି କଣ ଢ଼ିଆଁଇ ଅଙ୍ଗୁଠି ଟିପ ବାଡ଼େଇ ସେ ପୁଣି କହି ଲାଗିଲେ— "ତୁମ ନନାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲା । ହେମେନ୍ ଦା ମୋର ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ—ଜଣେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ।"

"ନନାଙ୍କୁ ମୋ ବିଷୟରେ କିଛି କହିଥିଲ ?"—ପ୍ରଶ୍ନଟା ସେ ମୋ ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ ଯେପରି ।

ଲଜ୍ଜାର ବିଷୟ—ମୁଁ ଦିନେ ହେଲେ ନନାଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ କହିବାକୁ ସାହସ କରିନାହିଁ । ବଞ୍ଚାଇବାପାଇଁ କହିଲି "ନା—ଅଙ୍କଲ—ସୁବିଧା ପାଇନାହିଁ ।"

ନିଶ୍ଚଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ କିଛିକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଖାପଛଡ଼ା "ହୁଁ" କଲେ । ମୋ କଥାଟାକୁ ସେ ସରଳ ବିଶ୍ୱାସରେ ନେଇ ନାହାନ୍ତି ।

"ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ 'ଶଟି ଲେଖିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ମନେ କରିଥିଲି ।" ସେ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରି କହିଲେ, "କିନ୍ତୁ—"

ମୁଁ ସନ୍ଦିହାନ ହେଲି । ମୁଖର୍ଜି କେବଳ ଦୁଃଖିତ ହୋଇଛନ୍ତି ନା ବିରକ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି, ଠଉରାଇବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । କାରଣ ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ନ ଥିଲା ।

ଗୃମେଲା ଚାହା ନେଇ ଆସିଲେ । ଚାହା ସମୟରେ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ଦୁର୍ବୋଧ ଗମ୍ଭୀରତା ନ ଥିଲା । ପୂର୍ବପରି ସେ ହାସ୍ୟମୟ, ସୁଧାମୟ ଆଉ ଗଳ୍ପମୟ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ପୁରୀରେ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର—ସମୁଦ୍ରର ଦୃଶ୍ୟ—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନକୀର୍ତ୍ତି—ବୀରତ୍ୱ ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ—ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଭାବ—ନୂତନ ଜାଗରଣ—ଏସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ମୁଖର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ମନ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ାକ ମୋ ପକ୍ଷରେ ବେଶ୍ ସୁଚିନ୍ତିତ ମନେ ହେଲା । କିଛି ପୂର୍ବର ଅସ୍ୱସ୍ତି ମୋର ଉଭେଇ ଯାଇଥିଲା ।

ରୁମାଲରେ ହାତ ପୋଛୁ ପୋଛୁ ଖଣ୍ଡିକାଶ ମାରି ଆଖିରେ କୌତୁକ ଝଲସାଇ ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି କହିଲେ, "ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ହେବ ସରୋଜ । ପୁରୀରେ ଗୃମେଲା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଶିଖିବାପାଇଁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା—ଆଶାକରେ, ଭଙ୍ଗା ଭଙ୍ଗା ଓଡ଼ିଆ ନେଇ ତୁମ ସହିତ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିବ ।"

ଗୃମେଲା ବାପାଙ୍କ କଥାରେ ନଜର୍ ଦେଲେ— "ହଁ, ମେ ଭୁଲ୍ ଯାଇଥିଲି ।"

ହସ ରୋକିବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ଡାକ୍ତର ମୁଖାର୍ଜି ତୃପ୍ତିର ହସ ହସି ପାଖ ଘରେ ପଶିଗଲେ ।

"ଭାଷା ପରମାର୍ଜିତ ହେବାକୁ ଅଧିକ ଶିକ୍ଷା ଦରକାର ।" ଗୃମେଲାଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଦେଲି ।

"ସତେ ?" ଏଇଥର ଗ୍ରୃମେଲାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଉଚ୍ଚାରଣ । ଖୁସି ଲାଗିଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାକରଣ ନେଇ କିଛି ସମୟ ଆଲୋଚନା ହେଲା ।

କ୍ରିୟାର କାଳ ନେଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କୌଣସି ଏକ ସମ୍ଭବତଃ ଜଟିଳ ତତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରବୀଣ ଶିକ୍ଷକ ଭଳି ବୁଝାଇ ଲାଗିଛି— ଆଉ ଗୃମେଲା 'ଅପଣଙ୍କ - ଅଜ୍ଞାଧୀନା ଛାତ୍ରୀ' ହିସାବରେ ଶାନ୍ତ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ତରେ ଶୁଣୁଥାନ୍ତି—ଏଇ ସମୟରେ ଡାକ୍ତର ମୁଖାର୍ଜି ପୋଷାକ ବଦଳାଇ ପଶି ଆସିଲେ ।

କ୍ଲାସ ଦେଖି ସେ କୌଣସି ମତେ ହାସ୍ୟ ସମ୍ବରଣ କରି ନେଇଥିବେ । ଗଳା ମାଜି ନେଇ କହିଲେ— "ମା ଗ୍ରୃମେଲା—ତୁମେ ଗଳ୍ପ କରୁଥାଅ । ମୁ ତାହେଲେ ଆସେ ସରୋଜ ।"

ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କ ନିର୍ଗମନ ପରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ପରସ୍ପରକୁ ଦେଖି ହସି ଉଠିଲୁ ।

"ତୁମ ବାପା ଆମକୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କ'ଣ ଭାବିଥିବେ ?"

ଗୃମେଲା ମୋ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲେ । "ଯାହା ଭାବିଥାନ୍ତୁ"— ସେଇ 'ମୁଗ୍‌ଧା' ।

ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା ବୋଧହୁଏ । "ହଁ, ବାପା ତୁମକୁ ଆମ ବିବାହ ବିଷୟରେ କିଛି ପଚାରିଥିଲେ ?"

"କାହିଁ—ନା' ତ ।"

"କାଲି ବାପା ପଚାରୁଥିଲେ ସରୋଜ ବିବାହ ପାଇଁ ବାପାଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ମତି ଆଣିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ । ମୁଁ କହିଲି—ଘରକୁ ଡାକି ଆଣି ପଚାରିବି । —ବାପା ତାହେଲେ ପଚାରି ନାହାନ୍ତି ?"

କଥାଟା ଏବେ ବୁଝି ପାରିଲି । କହିଲି—"ହଁ, ତୁମ ବାପା ଅବଶ୍ୟ ଇଙ୍ଗିତ କରିଥିଲେ—ମୁଁ କିନ୍ତୁ ଧରି ପାରି ନ ଥିଲି ।"

"ତାହାହେଲେ ନନାଙ୍କର ସମ୍ମତି ପାଇଛ ?" ସେ ଆଗ୍ରହରେ ପଚାରିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରକ୍ଷଣରେ ମୋର ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଦେଖି ସେ ଆଗ୍ରହ ଉଭେଇଗଲା ।

"କଣ ନାରାଜ ?" ସେ ବିପଦ ଗଣିଲେ ।

"ନା—ମୁଁ ନିଜେ ତାଙ୍କୁ ସାହସ କରି ପଚାରି ନାହିଁ ।"

ନିଜକୁ ଦୋଷୀ ମନେ କଲି । ଗୃତମେଲା ମଧ୍ୟ ଗୁମ୍ ମାରି ବସି ରହିଲେ—ଖାରବତା ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ମନେ ହେଲା । କିନ୍ତୁ କଣ କହିବି, ଭାବି ପାରୁ ନ ଥାଏ ।

ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଗୃତମେଲା ହସ ଖେଳାଇ ମୋର ହାତ ଧରି କହିଲେ—"ହଉ, ସେଥିପାଇଁ ଦୋଷୀ ଭାବି ତୁମକୁ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ବିବାହ ତ ଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଆଉ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା —କେବଳ ବାପାଙ୍କର ବ୍ୟାକୁଳତା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମର କଥା ପାଇଛି— ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବି—ବୁଝିଲ ?"

ଏଇ ସହୃଦୟତା—ବୋଧଶୀଳା ଆଶ୍ୱାସନା !

ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ କୌଣସି ଗୋଟାଏ ପତ୍ରିକାର ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇ ବାମସ୍ୱରୂପ ମନ ଦେଇ ଦେଖି ଲାଗିଥାନ୍ତି । ମୋର ପାଦ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିପାରି କହିଲେ—"କିଏ ସରୋଜ ? ବାଃ, ବେଶ୍ ତ ସିନେମା ଦେଖା ହେଲା ?"

ସକାଳର କଥାଟାକୁ ନେଇ ସେ ଯେ ମୋ ଅପେକ୍ଷାରେ ବସିଥିବେ —ସେ ଧାରଣା ମୋର ନ ଥିଲା । "ସତରେ ତୁମେ କଣ ମୋର ଅପେକ୍ଷାରେ ଥିଲ ?" ମୁଁ ହସି ହସି ପଚାରିଲି ।

"ଅପେକ୍ଷା ?" ସେ କିଛି ବିରକ୍ତି ସହିତ କହିଲେ । "କେତେଟା ବାଜିଲାଣି ଦେଖ ତ ?—ସାଢ଼େ ଅଠ ! ଏତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ ଶୁଣେ ।"

ଲୁଆଡ଼େ ମିବାକୁ ଥିଲେ ସେ କଥା ଆଗ ଜାଣି ରଖିବା ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଅଭ୍ୟାସଗତ ପୁରୁଣା ଦାବୀ । ସତ କଥା କହିଲେ ସେ କଣ ଭାବବେ ?

ହାଲୁକା ଗଳାରେ କହିଲି—"ଆଜି ଗୃମେଲୀ ଘରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଥିଲା··· ।"

"ଓଃ ।" ରାମସ୍ୱରୂପ ଏଇ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଶବ୍ଦ ଧୀର ଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବସି ରହିଲେ । କାହିଁକି—କେଉଁ ବିଷୟରେ କିଛି ସୁଦ୍ଧା ପଚାରିଲେ ନାହିଁ—ପୁଣି ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଧୂଆଁ କଳା ମେଘର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

"ତାହାହେଲେ 'ସେକେଣ୍ଡ ଶୋ' ଯିବା ?" ଅସ୍ୱସ୍ତି ବିବୋଧ ଭାବର ଗୁରୁତ୍ୱ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

ବନ୍ଧୁ ସହଜ ଗଳାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ନା—ସବୁଠୁ ସୁବିଧା ହେବ ରବିବାର ଦିନ । ଗୋଟାଏ ଭଲ ଖେଳ ବାଛି ନେବା ।"

ଏହାପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସ୍ୱାଭାବିକ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୋର ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ ଗୃମେଲୀ ସହିତ ମୋର ସମ୍ପର୍କ ନେଇ ରାମସ୍ୱରୂପ ଚିନ୍ତିତ । ହୁଏତ ଅନୁକୂଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି··· ।

ଗୃମେଲୀ ସହିତ ଏଣିକି ପ୍ରତିଦିନ ସାକ୍ଷାତ୍ ଆଉ ଆଳାପ ହୁଏ । ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ ଏକ ପ୍ରକାର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ରାମସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ ମୋର ଯିବା ନ ଯିବା କିମ୍ବା ଆସିବାରେ ଡେରି ହେବା ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାନ୍ତି ନାହିଁ । ଗୃମେଲୀ ନେଇ ପରୋକ୍ଷ ଆଲୋଚନାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ସ୍ପୃହା ନ ଥାଏ—ଯଦିଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ସେ ଆଗଭଳି ସହଜ ଆଉ ସରସ ।

ଉଦ୍‌ବେଗଭରା ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଲେଖିଛନ୍ତି—"...ବାବା, ଜାଣିବ । ଶେଫାଳିକାର ଆଖି ଦିଓଟି ହଠାତ୍ କାହିଁକି ଖରାପ ହୋଇଯାଇଛି । ଦିନବେଳେ ସୁଦ୍ଧା ଝାପ୍‌ସା ଦେଖାଯାଉଛି । ନ-ଥିଲା ଘରେ ଏଇ ହାତୀ ବେମାର । କିପରି ତାକୁ ଭଲ କରିବି ଭାବି ପାରୁନାହିଁ । ଡାକ୍ତର ପାଖକୁ ଯାଇ ବୁଝିଲି— ସପ୍ତାହକୁ ଦୁଇ ତିନିଟା ଇଞ୍ଜେକସନ୍ ଦେଲେ କେତୋଟା ମାସରେ ଭଲ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏତେ ଟଙ୍କା କେଉଁଠୁ ପାଇବି ? ଶେଫାଳିକାକୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଦେବ ବୋଲି ଆଶା କରେ ।...

। ଇତି ।

ତୁମର

ମା' ।"

ଶେଫାଳିକା ଲେଖିଛନ୍ତି—..."ଦାଦା, ମନେ ଅଛି, ତୁମେ ଆଗ ଚିଠିରେ ଲେଖିଥିଲ, "ତୁମର ଶାନ୍ତ ସରଳ ଆଖି ଦୁଇଟି ?" ଦୁଃଖର କଥା ମୁଁ ସେଇ ଦୁଇଟିକୁ ହରାଇ ବସୁଛି । ଆଖି ଦିଓଟି ଚାଲିଗଲେ ମୁଁ ଆଉ କିପରି ଚଳିବି ଦାଦା ?"—ଅସହାୟ ବାଳିକାଟିର ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ମୋ କାନ ମୂଳରେ ବାଜି ଉଠିଲା ।

"ମୋତେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଦେବ ।...

ତୁମର

ସ୍ନେହର

ଶେଫାଳିକା ।"

କଣ ବା ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ଲେଖିବି ? ସେଥିରେ କଣ ଆଖି ଦିଓଟି ଫେରି ଆସିବ ?

ଫୋଟୋଟିକୁ ବାହାର କରି ଦେଖି ଲାଗିଲି । "ଶାନ୍ତ ସରଳ ଆଖି ଦୁଇଟି" ମନେ ମନେ ଅବୃତ୍ତି କଲି । ହଁ—ଥରେ ଟିକିଏ ଲେଖିଥିଲି । ଏଇ ଫୋଟୋଟିରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଶାନ୍ତ—ସରଳ । ଅନେକବାର ସେଇ ଦୁଇଟିରେ ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା—ପ୍ରେମ-ଅଭିମାନ—ଈର୍ଷା—ପରିହାସ—କ୍ରୋଧ-ଘୃଣା··· । ବିଶ୍ୱାସ ମୋତେ ସ୍ନେହ ଦେଇଥିଲା । ତାର ଏହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ମୁଁ କଣ କିଛି ହେଲେ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ?

ନନାଙ୍କ ପାଖରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ପାଇ ନାହିଁ । ତଥାପି ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ··· । ଶେଫାଳିକା—ବିଶ୍ୱାସ ଶେଫାଳିକା ··· ।

ଅସରନ୍ତି ଭାବନା··· ।

ଅରେ, ସାତଟା ବାଜି ଗଲାଣି !। ମନେ ପଡ଼ିଲା—ଆଜିକା କଲେଜର ବିଦାୟ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୋର ଦାୟିତ୍ୱ । ରାମସ୍ୱରୂପ ଅପେକ୍ଷା କରି ବିରକ୍ତ ହୋଇଥିବେ । ଗୃହମେଲା ସାଢ଼େ ଛ'ଟାକୁ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ଜବାବ ନେଇଥିଲେ । ଆଃ—କି ଲଜ୍ଜାକର ! ଏତେଦୂର ଦାୟିତ୍ୱହୀନତା···।

"ଏତେବେଳଯାଏଁ କଣ କରୁଥିଲ ?" ରାମସ୍ୱରୂପ ଯଥାସମ୍ଭବ ବିରକ୍ତି ଲୁଚି ନେଇ ପଚାରିଲେ, "ସମସ୍ତେ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ଅଥଚ ସେକ୍ରେଟେରୀ ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇ ମଧ୍ୟ ତୁମର ଦେଖା ନାହିଁ । ଭାଗ୍ୟକୁ ପ୍ରଧାନ ଅତିଥି ଏଯାଏଁ ଆସି ନାହାନ୍ତି···।"

ନିଜର ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର କଟୁ ସମାଲୋଚନା ଆଉ ତୀବ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି ଗ୍ରୀନ୍‌ରୁମ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଗୃହମେଲା ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଆଉ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ନିଜେ ତନ୍ନ ଖୋଜି ଖୋଜି ଆସି ହାଜର । "ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର—ତୁମର ଦାୟିତ୍ୱଜ୍ଞାନ ଥିବା ଦରକାର ।" ସେ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିଲେ ।

"ମୋର ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି, ସାର୍ ।"

"ଆଚ୍ଛା—ଶୀଘ୍ର ଆସ ।" ମୋର ବିନୟରେ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱର ବଦଳି ଥିଲା ।—ଗୃମେଲା ମୋର ଏହି ଦାୟିତ୍ୱହୀନ କାର୍ଯ୍ୟ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲେ—ସେ କଥା ମୁଁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝିଥିଲି ।

ସୌଭାଗ୍ୟବଶତଃ ମୋର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ମୁଁ ଦିଆ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ-ଅନୁଯାୟୀ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଶିକ୍ଷା-ମନ୍ତ୍ରୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣାନନ୍ଦ ଯେତେବେଳେ ଆମ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଲେସୀମା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସାହାଯ୍ୟ ସମିତିର ସୁବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ଅନୁକୂଳ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କଲେ—ନିଜେ ଭିନ୍ନ ମଧ୍ୟ ମୋ ପ୍ରତି ପ୍ରଶଂସା ବୃଷ୍ଟି ଢାଳି ଲଗିଲେ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଧାନ ଅତିଥିଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମୋତେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇ ଦିଆଗଲା—ଉପସ୍ଥିତ ଜନତାର ଉତ୍ସାହ ଦେଖି ମନେ ହେଲା—ମୋର ଅଳ୍ପକ୍ଷଣ ପୂର୍ବର ଅପ୍ରିୟତା ଅନେକ ଅଂଶରେ କମିଯାଇଛି । ଆଶ୍ୱସ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ନେଲି ।

ଗୃମେଲା ତାଙ୍କର ଅଭିନୃତ୍ୟଟିରେ ବିଶେଷ ପ୍ରଶଂସିତ ହୋଇ-ଥିଲେ । ଟିକଟ ବିକ୍ରିରୁ ମଧ୍ୟ ଆଶାତୀତ ଅଦାୟ ହୋଇଥିଲା ।

"ଯାହାହେଉ, ନିର୍ବିଘ୍ନରେ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଶେଷ ହୋଇଗଲା ।" ଫେରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବାବେଳେ ଗୃମେଲା କହିଲେ, "ମୋର ଭୟ ହେଉଥିଲା—ତୁମେ ହୁଏତ ନିନ୍ଦା ପାଇବ । କିନ୍ତୁ—ସତରେ, ତୁମେ ଏତେ ଡେରି କଲ କାହିଁକି ?"

"ପରେ କହିବି ।" ଉତ୍ତର ଦେଲି । କିନ୍ତୁ ଗୃମେଲାଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ କାରଣଟି କହିବା ଉଚିତ କି ନୁହେଁ ଭାବି ପାରୁ ନ ଥିଲି । ଶେଫାଳିକା ବିଷୟ ଯଦି ଭାବି ବସେ— ?—ବିଦାୟ ନେଇ ଫେରିଲି ।

"କାହିଁକି ?" ପ୍ରଶ୍ନସ୍ୱରୂପ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ନୀରବରେ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ବଢ଼ାଇଦେଲି । ସେ ଅବଶ୍ୟ ପଢ଼ିପାରି ନ ଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଇଙ୍ଗିତ ସେ ବୁଝିପାରିଥିଲେ । ଘୃଣା ଅଭିମାନରେ ଭରା ତାଙ୍କ କପାଳରେ ଅଙ୍କିହୋଇ

ପୁଣି ଲାଗିଗଲା । ସଂଯତ ହୋଇ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "କଣ ଲେଖା ହୋଇଛି ?"

ଅକ୍ଷିର ରୋଗ ଆଉ ତାର ଟଙ୍କାର ଖର୍ଚ୍ଚ—ମୁଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ସହଜ ଭାଷାରେ ବୁଝାଇଦେଲି । ସେ ପ୍ରଥମେ ବିସ୍ମିତ ପରେ ନରମ ହେବାପରି ଜଣାପଡ଼ିଲେ ।

"ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ କେତେବେଳେ ପାଇଲ ?"

"କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ।"

"ଓଃ, ସେଥିପାଇଁ ତୁମର ଡେରି ହୋଇଥିଲା ?"—କଥାଟା ଯେପରି ନା ସହଜ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ଥିଲା ।

କିଛିକ୍ଷଣ ନୀରବତା ପରେ ସେ କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା ଦେଖାଯିବ, ଟଙ୍କାଟା କେତେବେଳେ ଦରକାର ?"

"ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ମିଳିପାରେ ।"

"ଅଚ୍ଛା ।"

କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ବାହାରିଗଲେ ।

ସ୍ନେହଶୀଳ ରାମସ୍ୱରୂପ ! ମନରେ କଷ୍ଟ ହେବ ବୋଲି ପ୍ରତିକୂଳ ମତ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଅଥଚ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଏଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର କଳ୍ପିତ ବିରୋଧୀ ମତ ନେଇ ମୁଁ ପୁଣି ଦିନେ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲି !

ଦୁଇଦିନ ପରେ ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ନାମରେ ଶେଫାଳିକାର ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇମାସର ଟଙ୍କାର ଖର୍ଚ୍ଚ ପଠାଇଦେଲି ।

କେତେଦିନ ପରେ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଚିଠି ଦେଲେ···"ବାବା, ତୁମ ପାଖରୁ ଟଙ୍କା ପାଇ ଆମେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମଣିଲୁ । ମୁଁ ଶେଫାଳିକାର ଆଖି କଥା ଲେଖିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ଏତେ ଟଙ୍କା ପଠାଇବ ବୋଲି ଭାବି ନ ଥିଲି ।······ତୁମେ ରାଜା ହୁଅ ବାବା, ଭଗବାନ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।"

ଶେଫାଳିକା ଦେଇଥିବା ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଏଇ ଚିଠିର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ମାତ୍ର ।

ମୃଣ୍ମୟୀ ହଠାତ୍ ଦିନେ ପଚାରିଲେ—"ବହୁତ ଦିନ ହେଲା ଦେଖୁଛି, ତୁମେ ଯେପରି କିଛି ଗୋଟାଏ ଭାବି ଲାଗିଛ । କଥା କଣ ? ମୋତେ କହୁନାହଁ କାହିଁକି ?"

ତରୁଣ ଯାଇ ବେଖାଡିରୁର ଛଳନା କଲା—"କାହିଁ—ନାହିଁତ ! କେଉଁଦିନଠାରୁ ତୁମେ ଏତେ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ପାଲଟି ଗଲଣି ?"

"ନ ଭାବୁଥିଲେ ଭଲ । କିନ୍ତୁ ଯଦି କିଛି ଭାବି ଲାଗିଥାଅ, ତେବେ ମୋ ପାଖରୁ ଅନେକ ଦିନ ଲୁଚାଇ ରଖିବା ଚେଷ୍ଟା କରିବା ବୃଥା—ସାବଧାନ !" ଶେଷଆଡ଼କୁ ସେ ହସି କହିଲେ ।

ମୃଣ୍ମୟୀଙ୍କ କଥାଟାକୁ ବାଆଁରେଇ ଦେଇଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକରୁ ବୁଝିପାରିଥିଲା—ସେ ଦିନ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀରୁ ପୁଣି ଚିଠି ପାଇଲା—"ବାବା, ମାସକ ଚିକିତ୍ସା ପରେ ଶେଫାଳିକା ଏବେ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦେଖିପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ ବାବା—ରାଗ କରିବ ନାହିଁ । ଗରିବ ଘର କଥା—ଏଇ ମାସକ ଭିତରେହିଁ ତୁମର ପଠାଇଥିବା ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ଖାଇବା ପିଇବା ଆଉ ଔଷଧପଥ୍ୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଗଲା । ଏବେ ଆଉ ଥରେ ଚିକିତ୍ସା ସକାଶେ ଭାବନା ପଡ଼ିଛି । ଏହା ବୋଲି ତୁମେ ଆଉ ଟଙ୍କା ପଠାଇବ ନାହିଁ... ।"

ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣି ରାମସ୍ୱରୂପ ଗୋଟାଏ ବିରକ୍ତିକର 'ହୁଁ' କରି ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଲେ । "ଦେଖ, ତୁମର ଏ ସବୁ ବିଷୟ ନେଇ କୌଣସି ପ୍ରକାର ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ତଥାପି—ତୁମର ଏତିକି ମନେରଖିବା ଦରକାର ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷର ଗୋଟାଏ ସୀମା ରହିଛି—ଭାବପ୍ରବଣତାର ମଧ୍ୟ । ଆଉ........."

ଅଦ୍ଭୁତ ସ୍ୱରରେ କହିଲା—"ତୁମେ ଯାହା କହୁଛ, ତାହା ସତ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ନିଜର ଭାବ-ସମ୍ପତ୍ତି ନେଇ "ମଣିଷ କାମ

କରିଗଲେ । ସମୟରେ ବିବେକର ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତାର ଶକ୍ତି ନ ଥାଏ । —ଏତିକି ଭାବି ତୁମେ ମୋତେ କ୍ଷମା ଦେଇପାର ।"—

—ମୋର ଯୁକ୍ତିର ଦୁର୍ବଳତା ମୁଁ ବୁଝିପାରିଥିଲି ।

"ମୋର କ୍ଷମା ଦେବା ନ ଦେବାରେ କଣ ଅଛି ?" ରାମସ୍ୱରୂପ ନରମହୋଇ କହିଲେ, "ମୁଁ କେବଳ ସାବଧାନ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ତୁମର ଏଭଳି ଭାବପ୍ରବଣତା ଫଳରେ ଅନ୍ୟ କାହାର କ୍ଷତି ହୋଇପାରେ ।"

"ମୁଁ ଜାଣିବାରେ ତ ମୁଁ କାହାର କ୍ଷତି କରୁନାହିଁ ।" ଯୁକ୍ତିର ଜୋରିରେ ମୋର କଥା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ମୁଣ୍ଡଟା ଗରମ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା ।

"ଯଦି କ୍ଷତି କରୁଥାଅ ବୋଲି କହେ ?" ସେ ଧୀରଭାବେ ପଚାରିଲେ । ତାଙ୍କର କଥା ପଛରେ ଯେପରି ପ୍ରମାଣର ଜୋରି ଥିଲା ।

ମୁଁ ସେହିପରି ଅହେତ ଆଉ ଶୁଷ୍କ ଗଳାରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି— "ଦରକାର ଥିଲେ ସାବଧାନ କରିଦେଇପାର ।"

କିଛିକ୍ଷଣ ଧରି ଅଶଙ୍କାମୟ ନୀରବତା— ।

"ତୁମେ ବୁଝିପାରୁ ନାହଁ ସରୋଜ—ତୁମେ କେଉଁ ଅବାଟରେ ଆଗେଇ ଚାଲିଛ ।" ଦୁଃଖିତ ସ୍ୱରରେ ଏତିକି କହି ବନ୍ଧୁ ଗୋଟାଏ ବାହାନାରେ ବାହାରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଭୂଙ୍କ ବିରକ୍ତି ନେଇ ମୁଁ ବସି ରହିଲି ।

—ସବୁଥର ଭଳି ଏଇଥର ମଧ୍ୟ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ବିରୋଧଭାବ ବେଶୀ ସମୟ ତିଷ୍ଠିପାରି ନ ଥିଲା । ରାମସ୍ୱରୂପ ଫେରିଆସି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ହାସ ପରିହାସର ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ବିଫଳ ହେବା ଦେଖି ମୋର କାନ୍ଧ ଉପରେ ହାତ ରଖି କହିଲେ—"ମୁଁ ତୁମକୁ ଅଯଥା କଷ୍ଟ ଦେଇଛି—ମୋତେ କ୍ଷମା କର ।"

ଏହା ପରେ ନୀରବତା ମୋର ସମୀଚୀନ ନ ଥିଲା, ଦୁହିଙ୍କ ଓଠରେ ସମାଧାନ ହସ ଫୁଟିଉଠିଲା ।

ସେଦିନ ମୁଁ ପୁଣି ଲକ୍ଷ୍ନୌକୁ ଟଙ୍କା ପଠାଇଥିଲି ।—ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଜଣାଇବାପାଇଁ ଦରକାର ମନେ କରିନାହିଁ । ସେ ମଧ୍ୟ ପଚାରିବା ଦରକାର ମନେ କରି ନ ଥିଲେ—ବୋଧହୁଏ ଆଗରୁହିଁ ଅନୁମାନ କରି ସାରିଥିଲେ ।

ନିଜର ଭୁଲ୍ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ନ ମାନିବାଟା ଯେପରି ମଣିଷର ଗୋଟାଏ ପ୍ରବୃତ୍ତି—ସାମାନ୍ୟ ଭୁଲ୍ ଥିବାସ୍ଥଳେ ନିଜକୁ ଗୁରୁତର ଦୋଷୀ ମନେ କରି ନିଜକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବା ମଧ୍ୟ ସେହିଭଳି ଆଉ ଗୋଟିଏ—ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ପ୍ରଥମଟିର ପରିଣାମ ମାତ୍ର ।

ମନିଅର୍ଡର କରି ଫେରିବାବେଳେ ମୋର ମନେହେଲା—ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ଭୁଲ୍ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ଯଦି ବାସ୍ତବିକ୍ ମୋର ଭ୍ରମ-ପ୍ରବଣତାରେ ଅଜାଣତରେ କାହାର କିଛି କ୍ଷତି କରୁଥାଏ—ତେବେ ତାଙ୍କର ସାବଧାନ କରିଦେବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ।

—ଧୂଆଁ ଭଳିଆ ଭାବନାଗୁଡ଼ାଏ ମୁଣ୍ଡଭିତରେ ଖେଳି ଲାଗିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବନ୍ଧୁ ବୁଲିଯିବାପାଇଁ ଉଦ୍ୟତ ଦେଖି କହିପକାଇଲି—"ତୁମର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ରାମସ୍ୱରୂପ, ମୁଁ ଯଦି ସତରେ ଅଜାଣତରେ କାହାର କ୍ଷତି କରି ଲାଗିଥାଏ, ତେବେ ମୋତେ ସାବଧାନ କରିଦେବା ତୁମର ଯଥାର୍ଥ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ।"

ରାମସ୍ୱରୂପ ମୋର ଏଇ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ଖିଲ୍ଲମୀ ଭାବିଥିବେ । "ଅଚ୍ଛା, ସେ କଥା ଦେଖାଯିବ ।" ସେ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲି । —ମାନସିକ ଉତ୍ତାପ ବଢ଼ିଚାଲିଲା ।

ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଏକମୁଖୀ ଶକ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟଚ୍ୟୁତ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସହିତ ଧକ୍କା ଖାଇ ଦିଗ ଫେରେଇ ନିଜର ଶକ୍ତି-ସମତା ନଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ...

ଗୃହମେଳା ପାଖକୁ ନ ଯାଇ ସେଇ ନିଃଶବ୍ଦ କୋଠରୀରେ ଏକାକିଆ ବସିରହି ଅତୀତର ଗୋଟାଏ ରଫା କରିନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଅଶାନ୍ତ ମସ୍ତିଷ୍କ ନେଇ ଅତୀତକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଲାଗିଲି ।—ରଙ୍ଗସ୍ୱପ୍ନ ଯୁବକ—

ଅଗ୍ରାର ବେଶ୍ୟା—ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ପ୍ରେମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା—ଗୃମେଲାଙ୍କର ଆକର୍ଷଣ··· ।

ମୁଁ କାହାର କ୍ଷତି କରିପାରେ ବୋଲି ରାମସ୍ୱରୂପ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି ?—ଗୃମେଲା ?

ସମ୍ଭବ । ଆଉ ତାଙ୍କର ଅନୁମାନ ହୁଏତ ଠିକ୍ ।—ନ ହେଲେ ମୋର ଏ ସବୁ ପାଗଳାମି କାହିଁକି ?—କେଉଁ ଏକ ଦରିଦ୍ରା କୃଷ୍ଣିହୀନା ସଂସ୍କୃତିହୀନା ତରୁଣୀ—ନୈତିକତା ଯେ ବୁଝେନା—ଅଶ୍ଳୀଳତା ଯାହାର ଆଦର୍ଶ··· ।

କିଛି ଗୋଟାଏ ବାଧା ଦେଲି ।

କିନ୍ତୁ ସେଇଟା ଭୁଲ୍ । ସ୍ନେହ କିମ୍ବା ପ୍ରେମର କଳ୍ପିତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନେଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହିବା ମୋର ବୋକାମି । ନିଛକ ପ୍ରେମ ଛଡ଼ା ସେ ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ । ନଚେତ୍ ତାର: ବେମାରର ଖବର ପାଇ ଅସନ୍ଧ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭୁଲି ଏତେଦୂର ଭାବପ୍ରବଣ ହେବା କାରଣ ? ପୁଣି ଏଇ ଶେଷ ଚିଠିରୁ—ସେମାନେ କାଳଙ୍କ ଭାବରେ ପୁଣି ସାହାଯ୍ୟ ଚାହିଁଥିବା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଅକୃତ୍ରିମ ବନ୍ଧୁର ବିରୁଦ୍ଧ ମତ ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଅର୍ଥ ?

ହଁ—ମୁଁ ଏତେଦିନ ଧରି ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ପ୍ରେମ କରି ଆସିଛି—ଅଲକ୍ଷିତଭାବରେ । ରାମସ୍ୱରୂପ କେବଳ ଏଇ ସତ୍ୟଟିକୁ ମୋ ଆଗରେ ଖୋଲି ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ।

ଓଃ ! ଗୃମେଲାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୁଁ ତେବେ ଅନ୍ୟାୟ କରିଆସିଛି ।

—ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ ନେଇ ଖେଳିବା ମୋର ବର୍ବରତା ।······

ମୁଣ୍ଡ ଘୂରି ଲାଗିଲା ·········!

ଏହାପରେ ଆଉ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ଧରି କଲେଜ ଯାଇନାହିଁ ଗୃମେଲାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ଭେଟିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସାହସ ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୋର ଏଇ ନୂତନ 'ସତ୍ୟ' ପ୍ରକାଶ କରିବି କିପରି ; ଏତେବଡ଼ ଧକ୍କା—ସେ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବେ ?

ତୁମ କଥାରେ ମୋର "ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।"—କେତେ ନିର୍ଭରଦେଇ ସେ କହିଥିଲେ ! ଫୁଲପରି କୋମଳ ଯାର ମନ...

ପାଗଳ—ପାଗଳ—ବଦ୍ଧପାଗଳ ପାଲଟି ଯିବି ମୁଁ ?

"ଏ କଣ ଭାଇ ! ଆଜି ମଧ୍ୟ କଲେଜ ଯିବ ନାହିଁ ?" ରାମସ୍ୱରୂପ ଉତ୍କଣ୍ଠାର ସହିତ ପଚାରିଲେ ।

"ନା ଭାଇ, ଦେହଟା କିପରି ଖରାପ ଲାଗୁଛି ।"

"ଆଚ୍ଛା—ଆଚ୍ଛା । କିନ୍ତୁ ଚାରୁମେଲି କାଲି ତୁମ କଥା ପଚାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ କଣ କହିବି ?"

ଚାରୁମେଲି ନାଁ ଶୁଣି ମୋର ଚମକ ଖେଳିଗଲା । କହିଲି—"ଯଦି ଭଲଲାଗେ, ତାହାହେଲେ ମୁଁ ଶେଷ ପିରିଅଡ୍‌ଟା କ୍ଲାସରେ ଯୋଗ ଦେଇପାରେ ।"

"ଆଚ୍ଛା" କହି ରାମସ୍ୱରୂପ ଚାଲିଗଲେ ।

ଭାବିଲି—ଆଜି କ୍ଲାସ୍‌କୁ ନ ଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ଚାରୁମେଲି ସହିତ ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖା କରିବି ।—ଅନାସକ୍ତ ନିରପେକ୍ଷଭାବରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରକାଶ କରିଦେବି । କହିବି—"ଚାରୁମେଲି—ତୁମେ ମୋଠାରୁ ଦୂରେଇଯାଅ । ମୁଁ ତୁମର ଅଯୋଗ୍ୟ; ମୁଁ ପାଷଣ୍ଡ ।'

"ଆଜି ମୋର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ ! ଏତେଦିନଯାଏଁ ନିଜକୁ କେଉଁଠି ଲୁଚାଇ ରଖିଥିଲ ଶୁଣେ ? ଦେହ ତେବେ ଭାରି ଖରାପ ଥିଲା—ନା ?"

ଶୁଖିଲା ହସ ଟିକିଏ ସେକିନେଲି ।

"ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେହ ଭଲ ହୋଇନାହିଁ ତାହାହେଲେ ?" ଚାରୁମେଲି ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

"ନା—ଦେହ ତ ବେଶ୍ ଭଲ ଅଛି—କିନ୍ତୁ ଏଇ ମନଟା!......" କହିବାର ଉପକ୍ରମ କଲି ।

ପାଖରେ ଆସି ବସିପଡ଼ି ସେ କହିଲେ—"ଓହୋ—ତାହାହେଲେ ଅଭିନୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ?"

ଏତେବଡ଼ ଗୁରୁତ୍ୱ ନେଇ ଯେତେବେଳେ ଆସିଥିଲି, ଏଇଭଳି ହାଲୁକା ପରିହାସ ମୋତେ ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ ।

"ନା—ଅଭିନୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ ବିଷୟରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିଦେବାକୁ ଆସିଛି ।"

କଣ୍ଠର ଆକସ୍ମିକ ଗମ୍ଭୀରତାରେ ସେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇଥିବେ । ତାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କହିବାରେ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା । ମୁହଁ ପୋଛିଦେଲି । ଶୁଖିଲା ଗଳାରେ ସେ ପଚାରିଲେ, "କଣ ?"

"ତୁମ ପାଖରେ ଆଜି ପ୍ରକାଶ କରିଦେବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ ମୁଁ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଝିଅକୁ ଭଲ ପାଏ । ଆଉ ତୁମର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତୁମେ ମୋ ସହିତ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଛେଦ କରିଦେବା ନିତାନ୍ତ ଦରକାର ।"

କଥାରେ କି ଧରଣର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଦେଖା-ଦେଇଥିଲା—ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା । ମନ ଭିତରର ଝଡ଼ଟାକୁ ସମ୍ଭାଳିନେବାକୁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି ।

ଚମେଲି କିଛି ସମୟ ପରେ ଆହତ ଅଥଚ ଧୀରଭାବରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ—"କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯେ ମୋତେ କଥା ଦେଇଥିଲ ?"

"ହଁ, ଦେଇଥିଲି ସତ ।..." ଟିକିଏ ଅଟିଯାଇ କହିଲି, "ମୋର ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ଚମେଲି । ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଜାଣିପାରି ନ ଥିଲି ଯେ ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଆଉ ଜଣକୁ ଭଲ ପାଏ..."

"ତୁମର ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ "

"ନା—ମୋତେ କ୍ଷମା କର ଚମେଲି, ମୁଁ ଚରିତ୍ରହୀନ, ଦୁର୍ବଳ... ।"—ମୁଁ ସତକୁ ସତ ସେହିଭଳି ମନେ କରୁଥିଲି ।

ଚମେଲି ଆହୁରି ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସି କହିଲେ, "କାହିଁ, ଦେଖ ତ ମୋ ଆଡେ ।"

ଦେଖିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା ।

"ତୁମେ ଯଦି ଏତେ ଦୁର୍ବଳ, ତୁମେ କପରି ବୁଝି ପାରୁଛ, ତୁମେ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଭଲପାଅ ? ହୁଏ ତ ଏହା ତୁମର ଏକ ସାମୟିକ ମାନସିକସ୍ଥ ଦୁର୍ବଳତା ।"—ଗୃମେଲା ନରମ ଗଳାରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

ମୁଁ ନୀରବ ରହିଲି—। ରକ୍ତର ଉତ୍ତପ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରବାହ ହଠାତ୍ ଶୀତଳ ଅଗ୍ନି ଧମେଇ ଆସିବା ପରି ମନେ ହେଲା ।—ଏଇ ଦିଗଟା ତ ମୁଁ ଦେଖିପାରି ନ ଥିଲି । ତଥାପି— ।

"ହେଇପାରେ—" ମୁଁ କହିଲି । "ଗତ କେତେଦିନ ଧରି ମାନସିକ ଉତ୍ତେଜନାରେ ମୁଁ ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ହରାଇ ବସିଛି— । ତଥାପି ଏ କଥା ଜାଣି ରଖ ଯେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ତରୁଣୀର ପ୍ରଭାବ ମୋ ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ଆଉ ମୋର ସନ୍ଦେହ ହୁଏ ମୁଁ ତାକୁ ଭଲ ପାଏ ..."

ଗୃମେଲାଙ୍କର ମନ-ବୀକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟି ଆଗରୁ ମୁଁ ଦୂରେଇ ଯିବାକୁ ଚାହୁଁ ଥିଲି ।

"ମୋତେ କେତେ ଦିନ ଭାବିବାକୁ ସମୟ ଦିଅ—ନ ହେଲେ ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଯିବି ।"

"ସେ ଝିଅଟି କିଏ ମୁଁ ଜାଣି ପାରେ କି ?"—ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ଦେଖି ସେ ପଚାରିଲେ ।

"ନା—ଏଇଥରକ ମୋତେ କ୍ଷମା କର । ମୁଁ ଆସେ— ।"

ମୁଁ ଶୀଘ୍ର ପାଦ ପକାଇଲି । ଗୃମେଲା ଆଉ ବାଧା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ମନ ଭିତରେ ତାଙ୍କର କି ଆନ୍ଦୋଳନ ଲାଗି ରହିଥିଲା—ସେ ସବୁ ବୁଝିବା ଶକ୍ତି ମୋର ନ ଥିଲା ।

ଏସବୁ କଣ ହେଲା ? ଗୃମେଲା ସହିତ ଏ ଭଳି ବ୍ୟବହାର କରି ଆସିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ?

...ତଥାପି ମୁଣ୍ଡଟା ହାଲୁକା ମନେ ହେଲା ।—ଗୃମେଲାଙ୍କୁ

କହି ଦେଇ ମୁଁ ଭଲ କରିଛି । ଯଦିବା ମୁଁ ଅବାଟରେ ମାଡ଼ି ଗ୍ଲିଥାଏ, ତେବେ ସେ ବାଟରୁ ଫେରାଇ ଆଣିବା ଦାୟିତ୍ୱ କଣ ତାଙ୍କର ନୁହେଁ ?

—ମୋର ବ୍ୟବହାରରେ ତ ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ବରଂ ଆଘାତ ପାଇ ସହାନୁଭୂତି ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ଏତେ ସ୍ନେହ !—

ଏ ପୁଣି କଣ ? ଗୃମେଲିଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷଣ ତ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ ? ତେବେ କାହିଁକି ମୁଁ··· ?

ଗୃମେଲି ତେବେ ଯାହା କହିଲେ ସତ—ଶେଫାଳିକା ପ୍ରତି ଏହା ଗୋଟାଏ ସାମୟିକ ମାନସିକ ଦୁର୍ବଳତା । କିନ୍ତୁ··· ଅଜୁଆ ସୂତାଗୁଡ଼ାକ । ବାଟ ମିଳେ ନାହିଁ । ଖିଅ ମଧ୍ୟ ଧରି ହୁଏ ନାହିଁ ।

ମନର ସୂକ୍ଷ୍ମ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଗୁଡ଼ିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ଅନେକ ସମୟରେ ଦୁଃସାଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଅସମ୍ଭବ ହୁଏ—ଯେତେବେଳେ ମନ ନିଜ ଶାସନରେ ନ ଥାଏ । ମଣିଷ ତାର ବ୍ୟବହାରର ଯଥାଯଥ କାରଣ ବୁଝି ପାରେ ନା—ବୁଝିବାର ଚେଷ୍ଟାହିଁ ନ ଥାଏ ।

ସେ ଦିନର ଘଟଣା ପରେ ଏଣିକି ସବୁଦିନ ଗୃମେଲିଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । ବନ୍ଧୁତା କିମ୍ବା ଭଦ୍ରତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଯେତିକି ମୋ ପାଖରୁ ପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ସେତିକି ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନଥିଲା ।

ମୁଁ ବୁଝୁଥିଲି ସେଦିନ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ପାରି ନ ଥିଲି । କେତେଟା ଦିନର ନିଷ୍କୃତି ମାଗିଥିଲି ମାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଦିଗଟିର ପାର୍ଥକ୍ୟ ମୋ ବ୍ୟବହାରରେ ଦେଖାଯାଉ ନ ଥିଲା, ଯଦିଓ ଶେଫାଳିକା ପ୍ରତି କୌଣସି ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣ ଏହା ଭିତରେ ବଢ଼ି ପାରି ନାହିଁ ।

ଏଇଭଳି ବ୍ୟବହାରର କାରଣ ମୁଁ ଖୋଜି ପାଇ ନ ଥିଲି । ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ ନଥିଲା ।···ବରଂ ସମୟେ ସମୟେ ଗୋଟାଏ ଗୁପ୍ତ ବୈପରୀତ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ··· ।

ଗୃମେଲି ବିଶେଷ ଆହତ ହୋଇଥିବେ । ଅନେକଥର ଫେରି

ଗୃହେଁ—ସମ୍ଭବତଃ ଅନେକ କ୍ଷଣ ଧରି ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଗୃହିଁ ରହି କଣ ଭାବି ଲାଗିଛନ୍ତି । ବୁଝେଁ—କାନ୍ତୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନିଏ । ଦରଦ ଲାଗେ ନା —ବରଂ ଦରଦ ଦେବାର ଆନନ୍ଦ ।

ଆମର ଏଇ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ି ନ ଥିଲା । କେତେଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଅପ୍ରୀତିକର ପ୍ରଶ୍ନର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ମୋତେ । —ଗୃମେଲି ମଧ୍ୟ ବାଦ୍ ଯାଇ ନ ଥିବେ ।

ସେଦିନ—

କ୍ଲାସ ଶେଷରେ ସାଙ୍ଗମେଲରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲି ।

"ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ମୋର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଅଛି ।" ଗୃମେଲି ଆସୁଥିବା ଦେଖି ମୁ ତାଙ୍କୁ ଏଡ଼ାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସିଧା ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ଦୟାକରି ଏଣେ:ଟିକିଏ ଆସିବେ କି ?"

ବହୁଦିନ ପରେ ଏଇ 'ଆପଣ' ଶବ୍ଦଟା ।

ମନା କରିଦେବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ନିଶ୍ଚିତ ଅଭଦ୍ରତା ହୋଇଥାନ୍ତା । ମୁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି ଯେ ମୁ ଯେଉଁ ଖେଳ ଖେଳି ଆସିଛି —ତାହା କେବଳ ଅଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ—ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଅସୁନ୍ଦର ଆଉ ବେଆଦବ୍ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି ।

"ଆସୁଛି ।"—ମୁ ଅନୁସରଣ କଲି ।

କିଛି ଦୂର ଯିବା ପରେ ମଧ୍ୟ କାରଣ ପଚାରିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଗମ୍ଭୀରତାରେ ବିରାଗ ବା ଦୁଃଖ ଥିଲା ମୁ ବୁଝିପାରୁ ନଥିଲି । ଲଜ୍ଜିତ ହେଉଥାଏ—ପଛରେ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏଭଳି ନୀରବ ଅନୁସରଣ କରୁଥିବା ଦେଖି କ'ଣ ଭାବୁଥିବେ ।

କଲେଜ ହ୍ୱଲ୍ ପାଖରେ ବସି ମୋତେ ପାଖରେ ବସିବାକୁ ସେ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ । ଏଭଳି ଗମ୍ଭୀର ନୀରବ ଇଙ୍ଗିତ ପରେ ମୁ କିଛି ସାହସ ନେଇ ପଚାରିଲି—"କେଉଁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ହେବ ?"

"ସୁନା ପିଲାଟି ପରି ବସି ପଡ଼ ।" ସେ ଧୀର ଭାବରେ ଆଦେଶ କଲେ । ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ସେହିପରି ବସି ରହିଲି ।

ବାଟଯାକ ପଦେ ହେଲେ କଥା ନାହିଁ । ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହେଲି । ସ୍କୁଟରକୁ ହାତକଡ଼ା ଦେଇ ଆଣିବା ପରି ମୋତେ ଏ ଭଳି ବାଧ୍ୟ କରି ଆଣିବା ଅର୍ଥ ?

ଅଥଚ—ପ୍ରତିବାଦ କରିବାର ସାହସ ମୋର ନ ଥିଲା ।

'କାର୍'ର ଗତି ବନ୍ଦ କରି ଓହ୍ଲାଇ ପଡି ବିଜୟିନୀର କୃପା ହାସ୍ୟ ଦେଖାଇ ସେ କହିଲେ—"ଏଇଥର ଆସ ।"

ଅଭିନୟର ଶିକାର ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କର ଏହି ଅଭିନୟକୁ ଦେଖି ମନେ ମନେ ହସ ମାଡ଼ୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚାହେଁ ନା ।

ନୀରବରେ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲି ।

ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଚମେଲି ଯେ ଖୁସି ହୋଇଛନ୍ତି—ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଜଳଖିଆ ନେଇ ଆସି ଚମେଲି ଗମ୍ଭୀର ଭାବେ କହିଲେ, "ମୋତେ ଟିକିଏ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ କି ?"

"ଅବଶ୍ୟ ।"—ଗୋଟାଏ କେକ୍ ଉଠାଇ ଆଣିଲି ।

ନୀରବରେ ଜଳଖିଆ ଶେଷ ହେଲା ।

ମଝିରେ ଥରେ ମାତ୍ର ଚମେଲି ମୋର ଆଖି ସହିତ ତାଙ୍କର ଆଖି ମିଳାଇଥିଲେ ।—ଏ ଯେ ଗୋଟାଏ ଜୀବନ୍ତ ପ୍ରହସନ—ବୁଝି ପାରିଥିଲି ।

"ହୁଁ —ତାପରେ ?" ଟେବୁଲ୍ ସଫା କରି ଚମେଲି ପାଖରେ ବସି ପଡ଼ି ପଚାରିଲେ । ଆଖିରେ ତାଙ୍କର କୌତୁକ ।

"ମାନେ ?" ମୁଁ ସେମିତି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ପଚାରିଲି ।

"ପ୍ରହସନ ଶେଷ ହେଲା ?"

"ନା—ଆଉ ଟିକିଏ ଚଳାଇବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ।" ମୁଁ ଧୀର ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

"କାହିଁକି ?"

"ଚୋରର ପରି ଏପରି ଧରି ଆଣିବା ଅର୍ଥ ?"

"ତୁମେ ଚୋର ପରି ବ୍ୟବହାର କରିଥିବ !—ଆଉ କେତେଦିନ ମହଲରୁ ଚହିଁ ?"—ସେ ହସି ଉଠିଲେ ।

"ହେଲି ଅବା ମୁଁ ଚୋର । କିନ୍ତୁ ମୋର ମୁହଁ ବଞ୍ଚେଇବା ଉପାୟଟି ବତେଇ ଦିଅ ।"—ରହସ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ମୋର ଗମ୍ଭୀରତା ଭାଙ୍ଗି ନ ଥିଲା ।

"ବାଃରେ, ମୁଁ ଚୋର ଧରି ଆଣିଛି । ଆଉ ତାକୁ ମୁହଁ ବଞ୍ଚେଇବା ଉପାୟ କହିଦେବି ! ତମାର ଏତେ କି ଦରକାର ?—ବାପାଙ୍କ ଆଗରେ ପେଶ୍ କରିଦେଲେ କାମ ଶେଷ ।"

ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ? ମୋର ବୁଦ୍ଧି ହଜିଗଲା । ଚମେଲି ପାଖରୁ ସହଜରେ ରକ୍ଷା ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି— ? ପଚାରିଲେ କଣ ଉତ୍ତର ଦେବି ?

"ନା—ଚମେଲି, ଅନ୍ତତଃ ଆଜିକ ପାଇଁ ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କର ।" ଅନୁନୟ କଲି ।

"ବେଶ୍ ତାହାହେଲେ ମୋ ଆଗରେ କୈଫିୟତ୍ ଦିଅ ।" ସେ ଦାବୀ କଲେ ।

ଦୋଷ ମାନି ନେଇ, ଦାୟୀ କଲି ମାନସିକ ଦୁର୍ବଳତାକୁ, ଚମେଲି ହସି ଲାଗିଲେ ।

"ତାହାହେଲେ ଏଇ ଚୋର ପାଳି ଶେଷ ହେଲା ?" ପଛଆଡୁ ସେ ମୋର ମୁହଁଟିକୁ ଝେଙ୍କିନେଇ ପଚାରିଲେ ।

"ନିଶ୍ଚୟ ।"

"କାନମୋଡ଼ ହୁଅ ।"

"ଯେ ଆଜ୍ଞା ।" ମୁଁ ହାତ ଉଠାଇ କାନ ମୋଡ଼ିବାକୁ ଯାଉଥିଲି ।

"ନା—ନା—ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇଛି ।" ଗୃମେଲା ଖିଲ ଖିଲ ହସି ଉଠି ବାଧା ଦେଲେ ।

ସାମନାରେ ଡାକ୍ତରବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁଁ ଧଡ଼ ପଡ଼ ଉଠି ନମସ୍କାର କଲି । ସମସ୍ତ ସେ ଦେଖି ପାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ସନ୍ଦେହ ହେଲା—କାରଣ ହଠାତ୍ ହସ ଚାପି ନେଇ ସେ ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ବସ, ବାପା ବସ । ମା ଗୃମେଲା, କାହିଁ ସେ ଷ୍ଟେଥିସ୍କୋପ୍‌ଟା ଦେ' ତ ।"

କାର୍ ଚାଲିଯିବାପରେ ଗୃମେଲା ଯେତେବେଳେ ଝରକା ପାଖରୁ ଫେରି ଆସନ୍ତି—ଅସ୍ୱସ୍ତିର ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରି କହିଲି—"ବଞ୍ଚିଗଲି ! ବାପା ମୋତେ କଣ ଭାବିଥିବେ କହ ତ ?"

"କଣ ଭାବିଥିବେ ?" ଟାଲି ଦର୍ପଣଟି ସେ ଆପୁଡ଼େଇ କହିଲେ, "ପକ୍ଷୀଟି ପୁଣି ପଞ୍ଜୁରୀ ଭିତରକୁ ଫେରି ଆସିଛି ।"

ବଲ୍‌ବ୍ ପାଖରେ ଛିନ୍ନ ଚୂରିଟା ନେଇ ପୋକ ଛଟ ପଟ ହେଉଥାନ୍ତି ।......

ମନଟା ହାଲ୍‌କା ଲାଗୁଥାଏ । ଗୃମେଲାଙ୍କ କୌଶଳ । ଆଉ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଆମର ସେହି ପ୍ରହସନ ଅଭିନୟ —। ଆଃ, କି ଲଜ୍ଜାକର । କିନ୍ତୁ ଲଜ୍ଜା ଅପେକ୍ଷା ସୁଖକର ଅନୁଭୂତି ହିଁ ଅଧିକ ଥିଲା ।

ରାମସ୍ୱରୂପ ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲେ, "ସରୋଜ ! ଯଦି କିଛି ନ ଭାବ, ତୁମକୁ କିଛି ପଚାରିବାକୁ ଚାହେଁ ।"

"କଣ ?"

"ଗୃମେଲା ସହିତ ତୁମର ଅନେକ ଦିନ ଧରି ଝଗଡ଼ା ହେବା କଥା କଣ ସତ ?"

ପ୍ରଶ୍ନଟା ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ।

"ଠିକ୍ ଝଗଡ଼ା ନୁହେଁ, ତେବେ ଯାହା କିଛି ବା ହୋଇଥିଲା—ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହିଁ ।"

ଏହାପରେ ଆଉ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି ନାହିଁ ।

ନଂ
ତା........

"ବାବା—ଭଗବାନଙ୍କର ଦୟା ଆଉ ତୁମର ଆଶୀର୍ବାଦରୁ ଶେଫାଳିକାର ଆଖି ଦୁଇଟି ଏବେ ଭଲ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଆଗପରି ସେ ଦେଖି ପାରୁଛି । ଛୁଟି ହେଲେ ଦୟାକରି ଲକ୍ଷ୍ନୌରୁ ଆସିବ । ସେଥର ପରି ଠକିବ ନାହିଁ......"

"ଦାଦା—ଫେରି ପାଇଥିବା ଆଖିରେ ଆପଣଙ୍କୁ ପୁଣି ଥରେ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ । ଆଶା କରେ, ମୋର କଥା ରଖି ଏଠାକୁ ଆସିବେ । ଆସିବେ—ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ ।"

ଭାବି ଲାଗିଲି । ଗତଥର ଯିବି କହି ଯାଇ ନ ଥିଲି । ଭଉଣୀ ଆଉ ମା ବୋଲି ଡାକିବା ପରେ ତାଙ୍କର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା ନ କରିବା କଣ ଉଚିତ ? ଅବଶ୍ୟ ଶେଫାଳିକା ମୋତେ ପ୍ରେମିକ ରୂପେ ପାଇବା ପାଇଁ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ କିମ୍ବା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ତ କହି ନାହାନ୍ତି । ପୁଣି ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ନିଜ ତରଫରୁ ନାରାଜ ବୋଲି ସୂଚନା ଦେଇ ସାରିଛି, ଆଉ ଚିଠିରେ ସେ 'ଦାଦା' ବୋଲି ଡାକି ଆସିଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଯିବାଟା କଣ ଅନୁଚିତ—ଅସଙ୍ଗତ ?

ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ତାଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶ ସୁଖ ଏବଂ କିଶୋର ବିରୁଦ୍ଧରେ ସମୟେ ସମୟେ ଈର୍ଷା ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ସ୍ନେହର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନ ହେବ କାହିଁକି ? ପ୍ରେମ ଏବଂ ସ୍ନେହ ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ କଣ ? ଏହାର ଯଦି ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରନ୍ତା... ।

ମନ ଗହ୍ୱରରେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉବୁରି ଉଠିଲା... ।

ପ୍ରେମ କଣ ମନ ଓ ଅଙ୍ଗର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାନ-ପ୍ରତିଗ୍ରହଣ ଆକାଂକ୍ଷା ? କିନ୍ତୁ ଅଙ୍ଗ ଦାନ-ପ୍ରତିଗ୍ରହଣ ଆକାଂକ୍ଷା ନ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ତ ପ୍ରେମ

ସମ୍ଭବ ! ସ୍ନେହ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ । ତେବେ ପ୍ରେମ ଓ ସ୍ନେହର ସୀମାରେଖା କେଉଁଠି ?

ପ୍ରେମଟା କଣ ସର୍ବଦା ଏକାଭିମୁଖୀ ହୋଇ ରହେ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ସକାଶେ ? ବହୁମୁଖୀ ହେବା କଣ ଅସମ୍ଭବ ? ହେଲେ, ତାହା କଣ କଳୁଷିତ ହୁଏ ? କଳୁଷିତ ହୁଏ ଅସାମାଜିକ ବୋଲି ? ନା—ପ୍ରେମର ପ୍ରକୃତି ବଦଳେ ବୋଲି ? ପ୍ରେମ ଆଉ ଲାଳସା ଭିତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ? ଜଣକୁ ପ୍ରେମ କରୁଛି ଭାବିବା ଅର୍ଥ ପ୍ରେମ କରିବା ? ଅସଙ୍ଗତ । ଆଦମ—ମାନବର ମୁହଁରେ ଯେତେବେଳେ ଭାଷା ଫୁଟି ନ ଥିଲା ପ୍ରେମ ଭଳି ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ପାଇଁ, ସେତେବେଳେ ସେ କଣ ପ୍ରେମର ଆକର୍ଷଣ ଅନୁଭବ କରି ନ ଥିବ ?

ତେବେ ନାରୀ ଜାତି ପ୍ରତି ପୁରୁଷର କିମ୍ବା ପୁରୁଷ ଜାତି ପ୍ରତି ନାରୀର ଯେଉଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆକର୍ଷଣ ଥାଏ, ଯାହା ଫଳରେ ପିତା କନ୍ୟା, ଭ୍ରାତା ଭଗିନୀ, ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ମାତା ପୁତ୍ରର ଭାବ ଜାତ ଓ ବିକଶିତ ହୁଏ —ପ୍ରେମ ସେହି ସ୍ୱାଭାବିକ ଆକର୍ଷଣର ଗୋଟାଏ ସ୍ତର ?—ଏହି ସ୍ତରରେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ନେଇ ମନ ଓ ଅଙ୍ଗର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହଯୋଗ ଓ ଆକାଂକ୍ଷା ଥାଏ ? ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକା ଗଢ଼ି ଉଠନ୍ତି ଏହି ସହଯୋଗ ଆଉ ଆକାଂକ୍ଷା ନେଇ ?

ପୁଣି ତ ଫେରି ଆସିଲି ସେଇ ଆରମ୍ଭକୁ ! ପ୍ରେମ ଆଉ ସ୍ନେହ··· ।

—ପୂଜା ଛୁଟି ଶେଷ ହୋଇ ଆସୁଛି । ଗୃମେଲି ବାପାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି କଲିକତା । ରାମସ୍ୱରୂପ ଗାଁରେ । ଯଦି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଉ ଥରେ ଯାଇ ଧରି ଆସେ······ ?

ଏକ ବନ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନା ଦେହ ଭିତରେ ଶିରି ଶିରେଇ ଉଠିଲା ।

ମନର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖି ସ୍ତମ୍ଭିତ ହେଲି । ଯେତେବେଳେ ଖିଆଲି ମନଟାକୁ ଉଡ଼ିବାର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଇଥିଲି, ସେତେବେଳେ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଶାସନ କରିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ମୋର ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଦିନ-

ଠାରୁ ଶାସନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସୁଛି—ବୁଝି ପାରୁଛି ଏ ଶାସନ କେତେ ଦୁଃସାଧ୍ୟ—ଜଟିଳ ।

ନା—ତଥାପି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।

"କୀ ? ବିରକ୍ତିମିଶା ସ୍ୱରରେ ସେ ପଚାରିଲା ।

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରଖି ମୁଁ ପୁଣି ପଚାରିଲି ।

"ନାହିଁ—ଇସ୍ ମକାନ୍‌ମେ ନହିଁ ।"

"ତୋ କହାଁ ହେଁ ବତା ଶକ୍ତେ ?"

"ମୁଝେ ନାହିଁ ମାଲୁମ୍, ଉଧର ଢୁଁଢ୍ ଲେନା ।" ଗୋଟିଏ ଗଳି ଅଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ସେ ତାର ଅଙ୍ଗୁଠିର ଘା' ଅଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲା । ଘା'ଟାରେ ମାଛି ବେଢ଼ିଥିବାରୁ ତା ଉପରେ ସେ ତାର ଧୋତିର କାନିଖଣ୍ଡିକ ଘୋଡ଼ାଇ ଥାଏ ।

ଅଡୁଆରେ ପଡ଼ିଲି । ପିଲାଟାର ବିରକ୍ତି ଦେଖି ତାକୁ ପୁଣି ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉ ନ ଥାଏ । ଅଥଚ ଏଇ ସ୍ଥାନରେ ଗଳି କନ୍ଦି ଖୋଜି ବୁଲିବା କେବଳ ଯେ ଲଜ୍ଜାଜନକ ତାହା ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟର ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମାଇ ଅଯଥା ବିପଦକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ । ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେଇ ଅନ୍ଧାରିଆ ଗଳି ଅଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଲାଗିଲି ।

"ଆସ ବାପା—ଏଣେ ଆସ ।"

ଫେରି ଦେଖେ ଜଣେ ମଧ୍ୟ-ବୟସ୍କା ନାରୀ । ମନେ ହେଲା ଗତ ଥର ଆସିବା ବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲି ।—ନମସ୍କାର କଲି । ସେ ମୋତେ ବୁଝାଇଦେଲେ ଯେ ଗତ ଦୁଇ ଦିନ ହେଲା ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ବସା ବଦଳାଇ ନେଇଛନ୍ତି ।

କୋଠରି ଚାରିଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣିଲି । ଛୋଟିଆ କୋଠରିଟି ।—ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝରକା । କାନ୍ଥରେ ପଠା ମାରି ଥାକ ଥାକ

କର ଅଲମେରା ପରି କରା ଯାଇଛି । ବାକ୍ସ, ଟେଙ୍କ, ଗୁଜ୍ଜୁଲା ବନ୍ଧାବନ୍ଧ ସଜା ହୋଇ ଥୁଆ ହୋଇଛି ସେଇ ପଟା ଉପରେ । ତଳେ କଣରେ ବାସନ କୁସନ—ବେଶୀ କିଛି ନୁହେଁ । ଆଉ ଏକ କଣରେ ଡୁବି ତବଲା—ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା ହାର୍ମୋନିୟମ୍ । ଏ ପାଖେ ଝରକାପାଖେ ଗଦା ମୁରୁଲା—କାନ୍ଥ ପାଖରେ ଦଉଡ଼ି ଟାଣି ସଜା ହୋଇଛି ଲୁଗାପଟା । କୋଣକୁ ଭେଜା ହୋଇଛି—ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗଦା—ଖଣ୍ଡେ ମସିଣା । ବେଶ୍ ଏତକ ମାତ୍ର ଘରର ଅସବାବ ପତ୍ର ।

ପାଣି ଢ଼ାଳଟି ଥୋଇଦେଇ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ନେବାକୁ କହିଲେ । ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ନେଲି ।

ସେ ଏଥର ଗପ ଯୋଡ଼ି ବସିଲେ । ତାଙ୍କର ଦେହରେ ବିଶେଷ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା ଯାଉ ନ ଥିଲା । ଆଗପରି ତାଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ଚଞ୍ଚଳତା ସହିତ ଭାବନାର ବିରାମ ଥାଏ—ସ୍ନେହ ଆଉ କୌତୁକ ।

ମୋଟାମୋଟି—ଭଡ଼ା ବେଶୀ ହେବା ହେତୁ ସେ ପୁରୁଣା ବସା ଛାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଘରଟି ଯେପରି ଛୋଟ—ଭଡ଼ା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଳ୍ପ । ଯାଗା ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ ନିରୋଳା । କିଶୋର ବହୁଦିନ ହେଲା ଶେଫାଳିକା ପାଖକୁ ଆସି ନ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏଠାକୁ ଆସିବା ପରେ ଜୁଟି ଯାଇଛନ୍ତି । ଶେଫାଳିକା ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ତଳଘରେ ଅଛନ୍ତି । କିଶୋର ଏଇକ୍ଷଣି ଚାଲିଯାଇ ସାତରେ ଆସିବେ, ଆଉ ସେ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଶେଫାଳିକା ଚାଲି ଆସିବେ ଉପରକୁ—ଆମ ପାଖକୁ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ତଳରୁ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଖିଲ ଖିଲ ହସ ଭାସି ଆସିଲା ।—ମନରେ ସାମାନ୍ୟ ଖଟ୍କା ଲାଗିଲା—କିନ୍ତୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନି— ।

ନୂପୁରର ରୁଣୁ ଝୁଣୁ ଆଉ ଲୁଗାପଟାର ଖସ୍ ଖାସ୍ ଶବ୍ଦ ନେଇ ଝରକା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ପାନବୋଳା ହସଭରା ମୁହଁ ଫୁଟି ଉଠିଲା ।

"ନମସ୍କାର, ଚିହ୍ନି ପାରୁଛନ୍ତି ?" ଶେଫାଳିକା ରୂପ ଆଉ ହସର ସମ୍ଭାର ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ଫୁଲ ଆଉ ଅତରର ମହକ ଭାସି ଆସିଲା ଝରକା ଦେଇ । ମୁଁ ପ୍ରତିନମସ୍କାର କଲି । ଛୋଟ ପିଲାଟି ପରି ସେ ଟିକିଏ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ଟିକିଏ ଲୁଚି ଯାଉଥାନ୍ତି ।

ଝିଅର ଏଭଳି ପିଲାମୀ ଦେଖି ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ହସି ଉଠିଲେ ।

"ମୁଁ କଣ ଆପଣଙ୍କର କେହି ନୁହେଁ ?" ଭ୍ରୂଲତା ନୁଆଁଇ ଶେଫାଳିକା ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

ଉତ୍ତରରେ ମୁଁ କେବଳ ମନ୍ଦହାସ କଲି । କହିଲି—"ଭିତରକୁ ଆସ । ବାହାରଠାରେ ବସିଛ କାହିଁକି ?"

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଡ୍ରାଇଭର ପାଖରେ ବାହାର ପାଖକୁ ବସିଥିଲେ, ଶେଫାଳିକା ଭିତରକୁ ଆସି ମୋ ପାଖକୁ ଲାଗି ବସି ପଡ଼ିଲେ । ମୋର ହାତଟି ଟାଣିନେଇ ତାଙ୍କ ହାତମୁଠା ଭିତରେ ରଖି ପଚାରିଲେ, "ସତରେ, ମୁଁ କଣ ଆପଣଙ୍କର କେହି ନୁହେଁ ?...ମା, କାହିଁ ସେଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଦେବଟି ।"

ଚିଠି ? ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହେଲି । ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କ୍ରମେ ଶେଫାଳିକା ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ବାହାର କଲେ ।—"ମୋତେ ଏଇ ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼ି ବୁଝାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ମୋର ଲେଖା । ଗୃହମେଳୀଙ୍କୁ ବ୍ୟଥା ଦେଇ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଲେଖିଥିଲି । ଚିଠି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି—ମୁଁ ନିତାନ୍ତ ଭାବୁକ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲି । "ମନକୁ ଶାସନ କରିବା ତ କଠିନ—ତାର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀ ଆହୁରି ଦୁର୍ବୋଧ ।"

"ହଁ—ହଁ, ତାର ଅର୍ଥ କଣ ?" ଶେଫାଳିକା ମୋ ଉପରକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ି କହିଲେ ।

ଭାଷାକୁ ଯେତେଦୂର ସରଳକରି ବୁଝା ଯାଇପାରେ ମୁଁ ବୁଝାଇ ଲାଗିଲି । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ଗୃହମେଳୀ ସହିତ ମୋର ଏଇ ଚିଠି ପୂର୍ବର ଘଟଣା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଦରକାର ଥିଲା । ସେତକ ମୁଁ ପାରିଲି ନାହିଁ—ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା ।

ଶେଫାଳିକା କିଛି ବୁଝି ପାରି ନ ଥିବେ । 'ହଁ' ମାରି ଚୁପ ରହିଲେ । ଆଖିରେ ଅନନ୍ଦ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦେଖା ଦେଇଥିଲା—ହତାଶା ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କିଛି ସମୟ ନିଜର ଦେହ କଥା କହି ଲାଗିଲେ । ପରେ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଗପ କରିବାକୁ କହି ଉଠିଗଲେ ।

ଝରକା ସେ ପାଖରେ ଅନ୍ଧାର ଘନେଇ ଆସୁଥାଏ । ଶେଫାଳିକା ମୋର ହାତ ଦୁଇଟି ନିଜର କୋଳ ଉପରକୁ ଟାଣିନେଇ କହିଲେ, "ଆରଥର ଯେଉଁ ମୁକ୍ତାର ମାଳ ଦେଇଥିଲେ—କେତେଟା ମାସ ପରେ ସେ ଛିଣ୍ଡିଗଲା । ତାର ଚିହ୍ନ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଇଥର ମୁଁ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଜିନିଷ ନେବି—ଯାହା ସବୁଦିନପାଇଁ ରହିଥିବ—କେବେହେଲେ ଲିଭିବ ନାହିଁ—ଦେବେ ?" ଶେଷ ଶବ୍ଦଟି ସେ ଛୋଟ ପିଲାଟି ପରି ଅଳି କଲେ । ଆଖିରେ ଆଗ୍ରହ ଅଉ କୌତୁକ ।

"କିନ୍ତୁ ଦେବା ସକାଶେ ସକ୍ଷମ ଥିଲେ ତ ?"

"ନିଶ୍ଚୟ ଅଛନ୍ତି । ବେଶୀ କିଛି ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ ନାହିଁ ।—ଆପଣ ଦେବା ସକାଶେ ମନ କଲେ ହେଲା ।"

ନୀରବ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ।

"ଏଠାରେ ଆଲୁଅ ନାହିଁ ?" ମୁଁ ବାଆଁ ରେଇ ପଚାରିଲି ।

ଶେଫାଳିକା ଉଠି ପଡ଼ିଲେ— ମୁଁ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲି ।

ଗୁହା ଗିଲାସଟି ଆଣି ମୋ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼େଇ ଦେଇ ସେ କହିଲେ, "ସାବଧାନ ! ସବୁଯାକ ପିଇଦେବେ ନାହିଁ, ମୋ ପାଇଁ ଟିକିଏ ରଖିଥିବେ ।" —ସେଇ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହସ ।

ଆଉ କୌଣସି ଯାଗା ନ ଥିବା ଦେଖି ମୁଁ ଗୁହା ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି ନାହିଁ ।

"କି—ଖାଉ ନାହାନ୍ତି ଯେ ? ଗୁହାରେ ମୁଁ କିଛି ଗୁଣୀ ଗାରୁଡ଼ି କରି ନାହିଁ । ଅପଣ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଖାଇ ପାରନ୍ତି ।"

"ତୁମ ଖାଇବା ସକାଶେ ତ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଯାଗା ଦରକାର ?"

"ଓ ମା ! ସେ ପୁଣି କଣ ?" ସେ ହସି ଉଠିଲେ, "ମୁଁ କଣ ସେଇ ଗ୍ଲାସରେ ଖାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ?"

ପାଖ ଘର ଝରକାଟା କିଏ ଜଣେ ବୁଜି ଦେଉଥିଲା ବୋଧହୁଏ ।

ଶେଫାଳିକା ଡାକି ପକାଇଲେ—"ମାଉସି ! ଏ ମାଉସି !"

"କଣ ?"

"କହୁଛି, ଗନ୍ଧର୍ବମାନେ କଣ ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି ?"

ଉତ୍ତର ଶୁଭିଲା ନାହିଁ । ଝରକା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ—"କଅଣ ହେଉଛି···?"

କଥାଟା ଯେ ମୋ ପ୍ରତି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଜାଣି-ଶୁଣି ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଏଭଳି ଦାୟିତ୍ୱହୀନ ବ୍ୟବହାର କାହିଁକି ?

"ମା—ଗୀତ ଗାଇବି ?"

"ଗା ।"—ଗୋପନ ଆଦରରେ ମା ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

"କ'ଣ ? ଗାଇବି —ଶୁଣିବେ ?"

କିନ୍ତୁ ମୁଁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ କରି ତଳକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

"ପାଗଳୀ କେଉଁଠିକାର ?"—ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ମୁହଁଟି ପୁଣି ଝରକା ସେପାଖରେ ଦେଖା ଦେଲା ।

"ସମସ୍ତ ଗୁଜର୍ ଯାଏ"···

ଗଳା ଅଗାଇ ସେ ଗାଇ ଲାଗିଲେ ।

"ଓ ଲାଲା—ଓଁ ଲାଲାଲା—ଓ ଲାଲା···"

ଗୀତ ପରେ ଗୀତ—

···ଯବ୍ ସେ ବାଲମ୍ ଘର ଅୟେ
ଜାଏଗି ମଚଲ୍ ମଚଲ୍ ଗାଏ···
···ତୁ ମେରା ମନ୍‌କା ମୋତି ହୈ···
···ଓ ଓ ପରଦେଶୀୟା···

ସଙ୍ଗୀତର ଲହରରେ ପ୍ରାଣ ଭିତର ଅସି ଆବେଗ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି । ତଥାପି ମୋର ଗାରବତା ।—

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଏହ୍ବା ଭିତରେ କେତେବେଳେ ଗୁଲି ଯାଇଥିଲେ ମୁଁ ଜାଣିପାରି ନଥିଲି । ଫେରି ଅସି ସେ କଣ କହିଲେ ବୋଧହୁଏ । ଶେଫାଳିକା ଗୀତ ବନ୍ଦ କରି ଗୁଲି ଆସିଲେ ଘର ଭିତରକୁ ।

ମୋର ହାତ ଯୋଡ଼ିକ ଧରି କହିଲେ, "କାଲି ପୁଣି ଆସିବେ ?"

ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ 'ହଁ' କଲି ।

ସିବାବେଳେ ସେ ସୁର୍ ଧରିଥାନ୍ତି । "ତୁ ମେରି ମନ୍‌କା ମୋଛି ହୋ..."

ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତିରେ ଘରର ବାତାବରଣ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଶିର୍‌ଶିରେଇ ଉଠିଥିଲା । ଯେପରି ଝିମେଇ ଅସିଲା ।

ବୁଝିଲି—କିଶୋର ଅସିବା ହେତୁ ଶେଫାଳିକା ଗୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ତଳ ଘରେ ସେମାନେ ରାତିଟା କଟାଇବେ । କାଲି ସକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶେଫାଳିକା ଅଉ ଫେରିବେ ନାହିଁ ।

"ନ ଲୋହା—ନ ଲକଡ଼—ନ ଚୁନା—ନ ସୁକ..." ଗାଇଡ୍ ଅନବରତ କହି ଗୁଲିଥାଏ, ଅଉ ମୁଁ ତାର ଅନୁସରଣ କରୁଥାଏ ।

"ହା—ଇଧର୍ ଅଇଯେ, ଔର ସ୍ବାଦ୍ ରଖିୟେ..." ଗାଇଡ୍ ଗୋଟାଏ ମୋଡ଼ ଘୂରି ବୁଲିଲା ।

ଏଇଟା ହେଲା ତରଭୂଜାକୃତି କୋଠରି । ଏଇ ତଳେ ସଭା ହେଉଥାଏ । ଉପରେ ହୁମୁନ୍ ବେଗମ୍‌ଗଣ ସଭାର ଗତିବିଧି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାନ୍ତି । ଭାବି ଦେଖନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ସେଇ ଝଲମଲ ମୁଖାବରଣ ଅଉ ତଳେ ପାରିଷଦ ବର୍ଗ—ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଅତର ଛୁଆଁ କଣ ଦାଢ଼ି, ବଉଳ ଅକୃତିର କଲିକାଠ ଅଉ ଝଲମଲିଆ ଜରି ପାଗ ।

ସର୍ପିଲ ଗଳିରେ ଅନେକ ବନ୍ଧ ବକାନ୍ଧ ଘୂରି ବୁଲିଲୁ । ପୁରୁଣା ଐତିହାସିକ କାନ୍ଥ ଉପରେ ଅନେକ କିଛି ଲେଖା ରହିଥାଏ । କେତେ-ବେଳେ କୌଣସି ଛାତ୍ର ଦଳ ଆସିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନାମ ଧରି ରଖିଛି ଏଇ କାନ୍ଥଗୁଡ଼ିକ । କିଏ କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ଚିହ୍ନ ଆଙ୍କି ଦେଇ ଯାଇଛି ଅତୀତର ସ୍ମୃତିଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ମତେ ଜାଗି ରଖିବାକୁ—ବିଶିଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବାକୁ ମଣିଷ ଏଇଠି ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ନାହିଁ ।...

"ଆଇୟେ ବାବୁଜୀ, ଇଧର୍ ଆଇୟେ । ଔର୍ ଯ୍ୟାଦ୍ ରଖିୟେ ।" ଗାଇଡ୍ କଥାରେ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗେ ।

କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆମେ ଛାତ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିଲୁ ।

"ନ ଲୋହା, ନ ଲକଡ଼ି—ନ ଚୁନା—ନ ସୁର୍କି..." ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସେହି ଏକାଭଳି କହି କହି ତାର ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଯାଇଛି ।

"ଏଇ ସବୁଥିରେ ସେତେବେଳେ ସୁନା ଖଞ୍ଜା ହୋଇଥିଲା ।" —ଛାତର ଗୃହମାଝ ବେଷ୍ଟନୀର ଚୂଳଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲା ।

କହି ଲାଗିଲା—ବାଦଶାହାଙ୍କର ଇତିହାସ—ତାଙ୍କର ୩୬୫ ରାଣୀ—ତାଙ୍କର ଅଖିଆଳସା ବିଳାସ ଭୋଗ । କହିବାବେଳେ ବୁଢାର ବାଦାମି ରଙ୍ଗର ମୁହଁ ଉପରେ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ତେଜୀୟାନ୍ ହୋଇ ଉଠୁଥାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ବୁଢା ତ ଜାଣେ ନା—ବାଦଶାହାଙ୍କର ଅତ୍ୟାଚାରର ବିଭତ୍ସ ବିଷାକ୍ତ କାହାଣୀ...। ବହୁପତ୍ନୀକତା ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଗର୍ବର କାରଣ ନୁହେଁ—ଅସାମାଜିକ ।

"ଦେଖିୟେ ।"—ତଳେ ପକ୍କାରେ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ରେଖା କାଟି ସେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲା । ତଳର ସୁଡ଼ଙ୍ଗଟି ପୂର୍ବ କାଳରେ ଦିଲ୍ଲୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦିନର ଅବହେଳାରେ ବିଷାକ୍ତ ବାଷ୍ପ ବାହାରିବା ଫଳରେ କେତେ ବର୍ଷ ତଳେ ହିଁ ସେହି ଯାଗାରେ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆ ଯାଇଛି ।

"ଔର ଦେଖିୟେ—ଲକ୍ଷ୍ନୌକି ଝଲକ୍ ।"—ଗାଇଡ୍‌ର ସ୍ୱଭାବମତ ନାଟକୀୟ ଭଙ୍ଗୀ । ଅଃ କି ଚମତ୍କାର ! ସେଇ ଯେଉଁ କୋଠାଟି ଦେଖି ଯାଉଛ—ସେ ହେଉଛି "ଛତ୍ର ମଞ୍ଜିଲ୍" । "ମୋତି ମହଲ" ସିନେମା ଛବି ଦେଖିଥିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଏଇ "ଛତ୍ର ମଞ୍ଜିଲ୍" ହିଁ ସେଇ "ମୋତି ମହଲ ।"

ସହରର କିଛି ଦୂରରେ ଏଇ ନିର୍ଜନ ଇମାମ୍‌ବାଡ଼ାର ଛାତ ଉପରେ ମୁକୁଳା ପବନ ମୋତେ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଉ କିଛି ସମୟ ପରେ ବୁଡ଼ିଯିବେ । ଆକାଶର ସାଦା ରଙ୍ଗ ରଙ୍ଗୀବେରଙ୍ଗୀ ହୋଇ ଉଠିଲାଣି ।—ଦୂରରେ ଲକ୍ଷ୍ନୌ ସହର କି ଭଲ ଶାନ୍ତ !

"ହାଁ—ବାବୁଜୀ !"—ଗାଇଡ୍ ଫେରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ କହିଲା—ସହାନୁଭୂତିଶୀଳ ଶିକ୍ଷକ ଯେପରି ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ଆଗରୁ 'ପ୍ରସ୍ତୁତ' କହୁଥାନ୍ତି ।"—ଅଭି ସବ୍ ୟାଦ୍ ହୈ ନା ?—ଦେଖିୟେ ଆପ୍ ମଜେସେ ଯା ସକ୍ତେ ହେଁ । ଲେକିନ୍ ହମ୍ ଯୈସେ ଆୟେ ଥେ ଐସେ ହି ଚଲିୟେ ନା ।...କୋଇ ଫିକର୍ ନହିଁ । ମୈ ଆପ୍‌କେ ସାଥ୍ ହି ରହୁଙ୍ଗା । ଔର ଯାଦା ତକ୍‌ଲିଫ୍ ହୋଗି ତୋ ଢୁଣ୍ଡର୍ ନିକାଲୁଙ୍ଗା—ହାଁ । ଚଲିୟେ..."

ଏଇ ସମୟ ପାଇଁ ସେ ମୋତେ ଆଗରୁ ସତର୍କ କରି ଦେଉଥିଲା ।—"ହାଁ—ଇଧର ଘୁମିୟେ । ଔର୍ ୟାଦ୍ ରଖିୟେ—ଭୂଲିୟେଗା ନହିଁ ।"

କିନ୍ତୁ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲି ଆମର ଆସିବା ରାସ୍ତା ପାଇଁ—ସମସ୍ତ ବିଫଳ ହେଲା । ଗୋଟାଏ ରାସ୍ତାକୁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବି କିଛି ଦୂର ଆଗେଇ ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ହାବୁଡ଼ ଯାଏ ଗୋଟାଏ ଖଣ୍ଡିଆ ଖାଲବାଲ କାନ୍ଥ—ପେନ୍‌ସିଲ ଗାରରେ କଳା ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟାଏ ପୁରୁଣା କାନ୍ଥ—ଅନ୍ଧାରିଆ ଅଯୁତାକାର କାନ୍ଥ ।—ନିର୍ଜୀବର ବେଖାତିର୍ ଉପହାସ ।

ସାରା ଉପରବେଳାଟାଯାକ ବୁଲି ବୁଲି ମୁଁ ଥକି ଯାଇଥାଏ ।

ବୃଦ୍ଧ ସେଇ ଅନ୍ଧାରିଆ ଗଳି ଭିତରେ କଣ ମୋଡ଼ ହା—ହା କରି ହସି ଉଠିଲା ।

“ୟେ ହି ହେଁ ଉସ୍ ଇମାନେକା କରାମତି ! ନ ଲୋହା ନ ଲକ୍‌ଡ଼ି— ନ ଚୁନା—ନ ସୁର୍କି । ଦେଖ୍‌ଲିୟେ ? ବାୟେଁ ଘୁମିୟେ—ସିରଫ୍ ବାୟେଁ ଘୁମ୍‌କେ ଆଇୟେ ।”

କେବଳ ବାମ ଅଙ୍ଗ ମୋଡ଼ି ଆସିବା ଫଳରେ ରାସ୍ତା ଫିଟିଗଲା··· ।
ତଳକୁ ଆସିବା ପରେ ଗାଇଡ୍ ତାର ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇ ହସି ଉଠିଲା ।
“ହାଃ, ହାଃ, ବାବୁଜୀକା ଦିଲ୍‌ଖୁସ୍ କରଓ୍ୱାଦିୟା ।”

କିନ୍ତୁ ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ—ବାବୁଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଗାଇଡ୍ ନିଜେହିଁ ବକ୍‌ସିସ୍ ପାଇ ବିଶେଷ ଖୁସି ହୋଇଥିଲା ।

ଶେଷଥର ପାଇଁ ପୁଣି ଥରେ ଦେଖି ନେଲି—ଇମାମ୍‌ବାଡ଼ା ! ଏକ କାଳର ସୁଜ୍ଜିତ, ଜନଗହଳ ମୁଖରିତ ଇମାମ୍‌ବାଡ଼ା—ଆଜି ଅବହେଳିତ—ଜୀର୍ଣ୍ଣ, ନିର୍ଜନ । ଏଇ ବୃଦ୍ଧ ଗାଇଡ୍ ଆଜି କେତେ ଜଣ କୌତୁହଳୀ ପରିଦର୍ଶକ । ଜଣେ ଗତାନୁଗତିକ ଭାବରେ ଗାଇ ଚାଲେ- ଏହାର ଅର୍ଥ ହୀନ—ଲୁପ୍ତ ଖ୍ୟାତି । ଅନ୍ୟ ଦଳକ ଶୁଣିଯାନ୍ତି— କେତେକ ମନେ ରଖନ୍ତି—କେତେକ ବା ପାଶୋରି ଯାଆନ୍ତି—ଖାଲି ଗୋଟାଏ କୌତୁହଳ ମେଣ୍ଟିଯାଏ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥାନ୍ତି । —ଇମାମ୍‌ବାଡ଼ାର ଓସାରିଆ ଅଗଣା ଉପରେ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ଛାଇଗୁଡ଼ିକ । ଉପର କାନ୍ଥରେ କଅଁଳ ତରଳ ସୁନେଲି କିରଣରେ ଧୋଳେଇ । ସମୟର ଅବସାଦ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ମୁ ଏଠିକି ଚାଲି ଆସିଥିଲି । ଶେଫାଳିକା ବୋଧହୁଏ ମୋର ଅପେକ୍ଷାରେ ଅଛନ୍ତି ।

"ଆଜି କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଚିହ୍ନଟି ଦେଇଯିବେ ।" ଶେଫାଳିକା ମୋର ହାତ ଦିଓଟି ଗତ ଦିନ ପରି କୋଳରେ ରଖି ଜିଦ୍ କଲେ ।

ରାତି ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଅଳ୍ପ ଅନ୍ଧାରିଆ ଘର ଭିତରେ କେବଳ ସେ ଆଉ ମୁ ।

"କିନ୍ତୁ କଣ ?"

ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ସେ ମୋର ଅଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ିକ ମୁହଁ ପାଖରେ ଧରି ରଖିଲେ । ଲାଗି ଆସିଲେ ଆହୁରି ପାଖକୁ । ଫୁଲ ଆଉ ଅତରର ମହକ—ଉଷୁମ ନିଶ୍ୱାସ ଗାଲ ଉପରେ ଛୁଇଁ ଯାଉଥାଏ । ସେ କେବଳ ମୋର ଆଖିକୁ ଦେଖି ଲାଗିଲେ···

ମନ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ପରିଚିତ ବନ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନା ଜାଗି ଉଠୁଥିବାର ଅଭାସ ପାଇଲି । ଭାବିଲି ମୁ ହୁଏତ ତାକୁ ଚପେଇ ଦେଇ ପାରିବି ।

ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରି ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି । କିନ୍ତୁ···ବାହୁରେ ଯେପରି ଆଉ ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା ।

···ଝଟିକାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ—ପରସ୍ପର ନିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଶ୍ୱାସର ତୀବ୍ରତା । ଘର ଭିତରର ଜମା ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ କେଉଁ ସଇତାନର ମନ୍ତ୍ରଣା ଭଳି—"ଏଠାରେ କାହାର ଭୟ ନାହିଁ ।"—ତାଙ୍କର ସେହି ଗୃପା ହସ··· ।

ଶାସନ ଢିମା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା··· । ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଗରମ ରକ୍ତର ପିଚକାରି ।···

ଗୁରୁ ନିଶ୍ୱାସୀ ମେଘ । ପାହାଡ଼ର କଠିନ କଳେବର ଉପରେ ଛାଇ ଯାଇ କିଛି ସମୟ ସଜୋରରେ ଜଡ଼ାଇ ଧରିଛି । ଦୁଇ ବର୍ଷର ଛୁମୂଳ

ସ୍ପନ୍ଦନ । ତା ପରେ—ସନ୍ଧ୍ୟାରକ୍ତ ପାହାଡ଼ର ଶିଖର ଉପରେ ମେଘ ପ୍ରହାର କରନ୍ତି ତାର ସେହି ଆବେଗଭରା ଉଷ୍ଣ ବିଦ୍ୟୁନ୍ମୟ ଚୁମ୍ବନ ! ଥରେ, ଦୁଇଥର—ଅହରି...

ଝଡ଼ ଥମି ଯାଇଛି । ମେଘର ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଭରା କଳେବର ପାହାଡ଼କୁ ଜଡ଼ି ଧରି ନାହିଁ—ପାହାଡ଼ର ଚେତନା ଫେରି ଆସିଛି...

ଶେଫାଳିକା ଉଠି ଯାଉଥିଲେ । ଯଥାସମ୍ଭବ ନିଜକୁ ସଂଯତ କରି ଡାକିଲି—"ଶୁଣ ।"

"ଆହୁରି ?"—ସେ ଫେରି ଚାହିଁଲେ । ମୁହଁରେ ତାଙ୍କର ତୃପ୍ତି ଆଉ ବିଜୟର ଉଲ୍ଲାସ । —କିନ୍ତୁ ଏଇବାର ତାଙ୍କର ସ୍ପର୍ଶରେ ଯେତେ ଆବେଗ ଥାଉ ନା କାହିଁକି, ମୋର ରକ୍ତ କିନ୍ତୁ ଥମେଇ ଆସୁଥିଲା । ...ଆଉ ନିଜ ପ୍ରତି ଘୃଣା ।

...ଏ କଣ ? ...ଶେଫାଳିକା କଣ ଚାହାନ୍ତି ?

ମୁଁ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ିଲି ।

ସେ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ।

—ଲଜ୍ଜା ଆଉ ଅନୁତାପର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ଏ ସବୁ କଣ... ଏ ସବୁ କଣ ହେଲା ?

ଶେଫାଳିକା ଫେରି ଆସି ସୁଇଚ୍ ଟିପି ଦେଲେ ।

"ମୋତେ ଗୋଟିଏ ଚୁମା ଦିଅନ୍ତୁ ।"—ଆଗ୍ରହରେ ସେ ଓଠ କୁଞ୍ଚେଇ ଆଣିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅନୁତାପର ଜ୍ୱାଳାରେ ମୋର ସମସ୍ତ ବନ୍ୟ ଉତ୍ତେଜନା ଉଭେଇ ଯାଇଥିଲା ।

ଆଗ୍ରହ ଆଉ ଆଶଙ୍କାର ରେଖା ତାଙ୍କର ଆଖି ଆଉ ଓଠରେ ଝିଙ୍କି ମାରୁଥାଏ ।

"ନା—ମୋତେ କ୍ଷମା କର ।"

"କାହିଁକି ?" ସେ କୌତୁକ ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

"ମୁଁ ପାରିବି ନି ।"

"ଅଣ୍ଟି ଭୁଲି ଦେଇ ଦଅନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କୁ କ୍ଷମା ବାଧିବ ନା ।" ସେ ଥିରି ଥିରି ହସି ଲାଗିଲେ ।

ମୁ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଲି ।

"ଗୋଟାଏ ଦିଅନ୍ତୁ ।"

"ମୋତେ କ୍ଷମା କର ।"

କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରୁ ମନର ଦୃଢ଼ତା ସେ ବୁଝି ପାରିଲେ ବୋଧହୁଏ । କିଛି ସମୟ ଗୁମ୍ ମାରି କହିଲେ, "ତେବେ ମୋତେ ବାରଣ କଲେ ନାହିଁ କାହିଁକି ?" କଥାରେ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତ ଭାବ ଥିଲା ଯେପରି ।

ଅପମାନରେ ମୋର ମୁଣ୍ଡ ଲଇଁ ଆସିଲା ।

"ନା ।" ସେ ଏଥର ଧୀର ହୁଏତ ଆହତ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ଆପଣଙ୍କୁ କ୍ଷମା ମାଗିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ଦୋଷ ଆପଣଙ୍କର ନୁହେଁ ।" ସେ ପୁଣି ଉହୁଙ୍କି ଆସିଲେ ।

ଦେହରେ ମୋର କୌଣସି ସ୍ପନ୍ଦନ ନ ଥିଲା ।

"ପାଇବେ ନା ? ହେଉ ।"—ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ବାହାରି ଯାଇ ସେ ସାମନାର ପିଣ୍ଡା ଉପରେ କାନ୍ଦ ପାରି ଶୋଇ ରହିଲେ ।

ବିବେକର ଦଂଶନରେ ମୁ ଏଣେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ ପଡୁଥାଏ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ କହିଲେ—"ଦେଖନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କର କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ ।"

କିନ୍ତୁ ମୁ ନୀରବ ରହି ଛାତ ଆଡ଼କୁ ଦେଖି ଲାଗିଲି ।

ତାଙ୍କର ସ୍ୱର ଏଥର କ୍ରୋଧ ଆଉ ଉତ୍ତେଜନା ମିଶା—"ଆପଣ ଏଠାରୁ ମଙ୍ଗଳରେ ଫେରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।"

ଭୟ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଦୃଢ଼ତା ଯାହା ଥାଉନା କାହିଁକି—ତାହାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନ ଥିଲା ମୋ ପାଖରେ ।

ହଠାତ୍ କେହି ଜଣେ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ ଦେଖି ଶେଫାଳିକା ଉଠି ବସିଲେ । ଆଖିରେ ତାଙ୍କର ଅନୁରାଗ ।

ତାକୁ ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ କଣ୍ଠ ଶୁଭିଲା—"ଏ କିଏ ମ ?"

"ମୁଁ କେବଳ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରି ଯାଉଛି ।"—ଅଗନ୍ତୁକ ସମ୍ଭବତଃ କିଶୋର ।

"ଚାଲ—ଚାଲ ।" ଶେଫାଳିକା ଆଗେଇ ଯାଇ କିଶୋରଙ୍କର ହାତ ଧରିଲେ ।

—ସିଡ଼ିରେ ଓହ୍ଲାଇ ଯିବାର ପାଦ ଶବ୍ଦ ।

ନୀରବତା —ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ସେମାନଙ୍କର ଅନୁସରଣ କଲେ ବୋଧହୁଏ ।

"ଟିକଟ୍ କିଣିଛନ୍ତି ?" ସୁବେଶା ଶେଫାଳିକା ଓଠରେ ମଧୁର ହସ ଖେଳାଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ !

ଧୀର ଭାବରେ କହିଲି—"ହଁ ।"

ସେ ଦିନ ପରି ସେ ପାଖରେ ବସିଲେ । ମେଟିନି ଶୋ'— ବଙ୍ଗଳା ଛବି "ସ୍ବର୍ଣ୍ଣମଣି ।"

କାଲିର ଘଟଣା ପରେ ଆଉ ଦିନେ ଯୁକ୍ତ ରହିବା ଅନୁଚିତ ଭାବି ନେଇଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଆଉ ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଏଇ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଅନୁରୋଧ—ଏହାକୁ ଏଡ଼େଇ ଚାଲିଯିବା ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅଭଦ୍ରତା ହୋଇଥାନ୍ତା ।

ନାୟକ ଡାକ୍ତର । ଅକସ୍ମାତ୍ ଦେଖା ହୁଏ ତରୁଣୀ ସଙ୍ଗେ । ତରୁଣୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ନାୟକ ମୁଗ୍ଧ ହୁଏ । ନାୟିକା ଲାଜରେ ଆଖି ନୁଆଁଇ ଆଣେ ।—ଶେଫାଳିକା ମୋର ହାତଟିକୁ ଜୋର୍‌ରେ ଚିପି ଧରିଲେ । ଘୁଞ୍ଚାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରକ୍ତରେ କୌଣସି ଉଦ୍ଦୀପନା ଖେଳି ନଥିଲା ।

ନାନା ହସ କୌତୁକ ନେଇ ନାୟକ ନାୟିକା ଅଟେଇଛନ୍ତି । ଶେଫାଳିକାଙ୍କ ହାତଟି ଧରି ଆସିଛି ମୋର କାନ୍ଧ ପାଖରେ ।—ନିଶ୍ଚଳ ରହିଲି ।

ପରଦାରେ ହସର ପରିବେଷଣ । ଶେଫାଳିକା ମୋତେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଖିରେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନଥିଲି

ବିରତି—ଶେଫାଳିକା ମୋର ହାତଟିକୁ ଟାଣିନେଇ କହିଲେ, "କିଣ କିପରି ? ଭଲ ଲାଗିଲା ?"

ତୁନି ରହିବା ଦେଖି ପାସୁଲି ଉପରେ ଚାପା ଦେଇ ସେ ପୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

ଶୁଖିଲା ହସ ଖେଳାଇ କହିଲି, "ମନ୍ଦ କୁହେ ; ବେଶ୍ ଭଲହୋଇଛି ।"

—ସିନେମା ଦେଖିବାରେ ମୋର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା । ବରଂ ଅଶାନ୍ତି, ଅତୃପ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

ଖେଳ ପୁଣି ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଶେଫାଳିକାଙ୍କର କର ଚାପ—ଅଯଥା ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷା—ବିନା କାରଣରେ ହସି ଉଠିବା—କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ହାତ ଟେରେଇ—ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମୋ ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ ଦେଉଥାଏ । ବିରକ୍ତି ବଢ଼ୁଥାଏ—କାରଣ ସେ ମୋର ବିରକ୍ତି ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ସେପରି କରି ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ଖେଳ ଶେଷ ହେଲା—ସମସ୍ତେ ବସ୍‌ରେ ଫେରିଲୁ ।

ବାରଣ୍ଡାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ମସିଣା ପାରି ମୁ ହାଲିଆ ହୋଇ ଶୋଇ ରହିଥାଏ । ମଥା ଉପରେ ଆକାଶର ଖଣ୍ଡିଏ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଅଂଶ । ଘରି ଭିତରେ ନାନାରକମ ସଙ୍ଗୀତ ଆଉ କୋଳାହଳ ଏଡ଼ି ମୁ ଭାବୁଥାଏ ସେଇ ଆକାଶ ବିଷୟରେ ।

—କେତେ ବଡ଼—ବିରାଟ ଆକାଶର ଏଇ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶଟି । ଆଉ ମୁ ? ଏତେ ବଡ଼ ଦୁନିଆ ଭିତରେ ମୁ କେତେ ଛୋଟ ! ମୋର ଭାବନା—ମୋର ଅନୁଭୂତି—କେତେ ସାମାନ୍ୟ !

—ଆଉ ମୋର ଗୃହଅଙ୍ଗେ ଯେତେକ ନରନାରୀ ତାଙ୍କର କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନେଇ ଏଇ କିଛି ସମୟ ତଳେ ମୋର ଆଖି ସାମନାରୁ ଉଭେଇ ଯାଇଛନ୍ତି—ସେମାନେ ? ସେମାନେ ମଧ୍ୟ କଣ ? ଆକାର ଅଛି—ସାର ନାହିଁ । କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ବୁଲିଛନ୍ତି—ଅଥଚ ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ଯେପରି । କାଳର ବୁଦ୍‌ବୁଦ !—ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଯାହାର ପ୍ରୟୋଜନ ନ ଥିଲା—ନାହିଁ··· ।

"ତଳକୁଟାରେ କାହିଁକି ମୁଣ୍ଡ ରଖିଛନ୍ତି ?...ଏଇଠି ମୁଣ୍ଡ ଦିଅନ୍ତୁ ।"—ଶେଫାଳିକା ନିଜର କୋଳ ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡଟା ଟାଣି ନେଲେ । ମୋର ଭାବନା ନେଇ ଜୀବନଟାକୁ ମୁଁ ଏପରି ଅର୍ଥହୀନ ଧରି ନେଇଥିଲି ଯେ ଦ୍ୱିରୁକ୍ତି କାମ୍ନା ନାହିଁ କରିବାକୁ ମୋର ଚେଷ୍ଟା ନଥିଲା ।

ତାଙ୍କର ଛାତି ଉପରେ ଖଣ୍ଡିଏ ବସ୍ତ୍ରାବରଣ ଛଡ଼ା ଶାଢ଼ୀ କିମ୍ବା ବ୍ଲାଉଜ୍ ନଥିଲା ।—କୁଞ୍ଚ୍ କୁଞ୍ଚ୍ ଗହଳିଆ ବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ପିଠି ଉପରକୁ ଖେଳି ଆସିଥାଏ ।

ଷ୍ଟୋଭ ପିଲାଟି ପରି ସେ ମୋତେ ଗେଲ କରି ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅସକ୍ତ କାମ୍ନା ବରକୁ ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିରେ ମୋ ଭିତରୁ ବିଦାୟ ନେଇଥିଲେ ଯେପରି । ମୋର ହାତ ଯୋଡ଼ିକ ସେ ଅନେକଥର ନିଜ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଉଥିଲେ—କିନ୍ତୁ ଛାଡ଼ ଦେବା ପରେ ତାହା ପୁଣି ନିଜ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସୁଥିଲା ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, "ଏପରି ବେଶରେ ଏଠାରେ ବସିଛୁ । ଲୋକେ ଦେଖିଲେ କଣ ଭାବିବେ ?"

"ତୁମେ ତୁନି ରହ ମା ।"—ଶେଫାଳିକା ଅନୁରୂପ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଲୋକେ ଯାହା ଭାବିବେ—ଭାବୁଥାନ୍ତୁ ।"

ପରିସ୍ଥିତି ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖି ମୁଁ ତଳକୁ ମୁଣ୍ଡ ଖସାଇ ନେଲି । ଶେଫାଳିକା ଗେଲ କରିବା ସ୍ଥଳରେ ଅନେକ ଥର ତାଙ୍କର ମୁହଁ ମୋ ମୁହଁ ପାଖକୁ ଲଗାଇ ଆଣୁଥାନ୍ତି ।

ମୁଁ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ିଲି ।

ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଆଖି ଦୁଇଟା ଜଳି ଉଠିଲା । "ବର୍ବ୍ବର— ବେଇମାନ୍ ।"—ଗାଢ଼ କ୍ରୋଧରେ ଶେଷ ପଦାକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ।

ସେ କ୍ଷିପ୍ରଗତିରେ ଓହ୍ଲାଇ ଗଲେ ।

...ମୋର କାନମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲାଲ ହୋଇଗଲା । ହୁଏତ ହେଲି ବର୍ବ୍ବର । କିନ୍ତୁ... ?

ଆକାଶର ରକ୍ତିମା ଉଭେଇ ଯାଇଥାଏ । ଆସନ୍ନ ସନ୍ଧି । ଅବଶଭାବେ ପଡ଼ି ରହିଲି । ମନରେ କରୁଣତା ଭରି ଉଠୁଥାଏ । ଅଯଥା ଆଖି ପତାପାଖେ ଲୁହ ଜମୁଥାଏ ।

"ଗୃହାନ୍ତିକଅନୁ ।" ଶେଫାଳିକାଙ୍କ କୋମଳ କଣ୍ଠରେ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

ମନାକରି ନାହିଁ ।

ନୀରବରେ ଗୃହାନ୍ତିକ ଢୋକ ନେଇ ଶୋଇ ରହିଲି । ଶେଫାଳିକା ମୋର ମୁଣ୍ଡ କପାଳ ଆଉଁସି ଲାଗିଲେ । ଅନେକଗୁଡ଼ାଏ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ପ୍ରଶ୍ନ ମୁହଁ ପାଖକୁ ଉଠି ଆସି ଫେରି ଯାଉଥାଏ ।

ଶେଷରେ ସଂଯତ ଗଳାରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି । "ଅଚ୍ଛା ଶେଫାଳିକା ! ମୁଁ କେତେଟା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବି ଭାବୁଛି । ତାର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିବ ?"

"କଣ ?"

"ତୁମେ ମୋତେ ଭଲ ପାଅ ?"

"ହଁ ।"

"ସତରେ ?"

"ହଁ, ସତରେ ।"

"କିନ୍ତୁ ତୁମେ ତ ମୋତେ କେବେହେଲେ କହିନାହଁ ? ଚିଠିରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖି ନଥିଲ ?"

"ଏ କଥା କଣ ଚିଠିରେ ଲେଖା ଯାଇପାରେ ? ବା—ମୁହଁ ଫିଟାଇ କୁହା ଯାଇପାରେ ?"

ହୁଏ ତ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଏମାନଙ୍କର ସଂସ୍କାରର ବାହାରେ ।

"ତେବେ ତୁମେ ମୋତେ 'ଦାଦା' ବୋଲି ଡାକ କିପରି ?"

"ଆପଣଙ୍କୁ ତ ମୁ କେବେହେଲେ 'ଦାଦା' ବୋଲି ଡାକି ନାହିଁ । ଚିଠିରେ ମଧ୍ୟ ଲେଖିନାହିଁ । ମା ଲେଖନ୍ତି ।—ମୋତେ ତ ଲେଖା ପଢ଼ା ଆସେ ନାହିଁ ।"—ସେ ଆଦରରେ ମୋର ହାତଟି ତାଙ୍କ ଗାଲ ପାଖରେ ଧରି ଝୁଲାଇ ଲାଗିଲେ ।

ଉତ୍ତର ପାଇ ମୁ ବିସ୍ମିତ ହେଲି ।

ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା—ତୁମେ ମୋତେ କେବଠାରୁ ଭଲ ପାଇ ବସିଲ ?"

ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥାର୍ଥତା ବିଷୟରେ ମୁ ସନ୍ଦିହାନ ଥିଲି ।

"ଫୋଟୋ ଦେଖିବାଠାରୁ ।" ସେ ସହଜ ଭାବରେ କହିଲେ ।

"ତୁମେ କଟଶାରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ତ ଭଲ ପାଅ ?"

"ସେଥିରେ ଆପଣଙ୍କର କଣ ଅଛି ?" ସେ ବରଂ ଓଲଟା ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

"ନା—ମୋର କିଛି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଭଲ ପାଇବା ଅନୁଚିତ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।"

"ମୁ ଜାଣେ ।" ସେ ହସି ଉଠିଲେ ।

ମୋର ସଂଯତ ଗଳାର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନଥିଲା । "ଜାଣି ଶୁଣି ଏପରି କର କାହିଁକି ?"

"ସେ ମୋର ଇଚ୍ଛା" ସେ ଗେଲେଇ ହୋଇ କହିଲେ, "ଏସବୁ କଣ କିଏ ଭାବି ଶୁଝି କରେ ?"

କିଛି ସମୟର ନୀରବତା ।

"ମୋତେ ଭଲ ପାଇ ତୁମେ ଭୁଲ କରିଛ ।" ମୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ସେ ମୋର ହାତ ଦଉଟି ନିଜ ବାହୁତଳେ ଚାପିନେଲେ ।

"ତୁମେ ମୋତେ 'ଦାଦା' ବୋଲି ଡାକ ।"

"ତା ହୁଏ ନା"—ସେ ମୋର ଅଙ୍ଗୁଠିଗୁଡିକ ଧରିନେଲେ ।

"ହୁଏ ନା କାହିଁକି ?"

"ମୁ ତ ଅଗରୁ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖି ଅସିଛୁ । ଅଜି ଚୁମାଦେବା ପରେ ମୁ କଣ ଏତେ ବୋକା ହେଇଛୁ ଯେ ଲେଉଟି ଯିବ ଭାବୁଛନ୍ତି ?"

"କିନ୍ତୁ ତୁମର ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ..."

"ହେଲା ବା..." କଥାରେ ବେଖାତିର ସୁର୍ ଦେଇ ସେ ଗେଲ କର୍ ଲାଗିଲେ ।

ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଅକ୍ଷେପ ମୋତେ ଅଘାତ ଦେଇଥିଲା । ପଚ୍ଚରିଲି —"ଅଚ୍ଛା ମୁ ଅବା ନିଷ୍ଠୁର ହେଲି । କିନ୍ତୁ ତୁମର: ଅନ୍ୟ ଅଭିଯୋଗର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ?"

ସେ ନିରୁତ୍ତର ହେଲେ ।

"ମୋତେ ଅଜ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ହେବ ।" ମୁ ଉଠି ବସିଲି ।

"ପୁଣି କେବେ ଅସିବେ ?"

"ବୋଧହୁଏ ଅସିବି ନାହିଁ ।"

"ଚିଠି ଦେବେ ?"

"ସେପରି କିଛି ଦରକାର ମନେକରୁ ନାହିଁ ।"

"ମୁ ସିନା ଦୋଷୀ । ମାଁ ତ କୌଣସି ଦୋଷ କରି ନାହାନ୍ତି ।" ସେ ଧୀର ଭାବେ ମୁଣ୍ଡପୋଛି କହିଲେ ।

ମୁ ନିରୁତ୍ତର ହେଲି ।

ଶେଫାଳିକା ବାନ୍ଧୁରୁ ଅଉଜି ବସିଥାନ୍ତି । କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବ୍ୟର୍ଥ ଅଭିମାନର ବିରାଗ ।

"ବିଚ୍ଛିଣର ମନଟା ଖରାପ ହୋଇଗଲା ।" ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ କହିଲେ ।

"ଗୋଟାଏ ପିଠା ନିଅ ।"—ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ କରିବା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ।

"ଅପଣ ଖାଉଥାନ୍ତୁ । ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ ।"—ସେ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଶାସନ କଲେ—"ଛିଃ, ଗଳ୍ପବେଳେ ଏସବୁ କଣ ?"

"ଆଚ୍ଛା—ଆପଣ ଅଧେ ଖାଇ ବାକି ଅଧକ ମୋତେ ଦେଇ ପାରିବେ ?" ଶେଫାଳିକା ଅଗ୍ରହର ସହିତ ପଚାରିଲେ ।

ବୁଝି ପାରିଲି । କିନ୍ତୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ଅଘାତ ଦେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଆର ପାଖରେ ବସି ରହିଥାନ୍ତି—ଶେଫାଳିକା ଗୁଣୁଗୁଣୁ ଗୀତ ଗାଇ ମୋତେ ସଜାଇ ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ସଜାଇସାରି ଅଳପ ହସି ମୋର ଆଖିକୁ ଫୁଙ୍କି ଦେଲେ । ମୁହଁଟି ହସରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ପରେ ପରେ ଫେରି ଆସିଲା କରୁଣତା । ମୋର ପାପୁଲିଟି ଧରି ନିବଦ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ନୀରବରେ । ମନ ଭିତରର କୋହଟାକୁ ଯେପରି ଚାପି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାନ୍ତି ।

କଠିନ ବରଫ ତରଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯେପରି ଅଧିକଶୀଘ୍ର ତରଳ ହୋଇଆସେ—ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ପ୍ରେମର କରୁଣ ଆବେଗ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ନେଇ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ସ୍ନେହଶୀଳ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି ମୋର ସମସ୍ତ ସଂଯମ ନଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଲା । ପ୍ରେମର ଉଚ୍ଛୁଳ ଧାରା ଖେଳି ଲାଗିଲା ମୋର ଶିରା ପ୍ରଶିରାରେ । ତାଙ୍କର ନିଃଶ୍ୱାସ ଆଉ ଶରୀର ସ୍ପର୍ଶରେ ମୋର ଦେହସାରା ଜାଗି ଉଠିଲା ଗୋଟାଏ ସ୍ପନ୍ଦନ ! ମନେ ହେଲା—ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ମୋର ଅଦେୟ କିଛି ନାହିଁ ! !

"ଆଉ କଣ ଚାହଁ ?" ମୁଁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି ।

"କିଛି ନାହିଁ" ସେ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ଘୂଞ୍ଚିଗଲେ ।

କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଟାଣିଅଣିଲି ଆବେଗରେ ।

ତାଙ୍କର କରୁଣ—ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ ମୋ ମୁହଁ ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା ।

"ଆଉ କଣ ଚାହଁ ?" ମୋର ଚାପା ଗଳା ଅସ୍ଥିର ।

ସେ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

...ଟମାର ଓଠ କୋଣ ଥର ଉଠିଲା ...।

"ନମସ୍କାର—ମୁଁ ତେବେ ଅସେ ।"—ଶେଫାଳିକା ଠିଆ ହେଲେ । କିନ୍ତୁ ପୁଣି ଲଥ୍ କରି ବସି ପଡ଼ିଲେ—ଦେହରେ ତାଙ୍କର ବଳ ନଥିଲା ଯେପରି ।

"ରୁମାଲ ଖଣ୍ଡିକ ଏଥର ଦିଅ ।" ମୁଁ କହିଲି ।

ଅତର ସିଞ୍ଚା ରୁମାଲ ଖଣ୍ଡିକ ଛାତିର ତାତିରେ ଉଷ୍ମ କରି ସେ ବଢାଇ ଦେଲେ । ଛାତି ତଳୁ ଥରି ଆସିଲା ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ।—ବ୍ୟଥା ଅନୁଭବ କଲି ।

ଠିଆ ହେଲି ।—ଶେଫାଳିକା ଉଠିପଡ଼ି ମୋର ହାତ ଧରିଲେ ।

"ମୋଟେ ସାଙ୍ଗରେ ନିଅନ୍ତୁ ।" କଣ୍ଠ ଥରି ଉଠିଥିଲା ।

"କେଉଁଆଡ଼େ ?"

"ଯେଉଁଆଡ଼େ ଯିବେ ।"

"ସତୁପାଦରେ ଦେଇ ପାରିଲେ ତ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।" ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଆର ପାଖରୁ ମତ ଦେଲା ।

"ପାଗଳୀ ।" ମୁଁ ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଗାଲ ଚିପି ଦେଲି ।

ଅଭିମାନରେ ସେ ହାତ ଖସାଇ ନେଲେ ।—

ଶେଫାଳିକା ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ବାହାରି ଆସୁଥିଲି । ହଠାତ୍ ଉତ୍ତେଜିତ ଫଣୀ ପରି ସେ ଫୁଁପାଡ଼ି କରି ଉଠିଲେ, "ରହନ୍ତୁ ।"

ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଗତି ବନ୍ଦ କଲି—"କଣ ?"

ସେ ଧୀର ଭାବରେ ମୋର ପଦ ବନ୍ଦନା କଲେ ।

ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ଆଣି କହିଲି—"ଖୁସି ରହ ।"

ମନ ଭିତରର କୋହକୁ ଚାପିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ସେ ସିଡ଼ି ପ୍ରଗଡ଼ିରେ ତଳକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୋର ଛାତି ଭିତରେ ସହାନୁଭୂତି ଆଉ କରୁଣତାର ଘନଛାଇ । ମୁଁ ତାଙ୍କର ଯିବା ଆଡ଼କୁ କିଛି ସମୟ ଚାହିଁ ରହିଲି ।

"କାହିଁକି ବାପା । ତୁମେ ପୁଣି ଆସିବ ନାହିଁ କାହିଁକି ?"

ଲବଣ୍ୟମୟୀ ମୋର ହାତ ଧରି ପଚାରିଲେ ।

"ଏଁ, ନା-ମା'—କ୍ଷମା କର ?"

"କିନ୍ତୁ—କାହିଁକି ?"...

"ତୁମକୁ ତ କହୁଛି ଅଛପା କୁହେଁ ମା ।—ମୁଁ ଆସିଥିଲି ଶେଫାଳିକାଙ୍କ ଭାଇ ଭାବରେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ସେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନାହିଁ । ଅଉ ସେ ଯାହା ଗ୍ରହଣ କରିବେ—ମୁଁ ଦେଇପାରିବି ନାହିଁ ।"

ସେ କିଛି ସମୟ ଚୁପ ରହିଲେ ।

"ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ ବାପା, ତୁମେ ଆସିବା ଶୁଣି ସେ ଦିନ ଜିଦ୍ କରିଥିଲା—"ଏଇବାର୍ ଦେଖିନେବ ।" କିନ୍ତୁ—ବାପ୍ପାର ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଛି । ମୋତେ ସବୁ କହିଛି । ମୁଁ ଜାଣେ । କିନ୍ତୁ ବାପା..."

"ହଁ ମା', ମୋର ମଧ୍ୟ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି ।"

"ନା—ନା—ମୁଁ ସେ କଥା କହୁନାହିଁ । ତୁମେ ତ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଯମ ଦେଖାଇଛ । ଯାହାକୁ ଭୁଲ୍ ବୋଲି ଭାବୁଛ—ସେତକ କେବଳ ସ୍ୱାଭାବିକ ।"

ତୁହେଁ ନୀରବ ରହିଲି । ତାଙ୍କ କଥାର ଅର୍ଥ ଅଉ ସତ୍ୟତା ଖୋଜି ଲାଗିଥାଏ ।

"ପୁଣି ଏଠାକୁ ଆସିବ—ଛାଡି ଦେବ ?" ସେ ମୋର ହାତ ନେଇ କହିଲେ । ଏଇ ବୃଦ୍ଧାଙ୍କର ଜୀବନ—ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅଥଚ ସ୍ନେହ !

"ଯଦି ଶେଫାଳିକା ମୋତେ ଦାଦା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ।"—ମୁଁ ସତ୍ତ୍ୱ ଦେଲି ।

"ନା ବାପା—ଏପରି କହ ନାହିଁ । ମୁଁ ତ ଅଛି ।"—ସେ ଲୁହ ପୋଛିଲେ ।

ବିଦାୟ ବେଳେ ଏହି ବୃଦ୍ଧାଙ୍କୁ ଆଘାତ ଦେବାକୁ ମୋର ହୃଦୟ ନଥିଲା ।

"ତୁ ମେରା ମନ୍‌କା ମୋତି ହୈ"...

"ଯବ୍‌ସେ ବାଲମ ଘର ଆୟେ...

ଦର୍‌ବଲୟର ସେପାରରୁ ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱର୍ ।— ପବନର ତରଙ୍ଗରେ ନ ଜାଣିଲାପରି ଥରି ଥରି ଭାସି ଆସି—ମନର ପରଦାରେ ବାଧା ପାଏ ଯେପରି । ଗୋଟାଏ ଝଙ୍କାରରେ ମୋର ଚେତନ ମନ ଥରି ଉଠେ— ପୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ ମସ୍ତିଷ୍କର କେଉଁ ଅନ୍ଧାରିଆ ଅଂଶରେ ସେ ହଜିଯାଏ । ପୁଣି ଥରି ଆସେ ଅଦ୍ଭୁତ ଏକ ସୁର୍‌ର ତରଙ୍ଗ—"ଓ ଲା ଲା ଲା—ଓ ଲା ଲା ଲା ଓ ଲା ଲା

ସମସ୍ତ ଗୁଜର୍‌ଛି ଯାଏ......

ଅନ୍ଲୋଡ଼ିତ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଜୁଆର ଅଉ ଭଟ୍ଟାର ଘନ ଘନ ଉତ୍ଥାନ ପତନ ।

ଘାଉଁରଞ୍ଜିଆ ଦର୍‌ବଳୟ ଉପରୁ ଆଖି ଫେରାଇ ଆଣିଲି ।

ରେଲ୍‌ର ଧଡ଼କ୍ ଧଡ଼କ୍ ଶବ୍ଦ । ନଇର ପାଣି ଟକ୍ ଟିକ୍ କରି ଉଠୁଥାଏ । ଦୂରଅଡ଼ରେ ଶ୍ୟାମଳ ଶସ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର । ମଝିରେ ମଝିରେ ଆକାଶରେ ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ସାନ ସାନ ଡେଣା ମେଲା ପକ୍ଷୀଗୁଡ଼ିକ ।

ଡବା ଭିତରକୁ ମୁହଁ ଫେରାଇଲି । ଚଷମାଦିଆ ବୁଢ଼ାଲୋକଙ୍କ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖବର କାଗଜରୁ ମୁହଁ ଉଠାଇ ନାହାନ୍ତି । ଷ୍ଟେଟ ଝିଅଟି ମା କୋଳରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି—ଅଭ୍ୟାସ ହେତୁ ତାର ଓଠ ଦିଓଟି ଫାଙ୍କିତ ହୋଇଯାଇଛି । ପାଖ ଦେଇ ଆଉ ଗୋଟାଏ ରେଲ ଛୁଟିଗଲା । ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି ଜଣକ ଟିକିଏ ମୁହଁ ଉଠାଇ ପୁଣି ସେହି ଖବରକାଗଜ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବେଶ କଲେ ।

ମୁରୁଲା ଠାରୁ ଅଦ୍ଭୁତ ଟିକିଏ ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଉଜି ବସିଲି । ରେଲ୍ ଛୁଟି ଚାଲିଥାଏ ଜୋର୍‌ରେ ।—ଆଖି ବୁଜି ଆସିଲା ।

"ଏଠାରେ କାହାର ଭୟ ନାହିଁ ।" ଚାପା ହସ "ହିଁ—ହିଁ"..."
ସମସ୍ତ ରକ୍ତ ଠାଣି ହୋଇଗଲା ଯେପରି । ଓଠ ଉପରେ ଆର୍ଦ୍ର ଉଷ୍ଣତା—ତାର ପୁନଃ ପୁନଃ ଅଭିନୟ । ନିଶା ଫାଙ୍କିଆସିବାବେଳେ ଦେହ ଯେପରି ଝିମେଇଥାଏ— ପାଖ ଘୁରିଇଲି ।

"ମୋତେ ଚିହ୍ନିପାରୁଛନ୍ତି—ମୁ କ'ଣ ଆପଣଙ୍କର କେହି ନୁହେଁ ?"

—ଝରକା ଉହାଡ଼ରୁ ଉଙ୍କିମରା ପାନବୋଲା ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ ଟି ।

"ଗୋଟାଏ ଦିଅନ୍ତୁ— ଆପଣଙ୍କର କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ ।"...

"ଆଉ କଣ ଚାହଁ ?"

"କିଛି ନାହିଁ ।"—ନୀରବ ଅପେକ୍ଷାର ଆକର୍ଷଣ । ଅଧର କୋଣରେ ସ୍ଫୁରଣ ।

"ମୋତେ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲନ୍ତୁ ।"

"କେଉଁଆଡ଼େ ?"

"ଯେଉଁଆଡ଼େ ନିବେ ।"

"ପାଗଳୀ !"—ଅଭିମାନିନୀ !

—ରହି ରହି ଆସୁଥିବା ଝୁଣାର ଗନ୍ଧ ଭଳି—ମନ ତଳୁ ସ୍ମୃତିର ମହକ । ମୁ ପୁଣି ଉଠି ବସେ ।

ହଷ୍ଟେଲ୍ ରେ ସେଇ ପୁରୁଣା କୋଠରି ଭିତରେ—

ଫୋଟୋଟି ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ । ଆଖିରେ ଫୁଟେ ଅନୁରାଗ—ଅଭିମାନ—ମିନତି । ଓଠ ଥରେ—ବହୁଦୂରରୁ ଭାସିଆସେ ସ୍ୱର । ପରିଚିତ ଧାଡ଼ିଗୁଡ଼ିକରେ ଆବେଗର ଜୁଆର—ଚେତନାହଜା ଭାବନାର ଘୂର୍ଣ୍ଣି.........

ହଜିଯାଏ—କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ୱର୍ ହଜେନା । ଭାଷା କହି ଚାଲିଥାଏ—ବହିର ପୃଷ୍ଠା ଭିତରେ—ଝରକାର ପରଦା ଆଢ଼ୁଆଳେ—ଆକାଶର ସାଦା ମେଘ ତଳୁ ।

ମୁ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇପଡ଼େ ।

"ସବ୍ରେଜ ! ସବ୍ରେଜ ! ଅରେ, ମୁଁ ତୁମକୁ ଏତେଥର ଡାକିଲିଣି—ତଥାପି ତୁମେ ବସିରହିଛ—ସବ୍ରେଜ !"

ଚମକି ପଡ଼ିଲି ।

"କଥା କଣ ? କଣ ଗୁଡାଏ ଭାବିଲାଗିଛ ?" ସୌମ୍ୟସ୍ୱରୂପ ବୃଦ୍ଧା କଣ୍ଠ ବଢ଼େଇଦେଲେ ।

"କିଛି ନୁହେଁ—ସେପରି ଗୁରୁତର କିଛି ନୁହେଁ ।"—ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ମିତ ହାସର ଚେଷ୍ଟା ।

"ଉଁ ହୁଁ" ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଓଠରେ ସହଜ ମନ୍ଦ ହାସ । "ସମୟ ପାଖେଇ ଆସିଲାଣି ଯେ......।"—ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଇଙ୍ଗିତ । —ଗୃମେଲ୍ଲା ଆସିବାକୁ ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦିନ ରହିଛି ।'

ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗୃମେଲ୍ଲା ? ହଁ, ସେ ମୋତେ ବୁଝିବେ—ବୁଝିବା ତାଙ୍କର ଜରୁରି...

—ଗୃମେଲ୍ଲା ନୀରବ ରହିଲେ । ତାଙ୍କର କୋଳରେ, ମୁଁ ମୁଣ୍ଡଦେଇ ଶୋଇଥାଏ । ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ସେଇ ପରିଚିତ ସ୍ଥାନଟି । ସେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ । ଆକାଶର ନୀଳ ଆଲୋକ ଲିଭି ନାହିଁ—ସୋତରେଖାରେ ତାରାଝଲସ ।

"ତୁମେ ମୋତେ କ୍ଷମା କର ଗୃମେଲ୍ଲା ।"

"କି ପାଗଳାମି !" ସେ ମୋର ନାକ ଚିପିଦେଲେ । "ଏଇପରି ନାକ ଚିପିଦେଉଥିଲି—ନା ?"

"ହଁ ।"

—ଗୃମେଲ୍ଲା ହସି ଲାଗିଲେ । ଆଉ ସେଇ ହସରେ ମୁଁ ଯେପରି ସବୁ କିଛି ପାଇଥିଲି—କ୍ଷମା, ବିଶ୍ୱାସ ଆଉ ପ୍ରେମ ।

"ଚାଲ ଏଥର ଯିବା ।" ସେ ଝଙ୍କାଇଦେଲେ ।

"ତୁମେ ତାହାହେଲେ ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲ ଗୃମେଲ୍ଲା ?"

"କହିଥିଲି ପରା, ତୁମ କଥାରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।"

"କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେ ସମୟେ ସମୟେ ନିଜକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରେନା ।"

"ସେଥିପାଇଁ ତ ମୋର ଦରକାର ।"

ଶୁଭମେଲୀଙ୍କର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଆକର୍ଷଣ, ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ସୌହାର୍ଦ୍ଦ, ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କର ଆଳାପ—ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତତା ଫଳରେ ଶେଫାଳିକା ଧୀରେ ଧୀରେ ଭୁଲିଗଲେ । ରାସ୍ତାକଡ଼ର ହୋଟେଲ, ସିନେମା ପାର୍କ—କେଉଁଠି ଯଦି ଅକସ୍ମାତ୍ ସୁର ଉଠେ—ସେଇ ପରିଚିତ ସଙ୍ଗୀତ ଗୁଡ଼ିକ—ପ୍ରାଣବନ୍ତ ହୋଇଉଠେ । ସାଇକଲ୍ ଅଟକିଯାଏ । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ମନ ଫେରିଯାଏ ସେଇ ଅତୀତକୁ । କିନ୍ତୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ଡେରି ହୁଏ ନାହିଁ ।

—କେତେବେଳେ ଗୋଟାଏ: ଦିଟା କଥା—ଗୋଟାଏ ଦିଟା ଭାବନା—କିନ୍ତୁ ଆଉ ଧରିରଖି ହୁଏନା । ହାତ ମୁଠାରେ ପାଣିର ସୁଅଭଳି ।

ସୁଖର ଦିନଗୁଡ଼ିକ ବିତିଗଲା ।

—ପୁଣି ସେଇ ପରୀକ୍ଷା !..

ପଢ଼ାପଢ଼ିର ଧୂମ୍ । ଜାଗରଣ-କ୍ଳାନ୍ତ ଆଖିଯୋଡ଼ିକ ବହି ଏବଂ ନୋଟ୍ର ପୃଷ୍ଠାଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠେ । ଟେବୁଲ୍ ପାଖରେ ଚାହା କପ୍ ।—ଘଣ୍ଟାର ଟିକ୍ ଟିକ୍ । କଲମର ଚଞ୍ଚଳ ଗତି ...

ପରୀକ୍ଷା ଆସି ସରିଯାଇଛି । ରାସ୍ତାକଡ଼ରେ ପିଲାମାନଙ୍କର କଳ୍ପନା ଜଳ୍ପନା । ଈର୍ଷା ଗୋପନ ସକାଶେ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅନର୍ଥକ ପ୍ରଶଂସା ।—ପବନରେ ନିଷ୍ଫଳତା !

"Congratulations" ଶୁଭମେଲୀ ପାଟିକରି ମୋଆଡ଼େ ଧାଇଁ-ଆସିଲେ । ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହେବା ଏଇ ପ୍ରଥମ ଓ ଏଇ ଶେଷ ।

"ମୋର ସଫଳତା ପାଇଁ ତ ତୁମେ ଦାୟୀ ଶୁଭମେଲୀ ।"

—ରାମସ୍ୱରୂପ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅନେକ ଆଶା ଆଶଙ୍କା ନେଇ ଚିଠିଖଣ୍ଡିକ ଖୋଲି ବସିଲି ।

ନନା ଲେଖିଛନ୍ତି...

କଲ୍ୟାଣୀୟୁ ସରୋଜ,

ମୋର ସ୍ନେହ ନେବୁ । ତୋର ପରୀକ୍ଷାଫଳ ଶୁଣି ମୁଁ ଅତିଶୟ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲି । ସେଠାରେ ଯଦି ପି. ଏଚ୍. ଡ଼ି. କରୁ, ତାହାହେଲେ ମୋର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି ।

ତୋର ବିବାହ ବିଷୟ ନେଇ ତୋର ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟ ପି. ଏଚ୍. ଡ଼ି. ପରେ ବିଚାର କରିବା ।

ଇଚ୍ଛା କଲେ ବର୍ମା ଆସିପାରୁ । ନହେଲେ ସେଇ ଅହ୍ଲାବାଦରେ ରହିଲେ ମୁଁ କିଛି ମନେ କରିବି ନାହିଁ ।

ତୋର

ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ ନନା

ଚିଠିଟି ପଢ଼ି ପ୍ରଥମେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲି । ଗୁମେଲ୍ଲୀଙ୍କ ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲି, "ଏଠାକାର ଜଣେ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଝିଅ—ଆମେ ଦୁହେଁ ଏକାସାଙ୍ଗରେ ପଢ଼ୁ ।"—କିନ୍ତୁ ଚିଠିଟି ଅନ୍ତିମରେ ପଢ଼ି ମନର ଆନନ୍ଦ କମିଆସିଲା । ଗୁମେଲ୍ଲୀ ଆଉ ଦୁଇ ତିନିଟା ବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି ? ନନା ଯଦି ରାଜି ହୋଇ ସ୍ବାଗତ ରଖିଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ କଥା ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଯେମିତି ଏଡ଼ିଇଦିଅ—ଯଦି କୌଣସି ମତେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୂଳ ମତ ହୁଏ !—ତେବେ ଚିଠି ଯେତେବେଳେ ପାଇଛି, ଗୁମେଲ୍ଲୀଙ୍କୁ ଏ ସମ୍ବାଦ ନ ଦେବା ଅନ୍ୟାୟ ହେବ ।

"କାଲି ଏ ବିଷୟ ନେଇ ବାପାଙ୍କ ସହିତ ମୋର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା । ବାପା ଦିନ ଗଡ଼େଇବାର ପକ୍ଷପାତୀ ନୁହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଆଶା—ମୁଁ ଯଦି ଦାୟିତ୍ୱ ନିଏ, ବାପା ପାଟି ଫିଟାଇବେ ନାହିଁ ।" —ଗୃମେଲ୍ଲି ବଡ଼ ବିମର୍ଷ ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଉପରେ ସେ ପୁଣି ଆଖି ବୁଲାଇଲେ । "ତୋର ବିବାହ ବିଷୟ ନେଇ ତୋର ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ନୁହେଁ । —ଏଥିରୁ ବେଶ୍ ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ସେ ଆମର ବିବାହ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯିବେ ନାହିଁ । ଅନ୍ତତଃ ସେଇଟା ତାଙ୍କର ନୀତି । ଆଶାକରେ, ବାପାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ପାରିବି ।"

ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ମୋଡ଼ି ଦେଇ ରଖୁ ରଖୁ ସେ ହସ ଚୃପି ଗଲା ଖଙ୍କାର ମାରି କହିଲେ, "କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ କଥା ।"

ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ ସ୍କୁଲ ପିଲାଙ୍କ ଭଳି ମୁଁ ଚୃହିଁ ରହିଥାଏ ।

"କଣ ?"

"ମୋତେ କଥା ଦିଅ...ତମେ କେବେହେଲେ ମୋର ଅବାଧ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ?"

ହସ ମାଡ଼ିଲା—"ହଁ, ସେତିକି ବିଶ୍ୱାସ ମୋର ଏବେ ହୋଇ-ଗଲାଣି ।"

—ସାମସ୍ୱରୂପ ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି, ସେ ଅତି ଶୀଘ୍ର ମୋଗଲ ସରାଇରେ କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ।—ବନ୍ଧୁ ଆଇ. ପି. ଏସ୍. ସକାଶେ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ ।

"ଆରେ ବାଃ, ଲୋକେ ପୁଣି ଏଇପରି ଗବେଷଣା କରୁଥାନ୍ତି ?" ଲାଇବ୍ରେରୀର ଗବେଷଣା ପ୍ରକୋଷ୍ଠର ଦ୍ୱାରଦେଶରୁ ଗୃମେଲ୍ଲୀ ନାଇ ଉଠିଲେ ।

ଅତିରିକ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ହେତୁ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ଟିକିଏ ଆଖି ବୁଜି ନେଇଥିଲି । କଳା କଳା ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ାକ ଆଖିପତା ତଳେ ନାଚ କୁଦ କରି ଲାଗିଥିଲେ ।

"ଖୁବ୍ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲ—ନା ?"

"କାହିଁ—ନା ତ ?"

ମୁକ୍ତ ନ କରି ସେ ବହି ଖଣ୍ଡିଏ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ପଚାରିଲେ, "ଏଇ ବହି ଖଣ୍ଡିକ ତୁମେ କାଲି ଖୋଜି ବୁଲୁଥିଲ ?"

—ବହିଟି ନେଇ ମୁ ଆନନ୍ଦରେ ଓଲଟାଇ ଲଗିଲି। "କେତେ-ବେଳେ ଏ ସମସ୍ତ ଶେଷ କରିବ ?"—ମୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲି।

"ତୁମେ ବେଶୀ କିଛି ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା ଦରକାର ନାହିଁ। ଏଇ ଦେଖ' ତୁମର ଦରକାରୀ ଅଂଶଟି ମୁ ଟିପି ନେଇଛି। ଆଉ କିଛି ଦରକାର ମନେ କଲେ ଯୋଗ କରିପାର।"—ନୋଟ୍ ଖଣ୍ଡିକ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ସେ ତାଙ୍କ ପଢ଼ାରେ ମନ ଦେଲେ।

ଗୃମେଲିଙ୍କର ଏହିଭଳି କାମ କିଛି ନୂଆ ନୁହେଁ। ଯେଉଁ ବହିଟି ମୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ପାଇ ନଥାଏ, ତାକୁ ସେ କେଉଁଠାରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ଦରକାରୀ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ଟିପିନେଇ ବହି ସହିତ ମୋତେ ଟିପା ଖଣ୍ଡିକ ବଢ଼ାଇ ଦଅନ୍ତି। ମୁ ବହିଟି ଆଉ ଟିପା ଖଣ୍ଡିକ ପଢ଼େ—ଦରକାର ମନେକଲେ ଆଉ କିଛି ଟିପି ନିଏ—କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣତଃ ଦରକାର ପଡ଼େ ନାହିଁ। ସମୟେ ସମୟେ ଗୃମେଲି ଅତର୍କିତ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି—ମୋର ବିଷୟ ଉପରେ। ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ମୀମାଂସା କରିବାକୁ ମୋତେ ଆଉଥରେ ବହିଗୁଡ଼ିକର ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇବାକୁ ପଡ଼େ। ପରିଶ୍ରମ ହୁଏ ଅବଶ୍ୟ—କିନ୍ତୁ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ଫଳରେ ବିଷୟଟି ସ୍ପଷ୍ଟତର ଆଉ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୁଏ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ବିଷୟପରି ଏଥିପାଇଁ ମଧ୍ୟ ମୁ ଗୃମେଲି ପାଖରେ କୃତଜ୍ଞ। କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ଯେ ଗୃମେଲି ନିଜ ବିଷୟଟିରେ ବେଶୀଦୂର ଆଗେଇବା ପରି ମନେ ହେଉନାହିଁ।

"ଆଚ୍ଛା ଗୃମେଲି, ତୁମ ବିଷୟରେ ତୁମେ କେତେଦୂର ଆଗେଇଛ ଶୁଣେ ?"

"ପ୍ରାୟ କିଛି ନୁହେଁ।"

“ତେବେ ମୋ ବିଷୟରେ ଏତେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇ ସମୟ ନଷ୍ଟ କଲ କାହିଁକି ?”

“ସେଥିରେ କଣ ମୋର ସ୍ୱାର୍ଥ ନାହିଁ ?”

ପରସ୍ପରର ସାହାଯ୍ୟ ଆଉ ଅକ୍ଳାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ଦେଢ଼ଟି ବର୍ଷରେ ମୋର ଥେସିସ୍ ଖଣ୍ଡିକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାରିଥିଲା । ଗୃମେଲିଙ୍କୁ ଆଉ ୬ମାସ ଅଧିକ ଲାଗିଥିଲା ।

ଆଖିରେ ସଫଳତାର ଝଲସ ଖେଳାଇ ଗୃମେଲି ପଚାରିଲେ, “ଏଥର ?”

ବୁଝିଲି ।

“ହଁ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିବ ।”

କିନ୍ତୁ—

—“ଅଚ୍ଛା ଗୃମେଲି, ତୁମର ବାପା ତ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ?”

ଗୃମେଲି ମୁହଁର ଭାବ ବଦଳାଇଲେ—“ତା ସତ, କିନ୍ତୁ କାଳେ କିଛି ବିଘ୍ନ ଘଟିପାରେ—ସେଥିପାଇଁ ବାପା ଏଇ ବାଟ ନିରାପଦ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ତ ପୂର୍ବରୁ ଲେଖି ପାରିଥାନ୍ତେ ।”

“ନିରାପଦ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ—କାହିଁକି ?”

“ବାପା କହନ୍ତି, ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ସେ ତୁମ ନାନାଙ୍କ ପ୍ରକୃତି ତୁମ ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ତୁମ ପକ୍ଷରୁ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଠାଇବା ସୁବିଧାଜନକ ।”

କିଛି ଅସ୍ୱସ୍ତି ଅନୁଭବ କଲି । ନାନା ଅବଶ୍ୟ ସମୟେ ସମୟେ ନିତାନ୍ତ କଠୋର ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ନ କରିବା ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ନୀତି, ସେତେବେଳେ ତ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବ ନ ଉଠାଇବାର କାରଣ ନାହିଁ ?

—ଗୃମେଲିଙ୍କର ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଦେଖି ଏ ଭଳି ଯୁକ୍ତି କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ । ପ୍ରଶ୍ନଟା ମଧ୍ୟ ମୋର ଦୁର୍ବଳତା ବୋଲି ଧରାଯାଇ

୧୨

ଯାଚରେ ଯେ ନନାଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଠାଇବାକୁ ମୋର ସାହସ ନାହିଁ ।

ଦେବସ୍ୱରୂପଙ୍କ ପାଖରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିଛି । ଆଗାମୀ ନଭେମ୍ବର ତା୨୭ରିଖରେ ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ବିବାହ । ରାମସ୍ୱରୂପ ମଧ୍ୟ ଖଣ୍ଡିଏ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଚିଠି ପଠାଇଛନ୍ତି ।—ବୃନ୍ଦମେଲ୍ଲାଙ୍କର ଆଖିରେ ଆନନ୍ଦ । ଗୀତାଙ୍କୁ ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଦେଖି ପାରିବେ ।—ଗୀତା ପରିବାରଙ୍କ ସହିତ ଅନୁରୋଧ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି—'ଦୁର୍ଗତିନାଶକ ପତ୍ନୀ' ନିବାକୁ ।

ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ।—

ଶଙ୍ଖ ମହୁରୀ ଆଉ ବାଦ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଝିରେ ଅନେକ ଦିନପରେ ଦେବସ୍ୱରୂପଙ୍କର ଘଡ଼ଘଡ଼ିଆ ରେଡ଼ିଓ ଅବାଜ ଶୁଣି ଭାରି ଖୁସି ଲାଗିଲା । ରାମସ୍ୱରୂପ ନିଜର ପରିଧିକୁ ଅନ୍ତର ଟିକିଏ ବଢ଼ାଇ ପାରିଛନ୍ତି । ଗୀତା "ସରୋଜ ଭୈୟା—ବୃନ୍ଦମେଲ୍ଲା ଭାବୀଜୀ" —ଅପ୍ରତିଭ ଆଥିଳ ସଖୀକର ଅଭିନନ୍ଦନ କଲେ ।

କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ଭାବୀଜୀଙ୍କୁ ଯାଇ ହଠାତ୍ ନମସ୍କାର କରି ପକାଇଲି । କିଏ ଭାବି ସେ ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ଆଣିଲେ ।

—ଅସ୍ୱାଭାବିକ ପରିସ୍ଥିତି ।

କିନ୍ତୁ ଚିହ୍ନି ପାରି ଭାବୀଙ୍କ ଓଠରେ ହସ ଫୁଟିଲା—

ଦେବସେନ ଆଉ ଇନ୍ଦ୍ରସେନା ବଡ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତି । ଦେବସେନର କପାଳ ଉପରେ ତିନି ଆଙ୍ଗୁଳିଆ ଚନ୍ଦନର ପ୍ରଲେପ ।

ବୃନ୍ଦ ସାହେବ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଲେ ।

ଚିପା ପାଇଜାମା ଆଉ ଲମ୍ବା ଅଚକାନ୍‌ରେ ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରଟି ଉଧାଡ଼ାଇ ହୋଇଥିବା ଦେଖି କୌତୁକ ଲାଗିଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ଜରିଲଗା ପାଗ—ଗୁଡ଼ାଏ ହାବୁଳୁ କାବୁଳୁ ଫୁଲମାଳ ତାଙ୍କୁ ଢ଼ିଏତ

କୁଷ୍ଠ କୁଣ୍ଠ କରୁଥାଏ । ସେ ଅନେକ ପ୍ରତିବାଦ-ଅସମ୍ଭବ ଅସୁବିଧା ଭୋଗ କରୁଥାନ୍ତି । ପରିହାସରେ କହିଲି—"ଆନନ୍ଦରେ ଅସୁବିଧା ନ ଥିଲେ ସେତେଦୂର ପ୍ରୀତିପଦ ହୁଏ ନାହିଁ ।"

"ରହ ରହ, ମୋତ ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ବେଳ ଅସିବ ଯେ ।" ସ୍ୱାମସ୍ୱରୂପ ହସି ହସି ଚେତାବାଣୀ ଶୁଣାଇଲେ ।

ଶୁଭ ଶଙ୍ଖ —ମନ୍ତ୍ର ପାଠ —ହୁଳହୁଳି—ହୋମ ଅଗ୍ନି··· । କପାଳରେ ଚନ୍ଦନର ଛିପ—ପାଦରେ ଅଳତା—କୌତୁକ—ପରିହାସ । ବେଲଗଡ଼ା ଉପାୟ—ପେଟଠେଲି ଭୋଜି—ଅତସବାଜି—ହୋ ହୋ —କାଉ କାଉ—ବିବାହ । - ଅଗ୍ନି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ରଖି ଦଉଟି ହାତ ଛନ୍ଦା ହୋଇଗଲା—ଦଉଟି ପ୍ରାଣ—ଅନ୍ତତଃ ଏଇ ଜନ୍ମକ ପାଇଁ ।—ଦେବତା ପାଇଲେ ଘିଅ, ଫୁଲ, ଚନ୍ଦନ—ସମାଜ ପାଇଲା, ଭୋଜି କୌତୁକ, ସମ୍ମାନ ।

କପାଳରୁ ଝାଳ ପୋଛି ସ୍ୱାମସ୍ୱରୂପ ରେଶମୀ ଅଚ୍କନ ଶରୀରଟିକୁ ଢୁଲି କରି ତଳେ ଥୋଇ ଦେଇ କହିଲେ—"ଓହୋ !"

"ଆଇ. ସି. ଏସ. ପରୀକ୍ଷାଠୁ ବେଶୀ କଷ୍ଟ:ଦାୟକ ଜଣାପଡ଼େ ବୋଧହୁଏ ?"

"ରଖ ହୋ ତୁମର ଆଇ. ସି. ଏସ. ।"

ବରକନ୍ୟା ଫେରି ଅସିଛନ୍ତି ଶୁଭପୁର । ଗାଁ ଖଣ୍ଡିକ ଆନନ୍ଦରେ ମାତି ଉଠିଛି । ଦେବସ୍ୱରୂପ ତାଙ୍କର ଧଡ଼ଧାଡ଼ିଆ ଗଲା ନେଇ ସବୁଠାରେ ହାଜର—। ପୁରୁଣା ଖାନଦାନୀ ଯେପରି ବଜାୟ ରହେ—ମାନ ମହତ୍ତ୍ୱରେ ବାଧା ନ ପଡ଼େ— ।

ବୋହୂ ଦେଖା— ।

ମୁହଁ ତଳକୁ ହାତେ ଓଢ଼ଣା ଲମ୍ବି ଅସିଥାଏ । ଗୀତା ଦେବୀ ସହରର । ଦେବୀ ଦର୍ଶନକୁ ଗଲା ପରି ସମସ୍ତଙ୍କ ହାତରେ କିଛି ନା କିଛି—ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସ୍ନେହର ସନ୍ତକ । ସ୍ମିତବଦନରେ କିଏ ପାଏ ବନ୍ଦନା —କିଏ ପାଏ ପିଠା ଅଉ ପାନ ।

"ଏଇ ଜଣକ ତୁମ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁଙ୍କର ଜଣେ ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁ ।" ହାସ୍ୟମୟୀ ଗୀତା ମୋର ପରିଚୟ ଦେଲେ । ଓଢ଼ଣି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ମୁରୁକି ହସ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିବ··· ।

ଦୁଃଖ ସମୟରେ ସହାନୁଭୂତି ପାଇଁ ମଣିଷ ଯେପରି ଅଭିଳାଷୀ ହୁଏ, ସୁଖ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେହିପରି । ନିଜର ଆନନ୍ଦ ସକାଶେ ଯଦି ଆଉ କେତେଜଣ ସୁଖୀ ହୋଇଥାନ୍ତି—ତେବେ ନିଜର ଆନନ୍ଦ ବଢ଼ି ଉଠେ—ଗୃହଅଙ୍ଗର ଆନନ୍ଦ ଭିତରେ ବିବାହିତ ନୂଆ ଜୀବନ ଦମ୍ପତି—ଭବିଷ୍ୟତର ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ଦୂରରେ ପକାଇ—ଅନ୍ତତଃ ବର୍ତ୍ତମାନ ସକାଶେ ନିରାପଦ ଆଉ ସୁଖୀ ମନେ କରିଥାନ୍ତି ।

—ସଂକୀର୍ତ୍ତନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବାଇନାଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ !

—ତାକ୍ ଧିନା ଧିନ୍—ଧିନା ଧିନ୍—ତାକ୍ ଧିନା ଧିନ୍—ଝାଇଁ ଝାଇଁ ଝାଇଁ—ଝାଇଁ ଝାଇଁ—ଝାଏଁ—ଲକ୍ଷ୍ନୌର ଗଜଲ୍ ଆଉ କାଓ୍ୱାଲି । ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଆଉ ସୀତାରାମ ଆସି ନିଜର ଅଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗୀ ଲାବଣ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଇ ବଂଶୀବାଦନ ଧନୁଷ୍ଟଙ୍କାର କରି କରି ପରସ୍ପରେ ନାଚି ଗଲେ । ଝାଇଁ ଝାଇଁର ସମତାଳରେ ବେଜାଏ ଚୁଟି ଦୋହଲା—ଢଗି ତବଲା ବାଦକର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ ତୁମୁଳ ଆନ୍ଦୋଳନ—ସୁକଣ୍ଠ ବାଣୀକଣ୍ଠ ଗାୟକଙ୍କର ପରସ୍ପରେ ଏଁ—ଏଁ—ଅତି ଉଚ୍ଚସ୍ୱର ନେଇ ମଝିରେ ଥରେ ଥରେ ଚେଙ୍କେଇ ଉଠିବା—ପାନ କଷା ଦାନ୍ତ । —ତେବେ ଏତେଦୂର ଖରାପ ନୁହେଁ ।—ଭକ୍ତିରସରେ ସମାଧିସ୍ଥ ହୋଇ ତା ଭିତରେ ଅନେକ ଶିଖାବିଶିଷ୍ଟ ଲୁଣ୍ଠିତ ମସ୍ତକ ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ କରି ଢୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେଣି ।—ଯଥେଷ୍ଟ !

ନୂପୁରର ରୁଣୁଝୁଣୁ । ପବନରେ କଠାସ୍ୱନଣା । ଅଧରରେ ଲଳିତ ହାସ୍ୟ—ଅନ୍ତତଃ ପାନବୋଲା ଦାନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା ସୁନ୍ଦର ନିଶ୍ଚୟ !—

ବାଇ ନାଚ !—

ଝୁ ମୁ ଝୁ ମୁ ଝୁ ମୁ ବାଜେ ପାୟଲ୍
ବାଜେ ପାୟଲ୍ ମୋର···

ଖଣ୍ଡିଏ ଚୌକି ଟାଣି ବସି ପଡ଼ିଲି । ଦେବସ୍ୱରୂପ କିମ୍ବା ଯମସ୍ୱରୂପଙ୍କର ନ ଥିବା କଥା—ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପାଖରେ—ବନ୍ଧୁଙ୍କର ଶାଳକ ପ୍ରବର । ଲମ୍ବାଟା ବେଣ୍ । ସ୍ଥୂଳତାର ପରିମାପ—ତାଙ୍କର ବଳିତା ହାତ । ଆଉ ଆଗରୁ ଯାହା ଜାଣେ ସହସା ଦେହାଛି ଆଉ ଆଧୁନିକ ଏବଂ ମରହଟ୍ଟୀ ଧରଣର ଅଦ୍ଭୁତ ସଂକଳନ । ବେଶ୍ ମଜ୍ଜି ଯାଇଥିଲେ । ରସଭଙ୍ଗ କରିବା ଅନୁଚିତ ମନେ କଲି ।

ପୁଣି ଶୁଭିଲା "ଆଯା ମେୃସ୍ ମେୃସ୍..."।

ପାଦର ଘୁଙ୍ଗୁରୁ ବାଜି ଉଠିଲା ଅତି ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ । ନର୍ତ୍ତକୀର ବକ୍ଷ କମ୍ପି ଉଠୁଥାଏ । ଶାଳକପ୍ରବର ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ବାମ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ରଖି ତା ଉପରେ ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ଟି ଥୋଇ ପୁଣି ଡାହାଣ ଗୋଡ଼ଟି ତଳକୁ ରଖି ବାମ ଗୋଡ଼ଟି ତା ଉପରେ ପୁଣି ଥୋଇଲେ । ହସ ଚୃପି ନେଲି ।

ମୁଁ ବସିଥାଏ ଟିକିଏ ଅନ୍ଧାରରେ ଶାଳକ ପ୍ରବର କିନ୍ତୁ ଆଲୁଅ ଯାଗାରେ ବସିଥାନ୍ତି । ବଗୃଷକୁ ଟିକିଏ ସଂଯତ କରିଦେବା ପାଇଁ ସାମନା ଚଉକିରେ ବସି ପଡ଼ିଲି । ତଥାପି ସେ ମସଗୁଲ୍ । ପକେଟ୍ରୁ ବାହାର କରି ଦେଖେ ଦୁଇ ତିନିଟା ସିଗାରେଟ୍ ତଥାପି ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି । ଗଳା ଖଙ୍କାର ମାରି କହିଲି, "ଭାଇସାହେବ, ସିଗାରେଟ୍ ଲଉଛନ୍ତି ?"

ଭାଇ ସାହେବ ନୃତ୍ୟ ଅନୁମୋଦନ କରି ପ୍ରୀତହୋଇ ହୁଏତ ଫୁଟ୍‌କି ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତେ । ବିବ୍ରତ ହୋଇ ମୁହଁ ଫେରାଇଲେ । କପାଳରେ କୁଞ୍ଚନ—କିଏ ତୁମେ ଅନାହୂତ ? ...କିନ୍ତୁ ଅନାହୂତକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ । ପାନ ବୋଳା ଲମ୍ବ ଲମ୍ବ ଦାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ଓସାର ପାଟି ଭିତରେ ଝଲସାଇ ଦେଇ ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଉଠାଇ ନେଲେ । ପରେ ପରେ ଚୌକି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଆଣିଲେ ଗୋଡ଼ ଦି'ଟା । ହୁକ୍କା ଖାଇବା ଭଳି—ସିଗାରେଟ୍ ଟଳେ ତାଙ୍କର ସୁଙ୍କାରର ଟଙ୍କାର ପରେ ହାଲୁକା ପବନରେ ବଙ୍କେଇ ବଙ୍କେଇ ଧୂଆଁ ଉଠିଲା—କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଫେରିଗଲା ଆଉଥରେ ସେଇ ବାଇ ଅଡ଼କୁ ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନରୁ ଦୁଇଜଣ ତରୁଣୀ ବାହାରି ଆସିଲେ—ଏଇ ପାଖକୁ । ଜଣେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ସୁଶୋଭମତୀ ଗୀତା ।—ସେ ତାଙ୍କର ଗୃପା ହସରୁ ହିଁ ଜଣା ପଡୁଥିଲା । ଅନ୍ୟ ଜଣକ ସୁବେଶା—ନିଷ୍ପୃହ ଗୃମେଲ୍ଲି । ଜଣେ ଘରର ଝିଅ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ସମ୍ମାନିତା ଅତିଥି କାରଣ ନାହିଁ ।

ଗୃମେଲ୍ଲି ମୋତେ ଦେଖି ପାରି ନ ଥିବେ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚିତ ନୁହେଁ ଭାବିଲି । ଭାଇ ସାହେବଙ୍କର ଏଇ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଆନନ୍ଦ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା ସୁଯୋଗ ଆଉ ମିଳି ନ ପାରେ ।

ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ସିଗାରେଟ୍ ବାହାର କରି ଓଠ କୋଣରେ ଚାପି ରଖି ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ଲାଗିଛି .....

"ଭୁଲ୍‌ଗୟେ ବାଲମ୍...ଭୁଲ୍‌ଗୟେ" କାନମୂଳରେ ବାଡେଇ ହୋଇ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ଏକ ପ୍ରକାର ପରିଚିତ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି କଲା । ମୋର ପରିହାସ ଆମୋଦ ଉଭେଇ ଗଲା । ବିସ୍ମିତ ଭାବେ ଗାୟିକା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ବୁଲାଇଲି—କିନ୍ତୁ ଚଞ୍ଚଳ ପଦକ୍ଷେପ, ହସ୍ତ ବକ୍ଷ କଟୀ ଦେଶର ସଞ୍ଚାଳନ—ମୁହଁଟିକୁ ଭଲ ଭାବରେ ଦେଖି ହେଲା ନାହିଁ ।

"ଭୁଲଗିୟେ ବାଲମ୍..." ନର୍ତ୍ତକୀର ଅପାଙ୍ଗ ବର୍ଷଣ । ସେହି ସୁର, ସେହି କଟାକ୍ଷ । ଯେପରି କେବେ କେଉଁଠି...ଆଃ । ତଥାପି ଠାବ କରି ହେଉନାହିଁ ।

ନର୍ତ୍ତକୀ ନୃତ୍ୟ କରି କରି ଆମ ଆଡକୁ ସାମାନ୍ୟ ଆଗେଇ ଆସିଛି । ଭାଇ ସାହେବ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ । ଆନନ୍ଦରେ ହାତ ପାପୁଲି ଚୌକି ବାହୁରେ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଯାଇ ମୋ ହାତ ଉପରେ ଛେଚି ଲାଗିଲେ ।...

—ନର୍ତ୍ତକୀର ଅଧରରେ ହାସ୍ୟରେଖା । ମୋର କପାଳରେ ବିସ୍ମୟ ଆଉ ଅବିଶ୍ୱାସ ।

"ଯାଓଗେ କହାଁ ଦିଲ୍ ତୋଡ଼୍‌କେ ।" ସଂଗୀତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁହଁରେ ଭାବର ପରିବର୍ତ୍ତନ—ଅଭିମାନ ! କିଏ ? କିଏ ଏ ନର୍ତ୍ତକୀ ! ?

ନର୍ତ୍ତକୀର ଅଭିନୟ କ୍ରମଶଃ ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ଉଠିଲା ।—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କିଛି ଭଲ ନୁହେଁ । ଅପାଙ୍ଗ, ବକ୍ଷ ଆଉ କଟୀର ସଂକେତ—କଣ୍ଠର

ଘଟିଣୀ କାମନାର ଶାଣ ନେଇ ମଝିରେ ମଝିରେ ସୂକ୍ଷ୍ମତାର ଶେଷ ସୀମାରେ ଥରି ଉଠୁଥାଏ ।—ନର୍ତ୍ତକୀର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୁଏତ ଖାଁସାହେବ—ନ ହେଲେ ମୁଁ ନିଜେ ।—ହଁ, ମୁଁ ନିଜେ ! ! ନିଃସନ୍ଦେହ !

ଗୀତ ଶେଷରେ ଘୂରିଯାଇ ସେ ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଆସିଲା ମୋର ସାମନାକୁ—ଆଖିରେ ତାର ପ୍ରେମର ଅଁରବ । ଗୀତ ଆଉ ନାଚ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ।—ଖାଁସାହେବ ମୋର ବାହୁ ମୂଳରେ ଚିପା ମାରି କହିଲେ, "ଆପ୍‌କେ ଲିୟେ ଭାଇ ସାହେବ !"

କଣ ବୁଝେଁ ସେ ?—ସମବେତ ଜନତାର ସଂଦେହୀ ଦୃଷ୍ଟି ମୋ ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଲାଗିଛି ଯେପରି—

ଘୃଣା ଓ ବିରକ୍ତିରେ ଶରୀରର ସମସ୍ତ ରକ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବନ୍ଧୁ ଏବଂ ସମ୍ମାନିତ ଅତିଥି ରୂପେ ଆସି ଏଠାରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଦୃଶ୍ୟରେ ନାୟକ ପାଲଟିବା···ଅଃ— । ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି ।

ଗୋଡ଼ରେ ଯୋତା ଲଗାଇ ମୁହଁ ଉଠାଇ ଦେଖେତ ନର୍ତ୍ତକୀର ମୁହଁରେ ଆତଙ୍କ ଆଉ ବିଷାଦର ଛାୟା—ମୋର ବିରକ୍ତିର ସମ୍ଭବ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା । ନର୍ତ୍ତକୀକୁ ମୁଁ ପୂର୍ବରୁ ଦେଖିଛି ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ···ନା—! ମୁଁ ଚୌକି ଛାଡ଼ିଲି ।

"ଯବ୍‌ସେ ବାଲ୍‌ମ ଘର ଆୟେ—
ଜୀଏରା ମଚଲ୍ ମଚଲ୍ ଯାଏ
ଜୀଏରା ମଚଲ୍ ମଚଲ୍···"

"ଶେ—ଫାଲି—କା । ନିଜର କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ ମୁଁ ଚମକି ପଡ଼ିଲି । କିନ୍ତୁ—ନା କେହି ମୋର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣି ପାରି ନାହାନ୍ତି ।

ଶେଫାଳିକା ଆଜି ତେବେ ଏଇଠି—ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ—ଅନ୍ଧାରକୁ ଫେରି ଚାହିଁଲି ।

ସେଇ କଣ୍ଠସ୍ୱରର ଚମକ ଭାଙ୍ଗି ଆସିଛି । ପାଦ ଦିଓଟି ଯେପରି ତାଲ ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ । ଆଖି ଦିଓଟି ଦୂରକୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ—

ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ମୋତେ ହୁଏତ ଠକିବାକୁ ଚାହେଁ ।—ଆଖିରେ ଆଜି ଛନ୍ଦଭରା ନୃତ୍ୟର ଅନୁରାଗ ନାହିଁ—ଅଛି ଅନ୍ତରର ବ୍ୟାକୁଳତା—କରୁଣ । ନା—ଆଉ ବେଶୀ ସମୟ ଦେଖିବାକୁ ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । ଦ୍ରୁତ ପଦରେ ଫେରି ଚାଲିଲି ।

ଚାଲି ଆସିବା ପରେ ପରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଳମାଳ ଉଠିଲା ।—ଦରଜା ବନ୍ଦ କରି କାନ ଡେରି ଠିଆ ହେଲି ।—

ବାଇଜିର ଚେତା ହଜି ଯାଇଛି । ଶେଫାଳିକା ମୂର୍ଚ୍ଛିତା ।······

ଶେଫାଳିକା— । ନା- ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଆସିବା ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ।······

ଖାନ୍‌ଦାନୀ ଜମିଦାରର ବଂଶ ମୁଁ—ମୋର ମାନ ସମ୍ମାନ ଅଛି—ଆଉ ଶେଫାଳିକା । ଆଃ, ଶେଫାଳିକା... । ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଅଶ୍ରୁ ବାଧା ମାନିବାକୁ ରାଜି ନ ଥିଲା—ବୁକୁ ଭିତରଟା ହାଇ ହାଇ କରି ଜଳି ଉଠୁଥାଏ । ଶେଫାଳିକା ଆଜି ତୁଚ୍ଛ ନର୍ତ୍ତକୀ ସମାଜର······

ଅଲୁଅଟା ଦବେଇ ଦେଇ ତକିଆ ଭିତରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜି ପଡି ରହିଲି ।

ତନ୍ଦ୍ରାର ବେଳା ଭୂଇଁରେ ଅମାନିଆ ଚଞ୍ଚଳ ଭାବନାର ଅବୁଝା ସାବୁଝା ଗରମ ତେଜ ।···

—କପାଳ ଉପରେ କାହାର ମୃଦୁ ସ୍ପର୍ଶ । ମୁହଁ ପାଖରେ ଏକ ଶଙ୍କିତ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ।

"କିଏ ?"

ଅଙ୍ଗୁଠି ଦଉଡିରେ ଅଲୁଅଟି ତେଜି ଉଠିଲା-ଚମେଲୀ ।

"ଏତେ ରାତିରେ ଯେ ଚମେଲୀ !"—ମୁହଁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପଚାରି ପାରି ନ ଥିଲି ।

"ବଡ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ହେଇ ପଡ଼ିଛ—ନା ?" କଣ୍ଠରେ ସହାନୁଭୂତି ।

କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ମୋର ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା ।

"ମୁଁ ସବୁ ବୁଝି ପାରିଛି" ସେ ଆଉଁସି ଲାଗିଲେ, "କିନ୍ତୁ ଆଉ କେହି ଏ କଥାର ଟେର ପାଇ ନାହାନ୍ତି ।"

ଗୃମେଲୀଙ୍କର ଏଇ ସହାନୁଭୂତି ଭରା, ଚୁପି ଚୁପି କଥା—ଦୁଃଖ ସମୟରେ ଏଇ ଆଦରଭରା କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶ—ନିଛାଟିଆ ରାତିରେ ଏକାଘରେ ଆମେ ଦୁହେଁ...... ମୁଁ ଶୋଇ ରହି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି ।

"ଗୃମେଲୀ ! ତୁମେ ମୋ ପାଖରେ ଏତେବେଳେ ଏକାକୀ—। ଅନ୍ୟମାନେ କିଛି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ ?"

"ନା—ସମସ୍ତେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି ।—ଗୀତା ମଧ୍ୟ ।"

"ତୁମେ ନ ଆସିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତ ହୋଇଥାନ୍ତା ।"

"ହୁଏ ତ ! କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ପରିଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଫେରିଥିବା ଦେଖିଥିଲି ...ମୋତେ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ ।"

"ତୁମ ପାଖରେ ମୁଁ ବଡ଼ ଋଣୀ......"

"ଛି, ସେପରି କହିବ ନାହିଁ ।" ସେ ବାଧା ଦେଲେ । "ମୁଁ ତାହାହେଲେ ଆସେ ।"

"ଆସ ।"

ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଦବାଇ ଦେଇ ସେ ପୁଣି ମୋର କପାଳ ଆଉଁସି ସାନ ପିଲାଙ୍କୁ ବୁଝାଇବା ପରି କହିଲେ, "ଏଥର ଶୋଇପଡ଼..."

ଶୋଇ ପଡ଼ିବି...? କିପରି—?

ଗୃମେଲୀ ଚାଲିଗଲାର କିଛି ସମୟ ପରେ-ପୁଣି ସେଇ ଭାବନାର ଜୁଆର—ଫୁଲି ଫୁଲି ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଥାଏ—ପୁଣି ଫୁଲି ଉଠୁଥାଏ ।

ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଏତେ ବଡ଼ ଦୁର୍ଗତି !—ହେଲା...କିପରି ?

ଏତେଇ ବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ଚିଠି ଦେଇ ନ ଥିଲି । ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଛୁଟାଇବାକୁ ବସିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ପାରିଛି କି ? ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର ସ୍ନେହ ତ ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିନ ।

ପ୍ରୀତି ସହଜରେ ଭୁଲି ହୁଏ ନା ।—ନ ହେଲେ ଅନ୍ତର ଏତେ ଅସ୍ଥିରତା—ଭାବ ପ୍ରବଣତା—।

ଅର୍ଦ୍ଧପଟା ତଳେ ନାଚି ଉଠିଲା କିଛି ସମୟ ତଳର ଦୃଶ୍ୟ ।
—ନୃତ୍ୟରତା ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଅପାଙ୍ଗ—ଗ୍ରୀବା, ବକ୍ଷ ଆଉ କଟିର ଇଙ୍ଗିତ । ଇସ୍ କି ଦୃଶ୍ୟ !—ସଙ୍ଗୀତର ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ଚଞ୍ଚଳ ପଦର ନୂପୁର ଧ୍ୱନି—ସଙ୍ଗୀତରେ ପ୍ରାଣର ଆବେଗ । ମୁହଁ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବାର କ୍ଷୀଣ ହାସ—ଆଉ, କି ଲଜ୍ଜାକର ! ......ପରେ ପରେ ବିରକ୍ତିର ପ୍ରତିଚ୍ଛବି —ଆଶଙ୍କା —ବିଷାଦ —ବ୍ୟାକୁଳତା । —ଶେଫାଳିକା ମୂର୍ଚ୍ଛିତା !

ଆଉ—ମୁଁ ?—ନିଷ୍ଠୁର । ଜମିଦାର ପରିବାରର ଅତିଥି । ଧନୀ ଆଉ ଅଶିକ୍ଷିତା ତରୁଣୀର ପ୍ରେମିକ । ଶେଫାଳିକାର କାକୁତି ମିନତି—ପ୍ରାଣର ଆବେଗ ମୋ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିବା ଅଶୋଭନୀୟ —ଅସମ୍ଭବ—ଅସ୍ୱାଭାବିକ । ଶେଫାଳିକା ମାଡ଼—ଦୃଶ୍ୟ। ଉଃ—

ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲି ।......

ଅସହ୍ୟ । ଘର ଭିତରେ ଆଉ ଜୋର୍ କରି ପଡ଼ି ରହିବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିଲା ।......

ବାହାରେ ଭୀଷଣ ଅନ୍ଧାର ସିରସିର ପବନରେ ଝୁଣ୍ଟୁଣିର ପଞ୍ଜରା ଭୂଷା ଶାଣ ଦଅ ଦାଢ଼ । ଆକାଶରେ ମେଘଫୁଟା କାଳି ଜହ୍ନ—। ଅଗଣା ଆଉ ପିଣ୍ଡାରେ ଛାଇ ଆଲୁଅର ନିଃଶବ୍ଦ ଗତି—କୌଣସି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରର ସୂଚନା ଦେଉଥିଲା ।

ନିଃଶବ୍ଦରେ ପାଦ ପକାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲି । ଗୃହର ଚାକର ଏଠି ସେଠି ଦଳେ ଦଳେ ଶୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । କେହି ଜଣେ ଖପୁର ହେଉଛି । ଏଇ—ସେଇ ଜଣକ କଡ଼ ଲେଉଟାଇଲା । ନା ବୋଧହୁଏ ଆଖି ଖୋଲିନାହିଁ ।

ଦୁରୁଦୁରୁକର ଚଞ୍ଚଳ ଗତି ବନ୍ଦ ହୋଇ ପୁଣି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠେ । ନା—ଏଇଥର ଆଉ ହାରିବାର କଥା ନୁହେଁ । ଧନୀ, ଶିକ୍ଷିତ ଖାନ୍‌ଦାନୀ ମହତ୍ତ୍ୱ—ସମସ୍ତ ପଛରେ ଛୁଟିଯାଉ । ଶେଫାଳିକା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ମୋର ଅବଶ୍ୟ ଦରକାର । ଜୋର୍ କରି ସାହସ ଆଣେ । ତଥାପି ଗୋଟାଏ ଖୁଣ୍ଟୁତା—ଗୋଟାଏ ଦୁର୍ବଳତା... ।

ନିଃଶ୍ୱାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ବନ୍ଦ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ କବାଟଟା ଖୋଲିଲି । ଶିକୁଳିଟା ହଠାତ୍ ଖସିଯାଇ ଠକ୍ କଲା । ତ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ଫେରି ଚାହିଁଲି । ନା—କାଳିଅନ୍ଧାର ଛାଇତଳେ ମୋତେ ଠଉରାଇ ପାରିବା ଅସମ୍ଭବ । ନା—କାହାର ସୋର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।—"

"ଶେଫାଳିକା—ଶେଫାଳିକା !" ରୁଦ୍ଧ ଗଳାରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଡାକିଲି । କବାଟ କଣରେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଅଟଲୁକ ଜଳୁଥାଏ ।

" ଶେଫାଳିକା—ଶେଫାଳିକା !"

"କୋନ୍ ?"—ନିଦ ବାଉଳିଆ ଗହ୍ବରିଆ ଗଳା । ନା—ଏ ତାହେଲେ ନୁହେଁ ।

କିଛି ସମୟ ଚୁପ୍ ରହିଲି । ଘର ଭିତରୁ ଆଉ କୌଣସି ଶବ୍ଦ ନାହିଁ ।

ସମ୍ଭବତଃ ପାଖ କୋଠରୀଟା ।

ଏଇ ମୋର ଶେଷ ଚେଷ୍ଟା—। ଶୀତ ରାତିରେ ମଧ୍ୟ କପାଳରେ ଝାଳବୁନ୍ଦା ଅନୁଭବ କଲି । "ଶେଫାଳିକା—ଶେଫାଳିକା !"

ଅଗ କୋଠରୀର କବାଟଟା ଖୋଲିଗଲା । ଲଣ୍ଠନଟାଏ—ଉପରକୁ ଉଠି ଲୋକଟାର ମୁହଁ ପାଖରେ ଥେଇ ଉଠିଲା ।—ମନ ଭିତରେ ମୋର କେତେ ପ୍ରକାର ଆଶଙ୍କା ।—

ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା କଳା ହୋଇ ମଣିଷ ଜଣେ । ମୁହଁରେ ଦୋଗଣି ଛୁଞ୍ଚା ନିଶ ବଡ଼ା—ଢ଼ିଲ୍ଲ ଢ଼ିଲ୍ଲ କଷା କଷା ଆଖି । ସେଇ ଆଖିରେ ସେ ମୋତେ ଗୋଡ଼ଠାରୁ ମୁଣ୍ଡପାଏ ଥରକୁ ଥର ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା—। ଭୟରେ ମୋର ରୋମଗୁଡ଼ାକ ଠାକୁର ଉଠୁଥାଏ—ଯଦିଓ ବାହାରେ ମୁଁ ନିର୍ଭୀକ ହେବାର ଛଳନା କରୁଥିଲି ।— ମୁଁ ହୁଏତ ତାକୁ ଅନୁରୂପ ଦେଖା ଲାଗିଥାଏ ।

"ଶେଫାଳିକା ଯୁହା ହେଁ ?" ମୋର ସ୍ୱର ଥରି ଉଠିଲା—ଶୀତରେ ?

ଲୋକଟାର ମୁହଁ ଉପରେ ଆତଙ୍କରେଖା । ବଲବଲ କରି ଚାହିଁ ଲାଗିଥାଏ । ଏତେବଡ ବିରାଟ ଶରୀର—ଅଥଚ ବୋକା !

ମନରେ କିଛି ସାହସ ହେଲା । ପୁଣି ପଚାରିଲି—"ଶେଫାଳିକା କେଉଁ ଯୁହଁ । ?"

ଡରି ଡରି ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲା । "ହମାରା କୋଇ କସୁର ନାହିଁ ବାବୁଜୀ । ଓ୍ଵହ ଅଭି ଅକେଲେ ହମାରା ଏକ ନୌକରାଣୀକେ ଲେକେ ଚଲିଗୟୀ ।"

ବିସ୍ମିତ ହେଲି । ଶେଫାଳିକା ତେବେ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ? ଲୋକଟା ତଥାପି ମୋ ମୁହଁକୁ ବଲବଲ ଚାହୁଁ ଥିବା ଦେଖି ବିରକ୍ତି ବଢ଼ିଲା ।

ସେ ପୁଣି କଣ ଭାବି କହିଲା—"ଇଧର ଗୟୀ ବାବୁଜୀ—ଡାମ୍ୟେ ତରଫ୍ ।"

କୌଣସି ଅର୍ଥ ଖୋଜି ପାଉ ନଥାଏ ।

"ଫେରଣ୍ ମୀ ଦେଖା ଦେଙ୍ଗେ ବାବୁଜୀ ?" ସେ ନମ୍ର ଭାବରେ ପଚାରିଲା ।

"ନହିଁ—କୋଇ ଜରୁରତ ନହିଁ । ତୁମ୍ ଅନ୍ଦର୍ ଯା ଶକ୍ତେ ।"

ବିସ୍ମୟ ଆଉ ବିରକ୍ତିରେ ମୋର ଭୟ ଆଉ ଦୁର୍ବଳତା ଧୁଇଁଗଲା । ଲୋକଟାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁଯାୟୀ ଅଗେଇଲି । ଶୀତର ଦାଢ଼ୁଆ ଛୁଞ୍ଚ କାନ ପାଖରେ ଛୁଇଁ ଯାଉଥାଏ । ମଫ୍‌ଲର୍‌ଟାକୁ କସି କରି ବାନ୍ଧି ନେଲି ।

ଲୋକଟା "ହମାରା କୋଇ କସୁର୍ ନହିଁ" କହିବାର ମତଲବ କଣ ? ଶେଫାଳିକା ତେବେ କଣ ତାଙ୍କର କେଉଁ ସଙ୍ଗିନୀ ସହିତ ଏଇ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବାର କଳ୍ପନା କରିଛନ୍ତି ?—ତାଙ୍କର ଦେଖା-ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ ?

ଏଇ ପାଖଟା ନିର୍ଜ୍ଜନ । ତରବର ତରବର ଶୀଘ୍ର ଶୀଘ୍ର ପାଦ ପକାଇଲି ।—ଅକାଶର କାଳି ଜହ୍ନଟା ଫାଟି ଯାଇଛି । ସେ ପାଖରେ ସମ୍ଭବତଃ ଝଣ୍ଡିଏ ଝୋଟ ବଗିଚା...

କଏ ?—ହୃଦ୍‌ଯନ୍ତ୍ର ବନ୍ଦ ହୋଇଅସିଲା ଯେପରି ।—ନିଜକୁ ସମ୍ଭାଳି ନେଲି ।

ବାରଣ୍ଡାତଳେ ଏଇ ଛାଇ ଦୁଇଟି କାହାର ? ପବନରେ ଦୀର୍ଘ-ଶ୍ୱାସ—ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଭାଷା । ଗୋଟାଏ ଖମ୍ବ ଉହାଡ଼ରେ ଅନ୍ଧାରର ଆଶ୍ରୟ ନେଲି ।

"କ'ଣ ବୁଝି ପାରିଲ ?"

"ହଁ ।"

"ମୋ କଥା ତାହାହେଲେ ମାନିବ ?

ନୀରବତା—ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ—ହୁଏତ ଉତ୍କଣ୍ଠତା ।

"କିଛି କହୁନାହଁ ଯେ ?"

"ନା—ମା, ମୁ ପାରିବି ନାହିଁ ।" ବିଳମ୍ବରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା ।

ସେଇ ନୀରବତା—କିଛି ଗୋଟାଏ ଖସ୍ କରି ଶବ୍ଦ ।

"ଦେଖ । ଏହା ମୋର ଆଦେଶ ନୁହେଁ । ଏଇଟି ତୁମ ପାଖରେ ମୋର ମାଗୁଣି ମାତ୍ର । ତୁମ ଦୁହିଙ୍କ ବିଷୟରେ ମୁଁ ଜାଣେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେ ବିବାହ କଲେ ସେ ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି । ଆଉ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଯଦି ଏଇଠାରେ ରହ, ଆଉ ସରୋଜବାବୁ ଦୁଃଖ ଆଉ ଗରମ ମୁଣ୍ଡରେ କିଛି ଗୋଟାଏ କରି ବସନ୍ତି, ତାହାହେଲେ ସମସ୍ତେ ଜାଣିବେ । କଥାଟା କେତେ ଅସୁନ୍ଦର ହେବ ଭାବି ଦେଖିଛ । ଜମିଦାରଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ ବାଧା ପଡ଼ିବ । ମୋ କଥାଟି ରଖ ।"—କଥାଗୁଡ଼ିକ ବିନୟ ଆଉ ଉତ୍କଣ୍ଠା ଭରା ।

"ନା—ମା ।"

"କାହିଁକି ?"

ନିରୁତ୍ତର ।

"କାହିଁକି—କହନ ?"

"ସଂସାରରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱାର୍ଥ ନେଇ ଲଢ଼େଇ କରନ୍ତି । ଜମିଦାରଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ନେଇ ଆପଣ କହି ଆସିଲେ । ମୋର କଣ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ନାହିଁ ?" —କଥା ଗୁଡ଼ିକ ବେଶ୍ ସ୍ପଷ୍ଟ—ଆଉ ଶେଷ ଅଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିବାଦ ସୂଚକ ।

"ମୋତେ ଭୁଲ ବୁଝିଛ ଭଉଣୀ । ଏଇଟା ତୁମକୁ ମୋର ଅନୁରୋଧ ସିନା..."

"ହୁଁ ।" ଆଉ ଜଣକ ସାମାନ୍ୟ ହସି ଉଠିଥିଲେ । ଛଇ ତାର ପାଖ ଫେରାଇଲା, "ବଡ଼ ଲୋକ ଆଉ ଧନୀର ଆଦେଶ ସବୁ ଭଦ୍ରତା ଆଉ କୃତ୍ରିମତାର ଖୋଳରେ ଏଇଭଳି ଅନୁରୋଧ ହୋଇଥାଏ ।"

ନୀରବତା—ଏହି ଅକାଟ୍ୟଯୁକ୍ତି ପରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଗତି କରିବ ଭାବି ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହେଲା ।

"ମୋର ତାହାହେଲେ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି ଭଉଣୀ । ଅଚ୍ଛା, ତୁମର ଜୀବନମୂଲ୍ୟରେ ତୁମେ କଣ କିଛି ଅର୍ଥ ପାଇବାକୁ ଚାହଁ ?"

"କେତେ ଦେବେ ।"—ବୋଝାମଣି ।

"ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ।" ସନ୍ଧାନ ।

"ଆପଣଙ୍କର ଶକ୍ତିର ବାହାରେ ଯଦି ମୁଁ ଦାବୀ କରି ବସେ ?"

ନିରୁତ୍ତର ।

"ଧନ ଦେଇ ସମସ୍ତ କିଣା ଯାଇପାରେ ନା—ହାତରେ ହୁଏତ ଯଥେଷ୍ଟ ଧନ ନ ଥାଏ ।—ମଧ୍ୟ 'ଅନେକ ଜିନିଷ ଧନ ଦେଇ ମିଳେ ନାହିଁ ।"—କଠୋର ସତ୍ୟର ଇଙ୍ଗିତ ।

"ତୁମେ ସତ କହୁଛ ଭଉଣୀ । ମୁଁ ହାର ମାନୁଛି । ଧନ ଦେଇ ତୁମକୁ ଛୋଟ କରିବା ମୋର ଅନୁଚିତ ।...ମୁଁ କଣ ତାହାହେଲେ ଫେରିଯିବି ?"

କିଛି ସମୟ ନୀରବତାର ବ୍ୟବଧାନ ।

"ଆପଣ ଫେରି ଯାଇ ପାରନ୍ତି ।"

ଛଇଟି କିଛି ସମୟ ଦ୍ୱିଧା କଲା । ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା ।

"ଶୁଣନ୍ତୁ ।"

"କଣ ?"

ଘୁଞ୍ଚିଯିବା ଫଳରେ ଛଇଟି ଛୋଟ ହୋଇଗଲା ।

"ଆପଣ—ଆପଣ କିଏ ମୋତେ କହିଲେ ନାହିଁ ?"

"ଦରକାର ?"

"ଆପଣଙ୍କର ଅନୁରୋଧର ଦରକାର ବୁଝିବା ପାଇଁ ।

"ହୁଁ—ତୁମର ସ୍ୱାର୍ଥ ଆଉ ମୋର ସ୍ୱାର୍ଥ ସମାନ ।"

ଗୋଟାଏ ଦୃପ୍ତ ଅଭିମାନ ଗୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିବ ।

"ଆପଣଙ୍କର ଶୁଭ ନାମ ?"

"ରମେଶ ।"

ନିଷ୍ଫଳ ଛାୟା ଦଣ୍ଡଟି ।

"ଆଉ କିଛି ପଚାରିବାକୁ ଅଛି ?"

"ନା ।"—ଆହତ ସ୍ୱର ।

ରମେଶ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଗଲେ । ବାରଣ୍ଡା ଶେଷରେ ତାଙ୍କର ପାଦ ଶବ୍ଦ ଆଉ ଶୁଭୁ ନ ଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଶେଫାଳିକା—ତଥାପି ସେଇଠି !—ବିଚାରି ! କଣ ସେ ଭାବୁ ଲାଗିଛନ୍ତି !

ଶୀତ ରାତିର ଏଇ କୁହୁଡ଼ି ଭିଜା ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ । ବଗିଚାରୁ ଫୁଲର ବାସନା । ଏଇ ଝିଲଝିଲ ପବନ । ଝିଙ୍କାରିର ଝିଁ ଝିଁ ଶବ୍ଦ । ମୋତେ ଏତେବେଳେ ପାଖରେ ପାଇ ସେ କଣ ମନେ କରିବେ ?

ଶବ୍ଦହୀନ ଆଗେଇ ଆସିଲି ।

ଚିନ୍ତା ମଗ୍ନା—ଅସ୍ତ ବିସ୍ମୃତା !

—ପ୍ରଥମେ ଦ୍ୱିଧା ବୋଧ କଲି ।

"ଶେଫାଳିକା ।" ମୋର ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱର । ବୋଧହୁଏ ଶୁଣି ପାରି ନାହାନ୍ତି ।

"ଶେଫାଳିକା ।"

ସେ ଚମକି ଉଠି ଫେରି ଚାହିଁଲେ ।

କିଛି ସମୟ ଦୁହେଁ ଦୁହିଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହିଲୁ । ଲୁହଧାର ତାଙ୍କର ଗାଲ ଦିଓଟି ଭିଜାଇ ଦେଇଥାଏ ।

"ତୁମେ କାନ୍ଦୁଥିଲ ଶେଫାଳିକା ।"—ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କର ଲୁହ ପୋଛିବାକୁ ଆଗେଇ ଯାଉଥିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଲଇଁପଡ଼ି ପାଦ ବନ୍ଦନା କଲେ ।

"ଖୁସି ରହ ।"

ଉଠିବାମାତ୍ରେ ସେ ମୋର ଛାତି ଉପରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ଢାକି ନେଲେ । ଉଦ୍‌ବେଳିତ ଅଶ୍ରୁ କୌଣସି ବାଧା ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲା ।

"ଆପଣ ତାହାହେଲେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭୁଲିଗଲେ ?" କୋହର ବେଗ ବନ୍ଦ କରି ସେ ପଚାରିଲେ ।

"ତେବେ ଆଜି ତୁମ ପାଖକୁ ଆସିଲି କିପରି ?"

ନିରୁତ୍ତର ।

ଅନେକ ସମୟ ଠିଆ ହେବାର କ୍ଳେଶ ବୁଝିପାରି ବସିବାକୁ କହିଲି । ସେ ମୋର ପାଖକୁ ଲାଗି ବସି ପଡ଼ିଲେ । ଓଠଟି ମୋ ମୁହଁ ମାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା ।

"ଭୁଲ କରୁଛ ଶେଫାଳିକା ।" ମୁଁ ମୁହଁ ଆଡ଼େଇଲି ।

"କି ଭୁଲ ?"

ନିରୁତ୍ତର ହେଲି ।

ସେ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଲେ । "ମୋତେ କ୍ଷମା କରିବେ ।" ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କର ଅହେତ ଅଭିମାନ ।

ସ୍ୱାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ଫେରାଇବା ପାଇଁ କିଛି ସମୟ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲି ।

"ହଁ—ତାପରେ ? ଏତେ ଦିନ ଭିତରେ କଣ ହେଉଛି ଶେଫାଳିକା ? ମୁଁ ତ ତୁମକୁ ଏଠି ଦେଖିବି ବୋଲି ଭାବି ନଥିଲି ।"

"ଆପଣଙ୍କର ଜାଣିବାରେ ଦରକାର ?" ସ୍ୱରରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା ନଥିଲା ।

"ମୁଁ କେବଳ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହେଁ ।"

ସେ ନିରୁତ୍ତର ହେଲେ ।

"ତ୍ରିମେଲ୍ଲୀ ସହିତ ଆପଣଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଗଲାଣି ?"

"ନା।"

"ତୁମ କଥା କିଛି କହିବ ନାହିଁ ?" ନୀରବ ରହିବା ଦେଖି ମୁଁ ଆଉଥରେ ପଚାରିଲି ।

"ଏତେ ରାତିରେ ଆପଣ ଏଠାକୁ ଆସିବାର କାରଣ ?" ସେ ଓଲଟି ପଚାରିଲେ ।

"ତୁମ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପାଇଁ ।"

"ଜଣେ ନାଚବାଲୀ ସହିତ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଧନୀ ଭଦ୍ରଘରର ପିଲାର କି ଧରଣର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଥାଇପାରେ ?"

"ମୁଁ ତ ତୁମ ପାଖକୁ ନାଚବାଲି ଭାବି ଆସିନାହିଁ । କେବଳ ଶେଫାଳିକା ଭାବି..."

"ବଡ଼ ଲୋକମାନେ ବହୁତ କଥା କହି ଜାଣନ୍ତି ।" ଦୃପ୍ତ ଅଭିମାନରେ ସ୍ୱର ନରମି ଆସୁଥିଲା।...

"ମା ଭଲ ଅଛନ୍ତି ?"

"ଆପଣଙ୍କର ଯାଏ ଆସେ ?" କଣ୍ଠରେ ଉଦ୍ଦୀପନା ।"

"ଏ ସବୁ କ'ଣ କହୁଛ ଶେଫାଳିକା ?" ସବୁବେଳେ ଏହିଭଳି ଅଭିମାନୀ ବିଦ୍ରୋହମୂଳକ ଢଙ୍ଗ ମୁଁ ପସନ୍ଦ କରି ନଥିଲି ।

"କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କର ଯଦି ଜାଣିବାର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା—ଏତେ ମମତା ଥିଲା, ତେବେ ଚିଠି ଦେଲେ ନାହିଁ ?" କଥା ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।

ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ମୁଁ ହୁଏତ ଅହଙ୍କାର ବାଧକର ଥାନ୍ତି । ଦୋଷ ମାନି ନେଲି ।

"ସେଇଟା ମୋର ଭୁଲ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି ତ ତୁମେ କହିପାର ?" ମୁଁ ଅନୁନୟ କଲି ।

"ମା ବେଶ୍ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ।" ବେଟାଉତ୍ତର ।

"ତୁମର ତାହାହେଲେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ ହୋଇନାହିଁ ?"

"ନ ହେବା କଥା ।"

"କିଶୋର ବୟସର ଖବର କଣ ?"

ନିରୁତ୍ତର—ଶ୍ରୀବାଳ ଏ ବୟସରେ ପଚାରିବା ଅନୁଚିତ ।

"ତୁମେ କେବଠାରୁ ଏ ନାଚ ପାର୍ଟିରେ ଯୋଗ ଦେଇଛ ।"

"ଦେଢ଼ ବରଷ ହେଲା ।"

ଏଇଭଳି ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ଦେଖାରେ ଯେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତାହୀନ ଉତ୍ତର ଦିଏ, ତା ସହିତ କପଟ ବା ଦୁଃଖସୁଖ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସମ୍ଭବ ?

"କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ମୁ କେତେବେ ତୁମକୁ ଅଧିକା ବିରକ୍ତ କରୁଛି—ନା ?" ନୀରବ ।

"ତାହାହେଲେ ମୁ ଆସେ ।"—ଉଠିଲି । କ୍ଷୋଭ ଅଥଚ ସହାନୁଭୂତିରେ ମନ ଭିତରଟା ପୂରି ଉଠୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଶେଫାଳିକା ସେଇ ଖମ୍ବକୁ ଆଉଜି ନୀରବରେ ଆକାଶର ଜହ୍ନ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥାନ୍ତି । ମନେ ହେଲା—ତାଙ୍କର ଏଇ ଅବସ୍ଥା କିଶୋରର ବିରହରେ । ସ୍ୱଭାବରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନି । ସେଇ ଅଭିମାନିନୀ—ସେଇ କ୍ଷିପ୍ର-ସ୍ୱଭାବ ।—ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ମାରି ଚାଲି ପଡ଼ିଲି ।

"ଶୁଣନ୍ତୁ ।"

ଫେରି ଚାହିଁଲି ।

"ମୋ ପାଖକୁ ଖବର ଦେବାକୁ ଆପଣଙ୍କର କିଛି ନାହିଁ ?"—ସ୍ୱଚ୍ଛ ଗଳା ।

"ଅଛି—ତୁମେ କହିଦେବ ?"

ସେ ହଁ ମାରିଲେ ।

"ତେବେ ଶୁଣ, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ମୋର ଏଇ ଠିକଣାରେ ଚିଠି ଦେବେ । ବେଶ୍, ସେତିକି ।"

"ମୋ ସକାଶେ କିଛି କହିବେ ନାହିଁ ?" ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ଦେଖି ସେ ଠିଆହୋଇ ଆଗେଇ ଆସିଲେ—ଅଭିମାନରୁ କରୁଣ ଅସହାୟ । ଓଠ ଦୁଇଟି ଥରି ଉଠୁଥାଏ । ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଲୁହ ଯେପରି ଛୁଟି ଆସିବ ।

"ହାୟରେ, ଅଭିମାନିନୀ !" ଛାତି ପାଖକୁ ଟାଣି ଆଣିଲି । ବାରଣ୍ଡାର ଶେଷ ଭାଗରେ କାହାର ଛାଇ ସାମାନ୍ୟ ଦେଖା ଦେଇ ଉଭେଇ ଗଲା । ନା—ଆଉ ଦେଖା ଦେଇନାହିଁ ।

ଶେଫାଳିକା ମୋ ମୁହଁକୁ ତୃଷିତ ନେତ୍ରରେ ଅନାଇ ରହିଲେ । "ନା—ଶେଫାଳିକା ଯାହା ଅସମ୍ଭବ, ତାହା ଆଶା କରିବା ବୃଥା ।"

ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରି ସେ ମୋର ଛାତି ପାଖରୁ ନିଜକୁ ଦୂଆଇ ନେଲେ । କହିଲେ—"ହଉ ତେବେ ବସନ୍ତ । ମୋ କଥା ଶୁଣିବେ ଯଦି !" ଛାଡ଼ିବାକୁ ସେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବେଦନାହତ ହୃଦୟର ମାତ୍ର କେତୋଟି ସରଳ ବାକ୍ୟ ଜୀବନର ଗୋଟାଏ ବ୍ୟର୍ଥ ଅଂଶର ଯଥା ସମ୍ଭବ ଲଘୁ ଚିତ୍ର ।

'ଆପଣ ଆଉ ଫେରିଲେ ନାହିଁ କି ଚିଠି ଦେଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ମାଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ମନା କଲି ।

"କିଶୋର ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଁ କେତେଦିନ ବେଶ୍ ସୁଖରେ କଟାଇ ନେଲି । ସେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯା ଆସ କରୁଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବିଚରା କିଶୋର—ଗରିବ । ଆମର ଆୟ ବା କେତେ ଯେ ତିନିପ୍ରାଣୀ ଚଳି ପାରିବୁ । ଆୟ ଶେଷହେବା ଦେଖି ସେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଯାଗାକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

"ଦିନ ଗୁଡ଼ିକ ଦୁଃଖରେ କଟିଲା—ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ମୋର ଅଭିମାନ ବଢ଼ିଲା । ମାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପେଟ ବେମାରି ବଢ଼ିବା ଫଳରେ ସେ ଆଉ କାମ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନେକଦିନ ଉପବାସରେ କଟେଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲୁ ।"

ରହି ରହି କହୁଥାନ୍ତି—"ଭଗବାନ ଦୟାକରି ମୋତେ ଏଇ କଣ୍ଠଟି ଦେଇଥିଲେ । ମାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲି..."

ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ !

"କେତେଟା ଦିନ ପରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଗଲି—ଏଣିକି ଆଉ ଲଜ୍ଜା ନାହିଁ...ଦୁଃଖ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏ ଭଳି କହିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ତାଙ୍କର ଗଳା ଥରି ଉଠିଥିଲା । —ଆଖିରୁ ଲୁହ ବୋହି ଆସିଲା ।

"ମୋତେ କ୍ଷମା କର ।" ସେ ମୋ ଉପରକୁ ଅଉଜି ଆସିଲେ ।

କ୍ଷମା ?—କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଦୋଷରେ ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ନୀରବରେ ଆଘୁଡ଼େଇ ଗଲି ।

ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା—ଏ ସମସ୍ତ କେବଳ ମୋର ଦୋଷ । ହଁ, ନିଃସନ୍ଦେହରେ । ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଦୋଷଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଖୁଣି ଲାଗିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ୍—ଟିକିଏବେ ହେଲେ ତ ସେ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ନାହିଁ । ଏହି ପରିବାରକୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମେ ଭାଇ ହିସାବରେ ଯାଇଥିଲି । ମୋର ଉଚିତ ଥିଲା ଶେଫାଳିକା ଆଉ କିଶୋରିଙ୍କର ବିବାହ କରାଇ ତାଙ୍କର ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ କରିବା । —ଆଜି ଯଦି ମୋର ଭଉଣୀ ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଘରେ ବାହା ହୋଇଥାନ୍ତା···?

ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ମୁଁ ଭୁଲିଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି ।

ନା—ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଏଡ଼ି ଦେଇ ମୁଁ ଶାନ୍ତିରେ ରହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଯେପରି ବ୍ୟବହାର ପାଏ ନା କାହିଁକି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସୁଖୀ ଦେଖି-ବାକୁ ଚାହେଁ ···।

—କିନ୍ତୁ ସେ ମୋ ପାଖରୁ ସାହାଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ରାଜି ହେବେ ତ ?

"ଶେଫାଳିକା, ମୋର ଗୋଟାଏ ଅନୁରୋଧ ରଖିବ ?"

"କଣ ?"

"ତୁମକୁ ଏଇ ରାସ୍ତା ଛାଡ଼ ଦେବାକୁ ହେବ ।"

"ମୁଁ ଚଳିବି କିପରି ?"—କଣ୍ଠ ବିଳମ୍ବରେ ।

"ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମୁଁ ଦେଖିବି ।"

"ମୋତେ ପାଖରେ ରଖିବ—ତାହାହେଲେ ?"—କଣ୍ଠରେ ଅଶା

"ଭୁଲ ବୁଝ ନାହିଁ । ତୁମର ଅନ୍ନ ସଂସ୍ଥାନ ଭାର ମୋ ଉପରେ ।

"ମୋର ଦରକାର ନାହିଁ," ସେ ମୁହଁ ବୁଲାଇଲେ ।

ସେଇ ଜିଦ୍ଖୋର ସ୍ୱଭାବ । ଏଇ ଅଭିମାନୀ ତରୁଣୀଟିକୁ ମୁଁ ବୁଝାଇବି କିପରି ? "ଦେଖ ଶେଫାଳିକା, ଅଭିମାନ କରି ନିଜକୁ ତଳକୁ ଖସାଇ

ଦେବା କଣ ଉଚିତ ? କିଶୋରଙ୍କୁ ବାହା କଲେ ସୁଦ୍ଧା ତୁମ ପରିବାର ଚଳାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମୁଁ ଅଛି । ଯଦି ଅପମାନଜନକ ମନେ କର, କିଶୋର କୌଣସି ଅସ୍ତ୍ର-ପନ୍ଥା ଦେଖି ଧୀରେ ଧୀରେ ଶୁଝି ଦେଇ ପାରନ୍ତି । ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅସମ୍ମାନଜନକ ନୁହେଁ । ଦୁନିଆର ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ତ ଏପରି ଦେଇପାରେ । ମୋତେ ଆପଣାର ମନେ ନ କରି ମଧ୍ୟ ତ ତୁମେ ନେଇ ପାର ?"

ଶେଫାଳିକା କିଛି ସମୟ ନୀରବ ରହି ମୋର ମୁହଁ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ।

"କଣ ଶେଫାଳିକା ?"

"ଏ ସବୁ କେବଳ କଥାର କଥା—ନା ଆଉ କିଛି ? ବଡ଼ ଲୋକେ ଏପରି ଅନେକ କଥା କହିଥାନ୍ତି । କ୍ଷମା କରିବେ— ନମସ୍କାର ।"—କୌଣସି ଉତ୍ତରର ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସେଇ ବଗିଚା ପାଖରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ଅବାକ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଲି । ଡାକିବାକୁ ସାହସ ନ ଥିଲା ।

—ଶେଫାଳିକା ଏଭଳି ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରି ଚାଲିଗଲେ ? ଅଭିମାନିନୀ !

ପାହାନ୍ତିଆ ହେବାକୁ ଆଉ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ମାତ୍ର ବାକି ଅଛି । ପବନ ଚଞ୍ଚଳତା । ଶିଶିର-ଭିଜା ଆକାଶ ଦୂରରୁ ସେଇଠି ଥାଇ କଣ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲି ?—

ଯଦି ମଣିଷ ଯାହାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆସେ—ସେ ଯଦି ତାର କଥା ନ ବୁଝି ଠେଲି ଦେଇ ଚାଲିଯାଏ—?

ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ—କିନ୍ତୁ ମୋର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୁଁ କରିଛି ।

ତଥାପି··· । ଭଗବାନ୍ ମସ୍ତିଷ୍କ ନେଇ ମୁଁ ବାହାରିଲି ସେଇ ବାରଣ୍ଡା ଉପରେ ।

ମନରେ ହଠାତ୍ ଶଙ୍କା ପଶିଲା । କାହାର ନିଃଶବ୍ଦ ଛାଇ ?

"କିଏ ?—ଗୃମେଲ୍ଲ ?"

"ଏଁ ?"

"କେତେବେଳଯାଏ ଏଇଠି ଠିଆ ହୋଇଛ ?"

"ଅଳ୍ପ ସମୟ ହେଲା ।" —କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା ଯେପରି ।

"ଆସ ଯିବା । ରାତି ଆଉ ଅଳପ ବାକି ଅଛି । ଦେହ ଖରାପ ହେବ ।"—ନିଃଶବ୍ଦରେ ହୁଏ ତ ଅନିଚ୍ଛାରେ ସେ ପାଦ କାଢ଼ିଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ମୋ ପାଖରୁ ବିଦାୟ ନିଅନ୍ତି—ତାଙ୍କର ଲୁହ ଭିଜା ଗାଲ ଦିଓଟି ମୁଁ ଅନୁଭବ କଲି ।

"ଏ କ'ଣ ଗୃମେଲ୍ଲ ?"

ଗୃମେଲ୍ଲ କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି । ଆଖିର ଦୁଇଠା ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୁହ ଟୋପା ମୋର ଆଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ାକ ଭିଜାଇ ଦେଇଥିଲା ।...

ସେ ଦିନ—ଲକ୍ଷ୍ନୌରୁ ଫେରିବାବେଳେ ମନ ତଳେ ବେଦନା-ଧୂପର କରୁଣ ମହକରେ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲି,—ଗୃମେଲ୍ଲଙ୍କ ଆଶ୍ୱାସନାମୟ ପ୍ରେମ ଭିତରେ ପାଇ ପାରିଥିଲି ସାନ୍ତ୍ୱନା । ଆଉ ବର୍ତ୍ତମାନ—ଧୂପ ଯେପରି ନିଃଶେଷ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଶେଷ ବାସ-ଧୂମ ଏଇ ମାତ୍ର ମିଶି ଯାଉଛି ପବନରେ, କରୁଣତା ଲିଭି ନାହିଁ—ସେ ଯେ ଅନନ୍ତ ମୁଁ ବୁଝି ସାରିଛି ।

ଗୃମେଲ୍ଲଙ୍କ ଚୋଖରେ ଅଛି ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ—ତଥାପି ପରସ୍ପରର ସାନ୍ନିଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ହୃଦୟର ଲଦୁତ୍ତା ।

"ଏ କଣ ସବୋଜ ? ତୁମ ଆଖି ଦୁଇଠା ଖୁବ୍ ଲାଲ ଦେଖା ଯାଉଛି କାଲି କଣ ବେଶୀ ସମୟ ଯାଏଁ ନାଚ ଗୀତ ଦେଖୁଥିଲ ?

"ଏଁ—ହିଁ ।"

"ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଯାଅ ।" ଦେବସ୍ୱରୂପ ଉପଦେଶ ଦେଲେ ।

ଗୃହେମଲ୍ଲୀଙ୍କୁ ଦିନ ସବୁ ଦେଖି ନାହିଁ । ଆଶା ଥିଲା ସେଠାରେ ହୁଏତ ଦେଖା ହେବ—ଶେଫାଳିକା ସହିତ ମଧ୍ୟ ଦେଖା ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ କଣ ଜାଣିଥିଲି ସେଇ ପରିସ୍ଥିତିରେ ?

—ସେଇ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ! କୌଣସି ପ୍ରବୃତ୍ତି ନ ଥିଲା ଦେଖିବା ପାଇଁ । ଅବେଳରେ ଶୋଇ ଉଠିଥିବା ହେତୁ ଦେହଟା ଗରଉଦା ଲାଗୁଥାଏ— ମୁଣ୍ଡଟା ଝିମିଝିମି ହେଉଥାଏ । —ଭିତରର ଅହ୍ୱାନକୁ ବେଶୀ ସମୟ ଚପି ନ ପାରି ଗୃହଲକ୍ଷ୍ମୀ ବାଇ ନାଚ ଅଟେ ।

ଗାନ ବା ନାଚ ପ୍ରତି ମୋର ଆକର୍ଷଣ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ବନ୍ଧନ ନିଜ ପାଖରୁ ଖସି ମିଛାର ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରୁଥିଲି —ତାକୁ ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଭୁଲି ଯାଇପାରେ—କୌଣସିମତେ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥଳରୁ ହେଉ ନା କାହିଁକି, ସାଉଁଟି ଆଣି ଯଦି ପୁଣି କିଛି ସମୟ ତାକୁ ଧରି ରଖି ପାରେ—!

କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ଯେପରି ଫାଙ୍କା ମନେ ହେଲା । ନୁପୁରର ଝୁମୁଝୁମୁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଉଛି ସତ—କିନ୍ତୁ ତାର ମନୋରମତା ଯେପରି ନାହିଁ । ସଙ୍ଗୀତ ଅଛି କିନ୍ତୁ— ତା ଭିତରେ ପ୍ରାଣର ଝଙ୍କାର ନାହିଁ । ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଅବାଞ୍ଛିତ ଅଥଚ ଅଭିବାଞ୍ଛିତ ପ୍ରୀତିଅର୍ଘ୍ୟ ଗାନ କାହିଁ ? —ଶେଫାଳିକା କାହାନ୍ତି ?

କଳା ମରମଚଥା କାଲଜାର ସେଇ ଲୋକଟା ନିଶ ବଢ଼ାଟା ଉପରକୁ ନଚାଇ ଦେଇ ଦୁଃଖରେ କହିଲା—"ଓ ବାଇ ଚାଲିଗଲେ ବାବୁଜୀ । ଲଚ୍ଛମୀବାଇ କାମ୍ ଛୋଡ଼୍‌କେ ଚଲିଗୟି—"

ବିଦାୟ ନେଇ ଗୃହମେଲୀ ଆଉ ମୁଁ ଫେରି ଆସିଥିଲି । ଶେଫାଳିକା ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ ପରେ ବିବାହ ଉତ୍ସବର ଆଉ ଆକର୍ଷଣ ନ ଥିଲା ।

ସମୟରେ ପ୍ରଭେଦ—ଶେଫାଳିକାଙ୍କର କଥା ଉଠାଇବା ପାଇଁ ଆଗ କେତେଦିନ କଷ୍ଟ ହେଲା ! ପରେ ଚୁକ୍ତିଧରେ କଥା ହୋଇ ପାରିଲି । ଆଉ କେତେଦିନ ପରେ ସେ ବିଷୟରେ କଥା ହେବାଇ

ଦରକାର ରହିଲା ନାହିଁ—ସେ ମନ ଭିତରେ ହିଁ ରହିଲା । ଶେଷରେ କେବଳ ମଝିରେ ମଝିରେ ଉଙ୍କି ମାରିବା ଅଧିକାର—ବିରତି କ୍ରମଶଃ ଦୀର୍ଘତର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କୁଆଁ ତାରା ଲିଭି ଆସେ । କୋଠାତଳେ ଲମ୍ବା ଛାଇ—ଛୋଟ ହୋଇ ଆସେ । ବଢ଼ି ଚାଲେ ବିପରୀତ ଦିଗରେ—ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୁଏ । ଆକାଶର ରୂପ ରେଖ ବଦଳେ । ପାତଳା ଅଭ୍ରଖଣ୍ଡ ପରି ମେଘ—ଖେଳି ବୁଲେ । ଝିରି ଝିରି ଶୋଷା ଅଲୁଅ ।

—ଋତୁ ବଦଳେ—ତଳେ, ମଝିରେ, ଉପରେ । ତାଁର ସୂଚନା ଦେଇଯାଏ—ଝରା ତାରା, ପାଣି ପବନ—ବୃଷ୍ଟି । ପତ୍ର କଅଁଳେ—ଫୁଲ ଫୁଟେ—ଫଳ ହୁଏ, ପାଚେ, ଝଡ଼େ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅଭ୍ ଗଣ ଜୀବନର ଜୁଆର ଆସେ—ଗୃହଅଙ୍ଗନର ସମ୍ପୃକ୍ତ ସ୍ଥଳ ପ୍ଲାବିତ ହୁଏ । —ଅବଶି ଦେଖାଦିଏ—ଲିଭି ଯାଏ । ସମୟର ଅବିରତ ଗତି ନିରପେକ୍ଷ—ନିଃଶବ୍ଦ ।

ତାରି ଭିତରେ ମଣିଷ ଗଢ଼ି ଚାଲେ ଭବିଷ୍ୟତ—କଳ୍ପନାରେ—କାର୍ଯ୍ୟରେ—ସଚେତ ବା ଅଜାଣତ, ନିଜର ବା ପରର, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବା ସମଷ୍ଟିଗତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ? —ଖବର କାଗଜର କେତେଗୋଟି ବିଜ୍ଞାପନ ସ୍ତମ୍ଭ—ଲାଇବ୍ରେରିର କେତେଗୋଟି ପଢ଼ା ଅପଢ଼ା ବହି—ସାଙ୍ଗସାଥି ଆଉ ଚୃମେଲି । ଚାହା କପର ଉଷ୍ଣତା—ସିଗାରେଟ୍‌ର ବେପରବାୟୀ ଧୂମ୍ର କୁଣ୍ଡଳୀ—କେତେଗୋଟି ଷ୍ଟେଟ ବନ୍ଧ ଲେଖା—ଚିଠି ପତ୍ର । ହାତ ବନ୍ଧା ଘଣ୍ଟାର କଣ୍ଟା ଗୁଡ଼ିକ ଅନବରତ ଘୂରି ଲାଗିଥାଏ ।

ବାପା ନିଜ କାମରୁ ଛୁଟି ପାଇନାହାନ୍ତି—ଅଥଚ ବୋହୂ ନଦେଖି ବିବାହ ଦେବେ ନାହିଁ । ଚାକିରି ମିଳିନାହିଁ—ଅଥଚ ଶିକ୍ଷା ଦିଗ ବାଦ ଦେଇ ବ୍ୟବସାୟ ଦିଗରେ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ । ଶେଫାଳିକା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜାଣିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ—ଅଥଚ ଚିଠି ଦେଇନାହିଁ ।

ଲମ୍ବା ଚିଠି ।

"ପରମ ଶୁଭ ଆଶୀର୍ବାଦ ପରେ ଲେଖିବାର କାରଣ ଏହି ଯେ...

ବାବା, ଶୁଦ୍ଧପୁରରେ ତୁମ ସହିତ ଶେଫାଳିକାର ସାକ୍ଷାତ୍ ଓ କଥାବାର୍ତ୍ତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୁଁ ସମସ୍ତ ଶୁଣିଛି । ତୁମ ପାଖରୁ କୌଣସି ଚିଠି ନ ପାଇ ମୁଁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଚିଠି ଦେଇ ନ ଥିଲି । ଭାବିଲି, ତୁମେ ହୁଏତ ଅଲ୍ଲାହାବାଦ୍‌ରେ ନ ଥିବ । ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜାଗାର ଠିକଣା ନ ଜାଣି କିପରି ବା ଚିଠି ଦେଇଥାଆନ୍ତି ?

ବାବା—ଶେଫାଳିକାକୁ କହିଥିଲ, ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ମୁଁ ଚିଠି ଲେଖିବି ବୋଲି । ଦୈବ ଯୋଗରୁ ସେହିପରି ଦରକାର ପଡ଼ିଛି—ସେଥିପାଇଁ ଲେଖୁଛି ।

ତୁମେ ଏଠାରୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଯାହା ଯାହା ଘଟିଗଲା—ସେ କଥା ଜଣା ଅଧିକେ ଝିଅଠାରୁ ଶୁଣି ସାରିଛ—ସେଥିପାଇଁ ସେ ବିଷୟରେ ଲେଖୁନାହିଁ । ଶେଫାଳିକା ଶୁଦ୍ଧପୁରରୁ ଫେରି ନାଚ ଗୀତ ଏକାବେଳକେ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଆଗରୁ ଯାହାକିଛି ଅସୁ ଥିଲା—ସେତିକରେ ଚଳିବାକୁ ଲାଗିଲୁ । ଝିଅର ଅସୁବିଧା ଶୁଣି କିଶୋର ମଧ୍ୟ ହାଜର ହେଲେ । ଚିଠି ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶେଫାଳିକାର ବାରଣ ହେତୁ ଚିଠି ଦେଇ ନାହିଁ ।"—ହୁଁ ପ୍ରଥମ କୈଫିୟତ୍‌ଟାରୁ କୈଫିୟତ୍ କେତେ ଫରକ୍ ।

"ବାବା—ଦୁଃଖୀର ସଂସାରରେ ସୁଖ ବେଶିଦିନ ରହିପାରେ ନା । ଜମା ପାଣ୍ଠି ଶେଷ ହେବା ଦେଖି କିଶୋର ପୁଣି ଚାଲିଯିବାର ଫନ୍ଦି କଲେ । ଝିଅ ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ । କିଶୋର ଆଉ ଫେରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରି ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ମୋ ଝିଅ ବାଘୁଣୀ ପରି ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ରହିବା ସ୍ଥାନ ଖୋଜି ବୁଲିଲା । କେଉଁଠାରେ ହେଲେ ଠେର ପାଇନାହିଁ ।

ପୋଲିସ ଥାନାରେ ରିପୋର୍ଟ କରା ହୋଇଛି । ଗୁରୁ ପାଞ୍ଚଦିନ ବିତି ଗଲାଣି—ତଥାପି କୌଣସି ସନ୍ଧାନ ମିଳିନି । ଝିଅ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଗଳୀ

ପର । ମୁ ଏକୁଟିଆ ବୁଢ଼ୀ ଲୋକ—କ'ଣ ବା କରିବି । କିଏ ଅବା ମୋର ଅଛି ?

ଶେଫାଳିକା କହିବା ହେତୁ ଲେଖି ବସିଲି । ତୁମର ସାହାଯ୍ୟ ଅଉ ସାନ୍ତ୍ୱନା ତାର ନିତାନ୍ତ ଦରକାର । ବାବା—ତୁମେ ଭଲ ହୁଅ—ତୁମର ପରମାୟୁ ବୃଦ୍ଧି ହେଉ । ବାବା ତୁମେ ଆସ—ନିଶ୍ଚୟ ଆସ ।

ତୁମର
ମା'

"ବର୍ତ୍ତମାନ ?"

"ତୁମକୁ ଶୀଘ୍ର ଲକ୍ଷ୍ନୌ ଯିବାକୁ ହେବ ।"

"ହୁଁ—ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ମୁ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବୁଝାଇ ରଖିପାରେ । କିନ୍ତୁ ପୋଲିସର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା କିଶୋରଙ୍କ ସନ୍ଧାନ ମିଳିବ କିପରି ? ଆମ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ପରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ମନ କିଶୋର ପ୍ରାୟ ଘୂରିଘୂରି ଚାଲି ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଅଉ ତାଙ୍କୁ ପାଇ ନ ପାରି..."

"ବୁଝୁଛି ।" ଗୃହେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥିର ଭାବରେ କହିଲେ ।

"ଯଦି କେହି ପରିଚିତ ଲୋକ ପୋଲିସରେ ଥାଆନ୍ତେ ।"

ଗୃହେନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ହଠାତ୍ ମନେ ପଡ଼ିଲା ।

"ହଁ, ବାପାଙ୍କର କେହି ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ଡି. ଆଇ. ଜି. ଥିବା ଶୁଣିଥିଲି । ବାପା ଯଦି ନିଜେ କିଛି ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି..."

"କିନ୍ତୁ..."

କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତରବାବୁ ଯଦି ପଚାରନ୍ତି—ତୁମମାନଙ୍କର ଏତେ ମୁଣ୍ଡବଥା କାହିଁକି ?" ଡି. ଆଇ. ଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଥାଟା ଉଠାଇବା କିଛି କମ୍ କଥା ନୁହେଁ ।

"ନା—ମୋତେ ସତ କହିବାକୁ ହେବ । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୋର ଜଣେ ପରିଚିତା—ଷ୍ଟେସନରେ ଅକସ୍ମାତ୍ ଦେଖା ପରେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗତା—ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।"

ସେ ନିରୁତ୍ତର ହେଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଅନୁକୂଳ ମନେ କରୁ ନ ଥିଲି । ତଥାପି—

ସମସ୍ତ ବିବରଣୀ ଦେଇ ମୋଗଲ-ସରାଇକୁ ସାମ୍ବୁରୁପଙ୍କ ପାଖକୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍‌ କରିଦେଲି—ଯଦି ଟ୍ରେନରେ ଯିବାବେଳେ ମୋଗଲ୍ ସରାଇ ଜଙ୍କସନ୍‌ରେ କିଶୋର ଧରା ପଡ଼ି ପାରନ୍ତି ।

ବାହାରେ ଶୀତ ଦିନିଆ ବର୍ଷା ।

ହୁଲ୍ ହୁଲିଆ ଶୀତଳ ପବନ ଝରକାର ପରଦା ଅଡେଇ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସୁଥାଏ । ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ୍ରମେ ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଘରର ଜଣମାନଙ୍କଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାର ।

ପବନର ଧକ୍କାରେ ଛାତରୁ ଝୁଲିଥିବା ବଲ୍‌ବ୍‌ ଦୋଳି ଖେଳୁଥିଲା । ମୁଇଚ୍‌ ଟିପିବାରେ ଘର ଭିତରେ କେତେକ୍ଷଣ ଆଲୋକ—ଅନ୍ଧାରର ଲୁଚା ହସା ଖେଳ ।

ଅନ୍ୟ ଝରକା ଗୁଡ଼ିକ ବନ୍ଦ କରିଦେଲି । ବଲ୍‌ବ୍‌ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆସିଲା । କିଛି ସମୟ ପରେ ଘର ଭିତରଟା ଉଷୁମ ମନେ ହେଲା ।

ସୁହା କପ୍‌ରେ ଓଠ ଲଗାଇ ମୁଖର୍ଜୀ ପଚାରିଲେ—"ବାପା, ଆପଣଙ୍କର କେହି ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ପୋଲିସ ଡି. ଆଇ. ଜି. ଥିଲେ ପରା ?"

"ହଁ—କାହିଁକି ?" ଡାକ୍ତର ଧୀର ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲେ । ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଜର ହେବାରୁ ସେ ଅସୁସ୍ଥ । ଆଜି ପୁଣି ଶୀତ ଅଭ୍ର ବର୍ଷା । ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ଦେହରେ ଫୁର୍ତ୍ତି ନ ଥାଏ । ମୁହଁରେ ଅସୁସ୍ଥତାର ମସୀ ଦାଗ ।

କହିଲି—"ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଛି ।"

ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କ ମୁହଁରେ ଉତ୍କଣ୍ଠା—"କେଉଁ କଥା ?"

ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ସମୟ ଭାବି ଆରମ୍ଭ କଲି । "ପ୍ରାୟ ଗତ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ତଳେ ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ଜଣେ ଗରିବ ବୁଢ଼ୀ ସହିତ ମୋର ପରିଚୟ ହୋଇଥିଲା । ସେଇଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କର ପରିବାର ସହିତ ମୋର ସମ୍ପର୍କ । ବୁଢ଼ୀ ମୋତେ ପୁଅ ବୋଲି ସ୍ନେହ କରେ । ମୁ ମଧ ତାକୁ ମା'ର ସମ୍ମାନ ଦେଇଥାଏ ।"...ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଥିବା ଭଳି ମନେ ହେଲା ।

"ବୁଢ଼ୀର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଝିଅ । ଗରିବ ହେଲୁ ଝିଅର ବାହା ଦେବା ବୁଢ଼ୀ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ସେମାନେ ବଙ୍ଗାଳୀ—ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାର । କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟଚକ୍ରେ ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ନିତାନ୍ତ ଅବାଞ୍ଛନୀୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜୀବନ କଟାନ୍ତି । ସିଲେଇ କରି ଯାହା ମିଳେ—ଆଉ ଲୋକେ ଯାହା ଦିଅନ୍ତି—ସେତିକି ହିଁ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଆୟ ।

ଝିଅଟି ଜଣେ ଯୁବକକୁ ବହୁତ ଭଲପାଏ । କିନ୍ତୁ ଯୁବକ ଭଲ ପାଇବା ଦେଖାଇ ଅର୍ଥ-ଆୟର ଫନ୍ଦା କରିଥାଏ ।

ଅଳ୍ପ ଆୟ ହେଲୁ ଏଇ ଦରିଦ୍ର ପରିବାର ବେଶୀଦିନ ସେଇ ଯୁବକକୁ ଧରି ରଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଝିଅଟି ନାଚ ଗୀତ କରି ପେଟ ପୋଷିଲା । ପରେ ସେଇ ରାସ୍ତାରୁ ଫେରି ଆସି ସେଥିରୁ ଯାହା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା—ସେଥିରେ ଏଇ ଯୁବକ ସହିତ କିଛିଦିନ ବିତାଇ ଦେଲା ।

ପଇସା ଶେଷ ହେବାର ସୂଚନା ପାଇ ଯୁବକ ପୁଣି ଚାଲିଯିବାକୁ ବସିଲା । ଫଳରେ କଳି ହେଲା ଏବଂ ନିକଟରେ ଯୁବକ ଆଉ ଫେରିବ ନାହିଁ ପ୍ରମାଣ ଭଳି ଚାଲିଯାଇଛି । ଝିଅଟି ଯୁବକର ସମସ୍ତ ସ୍ଥାନ ଖୋଜି ଖୋଜି ପୋଲିସକୁ ରିପୋର୍ଟ ଦେଇଛି—କିନ୍ତୁ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବାର ଆଠ ଦିନ ପରେ ସୁଦ୍ଧା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ଧାନ ମିଳି ନାହିଁ ।—ଝିଅଟିର ପ୍ରାୟ ପାଗଳିନୀ ଅବସ୍ଥା—ମା ବିବଶ ମୋ ପାଖକୁ ଚିଠିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ..."

ଡାକ୍ତରବାବୁ ଚିନ୍ତିତ ଦେଖାଗଲେ ।

"ଝିଅଟିର ବାପ କଣ ମୃତ ?" ସେ ପଚାରିଲେ ।

"ଅଙ୍କ—ନା । ସେ ପୁଣି ଆଉ ଏକ କଥା । ମା' ଜଣଙ୍କ ନିଜେ ବିବାହିତା ନୁହନ୍ତି, ଜଣେ ରକ୍ଷିତା । ଯୁବତୀ ଅବସ୍ଥାରେ କଲିକତାର ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ନର୍ସିଙ୍ଗ ହୋମ୍‌ରେ ଜଣେ ନର୍ସ ଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କୌଣସି ଯୁବକ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ପ୍ରେମ ବଢ଼େ…"

ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ କପାଳ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରୋଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା କିମ୍ବା ଘୃଣାରୁ ବୋଧହୁଏ । ତେବେ ବେଶୀ ସମୟ ପାଇଁ ନୁହେଁ ।

"…ଦୁହେଁ ପାକ କଲିକତା ଛାଡ଼ି ଚାଲିଆସନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ନୌ । ଡାକ୍ତର କିଛିକାଳ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ବିଲାତ ଚାଲିଗଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଟଙ୍କା ପଠାଇ ଥିଲେ—ପୁଣି ଆସି କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଚାଲିଗଲେ—କିନ୍ତୁ ତାପରେ ଆଉ ଟଙ୍କା ମିଳି ନାହିଁ—କି ସେ ଫେରି ନାହାନ୍ତି ।"

"ଶିକ୍ଷିତ ଆଉ ସଭ୍ୟ କିନା !"—ଗୃମେଲା ମନ୍ତବ୍ୟ କଲେ ।

ମୁଖର୍ଜି ଧୂରିଯାଇ ତାଙ୍କ ଅଡକୁ ନ ବୁଝିବା ପରି ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ।

"ସେମାନଙ୍କର ନା' କଣ ?"

"ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ନା' ଲାବଣ୍ୟମୟୀ । ଝିଅଟିର ନା' ଶେଫାଳିକା—ଆଉ ଯୁବକର ନାମ କିଶୋର ।"

ଡାକ୍ତର ଗୋଟାଏ ଗଉରିଆ ହୁଁ ମାରିଲେ ।

ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଝରକା ଠେଲି ଦମକାଏ ପବନ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା । ଆଲୋକ ଦୋଳି ଲାଗିଲା । ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ଚିନ୍ତିତ ମୁଖମଣ୍ଡଳରେ ଛାୟା-ଆଲୋକର ସମ୍ପାତ ।

ଗୃମେଲା ଉଠିଯାଇ ଝରକାଟା ବନ୍ଦ କରି ଆସିଲେ । ଆଲୋକଟା କ୍ରମଶଃ ସ୍ଥିର ହୋଇ ଆସିଲା ।

"କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଜଣକ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସରରେ । ତେବେ…ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ଏସ୍. ପି. ମଲ୍‌ହୋତ୍ରାଙ୍କ ମୋର ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟ । ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଦେଉଛି । ତୁମେ ନେଇ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖ ।"

ଇଙ୍ଗିତ କରିବା ପରେ ଗୃମେଲ୍ଲ ପେନ୍ ଆଉ କଲମଟି ବଢ଼େଇ ଦେଲେ ।

ଚିଠି ଲେଖା ପରେ ଡ଼ାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି ନିତାନ୍ତ କ୍ଲାନ୍ତ ଦେଖାଯାଉଥାନ୍ତି । ଆଖି ତଳେ ଜରର ମସୀ ଦାଗ ଅଧିକ କାଳିଆ ଦେଖାଗଲା । ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ସେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ।

"ଲକ୍ଷ୍ନୌର ଏସ୍. ପି. ତୁମର କଣ ହୁଅନ୍ତି—ବାପା ?"

"ମୋର ମାମୁଁ ।"

"କାହିଁ—ମୁଁ ତ ଜାଣିନାହିଁ ?"

ଅର୍ଥହୀନ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ଅବଶ ଦେହଟାକୁ ଜୋର୍ କରି ଟାଣି ଟାଣି ପରଦା ଆଡ଼େଇ ସେ ପାଖ ଘରକୁ ପଶିଗଲେ ।

ଆମେ ଦୁହେଁ ନିସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ବସି ରହିଲୁ । —ଗୃମେଲଙ୍କର ବିସ୍ମୟ ।

ଅମାନିଆ ପବନଟା ଅଉଥରେ ଝରକାଟେଲି ପଶି ଆସିଲା । କେତେ ଛିଟିକା ପାଣିବୁନ୍ଦା ।

"ନମସ୍ତେ ।"

"ନମସ୍ତେ ।" ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମଲ୍‌ହୋତ୍ରା କେତେଗୁଡ଼ାଏ ଫାଇଲ୍ ଭିତରେ ମୁହଁ ରଖି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

ବେଶ୍ ଉଚ୍ଚା ପୁରୁ ଲୋକ—ବାଆଁ କଡ଼ର ୫୦ ତଳକୁ ନା ଗୋଠାଏ ଯାଉ ଚାହିଁ । ମୁହଁର ତାମ୍ର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା ପରିଷ୍ଫୁଟ, ସୁସ୍ଥ-ସବଳ । ମୁଣ୍ଡର ମଝି ଅଂଶ ଖଣ୍ଡିକ ଚନ୍ଦା । କଣ୍ଠରେ ଗମ୍ଭୀରତା—କିନ୍ତୁ ଉତ୍ସାହଜନକ ।

"କହନ୍ତୁ, ମୁଁ ଆପଣଙ୍କପାଇଁ କଣ କରିପାରେ ?" ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ବଢ଼ାଇ ଦେଲି ।

ଚିଠିର ଯେଉଁସ୍ଥାନରେ ଲେଖକର ଠିକଣା ଲେଖା—ସେଇ ସ୍ଥାନଟି ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ତାଙ୍କର କପାଳ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇଗଲା—ସମ୍ଭବତଃ ବିରକ୍ତିରେ । ମୁଁ ଅପ୍ରତିଭ ହେଲି—। କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ଅପେକ୍ଷାରେ ବସି ରହିଲି ।

ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଥୋଇ ଦେଇ ସେ ମୋତେ ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ । ଯେତେବେଳେ ସେ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ କଥାରେ ଆଉ ଉତ୍ସାହ ନ ଥିଲା—କେବଳ ଗମ୍ଭୀରତା ।

"ଦେଖନ୍ତୁ—ଏଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଆଣି ଆପଣ କିଛି ଭଲ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେବେ—ଆପଣଙ୍କର ଯାହା ଦରକାର, ତାହା କହିଲେ ମୁଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।"

ସଂକ୍ଷେପରେ ମୋଠାରୁ ସମସ୍ତ ଶୁଣିବା ପରେ ଦରଖାସ୍ତ ନାମ ଏବଂ ଠିକଣା ଟିପି ନେଇ ସେ କହିଲେ—"ବେଶ୍ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କେତେଦୂର ଆଗେଇଛି ବୁଝିନେଇ ମୁଁ ତାହାର ଯଥୋଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବି ।—ଆପଣ ଅନର୍ଥକ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେନାହିଁ ।"

—ହାତ ମିଳାଇ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲି ।

କେଉଁଠି ଯେପରି କିଛି ଫାଙ୍କ ରହିଗଲା......

—ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କର ଚିଠି ପଢି ମଲ୍‌ହୋତ୍ରା ବିରକ୍ତ ହେବାର କାରଣ ? କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ ସେ କାହାର ସୁପାରିଶ୍ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ? ନା...?

"ଆସିଛ ବାବା—ଖୁବ୍ ଭଲ କରିଛ ।" ରୁଗ୍ଣା ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୋତେ ଦେଖି କଡ଼ ଲେଉଟାଇଲେ । ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଆହୁରି ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇଛି । ଶରୀର କ୍ଷୀଣତର । ଉଠି ବସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ଦେଖି ମନାକଲି ।

"କଣ ହୋଇଛି ମା ?"

"ଏଇ ଜର—ଜର କଣ ବାପା ଛାଡୁନି ।"

ଗରିବ ଘରେ ଔଷଧ ପଥ୍ୟର କି ଧରଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିବ—ସେ କଥା ଅନୁମାନ କରି ଆଉ ପଚାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନଥିଲା ।

"ଶେଫାଳିକା କାହାନ୍ତି ?"

ନୀରବରେ ସେ ଘରକା ଆଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲେ ।

ଶେଫାଳିକା ଆମ ଆଡ଼କୁ ପଛକରି ବସିଥାଆନ୍ତି ।—ମୁକୁଳାବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ଫେର ଫେର ହୋଇ ମୁହଁର ଗୋଟାଏ ପାଖ ଘୋଡ଼ାଇ ରହିଥାଏ ।—ଏଇ ଯୁବତୀଟିକୁ ମୁଁ ପୁଣି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବି—କି ସାନ୍ତ୍ୱନା ?

"ଶେଫାଳିକା !" ଧୀରେ ଡାକିଲି ।

"ମୋର ପ୍ରଣାମ ନିଅନ୍ତୁ । ଏଠିକି ଆସନ୍ତୁ ।"

ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ମୁଁ ପାଖକୁ ଗଲି । ଶେଫାଳିକା ଟିକିଏ ଘୁଞ୍ଚି ବସିଲେ ।

"ଏ ଗରିବ ଘରକୁ ପୁଣି ଆସିଲେ କିପରି ?"

ଏଇଭଳି ପ୍ରଶ୍ନ ସକାଶେ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲି । ମୋତେ ନୀରବ ହେବା ଦେଖି ସେ ପୁଣି ପଚାରିଲେ—"ଗୃହେଲ୍ଲି କିପରି ଅଛନ୍ତି ?"

ନିରୁତ୍ତର । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଲାଗିଥାଏ ।

"କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି—ମୁଁ ପାଗଳ ? ନା ମୋର କିଛି ହୋଇନାହିଁ—ଆପଣ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ ।"—କଥାଟାରେ ଭୟ ଆଉ ହତାଶା ମିଶି ରହିଥିଲା ।

"ନା—ନା—ପାଗଳ ମନେ କରିବି କାହିଁକି । କିନ୍ତୁ···କିଶୋର ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଖବର ମିଳିଲା ?"

କିଛି ଯେ ମିଳି ନଥିବ ମୁଁ ଜାଣେ । ତଥାପି କଥା ଆରମ୍ଭର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା ।

"କାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ?" ସେ ବୁଝି ନ ପାରିବା ଭଳି ପଚାରିଲେ । କଣ୍ଠରେ ବିରକ୍ତିର ଆଭାସ ।

"କାଟଣାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ।" ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ କହିଲି।

"ଆପଣଙ୍କର ଦରକାର ?"—ମନେ ହେଲା ମୁଁ ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ସୀମାତୀତ ଭାବେ ବିରକ୍ତ କରୁଛି। "ଯଦି ଦୟାକରି ଆସିଛନ୍ତି, ତେବେ ଦୁଇଦିନ ଅନନ୍ଦ କରି ଯାଆନ୍ତୁ କାହାର କଣ ହେଲା ନ ହେଲା—ସେ ବିଷୟରେ ଭଦ୍ର ଲୋକଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଘୂରାଇବା ଦରକାର ନାହିଁ।"—ସେ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଲେ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିସ୍ତବ୍ଧ—ନିର୍ବାକ୍। କଣ ଗୋଟାଏ କହିବି ମୁଁ ଭାବି ଲାଗିଲି। ଅବଶେଷରେ ଯେତେବେଳେ ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଯାଏ, ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, "ଆପଣ ଏଇଠି ମୂକ ହୋଇ ବସି ରହିବା ଦରକାର ନାହିଁ। ଆପଣ ଆସି ପାରନ୍ତି।"

ଏହିଭଳି ବ୍ୟବହାର ମୋ ପାଖରେ ନୂଆ ନୁହେଁ। ତଥାପି ମୁଁ ଅଘାତ ପାଇଲି। ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାଠୁ ଦୂରର କଥା ମନେ ହେଲା। ଯଦି ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ—ତାହାହେଲେ ଏଇ ଘରେ ଥାଇ ନୁହେଁ—

ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଲି।

"ଦେଖିଲ ତ ବାପ, ସେ ସବୁବେଳେ ଏଇପରି ହେଉଛି। ମୋର ବଳ ନାହିଁ ତାକୁ ବୁଝାଇବାକୁ। ଯେତେ ଲୋକ ବୁଝାଇ ବୁଝାଇ ବିରକ୍ତ—ତାଙ୍କର ବା କାହିଁକି ଏତେ ମୁଣ୍ଡବଥା। ଓଃ, କାଟଣାକୁ ସେ କାହିଁକି ଏପରି ଭଲ ପାଇ ଲାଗିଲା...!" ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ମାରିଲେ। "ସେ ଟୋକାଟା ମଧ୍ୟ..."

"ମା ସାବଧାନ! ଭଲ ହେଉନାହିଁ କହୁଛି।"—ଉଣାପାଳିଙ୍କା ଝରକା ପାଖରୁ ଅରକ୍ତ ଚକ୍ଷୁରେ ଡାକି ଉଠିଲେ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ନୀରବ ରହିଲେ।

"କିଛି ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ ମା। ପୋଲିସ ଯଥା ସମ୍ଭବ ଚେଷ୍ଟା କରି ଲାଗିଛି। ମୁଁ ଏଇକ୍ଷଣି ଏସ. ପି ଙ୍କୁ କହି ଦେଇ ଆସିଛି..."

"ଏଁ —ଏସ୍. ପି. କୁ । ଭଲ କରିଛ—ଭଲ କରିଛ ବାପା ।
ତୁମର କୋଟି ପରମାୟୁ ହେଉ । ଅହା, ବିଚରା କିଶୋର ! ମୋ
ଝିଅକୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଏ । କିନ୍ତୁ..." ସେ ପୁଣି ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଦେଖି
ଚୁପ୍ ରହିଲେ ।

ବିରହ ପାଗଳିନୀ ଶେଫାଳିକା । ରୁଗ୍‌ଣା ମାତା—ଦରିଦ୍ରା—ନିଃସହାୟା—ଦୁଃଖ ଆଉ ନିରାଶାର ପ୍ରତିଛବି ।...ଇଚ୍ଛା ଥିଲା ସାହସ କରି ଟଙ୍କା ଦେଇ ଯିବାକୁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତିବାଦର ଆଶଙ୍କାରେ—ହେଲା ନାହିଁ ।

"ଆଚ୍ଛା ମୁ ତେବେ ଆସେ ମା—କାଲି ଏତିକିବେଳେ ଆସିବି । —ଯଦି କିଛି ଖବର ମିଳିଥାଏ ।"

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ପ୍ରଥମେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଝିଅ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ କିଛି ସମୟ କଣ ଭାବି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା—ତେବେ ଆସ ।"

ଦୁଃଖିତ ଅଥଚ ଅଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲି ।

"ଶୁଣନ୍ତୁ ।"—କଡ଼ା ଆଦେଶ ।

ଦ୍ୱାର ପାଖରୁ ଫେରି ଚାହିଁଲି ।

"ଗରିବ ବୋଲି ଆମେ କଣ ମଣିଷ ନୋହୁଁ ? ହଉ—ହଉ—ଆସନ୍ତୁ । ଆପଣଙ୍କ ଉପରେ ମୋର କି ଅଧିକାର ଅଛି ଯେ ଆପଣଙ୍କୁ ରଖି ପାରିବି ?"—ଶେଷ ଅଡ଼କୁ ଅଭିମାନର କରୁଣ ସୁର ।

...ବାହାରର ପବନ ଭାରି ଉଷ୍ଣ ମନେ ହେଉଥିଲା ।

"ଅବଶ୍ୟ ଆମ ନିଜର ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାର୍ଥ ଅଛି । କିଶୋର କୌଣସି ଆସାମୀ ତରଫରୁ କେତେ ଶହ ଟଙ୍କା ଜାମିନ୍ ପାଇଁ ଠିଆ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଆସାମୀ ଫେରାର୍ ହୋଇଛି । ସୁତରାଂ କିଶୋରକୁ ଧରି ରଖିବା ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆପଣ ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କରେ ଫୋଟୋ ସହିତ "Lost and Found" ସ୍ତମ୍ଭରେ ଯାହା ବାହାର କରିଥିଲେ—ସେଥିରେ ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ।" ମଲ୍‌ହୋତ୍ରା

ପକେଟ୍‌ରୁ ଗୋଟାଏ ସିଗାରେଟ୍ ଟିଣ ବାହାର କଲେ । "ପୋଲିସ ବର୍ତ୍ତମାନ କିଶୋରର ସୁରାଖ ପାଇ ସାରିଛି । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଅଳ୍ପ ଦିନକ ଭିତରେ ଆପଣ ତାକୁ ଦେଖି ପାରିବେ । କିନ୍ତୁ"—ସିଗାରେଟ୍ ଟିଣଟି ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ, "ଆସାମୀ ନ ମିଳିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆପାତତଃ କେତୋଟା ଦିନ ତାକୁ ହାଜତ୍‌ରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।"

ପରଦିନ ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କଠାରୁ ତାର ପାଇଲି—"କିଶୋର ଧରା ପଡ଼ିଛି । —ପୋଲିସ ସାଥିରେ ଲକ୍ଷ୍ମୌକୁ ।"

..."ହେଲୋ ।"

ଫୋନ୍ ସେ ପାଖରୁ ଜଣେ ପୋଲିସ ସବ୍‌ଇନ୍‌ସ୍‌ପେକ୍‌ଟରଙ୍କର କଣ୍ଠ ଶୁଭିଲା—

"କିଏ ? ସର୍ବେଶ୍ୱରବାବୁ ?"

"ବଡ଼ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ସର୍ବେଶ୍ୱରବାବୁ; ଚଳନ୍ତା ଟ୍ରେନରୁ ଡେଇଁ ପଳେଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରି କିଶୋରର ମୁଣ୍ଡରେ ଆଘାତ ଲାଗିଛି । ତାକୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଏମ୍. ଜି. ହସ୍ପିଟାଲ୍‌କୁ ପଠାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ଆପଣ ସେଠାକୁ ଯାଇ ସମସ୍ତ ଖବର ବୁଝି ପାରିବେ ।"...

—"ରୋଗୀର ହୋସ୍ ନ ହେବାଯାଏଁ କିଛି ସୁଦ୍ଧା କୁହାଯାଇ ପାରେ ନା । ତେବେ ଆପଣଙ୍କୁ ଏତିକି ନିଶ୍ଚୟ କରି କହିପାରେ ଯେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛୁ ।" ଭାର ପ୍ରାପ୍ତ ମେଡ଼ିକାଲ୍ ସୁପରିଣ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ ଡାକ୍ତର ମିଶ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଏତିକି ଶୁଣି ଫେରି ଆସିଲି ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କିମ୍ବା ଶେଫାଳିକା ପାଖକୁ ଯାଇ ଏଇ ଖବରଟା ଦେବାକୁ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା । କିଏ ଜାଣେ, କାଲି ସକାଳେ ମୁଁ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ କି ଖବର ପାଇପାରେ ?...ମୋର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କଣ ବିଫଳ ହୋଇଯିବ ?

ଗତ କେତେଦିନର ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନତା ଆଉ ଅଶାନ୍ତି ମୋତେ ଦୁର୍ବଳ କରି ପକାଇଥିଲା । ଗୃହମେଲୀଙ୍କର ଉତ୍କଣ୍ଠା ତାଙ୍କ ଚଠିରୁ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା

ଛାଡ଼ି ଦେଇ ନଥିଲି । ଶେଫାଳିକା ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଛିଦ୍ରାନ୍ୱେଷଣ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲା ।

ପରଦିନ ସକାଳେ ଯେତେବେଳେ ଅନେକ ଆଶା ଆଶଙ୍କା ନେଇ ହସପିଟାଲରେ ପହଞ୍ଚି, ଡାକ୍ତର ମିଶ୍ର ମୋର ଶୁଖିଲା ମୁହଁକୁ ଦେଖି ସହାନୁଭୂତିରେ କହିଲେ—"ରୋଗୀ ଅପେକ୍ଷା ତ ଆପଣ ଖୁବ୍ ଶୁଖି ଯାଇଛନ୍ତି ଦେଖୁଛି ।—କିନ୍ତୁ ସୁଖର କଥା—ରୋଗୀର ହୋସ ଫେରି ଆସିଛି । ଏଣିକି ଆଉ ଆଶଙ୍କା ନାହିଁ ।"

"ଆପଣଙ୍କୁ ଅଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ ।"

ରୋଗୀ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆପତ୍ତି ନଥିଲା ।

—ଏହା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ଥରେ ମାତ୍ର ଦେଖା ହୋଇଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ମୋତେ କଣ ଭାବିଥିବେ କେଜାଣି । ଆଉ ଥରେ ତାଙ୍କର କଣ୍ଠ ମାତ୍ର ଶୁଣିଛି । ସେତେବେଳେ ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ପ୍ରେମ ନେଇ କିଶୋର ମୋତେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ମନେ କରିଥିଲେ । ଆଉ ମୋ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରଥମ ଦେଖାବେଳେ ଈର୍ଷା—ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ସେପରି କିଛି ନଥିଲା—ଆଜି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

—ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କଠାରୁ କିଶୋର ଚରିତ୍ରହୀନ ଶୁଣି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନଥିଲି ।—ଅନ୍ୟର ଦୋଷ ଦେଖାଇ ନିଜ ଦୋଷ ଭୁଲିଯିବା ମଣିଷର ଗୋଟାଏ ସାଧାରଣ ପ୍ରକୃତି ।

ମୁହଁରେ ହସ ଫେଇ ସେ ଅଭିବାଦନ କଲେ । ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ବୋଧହୁଏ । ନମସ୍କାର କରି ଗୋଟାଏ ଟୁଲ୍ ଟାଣି ବସି ପଡ଼ିଲି ।

"ଦେହ କିପରି ଲାଗୁଛି ?"

"ଭଲ ଲାଗୁଛି—ଯଦିଓ ଦୁର୍ବଳ ମନେ ହେଉଛି ।"

"ମୁଣ୍ଡରେ ଦରଜ ?"

"ବେଶୀ ନାହିଁ—ସାମାନ୍ୟ ।"

ନର୍ସ ଆଣି କିଛି ଗୋଟାଏ ଔଷଧ ଦେଇଗଲା । ସେତକ ଖାଇ ନେଇ ସେ କହିଲେ, ଆପଣ ମୋ ଲାଗି ବହୁତ କଷ୍ଟ ପାଇଲେ ।"

ବିଷୟଟା ଅସ୍ୱୀକାରର ହେତୁ ମୁଁ ଏଡ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲି, "ଆପଣ ବେଶ ଭଲ ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି— ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ।..."

...ଅନାପର ଟେଷ୍ଟବେଲକୁ ପଚାରିଥିଲି, "ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ଏଠିକି ନେଇ ଆସିବ ?" କୌଣସି ଭାବାନ୍ତର ଦେଖା ଯାଇ ନଥିଲା । "ଆସି-ବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଆଣି ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ମୁଁ ଦୁଇଦିନ ଭିତରେ ମୁକ୍ତି ପାଇପାରେ—ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ ।"

ଫେରିବାବେଳେ କିଶୋରଙ୍କର ବ୍ୟବହାରରେ ବିସ୍ମିତ ହେଲି ।

କଥାବାର୍ତ୍ତା ତ ବେଶ୍ ଭଦ୍ର । ଏହି ଭଳି ଲୋକ ପୁଣି ଏତେ ଖରାପ ହୁଏ ? ପୁଣି—ପଳାତକ ଯଦି ଜାଲ ବିଛାଇ ଧରାଯାଏ—ତାହାହେଲେ କଣ ପଳାତକ ଉପକୃତ ହୁଏ—ଆଉ ସେଥିପାଇଁ ସେ ହୁଏ କୃତଜ୍ଞ ? ବିଚିତ୍ର—?

"ହଁ—ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ସମ୍ବାଦ ଦେବାକୁ ଭୁଲିଯାଇଥିଲି, ସୁଖର ବିଷୟ, ସେଇ ଅସାମୀଟା ମଧ୍ୟ ଏବେ ମୋଗଲ ସରାଇରେ ଧରା ପଡ଼ିଛି । ସୁତରାଂ କିଶୋରର ହାଜତ୍ ଭୋଗର ଆଶା ନାହିଁ—" ମଲହୋତ୍ରା ମନ୍ଦ ହାସ ଖେଳାଇ କହିଲେ । "କିଶୋର ଭଲ ହେବା ଖବର ଶୁଣି ଖୁସି ହେଲି । ଆଉ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ—ଗରିବ ପରିବାର ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ଏଇ ଚେଷ୍ଟା ସକାଶେ ଧନ୍ୟବାଦ—ଆପଣ ତାହାହେଲେ କେବେ ଅଲ୍ଲାବାଦ୍ ଫେରି ଯାଉଛନ୍ତି ?"—ମଲହୋତ୍ରା ଯିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଟୋପିଟି ଉଠାଇ ପଚାରିଲେ ।

"ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ।"

"ଅଚ୍ଛା ।"

କିଛି ଦ୍ୱିଧା ସହିତ ପଚାରିଲି, "ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ପାଖକୁ କିଛି ଖବର ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ?"

ସେ ଟିକଏ ଦବଗଲେ—ପରେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ଫେରାଇ ଆଣି କହିଲେ "ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ଆମର ବର୍ଣ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଧର କୌଣସି ରକମର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ଆଚ୍ଛା—ବିଦାୟ—ଆପଣଙ୍କର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଭବିଷ୍ୟତ କାମନା କରେ ।" ଇଂରାଜୀରେ ଏତକ କହି ସେ ବିଦାୟ ଦେଲେ ।

—କରୁଣା ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଆନନ୍ଦରେ ଉଠି ବସିଲେ । ଶେଫାଳିକା ମୋର ହାତ ଦୁଇଟା ଓହଳାଇ ଧର କହିଲେ, "ମୋତେ ଟିକଏ ସେଠାକୁ ନେଇ ଚାଲନ୍ତୁ ।—ମୁଁ ଟିକଏ ଦେଖି ଆସିବି ।"

ସମଗ୍ର କଥାଟାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ—ଉତ୍ତର ଛଳରେ ମୋତେ ଦୁଇ ତିନି ଥର କହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାହାଛଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦର କଥା ଗୁଡ଼ିକ ଟିକିନିଖି କହି ଲାଗିଲି । ଶେଫାଳିକାଙ୍କ ମନର ଉଚ୍ଛ୍ୱଳା ଆନନ୍ଦ । ଘର ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଉତ୍ତେଜନାମୟୀ ଅସ୍ୱସ୍ତିର ବାତାବରଣ ।

ଶେଫାଳିକାଙ୍କୁ ମୁଁ ବୁଝାଇ ଦେଲି—ସମ୍ଭବତଃ କିଶୋର ଆଜି ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ଭିତରେ ଚାଲି ଆସିବେ । ଭଲ ହେଇଯିବା ଯେତେବେଳେ ନିଶ୍ଚିତ, ହସପିଟାଲ ଯିବା କୌଣସି ଦରକାର ନାହିଁ । ସେ ଆଉ ଜିଦ୍ କରି ନ ଥିଲେ ।

ଗୃହେଲଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିଲି—ଜୟପତ୍ର ଗୋଟାଏ ଯୁଦ୍ଧରେ ଜୟୀ ହୋଇ ଫେରିଛି । ରାମସ୍ୱରୂପଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ଚିଠି ଦେଲି । ମୁଣ୍ଡଟା ହାଲୁକା ଲାଗିଲା । ନରମ ଶେଯ ଉପରେ ଦେହଟା ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ ଅସ୍ୱସ୍ତିର ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିଲି ।

ମନେ ମନେ ହସ ମାଡ଼ିଲା, ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ସହିତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଦେଖା—ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ପ୍ରେମ ଅର୍ପଣ—ମୋର ଦୁର୍ବଳତା—ତାପରେ ଅନେକ କାଳର ବିରହ ।...ପୁଣି ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଅବଶ୍ୟ—ଅଭିମାନ—କିଶୋରଙ୍କ ନିରୁଦ୍ଦେଶ । ଶେଫାଳିକା ଆଜି କିଶୋରଙ୍କୁ ଭେଟାଇବା ପାଇଁ ମୋର ପୁଣି ଏତେ ଚେଷ୍ଟା ? ବିଚିତ୍ର—ଆଉ ସେଥିପାଇଁ କିଶୋରଙ୍କର କୃତଜ୍ଞତା ।

ଆଉ ମୁଁ ?—ହଁ ଟେଫାଲକା ଅନଢତ ହେବା ଦେଖି ମୁଁ ଖୁସି ଅଜ୍ଞ ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇ ପାରିଲେ ଅଧିକ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି । —ଏହିପରି ଭାବନା ମୂଳରେ କଣ ଥାଇ ପାରେ ?

ଅଥଚ ଏଇ ମୁଁ — ଏକ ସମୟରେ ଜଣଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ହେତୁ ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ଈର୍ଷା କରୁଥିଲି ବୋଲି ସନ୍ଦେହାନ ଥିଲି । ହଁ, ମଣିଷର ମନ— !

ମଣିଷକୁ ଅପ୍ରତିଭ କରିପାରେ କିନ୍ତୁ ଏହିଭଳି ସୁଯୋଗ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ।

“ଆପଣଙ୍କର ବାପା କଣ କରନ୍ତି ?” ଆଶଙ୍କା ହେଉଥିଲା—ସେ ମୋତେ ପ୍ରେମ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବୋଲି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ ତ—ଆଉ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନଟା…?

“ମୋର ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ସେ ମରି ଯାଇଛନ୍ତି ।” ବେଶ୍ ନମ୍ର ଭାବରେ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

ଏହାପରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ ଆଉ ଡେରି ନ ଥିଲା । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ତାଙ୍କର ଅତୀତ—ଶିକ୍ଷା—ଆଉ ଜୀବନର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦର୍ଶନ ବିଷୟରେ ଅନେକ କଥା ଜାଣି ପାରିଲି ।

ମେଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେସନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଯାଇପାରି ନାହାନ୍ତି । କକାଙ୍କର ପରିବାର ଭିତରେ ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ଆଉ ପ୍ରଥମ ଯୌବନ । କକା ବେଶ୍ ଭଲ ଲୋକ କିନ୍ତୁ ସଚୋଟ । ପୁରୁଷର କୁସଙ୍ଗ ଆଉ ଅଜ୍ଞ କୁପ୍ରବୃତ୍ତି ବଦଳାଇ ନ ପାରି ଅବଶେଷରେ ବାହାର କରିଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । କିଶୋର ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଜଣେ ଅଳ୍ପବିତ୍ତ ମାଉସୀ ଘରେ । ବିଗୃହୀ ନିଃସନ୍ତାନ ହେତୁ କିଶୋର ଉପରେ ସମସ୍ତ ସ୍ନେହ ଅଜାଡ଼ି ବସିଲେ

ଅଉ କିଶୋର ତାର ଅସଦ୍ ବ୍ୟବହାର କରି ଲାଗିଲେ । ସହରର କୌଣସି ପ୍ରଲୋଭନ ସେ ଏଡ଼ି ପାରି ନାହାନ୍ତି ।

"ଦୟାକରି ମୋର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ପଚାରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ମାଉସୀଙ୍କର ମରିବା ପରେ ଏଇ ଚରିତ୍ରକୁ ଖେଳନା କରି ମୁ ପଇସା ପଏ ।" —ସେ ଧୀର ଭାବରେ କହିଲେ ।

କିଶୋର ନିଜର ଚରିତ୍ରକୁ ମ୍ଳାନ ଭାବନ୍ତି—ଅଉ ମୁ ନିଜେ ?

କିଶୋର ଏତେ ନମ୍ର ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେବାର କାରଣ ? ମୁ ଶିକ୍ଷିତ ଅଉ ଧନୀ ବୋଲି କିଶୋର ଯଦି ମୋ ପରି ଧନୀ ହୋଇଥାନ୍ତେ ? ଅଉ ମୁଁ ଯଦି ଗରିବର ସନ୍ତାନ ହୋଇ କିଶୋର କଢ଼ି ଅସିଥିବା ଅବହାଓ୍ୱାରେ ବଢ଼ି ଅସିଥାନ୍ତି - ତେବେ ଦୁହିଁଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଅଉ ବ୍ୟବହାର ଅଛି ହୁଏତ ଅଦଳ ବଦଳ ହୋଇଥା'ନ୍ତା ।

"ମୁ ଗୋଟାଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ ଚାହେଁ···ଅପଣ ଯଦି କିଛି ମନେ ନ କରନ୍ତି···"

"କଣ ?"

"ଅପଣଙ୍କର ଯଦି ନିଜର ଚଳିବା ସକାଶେ ଯଥେଷ୍ଟ ଧନ ଥାଆନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ତ ଅପଣ ନିଜର ଚରିତ୍ରକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ—ଅସଦ୍ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଚାହିଁ ନ ଥାନ୍ତେ ?

ନମ୍ର ଗମ୍ଭୀରତା ଏଡ଼ିଦେଇ ସେ ସାମାନ୍ୟ ହସ ଖେଳାଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ଏ ବିଷୟରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କିଛି କୁହା ଯାଇ ପାରେନା । ଅନେକଥର ମୁ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକଥର ଫେଲମାରେ । ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ, ଏକଥର ନିଶ୍ଚୟ ପାରିବି । ଅବଶ୍ୟ ମୋର ଅନେକ ଲୁସଙ୍ଗୀ ଉପରକୁ ଉଠି ପାରିଛନ୍ତି, ଅନେକ ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ତଳକୁ ଖସି ଯାଇଛନ୍ତି । ମୋ ବିଷୟରେ ମୁ କିଛି ପାରୁନାହିଁ—ମୋର ନିଜ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ ।"

ଏଇ ଶେଷ ବାକ୍ୟଟି—ଗୃହେଲାଙ୍କୁ ମୁ ଦିନେ କେବେ ଶୁଣେଇ-ଥିଲି....

"ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ସମସ୍ତ ଖୋଲି କହିଲି ବୋଲି ମୋତେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ। ଖୋଲା ଖୋଲି କହି ରଖିବା-ଠକମାନଙ୍କର ଗୋଟାଏ କୌଶଳ ମଧ୍ୟ।"—ଏଇ ପ୍ରଥମଥର ପରିହାସ ଅଳି ରମଣୀୟ ଦୁଷ୍ଟାମିର ମଧୁର ପ୍ରକାଶ।

"ବେଶ୍ ତ! ଆପଣ ଯଦି ବା ଠକ ହେଲେ, ଶେଷରେ ଏଇ ପଦକ ଯୋଡ଼ିବା ତ ଉଚିତ ନଥିଲା। ସେତିକ ମଧ୍ୟ କଣ ଏଇ କୌଶଳରେ ଯାଏ?"

ପରିହାସର ମର୍ମ ବୁଝି ସେ ହସରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ।

ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା, ଅଳି ଗୋଟାଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିବାକୁ। ଶେଫାଳିକା ସହିତ ମୋର ସଂପର୍କ ନେଇ ତାଙ୍କର ଧାରଣା କଣ? କିନ୍ତୁ···କିବୁଝି ହେଲି।

କିଶୋରଙ୍କୁ ଦେଖି ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଆଖି ଦିଓଟି ଆନନ୍ଦରେ ଝଲସି ଉଠିଲା। କିଏ କହିବ, ଏଇ କିଛିଦିନ ତଳେ ସେମାନଙ୍କ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଥିଲା ବୋଲି?

"ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇଗଲ ତ?" କିଶୋରଙ୍କ ବାହୁରେ ଓହଳି ଶେଫାଳିକା ପଚାରିଲେ।

"ମୁ କଣ କେବେ ଅସୁସ୍ଥ ଥିଲି?"

"ଊଃ, ଟାଣ ଦେଖ! ମା ତୁମର ଜାମାଇ ବାବୁର କଥା ଶୁଣୁଛ ତ?"—ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ନୀରବ ହୋଇ ବସିଥିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରି ସେ କରି କରି ହସି ଉଠିଲେ।—କିଶୋରଙ୍କ ଓଠରେ ତାର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର।

"ଏଇଟା ମୁ ଦେଇଥିବା ରୁମାଲ ବୋଧହୁଏ?" କିଶୋରଙ୍କ ପକେଟରୁ ରୁମାଲ ଖଣ୍ଡିକ ସେ ଝାମ୍ପି ନେଲେ।

"ଇସ୍ ! ସତେ ଦେଖପର !"

"ନାଇଁତ ! ଅଃ, କି ବାସନା !" ରୁମାଲଟାକୁ ନାକ ପାଖରେ ଦେଲେ । କିଶୋର ତାକୁ ନେବାପାଇଁ ହାତ୍ ବଢ଼ାଇଲେ । ଶେଫାଳିକା କିନ୍ତୁ କିଶୋରଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ଝାଡଦେଇ ନିଜ ପଛଆଡେ଼ ଲୁଚେଇ ନେଲେ । "ଅଉ—ଦେବି...ନି ।" ଡାହାଣ ହାତରେ ବୁଢ଼ା ଅଙ୍ଗୁଠିଟି ହଲାଇ ସେ ହସି ଲାଗିଲେ । ପଗଲ୍‌ଖି ବାଳିକା ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୋତେ ଗୃହିଁ ରହିବା ଅନୁଭବ କଲି । ଆଖିରେ ମୋ ସକାଶେ ସହାନୁଭୂତିଜଡ଼ା କିଛି ଗୋଟାଏ ଅପ୍ରିୟ ଅର୍ଥ ।

—ମୁଁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି ।

ଚାଲ ଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ଶେଫାଳିକା କିଶୋରଙ୍କୁ ଟାଣି ଲାଗିଲେ । କିଶୋର ହଠାତ୍ ମୋର ଉପସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସଚେତ ହୋଇ ଫେର ଗୃହିଁଲେ । ମୁହଁରେ ଗୋଟାଏ ଖାପଛଡ଼ା ଭାବ—ହସ ମାଡ଼ିଲା—କିନ୍ତୁ ମନର ଭାବ ଗୋପନ ରଖି ତାଙ୍କୁ ଯିବା ସକାଶେ ଆଖିର ସଙ୍କେତରେ ଉତ୍ସାହ ଦେଲି ।

ନିଜକୁ ସେ ଛୋଟ ମନେ କରିଥିବେ । କିନ୍ତୁ ମନର ଆନନ୍ଦ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଅନେକବେଳୁ ଉଚ୍ଛୁଳି ଆସିଥିଲା । ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଅହ୍ୱାନ ଏଡ଼ିବାକୁ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ନଥିଲା ।

...ସିଡ଼ିତକ ଆନନ୍ଦର ଉଚ୍ଛୁଳା ହସ । ସେମାନେ ନିକଟରେ ଫେରିବେ ନାହିଁ—ସେ ବିଷୟରେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କିଛି ଅପ୍ରିୟ କହିବେ, ମୋର ଆଶଙ୍କା ହେଲା । "ଏଇଥର ତୁମର ଚନ୍ଦ୍ରା-ଜର ଛାଡ଼ିଯିବ—କୁହେଁ ମା ?"

କପାଳରେ ଚିନ୍ତା-ରେଖା ବରଂ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ କହିବାକୁ ଗୃହୁଁଥିଲେ ମୋର ପ୍ରଶ୍ନ ଭିତରେ ମୋର ମନର ଦରଦ ।

କିନ୍ତୁ କିପରି ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ପାରିବି...ଆଜି ମୋର କ୍ଷୁବ୍ଧ ବା ଆହତ ହେବା ସମୁଚିତ କି ଦରକାରୀ କୁହେଁ ।

ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିଲେ । ତୁମେ ଆମ ପାଇଁ ଯାହା କରିଛ ତାହା ନିଜର ପୁଅ କରିଥାନ୍ତା କି ନା ସନ୍ଦେହ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଝିଅ—ସେ କଣ କହିବାକୁ ଯାଇ ମୁହଁ ଯୋଡି ଦେଲେ ।

ସେଇ ଅପ୍ରିୟ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ମୁଁ ଆଉ ଉଠାଇବାକୁ ଚାହୁଁ ନଥିଲି । "ନିକଟରେ ଶେଫାଳିକା ଅଭି କିଶୋରଙ୍କର ବିବାହ କରାଇ ଦେଲେ କିପରି ହୁଅନ୍ତା ?"—ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

ବୁଝି ନ ପାରିବା ଭଳି ସେ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲେ । "ଶେଫାଳିକାର ଅଭି କଣ ବିବାହ ହୋଇପାରେ ବାବା ?—ହାତରେ ଧନ ଥିବାଯାଏଁ କିଶୋର ଅସି ରହିଥିବ, ତାପରେ... । ମୋ ଭଳି ମାରି ତ ଝିଅ ବାବା, ଅଭି କଣ ହୋଇପାରେ ?"—ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଆଖି ଫେରାଇଲେ ।

ସେଦିନ ଶେଫାଳିକା ପାଖରେ ପ୍ରସ୍ତାବଟା ଉଠାଇବା ପରେ ମୁଁ ଅନେକ ଥର ମନ ଭିତରେ ଓଲଟ ପାଲଟ କରିଛି । ବାପା ଶୁଣିଲେ ଅବଶ୍ୟ ବିରକ୍ତ ହେବେ । କିନ୍ତୁ ମୋ ନିଜ ଟଙ୍କରୁ ତ ମୁଁ ଯେ କୌଣସି ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ପରିବାରକୁ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଚଳାଇ ପାରେ । ସେମାନେ ସବୁଦିନେ ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ନପାରନ୍ତି । ତେବେ ସାମୟିକ ସାହାଯ୍ୟ ମୁଁ ଦେଇପାରେ । ...ସେମାନେ ରାଜି ହେଲେତ ?

"କିନ୍ତୁ ତୁମର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଯଦି ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ହୋଇଯାଏ, ତେବେତ କିଶୋର ବିବାହ କରିବାକୁ ରାଜି ହେବେ ।"

ପ୍ରଶ୍ନଟାକୁ ମୋର ପିଲାଳିଆ ଭାବିଥିବେ । ସରୁ ହସ ଟାଣି କହିଲେ, "ତା—ସେ ନାରାଜ ନ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଆମର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା କଣ କେବେହେଲେ... ?"

କିଛି ସଙ୍କୋଚର ସହିତ କହିଲି, "ଯଦି କିଛି ମନେ ନକର, ତେବେ ମୁଁ ସାମୟିକ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ ।"

"କାହିଁକି ବାବା ?" ଲବଣ୍ୟମୟୀ ତରବର ହୋଇ ବାଧାଦେଲେ, "ଏତେ ଜଞ୍ଜାଳକୁ ତୁମେ ଟାଣିବ କାହିଁକି ? ବାପା

ଶୁଣିଲେ କଣ କହିବେ ? ଲୋକେ ବା କଣ କହିବେ ? ଆଉ ମୋର ହିଅ···ମୋର ଲଜ୍ଜା ହୁଏ—ଭଗବାନ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ । ତୁମଦ୍ୱାରା ଜଗତର ଅନେକ ଉପକାର ହେଉ । କିନ୍ତୁ ଆମପାଇଁ···ଆଉ ନୁହେଁ ।" ସେ ଶ୍ରୀ ହସିଲେ ।

ଆହତ ହେଲି ।—କିନ୍ତୁ ଭାବପ୍ରବଣ ଭାଷା ନେଇ ଭାଇର ସ୍ନେହ ବା ପୁତ୍ରର ଅର୍ପଣ ବୋଲି ଯୁକ୍ତ କରିବାକୁ ମୋର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନଥିଲା । ନା, ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ସତ କହୁଛନ୍ତି । ଏଇ ପରିବାରରେ ମୁଁ ଜଣେ ଆଗନ୍ତୁକ ମାତ୍ର । ସ୍ନେହ ପାଇଥିଲି । ଯଥାସାଧ୍ୟ ତାର ପ୍ରତିଦାନ ଦେଇଛି । ଆଉ ଅଧିକା ସୁଝାଇବ ନାହିଁ । ନେବା ଲୋକ ଗୃହେଁ ନା । ଦୁନିଆ ହୁଏତ ବୁଝିବ ନାହିଁ ।

ନୀରବ ରହିଲି ।

ତଳଅଡ଼ୁ ଶେଫାଳିକାଙ୍କର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଭାସି ଉଠିଲା । ସିଡ଼ିରେ ଧୁମ୍ ଧୁମ୍ ଶବ୍ଦ । "ମା—ମା, ଟିକିଅ ଗୋଟାଏ ଦିଅତ ମା ।" ଆଖିରେ ଖୁସି ଆଉ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି । ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଟିକିଅ ପାଇଁ ଆଖି ବୁଲାଇଲେ ।

"ଦିଅ, ଦିଅ, ଜଲଦ ଦିଅ ।"—ପିଲାଙ୍କ ପରି ସେ ଗୋଡ଼ କଚାଡ଼ିଲେ ।

ମୁଁ ଯେଉଁ ଟିକିଅଟି ଆଣିକି ବସିଥିଲି, ତାର ଭିତରେ ସେଇ ଗୋଟିକ ମାତ୍ର । ଉଠି ପଡ଼ି ବଢ଼ାଇ ଦେଲି । ଶେଫାଳିକା ତାକୁ ଝାମ୍ପି-ନେଇ କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ତଳକୁ ଚାଲିଗଲେ···।

"ମୁଁ ତେବେ ଆସେ ମା ।"

ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ବୁଝି ପାରିଲେ ।···

ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ମାରି କହିଲେ, "ସବୁତ ଜାଣିଛ ବାପା···ମୁଁ ଆଉ କଣ କହିବି ? ହଉ ତେବେ ଆସ । ଭଗବାନ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ ।" କୋରଡ଼ିଆ ଆଖି ଦୁଇଟା ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ନମସ୍କାର କରି ଫେରି ଆସିଲି । ତଳଘରେ ଆନନ୍ଦ ଆଉ ହସର କଲ୍ଲୋଳ······ ।

ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି ଏକାକ୍ଷରୀ 'ହୁଁ' ମାତ୍ର ନୀରବ ରହିଲେ । ଗୁହମଲ୍ଲ ସେହି ଅତୁ ଅଣ୍ଡି ଫେଟରେ ଅଣି ପଚାରିଲେ, "ମାମୁ କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି ?"

"କାହିଁ-ନା ତ ।" ମଲ୍ହୋତ୍ରଙ୍କ ବଦାୟୁ କାଳୀନ କଥା ଗଡ଼ାକ କହିବା ପାଇଁ ମୁଁ କୁଣ୍ଠିତ ଥିଲି ।

ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି ଉଠିପଡ଼ି କାହାକୁ କିଛି ନକହି ଧୀରେ ଧୀରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଚାଲିଗଲେ । ଚିରପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ଏହିପରି ବିଷର୍ଣ୍ଣ ଭାବ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଦେଖି ନଥିଲି ।

"ବାପାଙ୍କର ଦେହ କଣ ବେଶୀ ଖରାପ ଅଛି ?" ମୁଁ ପଚାରିଲି ।

"ଦେହଟା ସେପରି କିଛି ଖରାପ ନାହିଁ ।... କିନ୍ତୁ ମନଟା ନିତାନ୍ତ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଛି ।" ଗୁହମଲ୍ଲ ଧୀରଭାବେ କହିଲେ ।

"କାରଣ ?"

"ସେଇ ମାମୁଙ୍କ ବିଷୟରେ ।"—ମୁଁ ତଥାପି ବୁଝି ନ ପାରିବା ଦେଖି ସେ କହିଲେ, "ତୁମେ ସେଦିନ ଚାଲିଯିବା ପରେ ମୁଁ ବାପାଙ୍କୁ ଅନେକଥର ମାମୁଙ୍କ ବିଷୟରେ ପଚାରିଥିଲି । ବାପା କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଦିନସାରା ନୀରବ ରହିଲେ । ତାପରେ ମୁଁ ପଚାରି ନାହିଁ, ସେ ଅଉ ଖୋଲା ବ୍ୟବହାର କରି ନାହାନ୍ତି । ଯେପରି ଏକା-ବେଳକେ ବଦଳି ଯାଇଛନ୍ତି ।"

କଥାଟା ଏତେଦୂର ଆଗେଇ ଯାଇଥିବା ଦେଖି ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ଅଉ ଦୁଃଖିତ ହେଲି । ମଲ୍ହୋତ୍ରଙ୍କ ବଦାୟୁ କାଳୀନ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ଅଉ ଲୁଚାଇବାର କୌଣସି ପ୍ରୟୋଜନ ନଥିଲା ।

"କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଯଦି ମୁଁ ପ୍ରକୃତ କାରଣଟା ଜାଣି ପାରନ୍ତି...। ଘର ଭିତରେ ଏହିଭଳି ଗୋଟାଏ ଠାଣ୍ଡୁଣ୍ଡ ଭାବ—ଅଶାନ୍ତି

ଅବରୁଦ୍ଧ ଅବହାଓ୍ୱା—ମୋର ଅସହ୍ୟ ହୋଇ ଉଠୁଛି ।" ଗୃମେଲ୍ଲ ସାମାନ୍ୟ ଅସ୍ଥିରତା ସହିତ କହିଲେ ।

କିଛିଦିନ ପରେ—

"ଗୋଟାଏ ସୁଖର ଖବର ଦେବି, ଶୁଣିବ ଗୃମେଲ୍ଲ ?"

"କଣ କହ ।"

ନନାଙ୍କର ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ବଢ଼ାଇ ଦେଲି ।

"ସ୍ନେହର ସରୋଜ,

ମୋର ଅଶୀଷ ନେବୁ । ଆଉ ସପ୍ତାହକ ଭିତରେ ମୁଁ ଅଲ୍ଲାହାବାଦ ଯାଉଛି । ତୋର ବିବାହ କଥାଟା ପକ୍‌କା କରି ଦେଇ ଅତିଶୀଘ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରାଇ ନେବା ମୋର ଇଚ୍ଛା ।..."

ମନର ଆନନ୍ଦ ଚାପିବାକୁ ଗୃମେଲ୍ଲ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଲଜ୍ଜାପାଟଳ ମୁଖମଣ୍ଡଳ—ଆଖିର ଅନୁରାଗ ଆଉ ଓଠ ଫାଙ୍କରେ ହସର ଆଭାସ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରି ଦେଉଥିଲା ।

"କେବେ ଆସୁଛନ୍ତି ?" ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ମୁହଁରେ କୌଣସି ଆନନ୍ଦର ଚିହ୍ନ ଦେଖାଯାଇ ନଥିଲା ।

"ଏଇ ସପ୍ତାହକ ଭିତରେ ।"

ଖବର କାଗଜ ଭିତରେ ସେ ଆଖି ଲୁଚାଇ ନେଲେ । ଗୃହା ଟେବୁଲ ପାଖରେ ଏଇ କେତେଦିନ ଦେଖା ଗୋଟାଏ ସ୍ୱପ୍ନିଲ ନୀରବତା—

"ଯେଉଁଦିନ ଆସିବେ, ମୋତେ ଟିକିଏ ଖବର ଦେବ ।" କାହା-ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରି ସେ ଉଠିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଶଙ୍କାମୟ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ନଥିଲା ।

"ବାପା କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ।" ଏଇ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ମୁଖର୍ଜି ତାଙ୍କର ଗମ୍ଭୀରତା ବାଦ୍ ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଥିଲା ।

ନନାଙ୍କର ବସିଥିବା କୋଠରୀଟି ଦେଖାଇ ଦେଲି ।

"ନମସ୍କାର ହେମନ୍ତ ବାବୁ ।"

"ନମସ୍କାର, ଆରେ ସନ୍ତୋଷ ! ଅସ ଭାଇ, ଅସ-ଅସ ।" ନନାଙ୍କର ଉତ୍ସାହବ୍ୟଞ୍ଜକ କଣ୍ଠ ଶୁଭିଲା ।

ଡାକ୍ତର ବାବୁ ଚୌକିଟିର ସାମାନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ବସି ପଡିଲେ ।

"ବହୁବର୍ଷ ପରେ ଦେଖା—ନା ? ଡାକ୍ତରୀ ବ୍ୟବସାୟ କିପରି ଚଳୁଛି ?"

"ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ଆଉ—ଆପଣଙ୍କର ବର୍ମାରେ ବ୍ୟବସାୟ ?"

"ବେଶ୍ ଭଲ ଚଳୁଥିଲା—କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱାଧୀନତାପରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଉପରେ ଯାହା କଟକଣା......"

ଆଳାପ ତାହାହେଲେ ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ଦିଓଟି ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ବହୁବର୍ଷ ପରେ ଏକାଠି ହେବା ନିଶ୍ଚୟ ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ । ତାହାଛଡା ମୁର୍ଜି ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲତା ଫେରି ନପାଇ ମଧ୍ୟ ବିଷଣ୍ଣତା ଭୁଲେଇ ପାରିଥିବା ଦେଖି ଖୁସି ହେଲି ।

ଗୃହ ପ୍ରଭୃତିର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ପାଇଁ ମୁଁ ଫେରି ଆସିବାର ଆଉ ଗୋଟାଏ କାରଣ ଥିଲା । ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୁଁ ଯାହା ଅନୁମାନ କରିଥିଲି··· ।

ଗୃହ କପାଟର ଗୃମରୁ ଅଧାଡର ଠୁଣ୍ ଠାଣ୍ ଶବ୍ଦପରେ ଡାକ୍ତର-ବାବୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—"ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ମୋର ବିଶେଷ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଥିଲା ।"

ପାଖ ଘରୁ ମୁଁ କାନ ଡେରି ଶୁଣୁଥାଏ ।

"ହଁ, ସେ ବିଷୟ ମୁଁ ଜାଣେ ।" ବାପା କହିଲେ ।

"ସରୋଜ ତାହାହେଲେ ସମସ୍ତ-କହୁଛନ୍ତି ?"

ବପା ହୁଁ ପାରିଲେ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ଉଭୟେ ନୀରବ ।

"ଆପଣଙ୍କର ମତ କଣ ?"

ନନାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଶୁଣିବାକୁ ମୁଁ ଉଦ୍ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି··ନନା ଯେପରି ଅଯଥା ବିଳମ୍ବ କରୁଛନ୍ତି ।

"ଦେଖ ସନ୍ତୋଷ । ମୋର ମତ ନେବା ତୁମର ଦରକାର ନ ଥିଲା । ଯୁଗର ଗତିକୁ ଦେଖି ସରୋଜର ମତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିବାହ ଦେବା ମୋର ଅଭିପ୍ରାୟ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବରେ—ତୁମେ ଯଦି ମୋତେ ପ୍ରଶ୍ନ କର—"

ନନାଙ୍କର କଥା କହିବା ଭଙ୍ଗୀରେ ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହେଲି—କିଛି ଗୋଟାଏ ଅମଙ୍ଗଳ ଆଶଙ୍କା ।

"...ତୁମେ ଜାଣ, ତୁମର ଅତୀତ ମୋ ପାଖରେ ଅଜଣା ନୁହେ । ମୋର ମତିଗତି ତୁମ ନିକଟରେ ପରିଚିତ । ଏଥିରୁ କଣ ମନେ କରି ପାରୁଛ । ତୁମପରି ବନ୍ଧୁର ସମ୍ମାନ ଦେବାକୁ ମୁଁ ରାଜି ହୋଇପାରେ ?

ଏ ପୁଣି କଣ ? ନନା ଏ କ'ଣ କଲେ ?···

ଏହା କଣ ସରୋଜ ନିର୍ମଳ ହୃଦୟର ପରିଚୟ ?—ନା ଅମାନୁଷିକତା—

—ବିରକ୍ତିର ସୀମା ନଥିଲା ଯେପରି ।

ଡାକ୍ତରବାବୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ନାନା ନିଶ୍ଚଳଭାବେ ଝରକା ସେପାଖକୁ ଅନାଇଥାନ୍ତି । ଭୁଲ ଅଭିମାନରେ କିଛି ପୁଣି ପଚାରିବାକୁ ମୋର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନଥିଲା ।—ନନା ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଦେଖିଲେ, କିଛି କହି ନାହାନ୍ତି ।

ପରଦିନ ସକାଳ ପୁଣି ମୋର ଅଭିମାନ ବଢି ଚାଲିଥିଲା । ନନାଙ୍କ ସହିତ ଆଳାପ ସଲାପ ଯଥା ସମ୍ଭବ କେବଳ ଏକ ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ରଖିଲି । ବିଦ୍ରୋହର ସଙ୍କେତ ରୂପେ ଏକା ଟେବୁଲରେ ଜଳଖିଆ ଖାଇବା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା ।

ଏଣେ ମନେ ମନେ ଆଶଙ୍କା । ଗୃହେମଲ୍ଲୀ ଯଦି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ପାରିଥିବେ…?

"ସରୋଜ !" ପିଠି ଉପରେ ନନାଙ୍କର ଧୀର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କଲି । କେତେବେଳେ ସେ ନିଃଶବ୍ଦରେ ପଶି ଆସିଛନ୍ତି—ମୁଁ ଜାଣି ନ-ଥିଲି । ମୁହଁ ଟେକି ଚାହିଁବା ପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲି ।

"ତୋର ଅଭିମାନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଛି । କିନ୍ତୁ—ମୋତେ ଯେପରି ଭୁଲ୍ ନ ବୁଝୁ !" କୋଠରୀ ଭିତରେ ସେ ପଦଚାରଣ କରି ଲାଗିଲେ । "ତୋର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମୁଁ ଏକମତ । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜିଙ୍କୁ ମୁଁ ତୋ ଅପେକ୍ଷା ଭଲ ଭାବେ ଜାଣେ । ଅଜି ସେ ଭଲ ଲୋକଙ୍କୁ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ସମ୍ମାନ ବା ଆଦର କରିବା ଅନ୍ୟ କାହା ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ—ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ—ସ୍ୱଭାବ ବିରୁଦ୍ଧ ।"

ନନା ମୋ ପାଖରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ଆଶା କରୁଥିଲେ ବୋଧହୁଏ । ମୁଁ ନୀରବ ରହିଲି—ନିଃଶବ୍ଦରେ ସେ ଫେରିଗଲେ ।

……ନନାଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକ ବୃଥା ଯାଇ ନ ଥିଲା । ଅତୀତର ଅନୁଭୂତିଗୁଡ଼ିକ ତାହା ସହିତ ଗୁନ୍ଥି ଲାଗିଲା ।

—ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ନିକଟ ଆତ୍ମୀୟ କଣ୍ଟିବ୍ୟନିଷ୍ଠ ମଲ୍ହୋତ୍ରା ବର୍ଷ ବର୍ଷ-ଧରି ସମ୍ପର୍କ ରଖି ନାହାନ୍ତି—ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । କନ୍ୟା ଗୃହେମଲ୍ଲୀ ତାର କାରଣ ବିଷୟରେ ଅନଭିଜ୍ଞ । ଅଜି ସେ ବିଷୟ ନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ରହସ୍ୟମୟ ହୁଏ …

ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ନିଶ୍ଚୟ କେଉଁଠି କିଛି ଦୁର୍ବଳତା ଅଛି—ଆଉ ନନାଙ୍କର ସେଇ କଠୋର ଜିଦ ।

ନନା କ୍ଷମାଶୀଳ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତି । ତାର ପ୍ରମାଣ ମୁଁ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିଛି । ଏଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ତ ମୋର ବିବାହର ବିରୋଧ କରି ନାହାନ୍ତି ।

"ଆଶା କରେ, ଆଉ କେତେଟା ଦିନ ଆମେ ଅପେକ୍ଷା କରି ପାରିବା ।—ଏହାର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ବୁଝି ଯଦି ଆମଦ୍ୱାରା କିଛି ସମ୍ଭବ ହୁଏ ।"—ମୁଁ କହିଉଠିଲି ।

"ପାରିବା ।" ଗୃହମେଲୀ କିଛି ସମୟ ଭାବି ଶୃଙ୍ଖଳ କଣ୍ଠରେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ।

ଶୋଇ ରହି ଝରକା ଦେଇ ଦୂର ଆକାଶ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ସେ କଣ ଭାବି ଲାଗିଥିଲେ । ଆମେ ଦୁହେଁ ସନ୍ତର୍ପଣରେ ପ୍ରବେଶ କଲୁ ।

"ନମସ୍କାର ।"

ଡଃ ମୁଖାର୍ଜି ଫେରି ଚାହିଁଲେ । ମୋର ମୁହଁ ଉପରେ କିଛି ସମୟ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଫେରାଇ ନେଲେ ।

"ଦେହ କିପରି ଅଛି ବାପା ?"

ଏଥର ଆଉ ଦୃଷ୍ଟି ଫେରିନାହିଁ । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ ।—ସେଇ ନୀରବ ଚାହାଣୀରେ କି ଏକ ଜୀବନ୍ତ ତୃଷ୍ଣା ।

—ମୁଁ ଅପ୍ରତିଭ ହେଲି । "ଆଖି ତାଙ୍କର ଛଳଛଳେଇ ଉଠିଲା—ଭାବ ଝଡ଼ର ନୀରବ ବହିଃ ପ୍ରକାଶ । ସେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇଲେ ।

ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ସେ ଆମକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ । ମନ ଭିତରର କୋହଟାକୁ ଚାପିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ ଯେପରି । ଆମର ଉପସ୍ଥିତି ତାର ଅନୁକୂଳ ନ ଥିଲା ।

ନନାଙ୍କୁ କିଛି ନ କହି ନିଜ କୋଠରୀକୁ ଚାଲିଯିବା ଆଜି ଦିନକର ବ୍ୟବହାର ସହିତ ଖାପ ଖାଇବ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଝରକା ପାଖରୁ ସେ କଣ କରୁଛନ୍ତି—ଦେଖିବାକୁ ମନହେଲା ।

ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ଧରି ସେ ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଉଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମୋର ଉପସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସେ ସଚେତ ଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ।

"ସରୋଜ ।"—ନନା ଧୀର ଗଳାରେ ଡାକିଲେ ।

ଶଙ୍କିତ ଚିତ୍ତରେ ମୁଁ ଦ୍ୱାର ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲି ।

"ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲୁ—କଣ କିଛି କହିଲେ ?"

"ନା ।"

"କଣ କରୁଥିଲେ ?" ସେଇ ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ଥିଲା ।

"ଶୋଇଥିଲେ ।"

"ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ? କଣ ଦେହ ଖରାପ ?" କଣ୍ଠରେ ସ୍ୱଳ୍ପସ୍ପଷ୍ଟ ଉତ୍କଣ୍ଠା । "ତାଙ୍କର ଉଠିବାକୁ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । କାହାକୁ କିଛି କହୁ ନାହାନ୍ତି ।"—ତାଙ୍କର ରୁଢ଼ କଥାର ପରିଣାମ ଜାଣି ନନା ଅନୁତପ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ—ଏହା ମୋର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ।

"ହୁଁ ।" ନନା ପୁଣି ପୃଷ୍ଠା ଓଲଟାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କଥାବାର୍ତ୍ତା ଅନାବଶ୍ୟକୀୟ ଜାଣି ମୁଁ ଫେରି ଆସିଲି ।

କେତେବେଳପରେ ପୁଣି ସେଇ ଝରକାଆଡ଼େ ଲକ୍ଷ୍ୟକଲି । ବହିଟି ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ରଖି ଦେଇ ନନା କଣ ଭାବି ଲାଗିଛନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ଠିଆ ହେଲି । ମୋର ଉପସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସେ ସଚେତ ନଥିଲେ । ସହାନୁଭୂତି ଫେରି ଆସିଲା । ତଥାପି ନୀରବରେ ଫେରି ଗଲିଲି ।

"ବାବା,

ଶୁଣି ଖୁସି ହେବ, କିଶୋର ଝିଅକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ସମ୍ମତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆସନ୍ତା ଫେବୃୟାରୀମାସକୁ ଯୋଗଅଛି । କିନ୍ତୁ ତୁମର ସାହାଯ୍ୟ ବିନା କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ବାବା—ତୁମେ ଆମପାଇଁ କେତେ ନ କରିଛ । ଏଥର ମଧ୍ୟ ତୁମ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଶୀଘ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଲେ କିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେବି ।

ତୁମର 'ମା' ।

ହ୍ନ —ଦୁନିଆଯାକର ଯେତକ ଅସଙ୍ଗତ, ଅରୁଚିକର ଓ ଅପମାନ ଜନକ—ସମସ୍ତ ଯେପରି ଏଇ ଲବଣ୍ୟମୟୀ ପରିବାରରେ ପୁଞ୍ଜୀଭୂତ ।

ହାତରେ ଯେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ଅଛି ତାହା ନୁହେଁ—ଯାହା ମଧ୍ୟ ଅଛି ନନାଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଦେଇ ପାରିବା ଅସମ୍ଭବ । ତାଙ୍କର ବର୍ତ୍ତମାନ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାରେ କୌଣସି ଦରିଦ୍ର ପରିବାରକୁ ଯଥା ଯୋଗ୍ୟ କାରଣ ନ ଦେଖାଇ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବା ଖାଲି ଅସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ—ବିପଜ୍ଜନକ ମଧ୍ୟ । ନନା ଯଦି ମୋତେ ଜେରା କରି ବସନ୍ତି ଓ ମୋର ବ୍ୟବହାରକୁ ଚରିତ୍ରଗତ ଦୁର୍ବଳତା ମନେ କରନ୍ତି ···? କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଯେତେବେଳେ ଦେଇ ଆସିଛି, ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିଛି—ସେତେବେଳେ ଏଇ ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ପଛେଇ ଯିବା କଣ ······?

—ସେଇ ନେପାଳୀ ବୁଢ଼ାଟିକୁ ତ ଫାଟକ ପାଖରେ ଦେଖିନାହିଁ । ଗୃମେଲୀ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କୋଠରୀରେ ନାହାନ୍ତି !

ବର୍ଷା–ଭିଜା ଝିଲିମିଲିଆ ପବନରେ ମୋର ରେଶମମୂଲ ଠାକୁର ଉଡୁଥାଏ । ରାସ୍ତାରେ ପାଣି ମାଡ଼ି ଖାଇ ମୋର ଗୋଟାଏ ପାଖ ଓଦା ହୋଇ ଯାଇଥାଏ ।—ଏତେ ବର୍ଷାରେ ଏଇ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଗୃମେଲୀ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ? ତା ପୂର୍ବରୁ ତ ମୋତେ ଜଣାଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । "ଗୃମେଲୀ ! ଗୃମେଲୀ !"

ନିକଟର କୌଣସି କୋଠରୀରୁ ମଧ୍ୟ ଗୃମେଲୀଙ୍କର ଶବ୍ଦ ନାହିଁ । —ଝରକା ଦେଇ ବର୍ଷାର ବର୍ଚ୍ଛା ମାଡ଼ କୋଠରୀର ଝରକାତଳ ଅଂଶଟିକୁ ଓଦା କରିଦେଲା । ଝରକାଟା ବନ୍ଦକରି ଆଣିଲି ।

ପାଖ କୋଠରୀଗୁଡ଼ିକ ସବୁ ବନ୍ଦ ।

ମୁଖର୍ଜୀଙ୍କ କୋଠରୀଟି ଖୋଲା ଅଛି ବୋଧହୁଏ । ଗୃମେଲୀ ତେବେ ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ଥାଇ ପାରନ୍ତି । ବର୍ଷାର ଗର୍ଜନ ଭିତରେ ମୋର

ଡାକ ଶୁଣି ନ ପାରିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।...

ଧୀରେ ଧୀରେ କବାଟଟି ଖୋଲି ଲାଗିଲି ।

—ବାହାରର ମେଘ ହେତୁ କୋଠରୀସାରା ଅନ୍ଧାର ଘେରି ରହିଥାଏ । ହୁଏତ ମୁଖର୍ଜି ନିଦ୍ରିତ—ଆଉ ଗୃମେଲ୍ଲା ଆଲୁଅ ଜଳାଇବାକୁ ଗୃହାନ୍ତି ନାହିଁ ।

"ଗୃମେଲ୍ଲା !" ମୁଁ ଧୀର ଭାବରେ ଡାକିଲି ।

"ଗୃମେଲ୍ଲା !" ଘର କାନ୍ଥରେ ମୋର ଶବ୍ଦ ତରଙ୍ଗ ପ୍ରତିହତ ଆଉ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ ହେଲା ।

ବାପାଙ୍କର ସେବା ପରେ ଗୃମେଲ୍ଲା ମଧ୍ୟ କଣ ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ?—ଅଣ୍ଡାଳି ଅଣ୍ଡାଳି ସୁଇଚ୍ ଟିପି ଦେଲି ।

ଗୃମେଲ୍ଲା ନାହାନ୍ତି !

ବିଛଣା ଗୃଦର କୁଞ୍ଚିତ । କେହି ଜଣେ ଶୋଇକରି ଉଠି ଯାଇଛି ସେପରି । ତେବେ ମୁଖର୍ଜି...... ?

ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ବୋଧହୁଏ ନିତାନ୍ତ ଖରାପ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଗୃମେଲା ତାଙ୍କୁ ହସ୍ପିଟାଲ୍ ନେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ମୋତେ ଫୋନ୍ କରିବା କିମ୍ବା ଖବର ଦେବାକୁ ଭୁଲିଯିବା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ ।

ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ?—କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବି ?

ବାହାରେ ମେଘର ଘନ ଅନ୍ଧାର । ରାସ୍ତା କଡ଼ର ଆଲୁଅ ବର୍ଷା ଧାରାରେ ନିଷ୍ପ୍ରଭ । ଆକାଶର ଏ ପାଖରୁ ସେ ପାଖ ବିଜୁଳିର ସର୍ପିଳ ଚମକିତ ଗତି । ପୃଥିବୀର ଛାତି ଦହକି ଉଠି ପୁଣି ଅନ୍ଧାରରେ ମିଶିଗଲା । —ବର୍ଷାର ପୂର୍ବପରି ସମତାଳ ସଙ୍ଗୀତ ।

ଉପର ମହଲରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଢୁଲ୍‌କରି ଶବ୍ଦ ହେଲା । ମୁଁ ଚମକି ଉଠିଲି ।

ଗୃମେଲ୍ଲା ତାହାହେଲେ ଉପର ମହଲରେ ? ମନେ ହେଲା—ଗୃମେଲ୍ଲା ଥରେ ଏଇ ଉପର ମହଲ୍ଲ କଥା କହିଥିଲେ । ଉପର ମହଲ୍ଲରେ ସେଇ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କୋଠରୀ—ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ଗବେଷଣାଗାର ।

ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନେଇ ଗୃହମେଲା ସେଠି ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିବା ସମ୍ଭବ । ବହୁତ ସମୟ ହେଇଗଲାଣି ହୁଏତ ନିକଟରେ ଗୃହ ଅସିବେ ।

ଭଙ୍ଗା ସାର୍ଟଟା ଅସ୍ୱୀତିକର ମନେ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଏକୁଟିଆ ଅନେକ ସମୟ ବସି ରହି ସେପରି ଦୋଷୀ ମନେ କଲା । ଉପର ମହଲାରୁ କିଛି ଗୋଟାଏ ଓଜନିଆ ଜିନିଷ ଅଉ ଥରେ ପଡ଼ିବା ଭଳି ଆଉଥରେ ଧୁଲ୍‌କିରି ଶବ୍ଦ ହେଲା । କାନ ଡେରି ରହିଲି । କିଛି ଗୋଟାଏ ବାଡ଼େଇ ହେବା ପରି—ଗୋଟିକରୁ ଆରଟି କ୍ରମଶଃ ସ୍ପଷ୍ଟତର ହୋଇ ଉଠିଲା ?—

କଥାକଣ ? ପରିସ୍ଥିତି ନିତାନ୍ତ ରହସ୍ୟମୟ······ଅଭିସନ୍ଧିମୂଳକ ପରିଣାମ ଯାହା ହେଉ ପଛେ, ଡେରି ନ କରି ସିଢ଼ିରେ ଉଠିଲି ।

—ଆଖିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଘର ଭିତରେ ଡାକ୍ତର ମୁଖର୍ଜି ଏକାକୀ—ହାତରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କୁରାଢ଼ୀ ଝୁଲୁ ରହିଥାଏ ।

ମୁଖର୍ଜି ତେବେ କଣ ପାଗଳ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ? ଆଜି ସକାଳେ ସେ ଶେଯରୁ ଉଠି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଆଉ ଏବେ ଗୋଟାଏ ଓଜନିଆ କୁରାଢ଼ୀ ନେଇ ସେଇ ଅଲମେରାଟାକୁ ଫାଳ କରି ଲାଗିଛନ୍ତି ।···

ଝରକା ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧାରିଆ ଯାଗାରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଲାଗିଲି । ଦେହର ଦୁର୍ବଳତା ହେତୁ କୁରାଢ଼ୀଟାକୁ ସେ ଉଠାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ହାତର ଶିରାଗଡ଼ାକ କୁରାଢ଼ୀର ଓଜନରେ ଟାଣି ହୋଇଥାଏ ।

—ସେ ପୁଣି ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । କପାଳର ଶିରା ଦୁଇଟା ଫୁଲି ଉଠିଲା ।—ଦାନ୍ତ ଚିପିବାଇ କୁରାଢ଼ୀଟାକୁ ଟେକି ନେଲେ । କାନ୍ଧ ଉପରେ ଉଠାଇବାପରେ ତାଙ୍କର ହାତ ଦୁଇଟା ଥରି ଉଠିଲା ।—ଶରୀରଟା ଟଳମଳ ହେଉଥାଏ । ଆଉ ସେଇ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଚକ୍ଷୁ—ବଢ଼ି ଅସିଥିବା ଦାଢ଼ୀ······ମୁଖର୍ଜି ପାଗଳ !

ଭୁଲ୍ କରି ଗୋଟାଏ ପାହାର ପଡ଼ିଲା । ଅଲମେରିର କବାଟଟା ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।—ଅଉ ଗୋଟାଏ ପାହାର । କବ୍‌ଜା ଖସି କବାଟଟା ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । କେତେଟା ଔଷଧ ଶିଶି ଛିନ୍ ଛନ୍ ହୋଇ ଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ତଳେ ପଡ଼ି ଟୁକୁରା ଗୁଡ଼ାକ ବିଞ୍ଚି ହୋଇଗଲା । କେତେଟା କାର୍ଡ଼ ବୋର୍ଡର ଡବା ଚିଗିଂ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

ଡାକ୍ତର କଣ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ? ଯାହା କିଛି·····କରି ବସନ୍ତି ? ନା—ସମ୍ମୁଖର ଦରଜାଟା ତଥାପି ଖୋଲା ଅଛି । ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ରଖିଲି ।

କୁରସୀଟା ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଛିଆଁଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମୁଖର୍ଜି ଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଟେବୁଲ୍ ପାଖରେ ଆଉଜି ବସିଲେ । ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଝାଳ କପାଳର ରେଖା ଉପରେ ଫୁଟି ଉଠିଥାଏ । କି ସେ ବିମର୍ଷ ଦୃଷ୍ଟି !—ନିଶ୍ୱାସ ନେବାକୁ କଷ୍ଟ ହେଉଥାଏ ।

ଟେବୁଲ୍ ପାଖରେ ପଡିଥିବା ଜିନିଷ ଗୁଡ଼ିକ ଅଡ଼େଇ ଅଡ଼େଇ ସେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଖୋଜି ଲାଗିଲେ ।—ଆଖିରେ ହଠାତ୍ ଆଶା ଜଳି ଉଠିଲା—ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ସାଇଜ୍‌ର କାର୍ଡବୋର୍ଡ୍ ଡବା ଟେବୁଲ୍ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ଆଣିଲେ ।

ମୋର ଛାତି ଭିତରଟା ଦାଉଁ ଦାଉଁ କରି ଲାଗିଲା ।

ଝରକାପାଖରୁ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଖସିଗଲି । ନା—ଦ୍ୱାର ତଥାପି ଖୋଲା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ ନ କରି ସେ ପାଖରେ ଠିଆ ହେବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଫୋଟୋଗୁଡ଼ିକ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ସେ ସଜାଇ ରଖିଲେ । ମୁହଁରେ ଏକ ବାଲସୁଲଭ ସରଳ ଆନନ୍ଦ—କିନ୍ତୁ ବୀଭତ୍ସ—ଭ୍ରାନ୍ତିଜନକ !!

ଅତି ଆଦରର ଜିନିଷ ପରି—ଗୋଟାଏ କାଚବନ୍ଧା ଫୋଟୋ ସେ ଦୁଇ ହାତରେ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରିଲେ । ବେଗ-ନିଷ୍ପ୍ରଭ ଆଖି ଦୁଇଟିରେ ସ୍ନେହ-କଣା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ଫୋଟୋଟିକୁ ଆବେଗରେ ଚାପି ନେଲେ ଛାତି ଉପରକୁ ।—ମଣିଷର ମନ !

ଫୋଟୋଟି କାହାର ? —ଜାଣିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନ ଥିଲା ।

ଏ କଣ ? ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କର ଆଖିରେ ଆଉ ପ୍ରେମ କଣା ନାହିଁ । କ୍ଷୁବ୍ଧ ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଳି—ଆଖି ଦୁଇଟା ଲାଲ ଭୟଙ୍କର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଏଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯେପରି ଆଖି ଫାଟି ରକ୍ତ ଛୁଟି ଆସିବ ।

—ଗୋଟାଏ କାଗଜ ଗୃପା ଉଠାଇ ନେଇ ଫୋଟୋର ଆବରଣୀ ସେଇ କାଚଟାକୁ ସେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଲାଗିଲେ । ଫୋଟୋଟିକୁ ଟାଣି ଦେଇ ସେଇ ଫ୍ରେମ୍ ସହିତ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ଗୋଟାଏ କୋଣକୁ । ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କାଚ ଟେବୁଲ୍‌ରୁ ଫିଙ୍ଗି ହୋଇ ଚଟାଣରେ ଠଣ୍ ଠାଣ୍ ଶବ୍ଦ କଲା ।

କାଚ ଟୁକୁରା ତାଙ୍କ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଲାଗି ରକ୍ତ ଝରି ଆସିଛି— ସେଥିପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ନାହିଁ । କି ଗୋଟାଏ ଗଭୀର ବେଦନା— ଆଖି ବୁଜି ନେଇ ସେ ଆଉଜି ବସିଲେ । ଓଠ ଥରି ଉଠୁଥାଏ—ମନକୁ ମନ କଣ ଗୁଡ଼ାଏ କହି ଲାଗିଥାନ୍ତି ।

ନା—ଆଉ ବସିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ସେ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ—କାମିଜ୍‌ର ହାତ ବୋତାମ ଖୋଲି ଯାଇ ହାତ ଦି'ଟା ଓହଳି ପଡ଼ିଥାଏ । କାନ୍ଥ ଉପରେ ଭରା ଦେଇ ଯୋଡ଼ା ଦି'ଟା ଘୋଷାରି ଘୋଷାରି ସେ ବାହାରି ଆସିଲେ—ମୁ ଲୁଚି ଗଲି ।

ଦ୍ୱାରପାଖରୁ ସେ ପୁଣି ଦୃଷ୍ଟି ଫେରାଇଲେ । ନା—ସେଗୁଡ଼ିକ ସଜାଡ଼ିବାକୁ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ନାହିଁ ।

ଠଳି ଠଳି ସେ ସିଡ଼ି ମାଝରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପାଦଶବ୍ଦ ଶେଷ ନ ହେବାଯାଏଁ ମୁ ସିଡ଼ି ପାଖକୁ ସାହସ କଲି ନାହିଁ ।

ବର୍ଷାର ବେଗ କମି ଆସିଛି । କିନ୍ତୁ କଳା ମେଘ ଏଯାଏଁ ଆକାଶସାରା ଅବୋରିଥାଏ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଦୀପ୍ତ ବିଜୁଳିର ଘନ ଘନ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ?—ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଅବଶ୍ୟ ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ । ଏଠାରେ ଏକାକୀ ରହିବା ମଧ୍ୟ ନିରାପଦ ନୁହେଁ ।—ତେବେ କଣ ଚାଲିଯିବି ? କିନ୍ତୁ···

କାର୍‌ର ଯୋଡ଼ାକଯାକ ସାମନା ଅଲୁଅ ମୋତେ ଅନ୍ଧ କରି-ଦେଲା ।

"କିଏ ? ଗୃହମେଲି ?"

ଗୃହମେଲି ତରବର ହୋଇ ବାହାର ଆସିଲେ ।

"କେତେବେଳ ହେଲା ଏଠିକି ଆସିଲଣି ?"

"ଅନେକବେଳ ହେଲା । ତୁମେ କୁଆଡେ ଯାଇଥିଲ ?"

"ତୁମକୁ ଖୋଜି ।"

"ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ !"

କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା । ଗୃହମେଲି ବୁଝାଇ ଲାଗିଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ଆଶଙ୍କାମୟ ନୀରବତା—ଶଙ୍କିତ ଗୃହିଣୀ ଅଭ୍ର ଓଠରେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ପନ୍ଦନ ଦେଖି ସେ ପ୍ରମାଦ ଗଣିଥିଲେ ।—ମୋତେ ଫୋନ୍‌ରେ ନ ପାଇ ଏବଂ ଗୃହର ଅନୁପସ୍ଥିତ ଦେଖି ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କାର୍ ନେଇ ବାହାର ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାଟରେ ଭୀଷଣ ତୋଫାନ୍ — ଗଛ ଉପୁଡ଼ି ରାସ୍ତା ବନ୍ଦ—କାର୍‌ଟା ଅଟକି ଯାଇଥିଲା । ଶେଷରେ ଫୋନ୍‌କରି ହୋଟେଲ୍‌ରୁ ବୁଝିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କଘରକୁ ଗୃହ ଆସିଛୁ ।

—ନନାଙ୍କ ପାଖକୁ ଫୋନ୍ ଉଠାଇଲି—"ନନା ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ନିତାନ୍ତ ଉଦ୍‌ବେଗଜନକ । ସେଥିପାଇଁ ଆଜି ଘଣ୍ଟା ଫେରି ପାରୁନାହିଁ—ମୋ ସକାଶେ ଅପେକ୍ଷା କରିବେ ନାହିଁ ।"

ନନା ଉତ୍କଣ୍ଠା ପ୍ରକାଶକରି ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ଖବର ଦେବାକୁ କହିଲେ—

ଆକାଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନେକ ଛୋଟ ଛୋଟ ତାରା—ତଥାପି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କଳା ମେଘ ଭାସି ଲାଗିଛନ୍ତି—ବିରାଟ ବ୍ୟୁହର ଗୋଠଛଡ଼ା ସୈନ୍ୟଦଳ ଭଳି ।

ମୁଖର୍ଜିଙ୍କ ସକାଳର ବ୍ୟବହାର ନେଇ ଗୃହମେଲି କେତେକ କଥା କହି ଲାଗିଥିଲେ । ଅଭ୍ର ମୋର ସନ୍ଧ୍ୟା ଘଟଣାର ବିବରଣ ଦେବାରେ

ଅଶଙ୍କାର ବାତାବରଣ ଘରଟିକୁ ଘେରି ରହିଥାଏ । ଅଳ୍ପ ସମୟ ଜଗିବା ପରେ ଯଦି କାଲି ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ଖରାପ ହୁଏ, ତେବେ ବାହାରର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବା ଦରକାର ହେବ—କଥାଟି କଲି । ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ମସ୍ତିଷ୍କ ନେଇ ମୁଁ ପାଖ କୋଠରୀକୁ ଶୋଇବାକୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ଗ୍ରେମେଲ୍ଲି ବାପାଙ୍କର ପାଖ କୋଠରୀରେ ଜଗି ରହିଲେ—କବାଟଗୁଡ଼ାକ ଆଉଜା ଥାଏ ।

……ତନ୍ଦ୍ରାର ଛୁଟିଲିଆ କଥା ହାଲୁକା କଳାରଙ୍ଗୀ ପରଦା । —ଗ୍ରେମେଲ୍ଲିଙ୍କର କରସ୍ପର୍ଶ ଆଉ ଚାପା ଡାକରେ ମୁଁ ଉଠି ବସିଲି । ସେ ମୋତେ ନୀରବରେ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ ।—ଧମନୀର ରକ୍ତରେ ଶଙ୍କିତ ଚମକ । ଯେ କୌଣସି ଘଟଣାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲି । —ଶୋଇବାକୁ ଯିବାବେଳେ ଗ୍ରେମେଲ୍ଲିଙ୍କ କୋଠରୀ ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ ଡାକ୍ତରଙ୍କ କୋଠରୀର କବାଟ ଦି'ଟା ଆଉଜା ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଗୁଡ଼ିକ ଡାକ୍ତରଙ୍କ କୋଠରୀ ପାଖରୁ ବନ୍ଦ !

ଗ୍ରେମେଲ୍ଲିଙ୍କୁ ପଚାରିଲି ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଲି । କିନ୍ତୁ ସେ ଅନ୍ୟ ପାଖକୁ ଘୂରି ମୋତେ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଇସାରା ଦେଲେ ।

ବାହାରର ଝରକା ପାଖରେ ଠିଆ ହେଲୁ । ଝରକା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ କାଚ ଉପରେ ସ୍ପଷ୍ଟପ୍ରଦ ଏ କାହାର ଛାୟା ? !

ଡାକ୍ତରବାବୁ ଟେବୁଲ୍ ଉପରକୁ ଝୁଙ୍କି ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । କପାଳ ଉପରକୁ ଝୁଲି ରହିଥିବା ମୁଣ୍ଡର ବାଳଗୁଡ଼ିକ ଛାଇଟାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟପ୍ରଦ କରି ଦେଉଥାଏ ।

ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଟେବୁଲ୍‌ର ଡ୍ରୟାର୍‌ଟା ଟାଣି ଆଣିଲେ । ଛାଇର ହାତରେ ଗୋଟାଏ ରିଭଲ୍‌ଭର୍—ତାର ସେଇ ମାରାତ୍ମକ ମୁଖଦ୍ୱାର !— ରିଭଲ୍‌ଭର୍‌ଟା ସେଇ ହାତରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ଘୂରି ଲାଗିଲା ।

ଅନ୍ଧକାରରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ପାଟି କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି । ଗ୍ରେମେଲ୍ଲି ବାଧା ଦେଇ ନୀରବ ରହିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ

ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଉଦ୍‌ବେଗ ନ ଦେଖି ମୁ ବିସ୍ମିତ ଏବଂ ଅଧିକ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହେଲି ।

ଛାଇଟା ଝରକା ଉପରୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା । ମୁଖର୍ଜି ଶେଯ ପାଖକୁ ଫେରିଗଲେ । ଶେଯ ପାଖର ଛୋଟ ଟିପାୟି ଉପରେ କିଛି ଗୋଟାଏ— ଔଷଧ କିମ୍ବା ? —ଗୃହମେଲିଙ୍କର ତଥାପି କୌଣସି ଚଞ୍ଚଳତା ନାହିଁ !

ମୁଖର୍ଜି ଫେରି ଆସିଲେ ଟେବୁଲ୍ ପାଖକୁ । ଝରକା ଉପରେ ପୁଣି ସେଇ କଳା ଛାଇଟା ।

ଦୁକୁଦୁକିର ତାଲ ଯେପରି ଧିମା ହୋଇ ଆସୁଥାଏ ।

ଟେବୁଲ୍‌ର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ସେ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ଦର୍ଶନୀୟାକ ବାହୁ ଉପରକୁ ଉଠିଗଲା—ଗୋଟାଏ ହାତରେ ସେଇ ମାରାତ୍ମକ ରିଭଲ୍‌ଭର୍ ।—ମୁଣ୍ଡଟା ପଛପଟକୁ କିଛି ସମୟପାଇଁ ଢ଼ଳିଗଲା···

ମୋର ଆଖିବୁଜି ହୋଇଗଲା······

ଗୃହମେଲି ମୋତେ ଟାଣି ନେଇ ଆସିଲେ ।

ଗୃହମେଲିଙ୍କର ବେଖାତିର୍ ହସ ଦେଖି ମୁ ବିରକ୍ତ ହେଲି ।

"ଏ କ'ଣ ଗୃହମେଲି ?" କଥାରେ ମୋର ଶାସନର ବ୍ୟଞ୍ଜନା । ଗୃହମେଲି ସହଜ ଭାବେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ବାପା ଚିରଦିନପାଇଁ ନିଦ୍ ଯିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ—କିନ୍ତୁ କେବଳ ଅଳ୍ପ ରାତିଟାପାଇଁ ସୁନିଦ୍ରା ହେବା ମନ୍ଦ କଣ ?"

ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

"ପୋଟାସିୟମ୍ ସାଇନାଇଡ୍ ବଦଳରେ ବ୍ରୋମାଇଡ୍—ଆଉ ରିଭଲ୍‌ଭର୍‌ରେ ଗୁଳି ନଥିଲା ଜମା ।" ଗୃହମେଲି ହସି ଉଠିଲେ । "ମୋର ସନ୍ଦେହ ହେଲା ବାପା ପୋଟାସିୟମ୍ ସାଇନାଇଡ୍‌ପାଇଁ ଉପରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତୁମେ ଶୋଇବାପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କ କୋଠରୀକୁ ଗଲିଗଲି । ରିଭଲ୍‌ଭରଟା ଡ୍ରୟାରରେ ରହେ ବୋଲି ମୁ

କାଣେ—ଅଉ ଥୋଡ଼ାଏ ବ୍ରୋମାଇଡ୍ ବାପାଙ୍କର ସୁନିଦ୍ରାପାଇଁ ଅଗରୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲି ।"—ବିଜୟ ମିତ୍ରର ମନ୍ଦହାସ ।

"ବାପାଙ୍କର ଚାବି ଗୋଛା ଭିତରୁ ଏଇ ଘର ଏବଂ ଏଇ ଅଲମେରାର ଚାବି ଦୁଇଟି ମୁଁ ନେଇ ଯାଇଥିଲି । ବାପା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଚାବି ସାହାଯ୍ୟରେ ବାହାର ତାଲା ଫିଟାଇ ପାରିଥିବେ କିନ୍ତୁ ଅଲମେରା ଫିଟାଇ ନପାରି କୁରାଢ଼ି ନେବାକୁ ବାଧ ହୋଇଛନ୍ତି, ଏ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ କରି ମୁଁ କିପରି ବାପାଙ୍କୁ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ବାହାରି ପାରିଥାନ୍ତି ?...

"ତଥାପି ମୋର ଯେ ଭୁଲ୍ ନଥିଲା—ତାହା ନୁହେଁ । ବାପା ଯଦି ଏଇ ଘର ଭିତରେ କିଛି କରି ବସିଥାନ୍ତେ...। ସେ ବୋଧହୁଏ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ପାରି ନ ଥିଲେ ।

ପବନର ଶୀତଳତା ଟିକେ ବୋଧ ହେଲା ।—ଅନ୍ଧାର ଝାଉଁର ସାଇଁ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ ।

ଖଟି ପଡ଼ି ଖୋଜି ସୁଦ୍ଧା ପାଇଲି ନାହିଁ । ଚିତ୍ର ଫୋଟୋର ଛିଣ୍ଡା ଅଂଶ, ଭଙ୍ଗା ଫ୍ରେମ୍ ଏବଂ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଫୋଟୋ ଧରି ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲି ।—ଗୃହମେଳୀ ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଉପର କୋଠରୀକୁ ଯାଇ ନଥିଲେ ।

ଯୁବକ ଡାକ୍ତର ସନ୍ତୋଷକୁମାର ମୁଖାର୍ଜି ।—ସାଥିମେଳରେ ମେଡିକାଲ୍ କଲେଜ ପଡ଼ିଆରେ—ଗ୍ରୁପ୍ ଫୋଟୋ । ବିଲାତର ଟେମ୍ସ୍ ନଦୀକୂଳ । କେଉଁ ଅଜଣା ସ୍ଥାନରେ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରକୃତି—ମୁଖାର୍ଜି କାର୍ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ବୁଡ଼ି ଯାଉଥିବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ।

"ଏଇଟି ମୋର ।" ଗୃହମେଳୀ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବାଳିକାର ଫୋଟୋ ସୁଦ୍ଧା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲେ ।

ସେଇଟି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବଡ଼ ଆକାରର ଫୋଟୋର କଟା ଅଂଶ ଛୋଟ ଛୋଟ ସରଳ ଆଖି ଦୁଇଟି । କେମେରା ଆଡ଼କୁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ବାଳିକାଟି ଅନାଇ ରହିଛି ।

"ଏଇଟି ତାହାହେଲେ ଗୃମେଲ୍ଲ—ନା ?"—ବାଳିକାର ଗଲ ଟିପି ଦେଲି । ଗୃମେଲ୍ଲ ମନ୍ଦହାସ କଲେ ।

—କିନ୍ତୁ ଫୋଟୋଟି ଏପରି କଟା ହୋଇଛି କାହିଁକି ?, କୌଣସି ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିର—ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ତାର ମା'ର ଗୋଡ଼କୁ ଆଉଜି ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଫୋଟୋଟି ଉଠା ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉଠାଇ ନେବାର କାରଣ କଣ ?

"ତୁମ ମା'ଙ୍କର ଫୋଟୋ କେବେ ଦେଖିଛ ?" ଫୋଟୋଟି ଅଲଗା ରଖି ପଚାରିଲି ।

"ନା—ପିଲାବେଳେ ବାପାଙ୍କୁ ପଚାରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମାଙ୍କର ଫୋଟୋ ଗୁଡ଼ିକ ହଜି ଯାଇଛି ବୋଲି ସେ କହିଥିଲେ ।"

ବିଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରତାରଣା ।

ଦରକାରରେ ଆସିବା ଭଳି ଆଉ କିଛି ଫୋଟୋ ନ ଥିଲା । ଚିରି ଯାଇଥିବା ଫୋଟୋର ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକ ସଜାଇ ଲାଗିଲି । କିଛି ସମୟର ଚେଷ୍ଟା ପରେ ଫୋଟୋ ଖଣ୍ଡିକ ଯୋଡ଼ା ହେଲା ।

ଜଣେ ସେ ଯୁବକ ମୁଖର୍ଜି—ସେଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା । ଷ୍ଟେଥିସ୍କୋପ୍ ଖଣ୍ଡିକ ଗଳାରେ ଧରି କୌଣସି ବଗିଚାରେ ଆର୍ମ୍ ଚେୟାର୍‌ରେ ବସିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଏଇ ଜଣକ କିଏ ? ପିନ୍ଧା ବିଲାତି ଢାଞ୍ଚା—ଗୋଟାଏ ଫ୍ରକ୍ । ଗୋଡ଼ରେ ମୋଜା—ଯୋତା । ଚୌକିର ବାହୁ ଉପରେ ସେ ଆସନ ନେଇଥାନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ହାତ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ବେକ ପାଖକୁ ଘୂରି ଆସିଛି—ଅରଟି ତାଙ୍କ ବାହୁ ଉପରକୁ ।

—କିନ୍ତୁ ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ ଯୋଡ଼ି ହେଲା ନାହିଁ ।—କାନ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହା ଅନୁମାନ—କଦାପି ବାଳିକା ନୁହେଁ । ସମ୍ଭବତଃ ଯୁବତୀ—ପ୍ରେମିକା—ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ।

—ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ପରିଚୟ ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ ହେଲା । —ମୁହଁର ସେଇ ଟୁକୁରା ଅଂଶ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ କମ୍ପା ତଳ ଘଟର ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ଚେଷ୍ଟାରୁ ବିରତ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । ଫୋଟୋର ଫ୍ରେମ୍‌ଟା ଝାଡ଼ି ଦେବା ଫଳରେ ଦୁଇ ତିନି ଟୁକୁରା ବାହାରି ଆସିଲା ।

—ମୁହଁଟା ତଥାପି ଧରି ହେଲା ନାହିଁ । ସମ୍ଭବତଃ ବିବାହିତା—ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ।

ରମଣୀମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେପରି ବସ୍ତ୍ର ଭରଣ ଦିଅନ୍ତି—ଅନେକ ଅଂଶରେ ସେପରି ।

"ତୁମର ମା କଣ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଥିଲେ ?"

"କେଜାଣି ?"

ହିନ୍ଦୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମୁଖର୍ଜି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ରମଣୀକୁ ବିବାହ କରିବା, କିମ୍ବା ପ୍ରେମ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣାଇ ବିବାହ ନ କରିବା ନନାଙ୍କର ବିରକ୍ତି ଜନ୍ମାଇଥିବା ସମ୍ଭବ ? କିନ୍ତୁ ଜାତି ଧର୍ମର ସ୍ତାବକ ରୂପେ ମୁଁ ତ କେବେ-ହେଲେ ନନାଙ୍କୁ ଜାଣି ନାହିଁ ।

"ତେବେ..." ଫୋଟୋଟିକୁ ଆଉ ଥରେ ଦେଖି ନେଲି । ଗୃହମେଲଙ୍କୁ ମୋର ଅବସ୍ଥାର ପ୍ରକାଶ କରି ନାହିଁ । ଗୃହମେଲି ମଧ୍ୟ ନୀରବ ରହିଲେ ।

"ତୁମର ମଲ୍‌ହୋତ୍ରାଙ୍କ ମାମୁଙ୍କୁ ଯଦି ଏ ବିଷୟରେ ପଚାରିଯାଏ ?"

"ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଆଶା କରୁଛି—ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

"ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କର ଖବର କଣ ସରୋଜ ?" ନନା ମୋତେ ଫେରିବା ଦେଖି ପଚାରିଲେ ।

"ତାଙ୍କର ଆତ୍ମହତ୍ୟା ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଛି ।" ନନାଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ସତ୍ତ୍ୱେ ସମସ୍ତ ଘଟଣାର ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ବିବୃତି ଦେବା ପାଇଁ ମୋର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନ ଥିଲା ।

ନନା ବୋଧହୁଏ ଏହିଭଳି ଉତ୍ତର ପ୍ରତ୍ୟାଶା କରୁଥିଲେ ।—

"ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା କିପରି ?"

"ସେ ଶୋଇଥିବା ବେଳେ ମୁଁ ଚାଲି ଆସିଛି—ମୋତେ ପୁଣି ଯିବାକୁ ହେବ ।" କଥାବାର୍ତ୍ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଲି—ନନା ମୋର ବ୍ୟବହାରରେ କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହୋଇଥିବା ସମ୍ଭବ ।

"ସରୋଜ"—ବାହାରିବା ଦେଖି ନନା ଡାକିଲେ, "ମୁଖର୍ଜୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଉଛୁ ବୋଧହୁଏ ?"

ମୁଁ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲି ।

"ରହ, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଆସୁଛି ।" ସେ ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ।

ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଅପେକ୍ଷା କଲି ।

ନେପାଳୀ ବୁଢ଼ାଟି ସମ୍ମାନ ସହିତ ସେଲୁଟ୍ ପକାଇଲା, କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଯଦି ସେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଘରକୁ ଯାଇ ବର୍ଷା ସକାଶେ ଅଟକି ଯାଇ ନ ଥାନ୍ତା—ତେବେ ଘଟଣା ହୁଏତ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇ ପାରିଥାନ୍ତା ।—ରାସ୍ତାଯାକ ନନା ନୀରବ ଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀମତୀ ତାଙ୍କ କୋଠରୀରେ ମୁଖର୍ଜୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଖି ରଖି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ମୋ ସହିତ ନନାଙ୍କୁ ଦେଖି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ କରିବା ଦରକାର ନ ଥିଲା । ସଲଜ୍ଜ ନମସ୍କାର ଜଣାଇ ନନାଙ୍କର ବସିବା ପାଇଁ ଆଖି ବୁଲାଇଲେ ।

"ଥାଉ ମା, ଥାଉ । ବାପା କାହାନ୍ତି ?"

"ସେଇ ଘରେ ।" ମୁଁ ଉତ୍ତର ଦେଲି ।

"କଣ କରୁଛନ୍ତି ?"

"ଚାହା ଖାଉଛନ୍ତି ।" ସେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।

କାହା କଥା ଶୁଣିବାକୁ ନନାଙ୍କର ସମୟ ନ ଥିଲା ଯେପରି । କବାଟ ଠେଲି ପଶି ଯାଉ ଯାଉ ପଚାରିଲେ—"ଏ ସବୁ କଣ ସନ୍ତୋଷ ?"

ମୁଖର୍ଜୀ ନନାଙ୍କର କଣ୍ଠସ୍ୱରର ଟେର୍ ପାଇଥିଲେ ବୋଧହୁଏ । ହାତରେ ଚାହା କପ୍‌ଟି ଥରି ଉଠିଲା । ଚାହା ମନ୍ଦାକୁ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ି କପ୍‌ଟି ପ୍ଲେଟ୍ ସହିତ ହାତରୁ ଖସି ତଳେ ପଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ଗଲା ।—ଉଚ୍ଛଳିତ ଅଶ୍ରୁକୁ ବାଧା ଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ଆଉ ଶକ୍ତି ନ ଥିଲା ।—

"ହେମେନ୍ ଦା !" ବାଷ୍ପରୁଦ୍ଧ ଥର ଥର କଣ୍ଠରେ ସେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ।

ନନା ଆମକୁ ବାହାର ଯିବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ ।

ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ କାଳ ଆମେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲୁ । ମଝିରେ-ମଝିରେ ନନାଙ୍କର ଆଶ୍ୱାସନାଭରା ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠ ଆଉ ମୁଖର୍ଜିଙ୍କର ଦୁର୍ବଳ କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱର ବାହାର ଆସୁଥାଏ । ଆଶାଭରା ମୁହୂର୍ତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ।

"ଅଚ୍ଛା—ସନ୍ତୋଷ, ମୁଁ ତାହାହେଲେ ଆସେ ।"—ନନାଙ୍କର ଆସନ୍ନ ଉପସ୍ଥିତି ଅନୁମାନ କରି ଗୃହମେଳାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଲଜ୍ଜାର ରକ୍ତିମା ।

'ମେରେ ପ୍ୟାରୀ ଗୃହମେଳା,

ତୋର ପତ୍ର ପାଇ ଖୁସି ହେଲି । କାର୍ଯ୍ୟର ଭିଡ଼ ହେତୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ଦେବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ଆଶାକରେ···ମୋତେ କ୍ଷମା ପାଇବୁ ।

ତୋର ପତ୍ର ଟିକିଏ ଅଭିମାନ ଭରା । ଅଭିମାନ କରିବାର କାରଣ ଆଉ ଅଧିକାର ତୋର ଅଛି । ସନ୍ତାନ ପାଖରେ ପିତାର ଦୋଷ ବାଢ଼ିବା ଅନୁଚିତ । କିନ୍ତୁ ତୋର ଏଠିର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ ମୋତେ ସଂକ୍ଷେପରେ କିଛି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ।

ଭିଲାଇ (ଭିଟେଣାଇ) ବିଲାତରେ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ସହପାଠିନୀ ମୋର ଭଉଣୀ ସହିତ ଭାବ ବଢ଼େ । ଭାରତକୁ ଆସିବାପରେ ତାଙ୍କର ସାଦି ହୁଏ । ଆଉ ସାଦିରେ କେତେ ବର୍ଷ ପରେ ତୋର ଜନ୍ମ । କିନ୍ତୁ ତୋର ଛଅବର୍ଷ ପରେ ତୋର ମାତାଜୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ।

ଭଉଣୀର ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ଜାଣିପାରିଥିଲି ଯେ ଡାକ୍ତର ବାବୁଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ନୌରେ ଜଣେ ରକ୍ଷିତା ଅଛି । ସେଇ ସମୟରୁ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ପ୍ରତି ମୋର ସ୍ପୃହା ରହିଲା ନାହିଁ । ଅନେକବାର କଳହ ମଧ୍ୟ ହେଲା । ତୋର ମାତାଜୀର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟି ଆସିଲା । ଅନେ

ତୋତେ ମୋ ପାଖକୁ ନେଇ ଆସିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତରବାବୁ ମୋତେ ଅପମାନ ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ କହିଲେ । ସେହିଦିନଠାରୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି । ଆଉ ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ କଟୁତା ବୃଦ୍ଧି ହେବାର କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ତୋ ସକାଶେ ମୋର ସ୍ନେହ ଅତୁଟ ରହିଛି । ତୋର ଛବି ପାଇ ବାସ୍ତବିକ୍ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଛି । ତୋତେ ଦେଖିପାରିଲେ ଆହୁରି ଖୁସି ହେବି । ତିନି ଭଉଣୀଟି ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଉଛି ଦେଖି ଲ କିଏ ଅବା ଖୁସି ନ ହେବ । ତେବେ ବଡ଼ ହେଲେ ଏଠାକୁ ଆସିବାକୁ ମୋର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରହିଲା ।

ମୋର ଅଶେଷ ସ୍ନେହ ନେବୁ ।

ତୋର
ମାମୁ ।"

ଗୁରୁମେଲ୍ଲଙ୍କ ଲଜ୍ଜାନମ୍ରତା ଏଇ କେତେଦିନ ଭିତରେ କଟି ଯାଇଛି । ଡାକ୍ତର ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଛଳରେ ଅନେକ ଥର ଯା'ଆସ କରି ନନା ଗୁରୁମେଲ୍ଲଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ବ୍ୟବହାରରେ ବିଶେଷ ଖୁସି । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାର ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତି ହୋଇଛି— । ସ୍ୱାଭାବିକ ଜଣ୍ଟତ ।

ସେଦିନ ଉପରବେଳା ନନା ଗମ୍ଭୀର ଭାବେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, "ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ସହିତ ତୋର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି—ଶୁଣିପାରୁଛି ?"

ମନର ସମସ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଉଭେଇଗଲା । ନନା ପୁଣି ଗୋଟାଏ ଭୁଲ୍ ବୁଝିଲେଣି ?—ଏ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ବାଦ ଦେଲା କିଏ ?

ହଁ ।" ମିଛ କହିବା ଲାଭ ନ ଥିଲା ।

ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରଭେଦୀ ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟି ଅନୁଭବ କଲି । ମୁହଁ ଟେକି ଚାହିଁବାକୁ ମୋର ସାହାସ ହେଲାନାହିଁ । ଏଣେ ବୁଝି ପାରୁଥିଲି ମୋର ଅଯଥାର୍ଥ ଦୁର୍ବଳତା ଆଉ ନମ୍ରତା ମୋତେ ଦୋଷୀ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି ।

ବାପା ହସି ଉଠିଲେ ।

ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ! ଅଥଚ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ମୋର ସାହସ ନ ଥିଲା ।

ଚିଠି ଦୁଇଖଣ୍ଡ ମୋର ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ ।

ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର ଚିଠି ! ଅସାବଧାନତାବଶତଃ ଖୋଲାରହି ଯାଇଥିଲା ବୋଧହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଏଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମୋର ଚରିତ୍ର ଉପରେ ଆକ୍ଷେପ କରିବା ଯେ ସମୀଚୀନ ନୁହେଁ—ସେ କଥା ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି । —ଚିଠି ଧରି ବାହାରିବାବେଳେ ମୋର କାନମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାତି ଉଠିଲା ।

"ଶୁଣିଯା ।"—ସ୍ୱରରେ ଶାସନ ନ ଥିଲା ।

ଚୌକିଟି ଦେଖାଇ ବସିବାକୁ କହିଲେ ।

"ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କର ଇଚ୍ଛା—ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପୁଅଟିକୁ ଏଠାକୁ ନେଇ ଆସିବେ । ଶେଫାଳିକାର ବିବାହ ମଧ୍ୟ ଏଇଠି ହେବ । ଆଉ—ଏ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ତୋତେ ଶୀଘ୍ର ଲକ୍ଷ୍ନୌ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।" ସହଜ ଗଳା—

ଏସବୁ ମୁଁ କ'ଣ ଶୁଣୁଛି ?—ବିସ୍ମିତ, ବିହ୍ୱଳ, ମୂକ ହୋଇ ବସି ରହିଲି ।

ମୋର ଅବଗତି ପାଇଁ ସେପରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ—"ଜଣକୁ ଭଲ ପାଇ, ପ୍ରତାରିତ କରି ଅନ୍ୟ ଜଣକୁ ବିବାହ କରିବା ମୁଖାର୍ଜିଙ୍କ ସହିତ ମୋର ମତାନ୍ତରର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଥିଲା—ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଥିଲି ।"...

ଘଟନାଚକ୍ରରେ ଲକ୍ଷ୍ନୌକୁ ଆସିବା ଏଇ ମୋର ଚତୁର୍ଥ ଥର । ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କ ସ୍ନେହ ପରିବାରରେ କେତେ ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି—ଜୁଆର ଆଉ ଭଟ୍ଟା—ଦୁଃଖର ଜୁଆର—କିନ୍ତୁ ଆଜି ମୁଁ

ଅସିଛି—ଏଇ ପଚିଶ ବାରଟିର ଭ୍ରାମ୍ୟଗତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂରାଇଦେବା ପାଇଁ । —ଲାବଣ୍ୟମୟୀଙ୍କୁ କଣ କହିବ ? ଶେଫାଳିକାଙ୍କ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା କଣ ହେବା ସମ୍ଭବ ? ଅଉ—କିଶୋର ?

ଘର ଭିତରେ ଲମ୍ବା ଛାଇ ଦେଖି ଶେଫାଳିକା ମୁହଁ ଟେକିଲେ !

କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଆଖି ଦୁଇଟା ଲାଲ୍ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ଲୁଗାପଟା ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ—ମଇଳା ! ଲୁଖୁରା ବାଳ ଗୁଡ଼ାକ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କାନ୍ଧ ଉପରକୁ ଲୋଟି ପଡ଼ିଛି—ଆନନ୍ଦ କମିଗଲା ।

“ଅସନ୍ତୁ !” ସେ ତରବର ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ! ଲୁଗାପଟା ସମ୍ଭାଳି ନେଇ ଟୋକିତକେଲ ମୁଣ୍ଡିଅ ମାରି କହିଲେ, “ଏତେଦିନେ କ ମନେ ପଡ଼ିଲା !” କଥାରେ ତ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟ ନାହିଁ—ଏ ଯେ ମନ ଭିତର କାନ୍ଦଣା ସୁର୍ !

ବିସ୍ମୟ ! ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲାଇ ନେଲି ।

“ମା' କାହାନ୍ତି ଶେଫାଳିକା ?”

ସେ ହାତ ବଢ଼ାଇଲେ—

—ଛାତି ଭିତରଟା ଦାଉଁ କଲା ।

ଘର କୋଣରେ ଗୋଟିଏ ଖଟଅଳୁ ଅଭିଭ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଶୁଇ ରହିଥିଲେ । ସମସ୍ତ ଶରୀର ଚର୍ମ ଓ ହାଡ଼ରେ ମିଶି କଳା ପଡ଼ି ଯାଇଛି । କେଉଁ ଅନ୍ଧାର ଗୁହାରୁ ଯେପରି ସେଇ ଆଖି ଦୁଇଟା ମୋତେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏ ।

“ନମସ୍କାର ମା !” ଶଙ୍କିତ ଚିତ୍ତରେ ପ୍ରଣାମ କଲି ।

ଓଠ ଥରିଲା—କିନ୍ତୁ ଶବ୍ଦ ବାହାରିବା ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା ।

“ଆସ ବାପା ଆସ” ଅତି କଷ୍ଟରେ ସେ କହିଥିଲେ । ପାଖକୁ ଗଲି—ଶେଯ ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଛେପ ଅଉ ଖଙ୍କାରର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ—

ଶୁଖିଲା ଓଠରେ ସେ କିଛି ଲେଉଟାଇ ଆଣିଲେ । “ମୋ ର ସମୟ ତ ଆ-ସି ଯାଇଛି ବା-ବା !” କଥା ଥରି ଉଠିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ

ରୋଗିଣୀର ଶୁଷ୍କିଲା ଚମ ଟାଣି ହେଉଥାଏ । ଶେଫାଳିକା ଅଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି କହିଲେ, "ଏଥର ତାର ଶାନ୍ତି ତୁମ-ତୁ......"

"ଏସବୁ କଣ କହୁଛ ମା ?—ମୁ—ମୁ ତ ତୁମପାଇଁ ଶୁଭ ଖବର ଆଣିଛି ।"

ରୋଗିଣୀର କପାଳର ରେଖାଗୁଡ଼ିକ ଟାଣି ହୋଇଗଲା । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଠିଆ ଠିଆ ଧଳା-କଳା ମିଶା ବାଳଗୁଡ଼ାକ କି ବିରୂପ ! ଶେଫାଳିକା ଘରକୋଣରେ ନିର୍ବେଦ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ—ପଲ୍ଲୀ ଗାଁର ସରଳା ବାଳିକା ପରି । କି ଭାଷାରେ ମୁଁ ଏମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବି ?

ମୋର ହାତମୁଠା ଖୋଲା ଚିଠି ଅଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ଲବଣ୍ୟମୟୀ ପଚାରିଲେ—"ତାର ଜବାବ ଦେଇଛିରେ ?"

"ତାଠାରୁ ଅଧିକ ଅଛି ମା !"

ଶେଫାଳିକା ମୋତେ ଚକିତ ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ । ରୋଗିଣୀର କପାଳରେ କୁଞ୍ଚିତ ରେଖା—ନିଷ୍ଠୁର ଯନ୍ତ୍ରଣା କି ନା ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ଥିଲା ।

"ଜଗନ୍ନାଥ ମୁଖାର୍ଜି ଭୂପର ପୁଅ ସହିତ ଆପଣଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦକୁ ଫେରାଇ ନେବାକୁ ମୋତେ ପଠାଇଛନ୍ତି । ନିକଟରେ ଶେଫାଳିକାଙ୍କ ଜବାବ ଦେବେ ।"

ଯାହା ଘଟିଲା—ମୁଁ କଳ୍ପନା କରି ନ ଥିଲି । ରୋଗିଣୀର ହାତ ଦୁଇଟା ମୋ ମୁହଁ ପାଖରେ ଥର ଥର ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେଇ କୋଟରଗତ ଆଖି ଦୁଇଟାରେ ଆନନ୍ଦ, ଭୟ, କମ୍ପା ପ୍ରତିହିଂସା ମୁଁ ଠିକ୍ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଦୁର୍ବଳ ଶରୀର ହଠାତ୍ କାଶି କାଶି ଅଥୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କଣ ସେ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ—ବୁଝି ହେଲା ନାହିଁ । —ଶେଫାଳିକା ମାଙ୍କ ପାଖକୁ ଧାଇଁ ଆସି ନିଜ ଉପରକୁ ଆଉଜେଇ ନେଲେ ।

କାଶ ଥମି ଗଲା । କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ୱାସ ସାଇଁ ସାଇଁ ହେଉଥାଏ । ଲବଣ୍ୟମୟୀ ଆଖି ଦୁଇଟି ବୁଜି ନେଲେ ।

—ସମାପ୍ତ—